

MAX
GALLO

SERIA
ROMANII
volumul 2

NERO

DOMNIA ANTIHRISTULUI

MAX GALLO

**seria ROMANII
volumul 2**

**NERO
Domnia Antihristului**

Traducere din limba franceză
AURELIA ULICI

„Desfrâul, lubricitatea, exuberanța, lăcomia și cruzimea s-au manifestat treptat la început și într-un mod ascuns ca rătăcirii ale tinereții, și, totuși, chiar și atunci, nimeni nu s-a putut îndoii că aceste vicii aparțineau mai degrabă caracterului lui, decât vârstei sale.”

Suetoniu, *Viețile celor doisprezece Caesarî, Nero, XXVI*

„Te detestam dar nici un soldat nu ți-a fost vreodată mai credincios câtă vreme ai meritat să fii iubit: am început să te urăsc după ce te-ai dovedit ucigașul mamei tale, al fratelui și al soției tale, vizitiu, bufon și incendiator.”

Tribunul Sibrius Flavius, citat de Tacit, *Anale, LXVII*

„Atunci când, în tăcerea abjecției, nu se mai aude decât lanțul sclavului și glasul delatorului, atunci când totul tremură în fața tiranului și când este la fel de periculos să-i câștigi favorurile sau să-i meriți dizgrația, istoricului pare a-i reveni sarcina să răzbune popoarele. Degeaba este Nero înfloritor, în Imperiu s-a născut deja Tacit...”

Francois-Rene de Chateaubriand, *Memorii de dincolo de mormânt*

CUPRINS

Prolog

Prima parte

Capitolul 1

Capitolul 2

Capitolul 3

Capitolul 4

Partea a doua

Capitolul 5

Capitolul 6

Capitolul 7

Capitolul 8

Capitolul 9

Partea a treia

Capitolul 10

Capitolul 11

Capitolul 12

Partea a patra

Capitolul 13

Capitolul 14

Capitolul 15

Capitolul 16

Capitolul 17

Capitolul 18

Partea a cincea

Capitolul 19

Capitolul 20

Capitolul 21

Capitolul 22

Capitolul 23

Partea a șasea

Capitolul 24

Capitolul 25

Capitolul 26

Capitolul 27

Capitolul 28

Partea a șaptea

Capitolul 29

Capitolul 30

Capitolul 31

Capitolul 32
Capitolul 33
Partea a opta
Capitolul 34
Capitolul 35
Capitolul 36
Capitolul 37
Capitolul 38
Partea a noua
Capitolul 39
Capitolul 40
Capitolul 41
Capitolul 42
Capitolul 43
Partea a zecea
Capitolul 44
Capitolul 45
Capitolul 46
Capitolul 47

Prolog

I-am supraviețuit lui Nero.

Și în fiecare zi mă întreb: de ce am fost iertat?

Apropiatii mei, cetățeni ai Romei pe care îi stimam cel mai mult, Seneca, al cărui elev și prieten am fost, care propovăduia clemența, au fost omorâți sau obligați să se sinucidă.

Astfel, maestrul meu, Seneca, a primit ordin să moară, ca mulți alții. Și-a tăiat venele de la mâini și de la picioare. Și pentru că sângele se scurgea prea încet, a intrat în apă fierbinte, ca să-l doboare căldura.

Frații și prietenii lui au fost și ei condamnați.

Eu, eu am îmbătrânit, supraviețuitor al acelor ani pângăriți de crimă.

Nero a murit, apoi și cei trei bufoni Galba, Othon și Vitellius care și-au disputat succesiunea în urma decesului lui în decursul unui singur an.

Iar Vespasian și fiul lui, Titus, care au cules moștenirea imperială, sunt morți și ei.

Și scriu aceste cuvinte când domnește cel de al doilea fiu al lui, Domițian.

Astăzi, trăiesc retras în *villa* familiei mele, la Capua. Urc în fiecare dimineață aleea care duce din vestibulul locuinței mele până la livezile care se întind spre coline.

Mă așez în fața colonadei de marmură și profir care îmi înconjoară *villa*.

Și întrebarea revine, fapt ce mă tulbură: de ce am fost eu iertat?

În unele zile mă acuz, mă învinovățesc.

Ceilalți, cei care sunt morți, își manifestă parcă ostentativ orgoliul, curajul, părerile, ambițiile, urile, iubirile și prietenii.

Îmi amintesc de acea femeie, Epicharis, o libertă, măritată cu fratele mai mare al lui Seneca. Voia să ridice flota din Misenum contra lui Nero. Denunțată, arestată, a fost torturată o zi întreagă, sfâșiată, dezmembrată fără ca numele unui singur complice să-i iasă de pe buze, iar a doua zi, ca să scape de călăi, s-a spânzurat îmi amintesc de acei discipoli ai lui Hristos, care se numesc creștini și pe care Nero i-a masacrat cu sutele imediat după incendierea Romei.

Unii au fost dați la fiare, alții – îngrămădiți pe ruguri, alții întâi crucificați, cu trupurile unse cu ulei, cu smoală și rășină, apoi aprinse ca niște torțe îngrozitor de crude ca să lumineze jocurile care se desfășurau în grădinile lui Nero.

Și i-am auzit pe unii dintre acei bărbați și femei cântând în timpul agoniei.

Viața mea, știu, nu e decât un bănuț de aramă sau de bronz în comparație cu aurul și argintul acelor vieți.

Prudența a fost sfătuitoarea mea, tăcerea – regula mea, lașitatea – armura. Dar, n-a lipsit mult să nu fie destul.

Și totuși, am fost iertat. De ce?

De când am părăsit Roma, chipurile celor pe care i-am cunoscut vin să-mi umple zilele.

Am vrut mai întâi să știu cine era acel Gaius Fuscus Salinator, strămoșul meu, care a pus să se construiască această locuință în timpul Republicii, pe vremea când era pretor al lui Crassus și apropiat al lui Caesar.

Am descoperit cartea pe care a scris-o spre sfârșitul vieții. Și el s-a retras pe acest domeniu de la Capua.

Este o Istorie a Războiului sclavilor lui Spartacus.

Am aflat de acolo îngrozit cum Crassus a pus să fie răstigniți, de-a lungul viei Appia, între Capua și Roma, șase mii de sclavi luați prizonieri după moartea lui Spartacus și pe care nu i-a lăsat în viață decât ca să-i poată tortura.

În urma războiului lui Spartacus nu trebuia să rămână decât implacabila și înspăimântătoarea pedeapsă, pentru ca niciodată o revoltă a sclavilor să nu mai amenințe Roma.

Dar strămoșul meu, Gaius Fuscus Salinator, i-a făcut să reînvie în *Istoria Războiului sclavilor pe Spartacus* și pe apropiații lui, vindecătorul din Iudeea, Jair, filosoful grec, Posidionos, și preoteasa ghicitoare a lui Dionysos, Apollonia. Și, citind, uit de pedeapsa lui Crassus.

Mi-am amintit de ultima scrisoare pe care o promisem de la Seneca și care se termina cu următoarele cuvinte:

Să știi, Serenus, că în afară de gândurile noastre, tot ce lăsăm în urmă aparține morții. Și tot ce am putut scrie pe tăblițele și papyrusurile noastre prinde viață imediat ce le citește cineva.

Gândește-te la asta, Serenus, cunoașterea înseamnă întotdeauna naștere.

Seneca m-a învățat ce e umilința. Și am spus ce credeam despre viața mea. Dar, pentru că am fost iertat, trebuie să fac să renască acele ființe pe care moartea le-a luat înaintea mea.

Seneca credea în nemurirea sufletului. Poate că ea nu există decât pentru că oamenii își scriu poveștile vieților lor, care sunt poveștile sufletelor.

Cei pe care i-am văzut răstigniți credeau, credincioși învățăturilor Domnului lor Hristos, în Înviere. Dacă m-a apărut un Dumnezeu, acesta este El și tot El este cel care mă obligă să încep să scriu aceste *Anale* în care voi spune ce am văzut, ce am aflat, ce am trăit.

Așa sufletele vor renaște singure.

Căci eu cred, ca și creștinii, în Înviere.

Prima parte

Capitolul 1

L-am văzut pe Nero încă din ziua în care s-a născut.

Era culcat, cu pieptul gol, înfășurat într-o pânză albă pe post de scutec, pe o blană de leu. Labele fiarei, cu ghearele lungi, încovoiate, atârând de-o parte și de alta a patului, ca și cum îi era greu să se desprindă de copilul a cărui piele, din loc în loc albăstruie, purta încă însemnele străngerii lor. Căscat și negricios, botul animalului părea că amenință cu caninii capul rotund al nou-născutului.

— Privește copilul până reușești să-mi descrii fiecare por, fiecare încrețitură a pielii lui, mi-a spus Caligula. Împăratul se apropiase de mine. Miroase-l, a continuat el. Atinge-l. Este sânge din sângele meu, cel al lui Caesar și al lui Augustus.

La început zâmbise, apoi partea de jos a feței i se deformase puțin câte puțin, transformându-se într-o strâmbătură, cu buza inferioară bosumflată, cu maxilarele crispate, cu bărbia înainte.

A lăsat capul în jos, ca pentru a-și ascunde privirea, dar eu îi vedeam sprâncenele încruntate, fruntea brăzdată dintr-odată de o cută adâncă, pe mijloc.

Era prima oară când mă aflam la câțiva pași de Caligula.

Ajunsese la demnitatea imperială în urmă cu nouă luni, la moartea lui Tiberius, pe care îl slujisem doi ani.

Majoritatea cavalerilor și a libertilor care îi fuseseră credincioși împăratului dispărut părăsiseră palatul. Se zvonea în șoaptă că mare parte dintre ei fuseseră asasinați de pretorii fideli lui Caligula și chiar se pretindea că acesta din urmă îl otrăvise pe Tiberius al cărui nepot adoptiv totuși era, tatăl lui Caligula, Germanicus, fiind adoptat de defunctul împărat.

Un libert al lui Tiberius – era vorba despre Nolis, dar n-am primit această informație de la administratorul meu decât astăzi – mi-a povestit, într-un colț întunecos al palatului imperial, agonia stăpânului Romei care, cu trupul contorsionat de otrăvă, rezistase multă vreme, agățându-se de brațul servitorului însărcinat de Caligula să scoată inelul imperial de pe degetul muribundului. Cuprins de frică, omul căutase să-și elibereze brațul.

Plin de dispreț, Caligula îl înlăturase, apoi pusese pe fața lui Tiberius o pernă ca să-l sufocă, și, cum împăratul încă se zbătea, lovind puternic din picioare, îl sugrumase cu mâinile lui. Un martor la scenă, un credincios al lui Tiberius, protestase, denunțând atrocitatea crimei:

un paricid. Caligula pusese să fie prins de pretorienii lui și omul a fost imediat răstignit.

Am ascultat aceste povești. I-am văzut dispărând pe apropiații lui Tiberius și totuși n-am încercat să fug.

De la Gaius Fuscus Salinator, familia mea n-a avut nici o altă ambiție decât să slujească celui sau celor pe care cetățenii sau Senatul îi desemnau să întrupeze Roma, la început Republica, apoi, după Caesar și Augustus, Imperiul.

În loc să aleg sau să prefer un stăpân sau altul, tata m-a sfătuit încă din adolescență să-i las pe zei și fatalitatea, sau pumnalul și otrava să fie instrumentele care să-l desemneze pe cel care trebuia să urmeze împăratului defunct.

Deci Caligula și-a strecurat pe deget inelul lui Tiberius. Și eu am supraviețuit, continuându-mi serviciul la palat, care consta în a face cunoscute senatorilor intențiile împăratului și să raportez consilierilor acestuia din urmă reacțiile Senatului.

Datorită acestui fapt eram ca un pândar care, din postul lui de observație, urmărea mișcările legiunilor și ale armatelor dușmane pe câmpul de bătălie. Culegeam toate zvonurile.

Îmi fuseseră de ajuns câteva zile ca să descopăr ferocitatea lui Caligula: considerând prea costisitor să cumpere animale pentru a hrăni fiarele destinate jocurilor, îi desemnase pe condamnați să le servească drept hrană, trecând el însuși printre prizonieri, indicându-i pe cei care vor fi primele victime, sau chiar, cu o mișcare înceată a mâinii, arătându-i pe cei care trebuiau să piară cu toții, de-a valma.

Cunoscusem excesele lui Tiberius, depravarea lui, jocurile cu copii tineri dresați să-l excite lingându-l în timp ce înota, și, atunci când obosea, puneă să fie torturați sau castrați acei „peștișori”, așa cum le spunea el.

Aș fi putut – și aș mai putea încă – să amintesc acele servicii și destrăbălări pe care Tiberius și le imaginase pe vremea când se retrăsese la Capri. M-am dus în mai multe rânduri pe insulă ca să dau seamă de cele ce se petreceau la Roma. În fiecare din scurtele mele șederi, mă temusem să nu fiu victima uneia din furiile sau toanele împăratului.

Îl văzusem sfâșiind fața unui pescar cu peștele pe care nenorocitul i-l oferise, dovedind astfel că își aruncase plasele aproape de malurile insulei, ceea ce împăratul interzisese.

Mă întrebam adesea în legătură cu sălbăticia care îl cuprinsese pe

Tiberius, această lipsă de măsură în desfrâu în care se cufundase și ale cărei urme le descopeream în persoana lui Caligula, ca și cum cucerirea puterii supreme dădea omului care ajungea la ea o beție pe care numai moartea o putea opri.

Astfel, mi se raportase că însuși Caligula recomanda călăilor săi să prelungească agonia torturaților. „Lovește în așa fel încât să simtă că moare”, repeta el și îi plăcea să spună un vers dintr-o tragedie greacă: „Poate să mă urască, cu condiția să se teamă de mine!”

Și acesta fusese omul care mă întrebase:

— Cine ești tu?

Întrebarea pronunțată pe un asemenea ton însemna adesea condamnarea la moarte. Am fost umil cum îi stă bine ultimului descendent al unei familii nobile, dar modeste, cu ambiții măsurate, al cărui strămoș nu fusese decât un legat, care nu luase deloc parte la războaiele civile, ai cărui succesori slujiseră apoi împăraților proveniți din Caesar, Augustus, Tiberius, „și acum tu, divinul Caligula”.

— Serenus, repetase împăratul, provenit din *gens* Salinator, din acel Gaius Fuscus Salinator, legatul lui Crassus.

Mă luase de braț și mă trăsese într-unul din saloanele lui.

— Pleci în seara asta la Antium, acolo m-am născut, spusese el. Sora mea Agrippina o să fete acolo, poate în noaptea asta.

Mă cercetase, dintr-odată tăcut, cu privirea ascuțită, eu lăsasem ochii în jos.

Știam că-și folosisese, se spunea, toate surorile ca neveste. Ceea ce li se interzicea cetățenilor, împărații, la fel ca zeii, împlineau.

— S-a împerecheat cu acel Domițius Ahenobarbus, a reluat el. Se aplecase spre mine, clătinând din cap. Una ca asta e de demnitatea unei femei urmașe a lui Caesar și a lui Augustus? O credeam mai mândră de originile ei. Un Domițius Ahenobarbus! Ea, Agrippina, sora mea!

Încercasem să nu întâlnesc privirea lui Caligula, să-mi alung din minte orice gând, în așa fel încât împăratul să nu surprindă nici o sclipire. Dar poate nu reușisem să-mi ascund mirarea în fața cuvintelor lui.

Căci familia lui Ahenobarbus era ilustră și puternică. Avea în rândurile ei consuli și cenzeni. Era înrudită cu Brutus și Cassius, adversarii lui Caesar, dar, în timpul Războiului Civil, membrii ei s-au alăturat lui Augustus și asta a făcut din Ahenobarbus administratorul averii lui.

Se spunea că unul dintre strămoșii lor avea o barbă de bronz – de

aici și numele –, o gură de fier și o inimă de plumb. De fapt, ca toți cei puternici, și ei făcuseră totul ca să dovedească o asemenea ferocitate, încât Augustus a trebuit să le condamne practicile prin decret. Dar perseveraseră în sălbăticie și cruzime, unul dintre ei zdrobind din plăcere un copil într-un târg de pe via Appia, smulgându-i ochiul unui cavaler care îi făcuse reproșuri, omorând un libert care refuza să bea atunci când i se poruncea. Acest ultim Ahenobarbus era cel pe care Agrippina îl alesese drept soț.

O asemenea familie putea fi asociată cu cele care proveneau din împărați și disprețul lui Caligula mă surprinsese deci.

Numai să nu fi fost o momeală.

Cu mâinile la spate, împăratul se plimba în jurul meu și mormăia, studiindu-mă în același timp.

— Pleacă la Antium, a reluat. O să ajungi mâine dimineață. Ridicase capul, închizându-și ochii. O să miroși aerul sărat al mării, o să vezi triremele în port. Te invidiez, Serenus.

Apoi lăsase din nou să-i cadă bărbia în piept.

— Vreau să știu dacă acest copil îmi seamănă.

Clătinase din cap.

— De ce vrei să am încredere în Agrippina?

Zâmbise, apoi își mușcase buzele și, dintr-odată, încetând să mai fie veselă, mieroasă, vocea îi devenise dură, de-a dreptul tăioasă.

— Agrippina este sânge din sângele meu. Dacă a ales să se mărite cu Ahenobarbus, crezi că-mi pot imagina că a făcut-o din dragoste? Se folosește de bolovanul ăla ca să se lase umflată ca o vacă sfântă de un taur, și ai vrea să nu mă îndoiesc?

Își lăsase greu mâna pe umărul meu.

— Serenus... începuse el, ca apoi să se întrerupă imediat și să mă cerceteze cu o privire suspicioasă. Un împărat nu are decât dușmani, și cei care par să-l slujească pot în orice clipă să-l trădeze, să-l înjunghie sau să-l otrăvească.

Își aplecase capul puțin spre stânga, fixându-mă cu ochii pe jumătate închiși.

— Și tu, Serenus. Oare știu ce gândești? L-ai slujit pe Tiberius. Poate vrei să-l răzbuni și îți imaginezi că eu l-au ucis? Ridicase din umeri. Du-te la Antium și adulmecă copilul. Ascultă tot ce se vorbește despre el. Ține minte: dacă nu vrei să te muște mai târziu, șarpele trebuie zdrobit din ou. M-a împins cu un gest brutal. Du-te, du-te, a spus.

Am părăsit Roma înainte de căderea nopții.

Capitolul 2

M-am apropiat de patul pe care se odihnea copilul.

Avea gâtul plin de pete negre, ca niște urme de gheare sau de degete. Pielea de pe brațe și de pe piept era violacee, presărată cu semne maronii.

Stătea nemișcat, luminat de două lămpi cu ulei de o parte și de alta a patului. Restul încăperii era cufundat în întuneric și o mulțime de bărbați și de femei se îngrămădeau acolo, stând destul de departe de dreptunghiul de lumină, ca să evite să fie văzuți și recunoscuți lângă copil.

Doar eu am înaintat, urmat de doi pretorienii care mă escortaseră de la Roma.

Am rămas câteva secunde în picioare, la căpătâiul patului, fixând copilul nemișcat, cu ochii închiși. M-a trecut un fior. Mi se părea că zeii ezitau să-i acorde viața, păstrându-l încă în regatul începuturilor. Apoi am făcut câțiva pași înapoi, m-am strecurat printre siluetele greu de deslușit.

Câte unul șoptea lângă mine că acest copil se născuse cu picioarele înainte și că asta era o prevestire rea.

O altă voce a murmurat că era fiul Agrippinei și acest fel de a se naște cu picioarele înainte și nu cu capul se numea *agrippa*, ca și cum copilul încerca să fugă de mama lui, în timp ce aceasta voia să-l rețină, să-l sufocă, chiar să-l sugrume.

— Priviți urmele de pe pielea lui, a adăugat cineva. Ai zice că e un șarpe.

În clipa când îmi aminteam de cuvintele lui Caligula despre oul de șarpe care era preferabil să fie distrus, camera s-a luminat. Sclavii puneau niște lămpi în nișe și chipurile bărbaților și ale femeilor au ieșit la iveală.

L-am recunoscut pe Domițius Ahenobarbus, tatăl copilului, care, cu amândouă mâinile încrucișate pe pântecul rotund, stătea în primul rând. Lângă el, sprijinită de umărul lui, o femeie cu chipul tras, cu părul prins în coc, se uita în jurul ei cu o privire provocatoare. Era Lepida, sora lui Domițius Ahenobarbus, despre care se vorbea că fusese multă vreme soția incestuoasă a fratelui său, la fel cum fusese și Agrippina pentru Caligula; se povestea că aceste uniri nelegiuite îi apropiaseră pe Agrippina și Domițius Ahenobarbus. Cine știe dacă aceste două cupluri monstruoase nu se uniseră ca să-și adune viciile? Cine știe chiar dacă

acest copil nu era fiul lui Caligula, unchiul său?

Dintr-odată, o voce puternică a cerut liniște, și un bărbat a înaintat spre pat, punând mâna pe fruntea copilului.

L-am recunoscut pe Balbilus, astrologul, ghicitorul, preotul cel mai faimos din Roma. Cu trupul învăluit într-o togă largă, purta un colier de aur și de ambră care îi ajungea până la mijlocul pieptului.

— Este născut sub Soare, a declarat el. Am văzut razele astrului atingându-l chiar înainte ca lumina să atingă pământul. Este cea mai fericită dintre prevestiri. Copilul este sub protecția lui Apollo de la care a primit puteri și daruri. În ziua aceasta de 15 decembrie, s-a născut un fiu al zeului Soare, chiar în casa unde s-a născut înaintea lui împăratul Caligula.

Celelalte cuvinte ale lui Balbilus s-au pierdut în hărmălaia creată, iar sclavii, care purtau o litieră, își făceau drum prin mulțime.

Agrippina era lungită pe pernele litierei, și părul ei buclat îi înconjura fața machiată cu alb și roșu.

Cu brațele întinse, a arătat spre copil și o matroană s-a apropiat de pat, a apucat nou-născutul de pumni și l-a ridicat. Astfel atârnat, corpul copilului semăna cu cel al unui animal jupuit, pe care se pregăteau să-l pună pe jar. Încetișor, pânda albă care îl înfășură a alunecat și au apărut sexul și testiculele. Era, pe acest corp mai degrabă firav, cu excepția capului rotund, ca o enormă protuberanță brună și mototolită.

În cameră au izbucnit râsete și aclamații.

— Spuneai, Balbilus, că este fiul Soarelui, al zeului Apollo, a început Agrippina. Dar este și fiul meu. Recunosc în el carnea mea. Privește-i membrul. Va stăpâni pântecul femeilor. Va aduce pe lume fii născuți din sângele lui, care e al meu și cel al lui Caesar și Augustus. E născut ca să domnească.

S-a îndreptat, cu coatele înfundate în perne, cu fața ridicată.

A continuat să vorbească, cuvintele îi cădeau ca niște lovituri de topor, apoi, dintr-odată, vocea i-a devenit melodioasă și seducătoare.

Agrippina s-a întors spre mine.

— Serenus, spune-i fratelui meu, marelui împărat Caligula, că sora lui, Agrippina, i-l prezintă pe descendentul din fondatorii divini ai familiei noastre!

M-a invitat cu un gest poruncitor să mă apropii de litieră, m-a apucat de încheietură și m-a tras spre ea, obligându-mă să mă aplec, cu gura lipită de părul ei, respirându-i parfumurile înțepătoare, mirosul de pudră.

A șoptit că știa cât era de îngrijorat fratele ei de nașterea acestui

copil.

— Se teme de tot ce nu poate controla. Tu ești iscoada lui. Raportează-i ce a spus Balbilus. Fiul meu, fiul lui Apollo: Caligula o să-și imagineze dorințele mele... Vocea îi devenise mai aspră. Își închipuie că m-aș fi chinuit să nasc un fiu dacă n-ar fi fost ca să domnească într-o zi?

M-a tras și mai mult spre ea și i-am simțit mângâierea buzelor pe ureche.

— Serenus, ești o iscoadă, dar dacă ești prudent, dacă ții la viața ta, nu-i spune că sunt gata să mor de mâna fiului meu dacă ăsta este prețul care trebuie plătit ca să domnească.

A lovit cu latul palmei marginea litierei pe care sclavii au ridicat-o și au scos-o din încăpere.

Mulțimea a urmat-o, iar în fața pieii de leu și a trupului copilului n-au rămas decât Domițius Ahenobarbus și sora lui, Lepida. Sclavii începeau să ungă cu ulei nou-născutul și să-l maseze.

Domițius Ahenobarbus s-a apropiat de mine.

— Ce secrete ți-a încredințat Agrippina? Ce mesaj pentru ilustrul și divinul ei frate? m-a întrebat el.

Agățată de brațul lui Domițius, Lepida râdea înăbușit.

— Spune-i împăratului că dintr-un șarpe nu se poate naște decât un șarpe, a reluat Domițius. Știe cine suntem. Deci ce nevoie a avut să te trimită aici? Știe că din Agrippina și din mine nu se poate naște nimic altceva decât ceva detestabil și funest pentru stat.

S-a îndepărtat fără o privire pentru copilul al cărui cap se odihnea pe coama leului.

Capitolul 3

Am văzut suspiciunea și moartea dându-i târcoale acelui copil.

Împăratul Caligula, unchiul lui, întins, cu fața odihnindu-se în palma dreaptă, cu femeile așezate lângă el ca niște feline, frecându-și corpul de coapsele lui, mângâindu-i pieptul, m-a interogat la întoarcerea mea de la Antium.

Fiul Agrippinei era oare acel șarpe al cărui cap trebuia zdrobit înainte să devină o amenințare?

Am evitat răspunsul. N-am vorbit despre pielea copilului, pătată ca aceea a unei reptile. Am evocat prevestirile. La început, Caligula a părut liniștit când a aflat că nou-născutul a venit pe lume cu picioarele înainte, semn nefast. A râs, întinzându-și capul înainte, oferindu-și trupul mâinilor experte ale femeilor, apoi, dintr-odată, s-a ridicat.

— Mi s-a raportat că Balbilus, acel astrolog nebun, era prezent la Antium. Ai idee ce a spus?

Am repetat cuvintele lui Balbilus, care descriesese încoronarea solară a copilului.

Cu o mișcare violentă, Caligula a alungat femeile. S-a ridicat și, mușcându-și degetele, s-a oprit în fața mea și m-a privit fix.

— Agrippina l-a plătit de Balbilus! a strigat el. Vrea ca fiul ei să domnească în Egipt, regatul lui Apollo. Atunci are nevoie de un fiu născut din Soare!

S-a lovit peste piept și a reluat:

— Dar împăratul Romei este cel care guvernează în Egipt! Și fiul Agrippinei nu va fi niciodată împărat. Pricepi, Serenus? Va trebui să renunțe la ambițiile ei!

Și-a strâns pumnul, l-a agitat spre mine, apoi și-a lovit coapsa atât de violent, încât s-a strâmbat, cu fața crispată, cu maxilarele încleștate, cu fruntea brăzdată de riduri.

În a noua zi de la nașterea copilului, când, într-o sală a palatului imperial, bărbatul era purificat înainte de a i se da numele, arbora aceeași expresie ostilă.

Copilul era culcat gol într-un bazin de marmură neagră.

Tatăl, Domițius Ahenobarbus, stătea la câțiva pași, cu brațele încrucișate, cu burta înainte, cu o mutră disprețuitoare exprimând plictiseală sau indiferență, ca și cum copilul nu era vlăstarul lui.

Dar poate că nici nu era.

Agrippina, ea, era chiar mama. Ținea strâns încheietura dreaptă a

copilului. De cealaltă parte a bazinului, Caligula, fratele ei, îl apucase de încheietura stângă. Agrippina avea fața la fel de contorsionată ca și cea fratelui ei.

Am avut impresia că amândoi aveau să sfâșie copilul, trăgând fiecare de unul din brațe, până ce corpul fragil se rupe în două.

Tăcut, grupul mic adunat în jurul bazinului nu-i scăpa din ochi pe Agrippina și Caligula. Pe toate aceste fețe am citit lăcomia și cruzimea: așteptau începutul luptei, pe viață și pe moarte, dintre cele două fiare care își disputau prada.

Singur, cu un pas înaintea primului rând, Claudius, unchiul Agrippinei și al lui Caligula, râdea, cu gura deschisă, legănându-se de pe un picior pe altul.

Ai fi zis că bărbatul slab avea gleznele fragile și că era destul un bobârnac ca să-l dea peste cap. Dar era de temut. Unii chiar îl îndemneau să se ridice împotriva lui Caligula, acest nepot nebun, împărat incestuos și criminal, care nu rezista nici uneia dintre pasiunile sale, din poftele sale. Dar se putea avea încredere în unchiul Claudius, la fel de crud, și mai ales ridicol, batjocorit de nevastă, Messalina, care stătea în picioare în fața lui în sala de purificare, cu părul buclat căzându-i pe frunte, o femeie cu pieptul bogat, cu șoldurile largi, cu coapsele cărora li se putea ghici masivitatea. Se spunea că le desfăcea de mai multe ori pe noapte pentru bărbați diferiți pe care îi primea într-o casă de la marginea viei Appia, un adevărat lupanar unde își satisfăcea poftele nesățioase. Și Claudius îi era supus, acceptându-i trădările. Prefăcându-se, ca și cum Octavia, fiica pe care i-o dăruise Messalina, era sânge din sângele lui, câtă vreme atâția alți bărbați, gladiatori, liberi, tineri aristocrați își înfipseseră falusul în vulva căscată a soției lui!

Fără să lase mâna copilului, Caligula s-a întors spre Claudius, apoi spre Agrippina.

— Dă-i copilului tău numele de Claudius, i-a spus hohotind, continuând să tragă de brațul copilului, apoi, lăsând mâna și depărtându-se de bazin, a repetat: Claudius, de ce nu? Unchiul nostru este respectat, este sângele nostru. Generoasa și iubitoarea noastră Messalina tocmai i-a dăruit-o pe Octavia. Claudius: iată un nume mare pentru descendentul tău, Agrippina!

Și a părăsit sala, urmat de cea mai mare parte a asistenței. Claudius a ezitat, s-a apropiat de bazin, l-a contemplat pe nou-născutul pe care Agrippina îl apucase de subsuori și îl ridica.

A scuturat din cap.

— Se numește Lucius Domițius, a spus ea întorcându-se spre

Domițius Ahenobarbus. Este și fiul tău. O să poarte și numele tatălui tău.

A lăsat copilul pe care sclavele au început să-l înfășoare în valuri de pânză albă.

Ai fi zis că sunt lințolii. Și, în lunile și în anii care au urmat, m-am temut să nu-l omoare pe copil.

Caligula descoperise că Agrippina participa la o uneltire pe care o țesea un senator, Lepidus, și guvernatorul Germaniei, Getulicus. Putea să se răzbune poruncind să facă să dispară și copilul, și mama lui. Dar s-a mulțumit să confiște proprietățile surorii sale și să o trimită departe de Roma, reținându-i copilul ca ostatic.

Caligula m-a însărcinat să supraveghez copilul. L-am văzut făcând primii pași, i-am auzit primele cuvinte.

În casa mătușii lui, Lepida, care îl primise, semăna cu un animal neliniștit, aruncând în jurul lui priviri temătoare, lăsând capul în jos când i se adresau, ca și cum învățase deja să-și ascundă sentimentele.

Eram acolo în ziua când Lepida a venit să-l anunțe că tatăl lui era mort și că, mama lui fiind alungată departe de Roma, era orfan.

Întoarsă spre mine, ca și cum voia să arate că-l sfidează pe Caligula, Lepida adăugase:

— Unchiul tău, împăratul, a decis să-și însușească bunurile care îți revin ca moștenire după tatăl tău. Erai bogat, dar nu mai ești, Lucius Domițius. Singura ta avere este sângele tău ilustru.

Am văzut copilul îndreptându-se, luând o mimă trufașă, în timp ce cele două doici, Egloga și Alexandra, îl sorbeau din ochi, chipurile lor exprimând tandrețe, compasiune, chiar venerație.

— Sângele tău este sânge de împărați, i-a repetat mătușa lui.

S-a îndepărtat și cei doi profesori însărcinați cu educația lui Lucius Domițius s-au apropiat.

Caligula a râs când i-am spus că unul din cei doi profesori ai nepotului său era bărbier și celălalt – dansator.

Împăratul m-a pus să repet ca să audă și curtenii care îl înconjurau.

— Agrippina voia să facă din fiul ei un împărat, a comentat el hohotind. O să danseze, o să bărbierească!

Apoi s-a întunecat.

— Ce destin pentru un descendent al lui Augustus și Caesar! Probabil că ar prefera să moară!

Așa că moartea continua să dea târcoale copilului.

Capitolul 4

Caligula n-a mai apucat să pună să fie ucis copilul.

Știam că de fiecare dată când mă întreba despre viața fiului surorii sale, Agrippina, cocheta cu această idee.

Lăsa să-i alunece brățările de-a lungul încheieturii, își scotea inelele, chema un sclav ca să-i scoată mantia brodată, și, în roba de mătase țesută cu fir de aur, mergea cu pași mărunți în jurul meu, făcând să țacăne tocurele cizmelor grosolane sau ale ghetuțelor de femeie.

Se apleca spre mine, mă întreba încă o dată de vârsta copilului, o repeta:

— Patru ani, patru ani... În zece ani va îmbrăca toga de bărbat. Zece ani, asta trece repede! O știu eu pe Agrippina, o să vrea ca fiul ei să domnească, o să uneltească așa cum a mai făcut-o. O să vrea să mă omoare.

Zâmbea, trecându-și degetele peste buze.

— Patru ani, relua el.

Apoi, părând că uită de copil, mă lua de mână, mă invita în palatul pe care-l construise pentru calul lui, Incitatus.

Grajdul animalului era din marmură, adăpătoarea – din fildeș. Calul era acoperit cu valtrapuri de purpură. Sclavii se agitau în jurul lui.

— Și dacă l-aș ridica pe Incitatus la rangul de consul? murmura împăratul.

Se ambala, îi acuza pe senatori și pe tribuni că pun la cale un asasinat, și, cu voce scăzută, convoca câțiva bărbați din garda tracă, le șoptea câteva nume și asasinii se depărtau cu mâna strânsă deja pe garda spadei.

Cât putea dura asta?

Caligula pusese să fie omorâți toți cei care, prin origine sau alianțe, erau înrudiți cu familia lui Caesar sau Augustus. Sângele împăraților curgea în venele lor, trebuia deci să fie uciși, goliți de sângele care făcea din ei niște rivali. Și fiul Agrippinei, acel copil de patru ani care își ferea privirea plină de neliniște, dar care putea și să se ridice dintr-odată, cu ochii clocotind de ură, înainte de a se face din nou mic, la fel ca un animal prudent care regretă că a ieșit din bârlog, că și-a arătat colții și ghearele, era, prin mamă, unul din acei descendenți ai lui Augustus.

Îi spuneam lui Seneca:

— Nu are decât patru ani, dar seamănă deja cu Caligula și

Agrippina. Oare sângele lui Caesar este cel care de la nașterea lor face din aceste ființe niște fiare?

Apreciam răspunsurile calculate ale lui Seneca.

L-am întâlnit pe vremea când îl slujeam pe împăratul Tiberius. Ținuta lui semeață, chipul care exprima voință și virilitate, elocvența suverană care făcea din el cel mai bun orator din Senat, avocatul cel mai celebru, retorica sa de filosof stoic propovăduind înțelepciunea și acceptarea a ceea ce nu se poate stăpâni și organiza m-au fascinat.

Avea cu vreo cincisprezece ani mai mult decât mine și mă considera ca pe una din rudele lui apropiate. Aveam, ca și el, origini spaniole. El era născut la Cordoba, la fel ca strămoșii mei.

Mergeam încet prin grădinile din *villa* lui romană. Era considerat bogat și, de fapt, numeroși sclavi lucrau în jurul rondurilor de flori.

— Sângele Caesarilor este la fel cu cel al tuturor oamenilor, încheia el, călduț și lipicios. Am văzut nobili romani murind, cu venele deschise, și sângele lor avea aceeași culoare cu cel al sclavilor lor care erau uciși alături de ei. Nu, Serenus, oamenii devin fiare pentru că nu există o regulă a succesiunii în fruntea Imperiului. Trebuie să ucizi ca să nu fii ucis. Legile alegerii, dragi Republicii, nu mai sunt în uz ca să-l desemneze pe împărat. Spada este cea care o impune, și nu votul. Cel care vrea să fie împărat trebuie să conteze pe pretorienii și nu pe cetățeni; pe generali, pe guvernatori și nu pe senatori. Vremea Republicii, vremea dinaintea lui Caesar, nu se va mai întoarce.

— Sângele, atunci? Pumnalul și otrava, asasinatul? Puterea fără limite a unui om căruia puterea i-a luat mințile... m-am revoltat eu.

Seneca mă luă de braț și, cu capul plecat, ca și cum vorbea pentru sine, murmură:

— Trebuie ca împăratul să fie un om înțelept care să nu se lase copleșit de nebunia puterii supreme ce face din el egalul unui zeu. Trebuie să guverneze cu măsură și clemență, în interesul Imperiului și să nu caute numai plăcerile pe care le dă puterea nelimitată. Are nevoie de câțiva oameni în jurul lui care să-i reamintească de rațiune, de înțelepciune și care să devină apropiații lui, consilierii lui.

— Caligula? am întrebat eu.

Seneca privea în jur și apoi a conchis:

— Numai pumnalele îl pot opri din drum. Sunt singur, bărbații deja își ascut tălșurile. Nu te amesteca, Serenus. Vremea noastră, cea a înțelepciunii, n-a venit încă.

Dimpotrivă, cea care domnea era extravaganța, suspiciunea și cruzimea.

Caligula se deghiza în gladiator trac sau în vizitiu. Urca pe scenă și, ca un histrion, cânta, dansa, recita, apoi sărea în sală, biciuind un spectator care, după părerea lui, prin murmurele sau tusea lui, tulburase spectacolul.

Se apropia de mine, amenința, mă trăgea și îmi puneă întrebări în legătură cu fiul Agrippinei, cu uneltirile care se puneau la cale și despre care trebuia să fiu informat.

— Dacă tu, Serenus, striga el, tu mă consideri demn să mor, sunt gata să-mi iau viața!

Atunci râdea. Mă anunța că-și pusese libertii să prepare o otravă a cărei eficacitate o verificase inoculând-o gladiatorilor și sclavilor. Aceștia urlaseră, cu trupul contorsionat de durere, și era cel mai ciudat spectacol la care îi fusese dat să asiste.

— Serenus, Serenus, să-mi fii credincios! mormăia el îndepărtându-se.

Era a noua zi înainte de calendele lui februarie, spre a șaptea oră, când noaptea se lăsase deja peste Roma.

Într-unul din coridoarele palatului, conjurații îl așteptau pe Caligula cu spada și pumnalul în mână.

Tribunul unei cohorte pretoriene, Cassius Chaera, pe care împăratul îl persecutase și-l umilise în fiecare zi, l-a lovit primul la gât, fără să reușească să-l omoare. Un alt tribun, Cornelius Sabinus, i-a străpuns pieptul. Dar Caligula, întins pe marmură, însângerat, striga că era încă viu. Ceilalți conjurați s-au grăbit spre el înfigându-i spada în părțile rușinoase.

Ura împotriva lui, dorința de a se răzbuna pe toată frica pe care o răspândise și crimele pe care le comisese în mai puțin de patru ani de domnie erau atât de mari, încât un centurion i-a omorât nevasta cu o lovitură de sabie și i-a zdrobit fiica de un perete.

Imediat m-am dus la Lepida, mătușa copilului.

Claudius, unchiul lui Caligula și al Agrippinei, urma să fie desemnat ca succesor al împăratului. Pretorienii îl purtaseră triumfal și, ca să le mulțumească, îi dăduse fiecărui soldat câte cincisprezece mii de sesterți. Era pentru prima oară în istoria Romei când erau recompensați în acest fel bărbații de arme, făcătorii de împărați.

L-am văzut pe copil înconjurat de doicile lui, Egloga și Alexandra, de bărbier și de dansator, cei răspunzători de educația lui. Am vrut să-i liniștesc anunțându-i că, printre primele măsuri care au fost legiferate de împăratul Claudius, figura și autorizația dată Agrippinei de a se întoarce în Roma și ridicarea sechestrului de pe bunurile sale. Fiul ei

avea să cunoască bogăția și mama lui va putea să vegheze asupra lui.

I-am vorbit acestui copil de patru ani ca și cum îmbrăcase deja toga virilă, într-atât aveam impresia că pricepea tot ce îi spuneam. Chipul lui exprima o atenție pătrunzătoare, apoi, dintr-odată, o bucurie intensă, repede disimulată, și privirea lui din nou se umplea de neliniște.

În lunile care au urmat, m-am gândit adeseori la privirea acelui copil care se întunecase, de parcă presimțise că o să fie mereu amenințat, că lumea în care intrase era țesută din intrigi și gelozii, sfâșiată de rivalități, însângerață de crime.

În jurul lui, ca o tigroaică amușinând prada, se învârtea Messalina, soția lui Claudius, care tocmai născuse un fiu care, în ziua purificării, fusese numit Britannicus. Messalina vedea în fiul Agrippinei un rival pentru fiul său; în ceea ce o privea pe aceasta, ea primise nașterea lui Britannicus ca pe o nenorocire care îl îndepărta puțin pe fiul ei de la puterea la care ea visa.

O vedeam trecând de la un om puternic la altul, ținându-și intrigile, măritându-se cu un senator bogat și influent, Crispus Passienus, care fusese bărbatul uneia din mătușile copilului. Mi-l imaginam pe fiul Agrippinei văzându-i pe acei bărbați și pe acele femei schimbând rolurile între ei, auzindu-le izbucnirile glasurilor, amenințările, tresărind când pretorienii trimiși de Claudius se năpusteau în locuința lui, arestând-o pe Livilla, sora Agrippinei, acuzată că a uneltit împotriva împăratului, apoi amenințând-o și pe Agrippina, avertizând-o că-și datora libertatea numai bunătății împăratului și rugămintelor soțului ei, Crispus Passienus.

Cum să nu fi fost copilul marcat, rănit de aceste amenințări? De aceste trădări, de uneltiri, crime care alcătuiau viața lui de zi cu zi?

Când mă apropiam de el, se refugia în brațele doicilor sau chiar, dimpotrivă, încerca să mă seducă cu un zâmbet, un cântec intonat cu voce firavă, ca și cum se temea ca salvarea lui să nu fie în mâinile mele și să nu mă îndrept spre el ca să-l ucid.

La palatul imperial, zvonurile dădeau ca sigur faptul că Messalina, în interesul fiului său Britannicus, trimisese oamenii de-ai ei, sclavi și liberi, ca să-l omoare pe copil în timpul somnului. Dar, când asasinii s-au apropiat, au văzut țâșnind din patul lui Lucius Domițius un șarpe care semăna cu un dragon și au fugit.

În zori, chiar s-au găsit resturile unui șarpe încolăcit în jurul pernei copilului.

Agrippina a pus să fie montată pielea pătată într-o brățară de aur, pe care a pus-o la încheietura fiului său.

Într-o zi, mi-o arăta-se, ridicându-și brațul, ca pentru a se apăra.

Dar eu nu făceam parte din nici o uneltire. Nu mă amestecam în nici o intrigă. Eram doar discipolul maestrului meu Seneca și asta era destul, este adevărat, ca să facă din mine, ca și din el, un suspect.

Când împăratul Claudius a decis să-l exileze pe Seneca în Corsica, ca să satisfacă aversiunea Messalinei care vedea în el un consilier al Agrippinei, am fost condamnat să-l urmez.

Copilul, Lucius Domițius, cel care avea să fie numit Nero, avea pe atunci ceva mai mult de patru ani.

Dar arbora adesea expresia cuiva care știe că trebuie să nu aibă încredere în nici unul din cei care se apropie, să-i seducă cu un zâmbet ca să-i dezarmeze, apoi să-i lovească fără milă. L-am văzut încăpățânându-se să bată cu pumnii săi mici un sclav care se împiedicase în fața lui și îl lovise.

Nu mai era copilul temător, anxios, ascuns, pe care îl cunoscusem, ci o mică fiară turbată. În el curgea chiar sângele lui Caesar.

Ceva mai târziu părăsisem Roma, ca să plec în Corsica în compania lui Seneca.

Partea a doua

Capitolul 5

N-am trăit prea multă vreme pe acea insulă austeră și sălbatică.

Nu fusesem condamnat la exil, ca Seneca, și acesta, după câteva săptămâni, m-a invitat să mă întorc la Roma.

Am fost mai mult surprins decât decepționat de atitudinea și cuvintele lui. Mergeam pe o cărare care, printre brazi, trecea peste stâncile roase de mare. Seneca mă apucase de braț și mi-l strângea cu o nerăbdare vecină cu febrilitatea.

Voia, spunea el, ca la Roma să-i pledez cauza pe lângă împărat și să-i obțin grațierea.

Se opri se strângându-mă în continuare de braț. Cu mâna stângă îmi arăta pantele acoperite de pădurea deasă, de nestrăbătut, colibele din piatră unde trăiau ciobanii mai sălbatici decât cel mai de pe urmă sclav din Roma, oameni la fel de aspri și de cruzi de parcă ar fi aparținut celor mai barbare triburi.

— Ce valorează aici elocvența mea, înțelepciunea mea, retorica? Cui m-aș putea adresa? Valurilor, oilor? Acestor oameni sălbatici?

Pornise să meargă trăgându-mă după el.

Trebuia să-i explic împăratului că el, Seneca, era gata să-și pună prestigiul și autoritatea, reputația de filosof și de pledant, de retor riguros, în serviciul politicii imperiale.

— Întâlnește-te cu Claudius sau cu unul din libertii lui, continuase, cu Narcis, secretarul lui, sau cu Pallas, suprintendentul. Întâlnește-te cu Messalina.

Am lăsat capul în jos ca să-mi ascund decepția.

Era acesta un filosof, un înțelept, un stoic? Sau numai un om dornic să-și regăsească gloria și facilitățile vieții de la oraș, și puterea cu care de atâtea ori îl auzisem denunțându-i pe corupți?

Eram cu atât mai surprins cu cât știam, de la câțiva călători și mesageri care sosiseră de la Roma, că împăratul Claudius era la fel de crud și de desfrânat precum Caligula. Soția lui, Messalina, libertii, eunucii își băteau joc de el, îl linguseau, sperându-l ca să obțină tot ce doreau.

Narcis și Pallas acumulasera o avere imensă. Pallas fusese înaintat în funcțiile de chestor și de pretor. El, un libert, care jefuia tezaurul imperial, îi trata pe sclavi precum cel mai brutal, cel mai nedrept dintre stăpâni, punând să li se taie mâinile, să li se scoată ochii, să li se taie limba celor pe care îi bănuia că-l urmăresc sau îl fură.

În ce-l privește pe Claudius, el trăia cu frică, nu se deplasa decât înconjurat de o gardă pretoriană, punând să fie verificați toți cei din preajmă sau orașele unde se ducea, temându-se la fel de mult și de pumnal, și de otravă.

Apoi, dintr-odată, părea că și-a pierdut autoritatea, că și-a uitat demnitatea imperială, deciziile pe care le luase. Își umplea burdihanul în timpul festinurilor care durau zile și nopți, înghițind atâtea feluri de mâncare și de vin că-și pierdea cunoștința și trebuia ca unul din vindecători să se aplece peste el, să-l gâdile în gât cu o pană de pasăre, ca să vomite și să-și revină în simțiri.

Era atunci cuprins din nou de groază, pretinzând că voiseră să-l otrăvească, și era suficient ca unul din curteni, ca să-și satisfacă o răzbunare personală, să-i șoptească un nume, făcând uz de o bănuială, ca nefericitul astfel denunțat să fie imediat trimis la moarte.

I-am amintit toate astea lui Seneca, adăugând că lui Claudius îi plăcea să provoace suferință, să vadă oameni murind, aplecându-se peste chipurile gladiatorilor răniți ca să se bucure de chinurile agoniei lor. Mai mult, rămânea singur în arenă, la ora prânzului, când spectatorii se retrăgeau ca să mănânce, și porunea să fie dați la fiare oamenii, sau să fie puși să se bată între ei până la moarte mașiniștii, sclavii, servitorii care întârziaseră să scoată din arenă cadavrul gladiatorului sau resturile unei fiare, sau chiar dacă, din neîndemânare, greșise când trăseseră o trapă, un grilaj.

Ăsta era deci omul de la care înțeleptul Seneca voia să mă vadă cerând clemență în favoarea lui.

Seneca nu păruse să priceapă reținerile mele, nici să i se amintească ceea ce noi știam despre comportamentul, obiceiurile, cruzimea și lașitatea împăratului.

— Întâlnește-te cu Messalina, a reluat apoi. Ea e stăpână pe mintea și simțurile lui Claudius. Ea este mama ultimilor lui copii, pe care spune că-i iubește mai mult decât orice. Nu se gândește deja s-o logodească pe Octavia și să-i dea toga virilă lui Britannicus? Întâlnește-te cu Messalina, spune-i că pot să-i fiu de folos.

Cum mi-aș fi putut ascunde uimirea, decepția? Fără să mai vorbesc de sila față de Messalina.

Toată Roma, în cele mai umile cartiere, cel mai disprețuit sclav știa că soția împăratului era ca o cățea pierdută în dezmaț. Că-și alegea amanții într-o clipă, fără să-i pese dacă erau cavaleri sau liberi, sau chiar sclavi. Nu-și ascundea aventurile, atât era de sigură de puterea ei

asupra lui Claudius. N-avea nevoie decât de o întâlnire ca să obțină de la el tot ce dorea.

Îi cunoștea înclinațiile și slăbiciunile, temerile. Se aliase cu Narcisus, libertul, secretarul lui Claudius. Când și unul și celălalt decideau să piardă pe cineva – ca nefericitul de Appius, soțul propriei mame a Messalinei – pretindeau că aveau vise asemănătoare și premonitorii, confirmate de ghicitori. Astfel, îl văzuseră pe Appius înaintând spre Claudius cu un pumnal ascuns sub togă și grăbindu-se spre el ca să-l ucidă.

Mărturisirea fusese făcută puțin înainte ca Appius să intre în sală, convocat exact la acea oră, de Narcisus. La vederea bărbatului, Claudius, agitat, a poruncit pretorienilor să-l ucidă pe loc.

Nu mai rămânea decât să fie târât cadavrul afară din cameră și sclavii să spele urmele de sânge de pe dalele de marmură.

Aceasta era Messalina, acestea erau puterile și perfidia ei.

A vrut să facă dintr-un mim, un anume Mnester, amantul ei.

Subțire, la fel de suplu și la fel de voluptuos ca o pisică, bărbatul îi respinsese de mai multe ori avansurile. Ca să-l cucerească, să-l flateze, pusese să fie ridicată o statuie a mimumi, făcută din monede de bronz cu efigia împăratului. Dar omul rezista, temându-se de răzbunarea împăratului Claudius și îngrozit de ideea că risca să suporte răzbunarea unei femei nesățioase.

Într-o zi a fost convocat de împăratul Claudius care, în prezența soției sale, și amenințându-l cu moartea, i-a dat ordin să facă ceea ce îi porunca Messalina.

Asistența a chicotit de plăcere și Messalina l-a tras după ea pe Mnester, care dădea din mâini ca un înecat...

Și asta era femeia pe care trebuia s-o duc de nas ca să obțin de la ea îndurarea pentru Seneca?

O invocasem pe Agrippina, care se arăta ca o rivală a Messalinei și despre care se spunea că dădea târcoale în jurul împăratului, unchiul ei, ca o pasăre de pradă, așteptând ocazia să se arunce asupra lui și să-și susțină astfel ambițiile pe care le nutrea pentru fiul ei, Lucius Domițius, pe care îl văzusem născându-se și despre care mi se raporta că creștea repede, că deja știa să încalece pe cal, strălucea la lecțiile de călărie și declama cu înflăcărea și talentul unui actor.

— Întâlnește-te cu Agrippina și cu copilul, adăugase imediat Seneca. Trebuie să ne folosim de toate și de toți dacă vrem ca ideile și gândurile noastre să fie folositoare.

Copleșit, am plecat capul.

Asemenea cuvinte nu erau doar o manta largă sub care Seneca își ascundea propriile dorințe și ambiții, regretele de a fi fost surghiunit departe de putere și de bogăție?

Am îndrăznit să-i încredințez întrebările care mă chinuiau.

Seneca și-a pus amândouă mâinile pe umerii mei, m-a întors cu fața la el și mi-a cerut să nu-mi mai feresc privirea.

— Înțeleptul nu trebuie să fie judecat așa cum faci tu, Serenus, a spus el. Ca să-și asigure cele mai importante drepturi poate face lucruri cu care nu va fi de acord. Nu va renunța la bunele obiceiuri, dar le va adapta la împrejurări. Mijloacele pe care ceilalți le folosesc neavând alt scop decât gloria și plăcerea, el le va folosi pentru un scop nobil. Trebuie să-l sfătuim pe împărat, Serenus, să încercăm să-i stăpânim sau să-i oprim nebunia. La ce folosește să fii înțelept aici, printre capre, mărăcini și stânci, în timp ce l-am putea convinge pe stăpânul celui mai puternic imperiu al lumii? Întoarce-te la Roma, Serenus, pentru că tu poți, și acționează spre binele cauzei noastre.

Am părăsit insula plin de îndoială și totuși hotărât să-l ajut pe Seneca să-și atingă scopul.

Capitolul 6

La Roma, în primele zile după întoarcerea mea din Corsica, m-am clătinat pe picioare ca un om beat. Nu mai eram obișnuit cu mulțimea, cu mirosurile fetide amestecate cu parfumurile femeilor fardate și ale tinerilor cu bucele vopsite, cu buzele pictate, care își lăsau la vedere coapsele, torsurile brune și musculoase.

Mă atingeau. Mă împingeau. Nu știau dacă era ca să mă provoace, să mă jefuiască sau să mă seducă și să mă racoleze.

Târfele stăteau în pragul lupanarelor și al birturilor mizerabile. Mă invitau. Întorceam capul, mă afundam în mulțimea de romani și în diversitatea ei.

Gladiatori urmați de femei îi împingeau cu umărul și pumnul pe cei care îi stânjeneau în drumul lor. După îmbrăcăminte, după culoarea pielii îi recunoșteam pe traci și pe gali, pe greci sau pe egipteni. Imperiul își deversa popoarele pe străzi, în amfiteatre, în terme și în cafenelele orașului.

Treceau senatori lungiți în litierele lor. Sclavii lor îndepărtau mulțimea cu lovituri de băț. Astrologi și ghicitori vindeau amulete și profeții.

Și, dintr-odată, țipete, înjurături: își fac apariția cavalerii germani ai gărzii împăratului, dezlănțuiți la galop, răsturnând mesele negustorilor de clătite și de vin, zdrobind trecătorii sub copitele cailor.

Mă refugiam în casa lui Seneca amețit, cercetându-i pe libertii și pe sclavii care sperau în întoarcerea lui.

Mă hărțuiau cu întrebările lor: stăpânul o să se întoarcă curând? Îmi povesteau zvonurile care otrăveau Roma. Făceau lista asasinatelor pe care Messalina le făcea în continuare în numele împăratului Claudius, pe care îl domina.

Mi se șoptea că această lupoaică avidă și nesățioasă era atât de sigură pe puterea ei, că nici măcar nu încerca să-și ascundă dezmățul. Amanții o călăreau până și în palatul imperial, în camera nupțială, și Claudius o lăsa s-o facă. El trecea dintr-un festin în altul, beat, adesea bălăcindu-se în propria vomă, sau chiar adormit în brațele a două din curtezanele lui orientale, Calpurnia și Cleopatra.

Era acela un împărat? Mi se repeta că era la fel de crud, de desfrânat ca nepotul lui, Caligula și – aici vocea devenea și mai slabă – că o să sfârșească la fel ca el.

Mi s-a vorbit despre Silviu, un consul desemnat, care îndrăznește să afirme, ca și cum se asigurase, că se pregătea să-i ia locul lui Claudius.

Și, în fața Senatului, l-am văzut pe acest bărbat tânăr și mândru,

înconjurat de oameni de arme, de cavaleri, de liberiți, de senatori care îl linguseau, îl încurajau, gândindu-se la propriul viitor.

Intriga, corupția, desfrâul și comploturile se înmulțeau și se coceau în Roma împuțită ca de ciuperci veninoase. Și moartea stătea la pândă. Am regretat Corsica sălbatică.

Într-o zi, un sclav mi-a adus un mesaj de la Agrippina. Un singur cuvânt, imperios, era scris pe tăbliță: „Vino”. Mă convoca.

M-am dus în *villa* ei de pe Esquilin. L-am regăsit acolo pe fiul ei, acel Lucius Domițius pe care îl văzusem născându-se și crescând.

Mergea încolo și înapoi prin atrium, urmat de doicile lui, Egloga și Alexandra. Recita versuri latine cu voce tare, în timp ce cei doi profesori greci, Beryllus și Anicetus, îl ascultau, îl corectau.

Lipit cu spatele de o coloană stătea tutorele lui, Asconius Labeo, iar sprijinit de marginea bazinului, Chaeremon, un preot egiptean.

Nu am aflat numele acestor oameni decât mai târziu, chiar din gura Agrippinei.

— Ești la Roma, Serenus, și nu-mi faci o vizită?

Astea au fost primele cuvinte pe care mi le-a adresat cu voce seacă și amenințătoare. Avea conturul ochilor dat cu creion negru, părul buclat, buzele albastrii, iar trupul uscat îi era acoperit cu o tunică lungă, albă.

— Ascultă, fiule, mi-a spus ea, întrerupând explicațiile pe care i le dădeam.

Lucius Domițius declama, cu brațele desfăcute, zâmbind, cerând laude și priviri aprobatoare.

— Iată-i pe grecii Beryllus și Anicetus, preotul egiptean Chaeremon, a continuat ea. Lucius trebuie să învețe totul de la ei, să știe totul despre Atena și Alexandria. Vreau să fie demn de Caesar și de Augustus. Dacă într-o zi... A închis ochii, iar pleoapele îi desenau două pete negre pe fața pudrată. Când Seneca se va întoarce din Corsica, a reluat ea – căci se va întoarce, o vreau eu, și o cer zeii –, o să-l învețe pe fiul meu tot ce știe. Lucius Domițius trebuie să fie cel mai bun orator din Roma. De asta vreau ca Seneca să îi fie în preajmă. Și tu la fel, Serenus.

Lucius Domițius nu mai recita, se apropiase de noi, cu capul plecat, dar îl ridica din când în când, și de fiecare dată surprindeam în privirea lui o licărire pătrunzătoare, pe care o făcea imediat să dispară, aplecându-și din nou capul.

Profesorul lui, Anicetus, a înaintat și l-a felicitat. Fața copilului s-a luminat de un zâmbet arogant, apoi trufia a fost urmată de o timiditate

și de o modestie de elev bun și atent.

— Trebuie s-o faci cât mai bine, Lucius. Fii exigent cu tine însuși, i-a spus Agrippina. În ce vă privește – s-a întors spre Anicetus și Beryllus fiți profesori neîndurători. O să răspundeți de greșelile și de ignoranța lui. Lucius este fiul lui Apollo, în venele lui curge sângele lui Caesar și al lui Augustus. Fiți neiertători!

Lucius Domițius s-a aplecat, ca și cum se temea să nu fie lovit. Profesorii lui l-au condus spre celălalt capăt al atriumului.

Îndepărtându-se, copilul a schițat un pas de dans, înălțându-se, apoi s-a ghemuit, ca și cum regretase că a lăsat să izbucnească acest val de veselie.

M-am gândit că învățase deja să-și ascundă sentimentele și să se apere. S-a întors. L-am întâlnit privirea plină de neliniște și în același timp de orgoliu și de violență. Mă temeam de adultul care încolțea în acest copil.

Agrippina s-a aplecat spre mine.

— Vreau ca fiul meu să fie sabia Romei, sabia *mea!* a murmurat ea. Serenus, dacă nu ești alături de mine... M-a privit cu atenție, s-a oprit, apoi a zâmbit, ca pentru a ascunde amenințarea pe care o conțineau cuvintele ei.

— Nu poți să fii alături de Messalina. Ea este adevăratul împărat al Romei, dar purtarea ei este cea a unei curve, și mi-e rușine pentru Claudius, rușine pentru sângele lui Caesar și al lui Augustus, care este și al lui. Știi ce vrea?

Cele pe care mi le-a dezvăluit Agrippina în acea zi despre intențiile Messalinei le-am văzut împlinindu-se.

Ea, propria soție a împăratului, cum renunțase la adulterele prea neînsemnate și cum voia să-l umilească și mai mult pe Claudius, decisese să-l repudieze și să se recăsătorească în fața martorilor cu consulul Silius, căruia oricine în Roma îi cunoștea ambițiile. Căsătoria cu Messalina i se păruse, fără îndoială, mijlocul cel mai sigur de a-l obliga pe Claudius să dispară, acoperit de rușine.

Când Agrippina mi-a adus la cunoștință acest plan nelegiuit, la început m-am îndoit ca o să-l văd vreodată prinzând viață.

Cum își puteau imagina Messalina și Silius că apropiatii lui Claudius, libertii lui, Narcisus și Pallas, toți cei care împărțeau puterea și se îmbogățeau alături de el, aveau să accepte să fie depozedați, urmăriți, alungați sau omorâți?

— Messalina și Silius se vor căsători, mi-a repetat Agrippina. Zeii i-au orbit. Messalina nu vede capcana ce i se întinde.

Tonul Agrippinei, privirea, toată atitudinea ei – brațele încrucișate, bustul aplecat înainte – mă înghețau. Era chiar femeia rapace, la pândă, gata să sară imediat ce Messalina s-ar fi expus astfel pedepsei.

La Roma, toți pândeau, așteptau, căutau să priceapă unde ducea o asemenea nebunie, căci se știa că Silius nu putea conta decât pe câteva zeci de complici, că nici o cohortă de pretorienii nu era dispusă să-l sprijine, că, în concluzie, fără confuzia lui Claudius, fără fuga sau sinuciderea lui, nu avea nici o șansă de reușită.

Era atât de riscant, încât până în ziua nunții am ezitat să cred că o să aibă loc. Dar Messalina încercase toate plăcerile desfrâului, iar scandalul, pericolul inerent acestei căsătorii erau, fără îndoială, o nouă distracție pentru ea.

Și căsătoria Messalinei cu Silius avu loc, în timp ce Claudius părăsea Roma, în acele zile de la jumătatea lui august, ca să se ducă la Ostia, să celebreze sărbătoarea lui Vulcan.

I-am văzut deci pe Messalina și pe Silius îndreptându-se spre altarul zeilor, ascultându-i pe ghicitorii care le promiteau nașterea de copii de parte bărbătească, care să le ducă mai departe unirea, și am auzit augurii promițându-le un viitor glorios, puternic și fericit.

Și asta în timp ce Messalina era soția împăratului care domnea și care nu știa că era bârfit pe la spate și că Roma îl ridiculiza! Niciodată un afront mai mare nu fusese adus vreunui descendent al lui Caesar.

M-am întors la Agrippina. Copilul Lucius Domițius stătea lângă ea, cea care semăna cu o fiară cu colții rânjiți, atât de avidă îi era expresia, cu gura pe jumătate deschisă, cu partea de jos a feței împinsă înainte ca pentru a mușca, sorbind sângele prăzii.

— Au făcut-o, Serenus, au făcut-o! Curând va veni și vremea mea și a fiului meu!

Își pusese mâna lungă și albă, osoasă și plină de inele, pe capul copilului.

Lucius Domițius își ridică ochii spre mama lui.

La câțiva pași stăteau profesorii lui, Beryllus și Anicetus, și preotul egiptean Chaeremon. Dar cât valorau lecțiile lor de retorică și înțelepciune câtă vreme copilul își vedea mama cu ghearele scoase, ținându-și răsuflarea, pândind, așteptând momentul propice ca să se arunce pe prada care se clătina.

Știu că Agrippina s-a întâlnit cu libertzii Narcisus și Pallas. Ei ar fi fost primele victime dacă Silius prelua puterea.

Le-a întâlnit pe curtezanele Calpurnia și Cleopatra. Și le-a spus că soarta lor era legată de cea a împăratului. Messalina și Silius o să le

omoare sau o să le dea pe mâna gladiatorilor. Trebuia deci să-l avertizeze pe Claudius. De asta depindea chiar viața lor.

Nu știi cine l-a întâlnit pe împărat la Ostia. A fost Narcisus sau Calpurnia, sau chiar Agrippina însăși a făcut drumul?

Nepoată a lui Claudius, doar ea îi putea spune: „Știi că ai fost repudiat de Messalina, care a aruncat asupra ta ridicolul și rușinea? Știi că mariajul cu Silius a celei care este soția ta s-a săvârșit după un ritual solemn, și că a fost văzut de popor, de Senat și de soldații adunați? Ca și cum tu nu însemnai nimic, ca și cum erai deja mort! Dacă nu acționezi prompt, Silius, soțul, o să fie stăpânul orașului și o să se termine cu tine!”

Claudius – și martorii mi-au raportat – s-a îngălbenit, a tremurat, a privit în jurul lui, ca și cum îi vedea deja pe asasini înaintând.

Atunci Agrippina va fi început să descrie sărbătoarea care avea loc în casa lui Silius, simulacrul de culegere a viilor la care se dedau Messalina și soțul ei. Femei înfășurate în piei de animale îl celebrau pe zeul Bhus. Era un adevărat delir, sângele negru al ciorchinilor zdrobiți țâșnea sub picioarele goale, în țipete și cântece. Silius, încoronat cu iederă, și Messalina, cu părul desfăcut, dansau. Soțul își agita capul în toate direcțiile, învârtind tirsul sfânt al bacantelor, oferindu-și trupul.

Sunt sigur că Agrippina este cea care, cu gura lipită de urechea împăratului, i-a povestit sărbătoarea din jurul storcătoarelor, i-a descris femeile goale și, printre ele, pe Messalina, trupurile tăvălite printre ciorchinii zdrobiți, sângele negru al viței curgând pe pielea lor.

— Să fiu răzbunat, să fie uciși! a urlat dintr-odată Claudius, cuprins de una din acele furii care loveau ca un trăsnet, apoi se risipeau ca o furtună scurtă de vară.

Împăratul a decis să se întoarcă imediat la Roma.

Narcisus își trimisese deja pretorienii, centuriile și pe libertul Evodus cu misiunea de a-i aresta pe Silius și pe apropiații lui. „Și, a precizat el, să curgă sângele din plin! Roma trebuie curățată.”

Claudius a ajuns ceva mai târziu, s-a dus în tabăra pretorienilor și, cu toată rușinea care îl sufoca, a cerut soldaților să-l răzbune, adăugând cu voce joasă că, pentru că i-a mers atât de rău căsătoria, prefera să fie văduv.

Cohorte și-au ridicat spada. Un strigăt lung s-a înălțat din rândurile lor: „Pedeapsă!”

Atunci a început măcelul celor care asistaseră la căsătorie și îi felicitaseră pe Silius și Messalina. Apoi au murit amanții Messalinei, chiar și nefericitul Mnester, mimul, cu toate că încercase să-i respingă avansurile și împăratul fusese cel care îi poruncise să se supună

ordinelor și dorințelor soției sale.

Dar Claudius și-a întors capul. Zeci de tineri nobili, prefecti, procuratori, cavaleri și Silius în persoană, consul desemnat, fuseseră deja omorâți, oferindu-și gâturile, cerând să se termine mai repede; de ce, în asemenea condiții, să ierți un histrion ca Mnester?

Claudius pusese să se servească cina. A băut și s-a ghiftuit toată noaptea.

Dimineața, când a fost anunțat că Messalina era moartă, păru că abia dă atenție veștii, fără să încerce să afle dacă au fost nevoiți s-o omoare sau alesese să le-o ia înainte asasinilor.

Agrippina este cea care mi-a povestit, cu buzele strălucitoare, ultimele clipe ale rivalei sale. Când tribunul care comanda cohorta de gardă din Palatin spărsese ușa, însoțit de libertul Evodus, Messalina se cutremurase. Cu cuvintele și vulgaritatea unui sclav, Evodus o insultase: „Ești o cățea și o să mori ca o cățea!”

Ea apucase un pumnal, încercase să-și taie venele, dar mâna îi tremura prea tare. Și tribunul a fost cel care a străpuns-o cu spada.

Agrippina s-a apropiat de mine, cufundându-și privirea în ochii mei.

— Un împărat nu poate sta fără soție, a șoptit ea. Claudius a uitat-o deja pe Messalina.

I se raportase că împăratul continuase să moțăie după beție, să doarmă, cu mâinile încrucișate pe burtă, cu privirea tulbure, cu Calpurnia și Cleopatra lipite de el.

— Senatul, a reluat Agrippina, a decis să scoată numele și portretele Messalinei din locurile publice și private. Nu mă scăpa din ochi. Ca și cum n-ar fi existat, Serenus!

A repetat cuvintele astea, cu fața imobilă, doar mișcând puțin din buze. Apoi și le-a strâns, riduri adânci săpându-i-se în jurul gurii.

A șoptit:

— Și-a părăsit copiii, pe Octavia și pe Britannicus. A întins mâna, și-a tras fiul mai aproape, cuprinzându-i fața între mâini. Tu, tu! a spus ea.

Lucius Domițius a ridicat ochii spre mama lui.

Mi-a fost frică de cuplul pe care îl alcătuiau.

Capitolul 7

În doar câteva zile am văzut-o pe Agrippina devenind femeia cea mai puternică și mai temută din Roma.

La început stătuse mai mult ghemuită în bârlogul ei, acea *villa* imensă ale cărei construcții maiestuoase se înălțau pe colina Palatin, nu departe de palatul imperial. Mă reținuse acolo după ce s-a aflat, în orele care au urmat morții Messalinei, că în jurul împăratului deja se țeseau intrigi. Libertții care își împărțeau puterea se sfâșiau între ei. Fiecare dintre ei – Pallas, suprintendentul, Narcisus, secretarul, alții precum Callistus și Evodus – căuta să împingă o soție în brațele lui Claudius.

— Ca și mine, chiar mai bine ca mine, mormăise Agrippina, știu și ei că are nevoie de o femeie. Dar îl cunosc pe Claudius: n-o să aleagă. O s-o ia pe cea care o să-i fie aruncată în brațe. Aplecase capul, apoi reluate: Mai trebuie să-i convină, să știe să-l ia...

Mormăise aceste câteva cuvinte, apoi, ridicând capul, păruse că mă descoperă.

— Serenus, rămâi aici pe lângă mine, lângă fiul meu. Pentru siguranța noastră, am nevoie de oameni fideli!

Tonul nu îngăduia replică.

Începuse să măsoare sala mare cufundată în întuneric. Din fresce nu se distingeau decât ochii strălucitori ai taurilor sălbatici, mase mari, negre, care mă loveau de fiecare dată când pătrundeam în aceste locuri. Se năpusteau asupra mea, cu frunțile lăsate, cu coarneau amenințătoare, călăriți de zeițe goale.

Agrippina adăugase:

— O să viseze să ne ucidă, dar n-o să îndrăznească. Sunt nepoata împăratului, strănepoata lui Augustus. Și fiul meu...

Dintr-odată a urlat să i se aducă imediat copilul, Lucius Domițius.

El a apărut imediat, înconjurat de profesori, de doici, de tutore și urmat de preotul egiptean, Chaeremon, impasibil în toga lui gălbuie. Agrippina s-a grăbit spre el, lipindu-și brutal fiul de coapse, lipindu-i capul de pântecul ei, apoi conducându-l spre mine.

— Serenus, veghează asupra lui, spusese ea.

Copilul îmi aruncase o privire bănuitoare, în care se amestecau teama, neliniștea și un fel de sfidare.

Stătea cu brațele încrucișate, cu bărbia ridicată, cu picioarele depărtate, înțepenit într-o postură poruncitoare, care fusese imediat dezmințită de un zâmbet și de expresia plină de nevinovăție a unui

copil neajutorat care încearcă să te seducă.

Niciodată nu simțisem ca în acea clipă că Lucius Domițius era un copil cu o fire dublă. Ca zeul nostru Ianus, avea și el două fețe ale căror trăsături, pe măsură ce timpul trecea – avea deja doisprezece ani –, se accentuau, atât de tare, încât de fiecare dată când îl întâlneam încercam un sentiment de neliniște, atras și respins în același timp de firea lui duplicitară, ale cărei perversitate și cruzime, siguranță și vanitate, violență îi țâșneau din ochi, se exprimau prin atitudini, dar care putea, aproape în același timp, să pară tandră, sensibilă, atentă și respectuoasă cu ceilalți.

Surprinsesem elanurile afectuoase ale lui Lucius Domițius față de doicile Egloga și Alexandra, profesorul grec Anicetus, tutorele Asconius Labeo. Era sânguincios și îl asculta atent pe preotul egiptean Chaeremon. Dar îl văzusem cu fruntea plecată, alungând gesturile de iubire pe care încerca să i le arate Crispus Passienus, soțul mamei sale, care trebuia să-i țină loc de tată.

Părea în același timp că-l disprețuiește și se teme, în vreme ce Crispus Passienus era o ființă mai degrabă blândă, atât de cucerit de frumusețea lucrurilor că se spunea că se îndrăgostise de un copac, un măslin din timpuri străvechi care îi apăraseră și hrănise cu fructele lui pe Remus și Romulus, fondatorii Romei.

Dar Crispus Passienus era un obstacol pe care Agrippina era dispusă să-l înlăture, iar fiul ei, pe care îl avertizase sau nu, o știa, împărtășindu-i dorințele.

Și la început a fost o dorință de moarte.

Agrippina trebuia să fie liberă de orice legătură matrimonială dacă voia – și dorea cu aviditatea unui animal de pradă – să devină soția împăratului Claudius.

Așa că am văzut înaintând spre Crispus Passienus moartea ascunsă. Citeam vestirea ei în ochii Agrippinei și ai fiului ei. Îi ghiceam apropierea când o întâlneam, la căderea nopții, pe Locusta, femeia cu fața mereu ascunsă de un văl negru și care mergea fără să i se audă zgomotul pașilor, ca și cum plutea deasupra pământului, pasăre a întunericului despre care toți știau la Roma că stăpânește arta otrăvurilor, știind să amestece veninul șerpilor cu sucii ciupercilor. Era zărită prin păduri bântuind în căutarea lor.

Când am văzut-o pe Locusta pătrunzând în camera Agrippinei, am știut că moartea avea să-și lase urmele pe Crispus Passienus.

A fost găsit câteva zile mai târziu, cu fața lividă cufundată într-un bazin, de unde, fără îndoială, cu stomacul și gâtul în flăcări, a vrut să

bea.

Își lăsase, prin testament, toate bunurile lui Lucius Domițius, fiul Agrippinei.

A făcut să fie incinerat cadavrul lui Crispus Passienus și a pus să fie împrăștiată cenușa de către sclavi, fără ca măcar să asiste la ceremoniile rituale.

Am auzit-o râzând cu fiul ei. L-am văzut înaintând spre mine, ținându-se de mână, aproape ținându-se, poruncindu-mi să-i urmez la circul construit din ordinul împăratului și unde urma să se țină un spectacol de vânătoare: un escadron de pretorieni călare, conduși de tribunul lor, lansat în urmărirea fiarelor din Africa, pe care trebuiau să le omoare.

Am stat în picioare în tribuna rezervată invitaților împăratului.

După pretorieni au venit călăreții tesalieni care urmăreau taurii sălbatici care, de furie, scoteau aburi pe nas. Au spintecat burțile cailor, apoi s-au asmuțit asupra călăreților care încercau, după ce-i hărțuiseră și epuizaseră, să-i pună la pământ apucându-i de coarne.

M-am gândit la taurii din fresca pictată în *villa* Agrippinei. Era o femeie ca zeițele care călăreau, goale, taurii negri, dar era și la fel de virilă ca ei.

Era o ființă duală, ca și fiul ei.

Am văzut-o apropiindu-se de Claudius, începând să-l mângâie pe cel care era unchiul ei, profitând de calitatea de nepoată ca să i se așeze pe genunchi, să-i atingă urechea și buzele. Oare ce-i șoptea?

Claudius ieșea din moleșală, dădea capul pe spate ca un motan uriaș care vrea să fie scărpinat pe gât și pe burtă. Ceea ce Agrippina și făcea, înainte de a se opri și de a-și împinge fiul spre împărat.

Îmi imaginam că probabil îi amintea că Lucius era descendent din Caesar și Augustus, că era orfan de tată, că ea veghea ca el să primească o educație dată de profesori greci și egipteni, ca să facă din el un om capabil să servească Imperiul.

Se apleca din nou. Se agăța de gâtul împăratului Claudius, corpul ei încă tânăr se freca de masa de carne cenușie.

Nu-și ascundea nerăbdarea.

— Sunt singura demnă de a fi soție de împărat, repeta ea umblând în sus și în jos prin *villa* ei, luându-mă de martor.

Îl convoca pe Pallas libertul, suprintendentul pe care Claudius l-a umplut de bogății și căruia, între altele, îi acordase însemnele de pretor și de chestor. Era un bărbat corpulent, al cărui chip exprima aroganța și vanitatea sclavului devenit unul dintre cei mai bogați și mai influenți oameni din Roma.

— Pallas, Pallas... începea ea, înaintând spre el cu brațele deschise.

Știi cine sunt, și iată-l pe fiul meu, nepotul lui Germanicus, care a fost frate de împărat. Prin venele noastre curge sângele celor mai iluștri romani. Pallas, Pallas...

Îl apuca pe Pallas de încheietură, îl strângea.

— Ce valorează femeile cu care Narcisus, Callistus, Evodus vor să-l însoare pe împărat? Cobora glasul. Pallas, relua ea, trebuie să se știe că eu nu voi accepta așa ceva.

Cuvintele ei aveau greutatea loviturilor de spadă pe care nu va ezita să le dea, otrăvurile pe care nu se va sfii să le toarne.

Într-una din aceste seri, atunci când în Roma începea să umble zvonul că ea o să se mărite cu Claudius, mă întrebam dacă zeii pedepseau uniunile incestuoase, sau căsătoria unui unchi cu nepoata lui nu era una dintre acestea?

— Moartea poate fi un mare aliat, Serenus. Cine nu se teme de ea? Deci dacă vrei să învingi trebuie s-o ai mereu alături. Dar ea nu-i sprijină decât pe cei care nu se tem de ea, și eu nu mă tem, Serenus.

Și-a împreunat mâinile în fața obrazilor.

— Este deci cel mai bun aliat al meu. O să înving. Pallas și consulul Vitellius cred și ei acest lucru. Își folosesc toate puterile ca Agrippina să devină soția lui Claudius.

Pallas o ajuta să pătrundă, noaptea târziu în palat, ca să-l surprindă pe Claudius în camera lui. Îi stârnea destule senzații noi ca el să poată bănuși și să ajungă la plăcerile pe care ea era în stare să i le ofere și ca astfel el să dorească s-o ia de nevastă.

Vitellius se străduia să-i convingă pe senatori că nu era nevoie decât de un decret pentru ca unirea dintre unchi și nepoata lui să înceteze să mai fie considerată ca incestuoasă. Așa, răzbunarea zeilor va fi alungată.

Consulul Vitellius era un orator abil, dar ce senator ar fi putut îndupleca el dacă Agrippina nu i-ar fi mituit pe majoritatea dintre ei dându-le mii de sesterți, promițându-le că dacă devenea soția împăratului va acorda Senatului toate prerogativele. Unul din primele ei gesturi o să fie, îi asigura ea, grațierea lui Seneca din care va face profesorul fiului ei.

Nu era asta dovada respectului ei față de adunarea al cărui ilustru orator era filosoful?

Speriat, am admirat-o pe această femeie care, chiar atunci când căsătoria ei nu fusese celebrată încă, se pregătea să urce următoarea treaptă a scării care îi ducea pe ea și pe fiul ei spre puterea supremă.

Am văzut-o învăluindu-l pe Pallas în mrejele ei, cu brațele, cu

vorbele, spunându-i că trebuia deja să organizeze logodna fiicei lui Claudius și a Messalinei, Octavia, cu Lucius Domițius, fiul ei. Așa vor fi unite familiile din același sânge ilustru.

Pallas era complet surprins de puterea acestui „vânt” care îl împingea înainte mai repede și mai departe decât prevăzuse.

— Octavia nu are decât opt ani, insista el, și fiul tău nu are decât doisprezece.

Cu o ridicare din umeri, apoi în câteva fraze, Agrippina înlătură această dificultate, amintind că era o regulă de a logodi de la cea mai fragedă vârstă a lor copii din familiile lui Caesar și Augustus.

Pallas lăsa capul, murmura că Octavia era deja logodită cu fiul consulului Silanus, Iulius Silanus, care s-a distins în Bretania în fruntea legiunilor și pe care Claudius îl trata ca pe un fiu: i-a acordat triumful și l-a acoperit cu onoruri, bogății, i-a promis-o chiar pe propria fiică, Octavia, fără îndoială singura ființă de care fusese cu adevărat atașat.

Am auzit răgetul fiarei de pradă. Agrippina și-a urlat furia și disprețul:

— A logodit-o pe Octavia cu Silanus! A făcut asta!

Apoi a bodogănit că astfel Claudius își pregătea succesiunea. Silanus, soțul fiicei împăratului, putea pretinde asta. Familia lui era de origine nobilă.

S-a înfipt în fața lui Pallas. Părea fragilă pe lângă acest bărbat voinic care o domina prin dimensiunile lui.

— Asta nu se va întâmpla! a decretat ea.

Au fost suficiente câteva zile pentru ca un zvon să se răspândească în Roma – sursa au fost Pallas și consulul Vitellius alături de Agrippina –, conform căruia Iulius Silanus avusese o relație cu propria sa soră, Calpurnia. Cum ar putea un om care comitea un asemenea sacrilegiu să fie logodit cu fiica împăratului, de vreme ce zeii pedepseau incestul, dezlănțuindu-și furia asupra orașului și a țării, sub formă de epidemii, inundații, incendii și furtuni puternice?

Iulius Silanus nu mai era decât un bărbat bun de ucis. A încercat să respingă aceste acuzații, să apeleze la mărturiile celor care erau în preajma lui din copilărie. Dar toți știau că trăgea de lațul care îi strângea gâtul.

Nimeni nu va îndrăzni s-o înfrunte pe Agrippina, viitoarea soție a împăratului, cea al cărei fiu va fi în curând logodnicul Octaviei în locul nefericitului pe care îl alungau din Roma copleșit de blesteme.

Mulțimea, dimpotrivă, se îmbulzea în forum ca să-l aclame pe Claudius care tocmai primea de la Senat ordinul să se căsătorească cu Agrippina, pentru că decretul care făcea posibilă uniunea dintre un

unchi și o nepoată fusese votat. Și senatorii avuseseră de la Claudius pretenția să se supună dorinței lor.

N-am râs la farsa pe care Agrippina, Pallas și Vitellius o regizaseră.

Dar nu era decât primul act.

Când Agrippina se îndrepta spre altar, lucrurile erau deja stabilite. Pentru moment juca abil rolul soției supuse, cu ochii plecați, cu mersul încet, și, alături de ea, cu fața bucuroasă, împăratul părea a fi stăpânul care conducea la altar o femeie virtuoasă.

Viitorii logodnici, Octavia și Lucius Domițius, veneau în urma părinților lor, ca și cum deja se profila succesiunea și se întrupa visul Agrippinei.

În seara nunții, am aflat că Iulius Silanus se sinucisese.

Moartea era aliatul credincios al Agrippinei.

Capitolul 8

Agrippina domnea.

Imediat după nuntă, apăruse încoronată, înfășurată într-o amplă și lungă tunică brodată cu aur. Și mulțimea de senatori, de tribuni și de consuli, de titulari ai locurilor pentru toate manifestările, centurioni ai gărzii pretoriene, cavaleri, liberiți bogați și chiar ambasadori ai Imperiului părților se înclinaseră în fața ei în timp ce înainta, însoțită de fiul ei, în marea sală de audiențe și de recepții a palatului imperial.

Fusese deci suficientă o noapte ca ea să lase masca să-i cadă și să le arate tuturor că nu se mulțumea să devină nevasta împăratului, ci voia toată puterea pentru ea și fiul ei.

Era frumos Lucius Domițius cu părul lui lung buclat, care îi încadra chipul cu trăsături regulate, pe care îl ridica spre mama lui.

Agrippina își pusese o mână pe ceafa lui și astfel îl conducea, oprindu-l în fața unui senator influent sau al consulului desemnat, Pollion, căruia i se șoptise deja că fusese însărcinat de ea să prezinte Senatului o moțiune în termenii căreia senatorii, părinții Patriei, îl rugau pe împărat să-și logodească cât mai repede fiica, pe Octavia, cu fiul Agrippinei.

Nimeni nu-și mai amintea de Iunius Silanus care își tăiasse gâtul în ziua nunții Agrippinei cu Claudius și al cărui trup fusese aruncat, fără ceremonie, în flăcări. În privința surorii lui, Calvina, ea fusese alungată.

Împăratul poruncise, așa după cum cerea legea, ca pontifii să celebreze în pădurea Dianeii ceremonii expiatorii și să împlinească sacrificii pentru a implora iertarea zeilor, care să nu pedepsească incestul comis de Iunius Silanus și sora lui Calvina.

Nimeni nu îndrăznea să râdă!

Nu exista nici o dovadă că această legătură vinovată avusese loc, în schimb împăratul se însura cu propria nepoată, săvârșind în fața Imperiului un incest pe care un decret al senatorilor corupți fusese suficient ca să-l facă legal.

Dar cine îndrăznea să protesteze?

Toți lăsau capul în jos în fața Agrippinei și a fiului ei, în curând ginere de împărat. Toți o numeau Augustusa, așa cum voise ca să dovedească că era, la fel ca și soțul ei, descendentă din Augustus, că avea demnitatea și puterea.

Iar Claudius nu mai era pe lângă ea nimic mai mult decât un bărbat îmbătrânit, al cărui șchiopătat, care până atunci trecuse neobservat, părea să-l oblige la fiecare pas să-și aplece trupul, să-și legene

șoldurile ca și cum în câteva nopți Agrippina îi răpise ceea ce-i mai rămăsese din tinerețe și eleganță, în același timp depozându-l și de putere.

Îi împărtășesc maestrului meu Seneca gândurile și indignarea. De câteva zile se întorsese din exilul din Corsica, grațiat de împărat la cererea Agrippinei.

Îmi mulțumise pentru ce făcusem pentru el. Nu făcusem decât să mă supun Agrippinei, arătând astfel că eram alături de ea și că maestrul pe care îl venera, și pe care îl ascultam era deci și el unul din partizanii ei.

Seneca era fericit să fie în sfârșit din nou la Roma și de a se putea bucura de luxul *villei* sale. Își primea acolo prietenii, înconjurat de fratele lui mai mare, Gallion, și de mezinul familiei, Mela. Se înclina în fața bustului tatălui său, Seneca retorul.

Senatorii îl felicitau că a fost desemnat pretor, însărcinat și cu creșterea și instruirea fiului Agrippinei-Augustusa, despre care cu toții știau că mama lui îl pregătea pentru cele mai înalte funcții în Imperiu. Și că, pentru ea, un singur lucru conta: imperialul.

Îl observam pe Seneca. Cu toate că slăbise după lungul exil în sălbăticia unei insule sărace, privirea îi scânteia de vioiciune. Știam, pentru a-i cunoaște și admira felul de a trăi, că frugalitatea și austeritatea nu-l puteau atinge. I se întâmpla să țină lungi posturi sau să refuze să mănânce carne – această carne moartă – și să se mulțumească cu legume și fructe, fără măcar să-și umezească buzele cu un strop de vin.

Dar îl vedeam mulțumit, înseninat în primul rând de posibilitatea de a mângâia din priviri sclavii tineri, băieți și fete, pe care vârsta încă nu-i îngreunase, nici înăsprise, dintre care îl va alege pe unul sau pe altul pentru așternut.

Îl va strânge la piept pe Chaeremon, preotul egiptean pe care îl cunoscuse în timpul unei lungi șederi în Egipt. Amândoi descoperiseră înțelepciunea, amândoi credeau că sufletul scăpa putrefacției și distrugerii trupului, că moartea nu-l putea atinge și că rămânea în lume, nemuritor.

Cum un astfel de maestru, retor și filosof, nu era indignat de complicitatea și de alianța dintre moarte și stăpânii Romei care guvernau acest stat universal care devenise Imperiul?

Dacă credea în nemurirea sufletului, dacă voia să trăiască în înțelepciunea filosofiei, nu era mai bine să se retragă departe de palatele imperiale, de palatele de pe Palatin sau Aventin, să fugă din acest oraș care, cu toate parfumurile cu care cei puternici se dădeau,

mirosea a latrină, a gunoarie, a canal și unde domnea desfrâul, banul și ambiția corupeau toate sufletele?

Corsica, Egipt, Grecia sau Spania, nu era de preferat provincia cea mai îndepărtată și cea mai săracă a Imperiului inimii acestuia, devenită o cloacă?

Seneca m-a ascultat, apoi m-a luat într-o lungă plimbare prin grădina împodobită cu fântâni și statui. De pe aleile ei se zăreau colinele Romei, palatul imperial și casele care îl înconjurau și, de cealaltă parte, îngrămădirea de construcții care semănau, văzute de acolo, cu dalele desfundate ale unui drum uriaș de unde veneau zgomote și fum.

— Nimeni nu are puterea să se întoarcă la vremurile vechi ale Republicii, a început Seneca.

S-a oprit, trăgând cu talpa o dără în pietriș.

— Între trecut și ziua de azi s-a crăpat un abis și nimeni, nici măcar zeii, n-ar știi să-l astupe.

Și-a reluat mersul, sprijinindu-și din când în când mâna pe umărul meu.

— Serenus, înțeleptul trebuie să știe să prindă ocazia, *eukairia*, oportunitatea. Zeii mă aduc lângă un copil despre care augurii spun că s-a născut din Apollo și a cărui mamă îi pregătește ascensiunea la demnitatea imperială. Înaintează, sigură pe ea, poate conta pe toți cei care au vrut și au pus la cale moartea Messalinei și care se tem că fiul defunctei, Britannicus, dacă devine împărat, n-o să renunțe să-și răzbune mama. De asta toți vor ca Lucius Domițius, odată logodit cu Octavia, să devină astfel ginerele lui Claudius și să fie curând adoptat ca fiu al împăratului, apoi ca la moartea acestuia din urmă să-i succedă.

— Moartea, am repetat eu. Agrippina...

— Moartea înlătură crengile uscate, a murmurat Seneca, și ajută copacul să crească. Asta este legea. Agrippina și toți împărații dinaintea ei s-au folosit de ea și ea va fi întotdeauna complicea credincioasă a puterii. Dar... S-a întrerupt, apoi, după câteva secunde de tăcere, a rostit răspicat: Cine nu se teme de moarte nu mai poate fi sclav. Este pentru totdeauna un om liber. Știe că sufletul lui este nemuritor!

Ne așezăm pe o bancă de marmură montată în mijlocul unui cerc desenat de chiparoșii înalți plantați unul lângă altul, atât de deși, încât aveai impresia că este un loc izolat, ferit de lume.

— Aici sunt față în față cu mine, a spus Seneca. În orice clipă înțeleptul trebuie să-și întrebe sufletul. Numai așa învață să-și domine

pasiunile, pentru că acolo vede consecințele ca pe tot atâtea răni, dăre care lasă urme în suflet. Înțeleptul își spune să nu se lase pradă furiei, înflăcăării și nerăbdării. Vrea triumful rațiunii, al înțelepciunii, al prudenței, al clemenței și al temperanței.

Seneca și-a pus mâna pe coapsa mea.

— Serenus, nu crezi că trebuie să-l învăț toate astea pe prințul pe care zeii l-au așezat sau se pregătesc să-l așeze în fruntea Imperiului? Crezi că trebuie să las un împărat să se prăbușească din cauza patimilor, sau să încerc, de la cea mai fragedă vârstă, să-l învăț să fie stăpân pe el însuși, drept și bun?

Seneca s-a ridicat și am ieșit din mijlocul chiparoșilor, pornind din nou pe aleea largă care șerpuia printre tufele de lauri.

— Zeii îmi oferă ocazia să-l cresc și să-l instruiesc pe fiul Agrippinei, și să-l învăț înțelepciunea și morala. N-ar fi demn de mine și de sufletul meu să refuz această sarcină.

Am îndrăznit să spun:

— Ce ai putea împiedica, maestre? De la nașterea lui, privirea mi s-a încrucișat adesea cu cea a fiului Agrippinei. Ochii lui sunt albaștri, dar sclipirea lor se schimbă dintr-odată. Sunt cei ai unui poltron, ai unui laș, ai unui arogant, dar și cei ai unui copil sensibil și curios, neliniștit, dar care rătăcește, stăpânit cu totul de ipocrizie, convins de ce a văzut: că moartea este marea aliată a celui care vrea să cucerească și să păstreze puterea. Știe deja că se poate cumpăra orice suflet, că poate fi supus, terorizat, distrus! îi e destul să și-l contemple pe al lui și pe cel al bărbaților și femeilor care se supun mamei sale. Poate chiar să creadă că dorința zeilor este una cu voința și ambiția celor puternici. Nu și-a văzut el mama măritându-se cu unchiul ei și Senatul supunându-se, acceptând să anuleze sacrilegiul incestului, iar mâine nu va fi el însuși logodnicul Octaviei, luând locul unui om pe care îl vor împinge în brațele morții?

Seneca m-a bătut pe umăr cu un gest aproape vesel.

— Dintotdeauna, oamenii s-au comportat așa, mi-a spus el. Ce este incestuos astăzi și aici nu va mai fi mâine și n-a fost nici unde ieri. În Sparta, un unchi putea să se căsătorească cu nepoata lui; în Egipt, un faraon să se însoare cu sora lui. Deci, de ce un decret al Senatului n-ar putea permite căsătoria lui Claudius cu Agrippina? Înțeleptul, a continuat el, nu caută să schimbe ceea ce este imposibil de schimbat. El acceptă vântul din nord și din sud, din est sau din vest, dar îl folosește ca să se apere.

Seneca s-a oprit, cu ochii ridicați, pârând că urmărește freamătul vârfurilor înalte ale chiparoșilor legănați de briză.

Apoi, cu voce scăzută, ca și cum vorbea în primul rând pentru sine, a adăugat:

— Dar nu există vânt favorabil pentru cel care nu știe încotro se îndreaptă.

Capitolul 9

Agrippina era vântul care sufla ca vijelia.

Vorbele ei, ca niște rafale, îi lasă fără viață pe cei de care se putea teme să nu ridice obstacole în calea ambiției sale, sau pe cei care, uneori, în lunile și anii dinainte, i se opuseseră.

O observam, o ascultam îngrozit, îi puneam întrebări lui Pallas, libertul.

Din felul în care îi vorbea, în care îi atinge brațul, umărul, ceafa chiar, din felul de a-l sorbi din ochi, de a se apropia de el, de a-și atinge pieptul, ghiceam că-i devenise amantă. Sau mai degrabă că îl alesese ca amant cu scopul de a face din el un servitor supus celor mai mărunte dorințe ale ei, docil instrument al planurilor sale. Îl interoga.

Își amintea el de acea femeie, Lollia, pe care un libert al lui Claudius, Callistus, încercase s-o mărite cu împăratul?

Pallas schițase un gest de indiferență. Asta era înainte de căsătoria Agrippinei cu Claudius, înainte să se încheie logodna între fiul Agrippinei și fiica împăratului. Lollia nu era nimic altceva decât o romană bogată, fiică de consul. Nu se gândea decât la amanți. Pallas începea să râdă, apoi, dintr-odată, tăcerea și fața Agrippinei îl nelinișteau. Se bâlbâia. Pricepea, mormăia:

— Este adevărat că a îndrăznit să-ți fie rivală.

Agrippina dădea din cap. Lollia făcuse mai mult; îi consultase pe magi, caldeeni, pusese întrebări unei statui a lui Apollo ca să încerce să obțină sprijinul zeului, s-o ajute în planurile ei de unire cu Claudius, și deci îi dorea ei eșecul. Fusese văzută aducând sacrificii, punând să fie tăiat gâtul unui taur negru.

— Pallas, cum poate această femeie blestemată, dușmanca mea, cum poate ea să trăiască la Roma?

Pallas a lăsat capul în jos.

— Trebuie ca împăratul s-o alunge pe Lollia, relua Agrippina. Avertizează-l că această femeie pune la cale planuri periculoase pentru stat și că trebuie să nu mai aibă acces la asemenea persoane.

Pallas părea să încaperea cu spatele, dându-și seama că o să vorbească cu împăratul.

Câteva zile mai târziu, Senatul decreta confiscarea tuturor bunurilor Lolliei și exilarea ei din Italia.

Dar pentru Agrippina asta nu era de-ajuns.

Am aflat astfel că un tribun și niște pretorienii părăsiseră Roma luând drumul Galiei unde Lollia se exilase. Aveau sarcina de a o obliga să se omoare.

La Roma, totul se înclina în fața Agrippinei.

Pallas primea în fiecare zi ordine, câine supus căruia ea îi oferea trupul ca recompensă supremă.

După un timp a cerut ca o altă femeie, Calpurnia, una din curtezanele lui Claudius, să fie alungată pentru că împăratul îi lăudase cândva frumusețea, lucru care o jignise pe Agrippina, acum soția lui.

Dar surghiunul nu era decât un mod de a ucide departe de Roma. Când crima se săvârșea, senatorii și împăratul uitaseră deja de victimă. În schimb, Agrippina avea grijă ca pretorienii însărcinați să urmărească prada și criminalii să-i aducă dovada morții vinovaților. Își strecura printre degete brățara sau inelul care le aparținuse. Voia să știe cum au murit. Auuseseră curajul să-și taie gâtul, să-și despice venele sau a fost nevoie să fie omorâți cu o lovitură de spadă?

Asculta cu ochii ficși. Și, timp de câteva zile, potolită, se ducea să asiste la lecțiile pe care Chaeremon și Seneca le dădeau fiului ei.

Stăteam în picioare în penumbra din cameră. Mă surprindea atenția pe care o dovedea acest copil de doisprezece ani, de competența și inteligența întrebărilor lui.

Chaeremon, care scrisese o *Istorie a Egiptului* și mai multe tratate despre religia acestei provincii, îi vorbea despre zeul Soare. Lucius Domițius îl întrerupea, îi reamintea cu mândrie că și el era născut tot din Soare, ca un faraon.

Apoi, Seneca, cu voce blândă și înceată, făcea portretul unui prinț bun care trebuia să creadă în nemurirea sufletului, să asculte de rațiune și nu de dorințe.

Agrippina îl întrerupea, se așeza aproape de fiul ei. Nu voia, spunea ea, ca Lucius Domițius să învețe filosofia, credințele venite din Orient, o morală bună pentru sclavi: fiul ei nu trebuia să devină un adept al acelor religii, nici al acelor secte care pretindeau că oamenii, indiferent de condiția lor, fie ei descendenți din zei, împărați, sclavi sau liberi, aveau același suflet nemuritor.

— Seneca, tu crezi că sclavii crucificați de Crassus, precum și cei prizonieri de strămoșul meu Caesar aveau suflet?

Îi ceruse lui Claudius, spunea ea, să alunge din Roma sectele evreiești ale căror dispute tulburau orașul. Moise sau acel Hristos din care unii evrei spuneau că se trag n-aveau dreptul să trăiască în cel mai mare oraș al lumii, mintea și inima statului universal, Imperiul.

Pleca, se întorcea. Ea nu voia, repeta cu voce amenințătoare, ca fiul ei să învețe filosofia și înțelepciunea, ci numai arta cuvântului ca să devină cel mai ilustru orator din Roma.

Ezita, apoi adăuga:

— O să fie fiu de împărat.

Așadar, era atât de sigură pe ea, că nu-și ascundea planurile.

O vedeam apropiindu-se de fiul lui Claudius și al Messalinei, copilul de opt ani, Britannicus, cu ochi mari, atenți, cu gâtul lung și piele diafană.

Îl mângâia cu vârful degetelor, îl atingea cu vălurile ei. Le vedeam negre, asemănătoare celor ale Locustei, cea care prepara otrăvurile. Dar ea se apleca, îl săruta, îi șoptea că Lucius Domițius va fi pentru el ca un frate cu patru ani mai mare, care îl va apăra.

Apoi se întorcea spre Pallas, îl ațâța, și Seneca a fost cel care mi-a atras atenția că îl însărcinase pe libert să obțină de la Senat o promisiune potrivit căreia adoptarea fiului Agrippinei de către împărat ar fi hotărât logodna Octaviei și a lui Lucius Domițius. Era destul să se prezinte Claudius în fața Senatului ca să-și anunțe intenția de a-l adopta pe fiul soției sale, pentru ca nimic să nu se mai opună acestui plan.

Mă miram.

Dacă împăratul îl adopta pe fiul Agrippinei, soarta lui Britannicus, singurul lui moștenitor, carne din carnea lui, va fi pecetluită.

Cine putea crede în povestea conform căreia cel mare îl va apăra pe cel mic?

Când îl privea insistent pe Britannicus, citeam în ochii lui Lucius Domițius dorința de a-l învinge. În spatele acestei dorințe se afla moartea, neagra Locusta se strecura în palat cu sticlulele ei turnând otrava în paharul lui Britannicus.

L-am avertizat de asta pe Seneca, dar el mi-a răspuns:

— Ți-am mai spus, Serenus: vântul alege copacii pe care vrea să-i smulgă. Așa se întâmplă în familiile împăraților noștri. E în zadar să vrei să te opui acestei legi firești care nu e mai crudă decât decizia zeilor care, pe un câmp de luptă, îndreaptă spre unul sau spre altul săgeata partă sau sulita germană. Cine știe ce poate să devină cutare tribun sau cutare general? S-o lăsăm deci pe Agrippina s-o facă și noi să ne străduim să inculcăm fiului ei cumpătarea și rațiunea.

Astfel, la sfârșitul lui februarie, în al treisprezecelea an al său, Lucius Domițius, fiul Agrippinei, a fost adoptat de împăratul Claudius și a devenit fiul lui cel mare.

Cum era deja logodit cu Octavia, fiica lui Claudius, ajunge astfel, în același timp, logodnicul propriei sale surori... Dar nimeni nu se arăta indignat de asta.

La palatul imperial, în a douăzeci și cincea zi a acestei luni de

februarie, Lucius Domițius a devenit Tiberius Claudius Nero, fiul adoptiv al împăratului.

Nero era un nume care se trăgea din limba poporului sabin. Însemna „curajos”.

L-am privit. Buzele îi tremurau. Arunca în jurul lui priviri pline de sfidare și mândrie, dar și de vanitate, și de frică.

Partea a treia

Capitolul 10

În câteva zile l-am văzut pe Nero îmbobocind ca o floare plină de venin. Agrippina îl sorbea din ochi, se apleca asupra lui în orice moment, părea că vrea să-l înfășoare în vălurile ei. Ca să-i vorbească, se apropia atât de tare de el, că părea să-i lingă fața, așa cum o leoaică face cu trupul micuților ei.

Apoi se îndrepta și striga cu voce ascutită:

— Iată-l pe Nero, fiul mai mare al împăratului Claudius! Nero, fiul meu, prin venele căruia curge sângele celor mai glorioase familii ale Imperiului, Iulienii și Claudienii, Caesar și Augustus. Acesta este Nero!

Își împingea fiul în față, sprijinindu-se de spatele lui îl obliga să meargă cu ceafa dreaptă, cu fruntea sus. În jurul lor toți se înclinau. Privirile deveneau slugarnice. Se grăbeau s-o felicite pe Agrippina și să-l salute pe fiul ei, Nero, fiul zeului Apollo și al împăratului Claudius.

La început păruse surprins și citisem în ochii lui acea neîncredere, acea teamă care nu-l părăsea niciodată. Dar, încet, încet, o bucurie orgolioasă, o vanitate disprețuitoare îi lumina fața. Chiar și trupul i se transformase. Umerii îi erau mai lați, părea că se înălțase. Zâmbetul puțin timid pe care îl arbora uneori, ca și cum încerca să-i dezarmeze pe cei care se apropiau de el, ceda locul unei expresii care sugera plictiseala. Și senatorii, tribunii, magistrații, consulii sau pretorii, libertii, acoperiți de bijuterii, al căror trup respira bogăție, părea că devin în fața lui descumpăniți și neliniștiți. Prin cuvintele lor, prin lingușirile lor, se străduiau să-i smulgă lui Nero un semn de interes, o privire.

Am vrut să-i vorbesc lui Seneca despre ceea ce-mi inspirau aceste scene, dar, cu un gest, m-a invitat să tac, el însuși preocupat să se arate că de-acum era la dispoziția celui pe care oamenii și zeii îl aleseseră să fie fiul mai mare al împăratului și succesor, dacă dorințele Agrippinei erau ascultate, dacă voința lui îl ajuta.

Mai târziu, părăsind palatul imperial, Seneca spunea în șoaptă că primirea unui nume, acordarea unei filiații erau destul ca să schimbe destinul unui om. Și dacă acest om ajungea într-o zi la puterea supremă, atunci soarta Imperiului și a tuturor popoarelor lumii, din interiorul și din afara frontierelor, era tulburată de acest fapt.

— Înțeleptul, Serenus, constată și acceptă ceea ce zeii și oamenii au vrut în același timp.

Mai ales hotărârea și ambiția dezlănțuită ale Agrippinei erau cele care mă frapau și mă îngrozeau.

Când am văzut-o apropiindu-se de Britannicus, un copil de numai

opt ani, carne din carnea împăratului Claudius, mă temeam că, mânată de pofta ei turbată de a înlătura orice obstacol din drumul lui Nero, să nu-l înjunghie ea însăși, sub ochii noștri.

Dar ea se mulțumea să-l umilească, să-l denigreze, să-l izoleze de toți cei care își puneau în el speranța de a i se opune într-o zi lui Nero și mamei lui. Dar cum l-ar fi putut ei ajuta câtă vreme Agrippina își oferea trupul agitat în fiecare noapte împăratului, unchiul bătrân, șchiop și gângăvit care credea că domnește în continuare, în timp ce ea punea stăpânire încet, încet pe toată puterea, pregătind astfel ascensiunea fiului ei la demnitatea supremă?

Îl convinsese pe Claudius și Senatul că trebuia să-i acorde lui Nero toga virilă, chiar înainte de împlinirea vârstei.

Mă aflam în primul rând printre mulțimea care a asistat la această ceremonie. Îl priveam pe Britannicus care, cu ochii lui tulburi, îl fixa pe Nero. Acest frate mai mare datorită adopției abandona toga *praetexta*⁽¹⁾, tivită cu purpură, ca să îmbrace peste tunica brodată cu aur toga albă, care marca intrarea lui în rândul bărbaților. În timp ce el, Britannicus, rămânea un copil din ce în ce mai singur.

Agrippina îi șoptea lui Claudius că trebuia să-i alunge pe preceptorii lui Britannicus, care compromiteau înțelegerea dintre cei doi frați și astfel reprezentau un pericol pentru stat.

Într-o zi, l-am auzit pe Britannicus, cu vocea lui răgușită, salutându-l pe Nero cu fostul lui patronim, Lucius Domițius Ahenobarbus. Fețele lui Nero și a mamei sale erau și una și cealaltă crispate și în acel moment mi-a sărit în ochi asemănarea dintre ei.

— Nero este fiul mai mare al împăratului! strigase Agrippina. Cel care uită acest lucru e un nelegiuit!

După ce lansase această sfidare și afirmase astfel că refuza adoptarea lui Lucius Domițius de către tatăl lui, Britannicus se îndepărtase cu pași mari, ca și cum fugea, escortat de preceptori.

Aceștia aveau să cunoască exilul și moartea. Și cel care i-a condamnat a fost împăratul Claudius în persoană, ca un actor care repetă rolul învățat de la alții.

L-am observat în Senat ascultându-l pe Nero, care îi mulțumea că l-a ales ca fiu. Împăratul părea încântat, fără să-l privească măcar o dată pe Britannicus, copilul închis în toga lui *praetexta*, în timp ce Nero, orator convingător, elev demn de Seneca, înălța elogii celui care îi era acum tată.

Agrippina strălucea, așezată lângă Claudius. Ea era Augustusa, obligându-i pe toți să-și plece ochii în fața ei, sigură că obținea tot ce

voia.

A poruncit să fie alungați de la comanda cohortelor pretoriene șefii care îi fuseseră fideli Messalinei și care prezentau riscul să-i fie și fiului acesteia, Britannicus. L-a desemnat să-i înlocuiască pe Burrus Africanus, născut în Galia Narbonensis, la Vaison; își pierduse o mână în luptele contra tracilor și știa că numirea lui glorioasă i se datora Agrippinei.

Ea triumfa.

Senatul l-a numit pe Nero consul desemnat, apoi prințul Tinereții. Astfel, el era cel care, la paisprezece ani, putea face dreptate și putea administra Roma.

Agrippina organiza pentru el în fiecare zi un eveniment, cu scopul ca pentru toți aceștia, patricieni și plebe, senatori și tribuni, să apară ca viitorul stăpân al Imperiului.

Și mie mi se părea demn de asta: perseverent, inteligent, frumos, strălucit *questor*, conducător de car și retor, cântăreț și interpret la țiteră. Pe lângă el, insipidul frate mai mic părea născut ca să fie învins. Și era în toate jocurile în care Agrippina îl obliga să concureze cu Nero, pentru că știa că fiul cel mare îl învingea în aclamațiile tuturor.

Cetățenilor le oferea jocuri și o rație de hrană și vin; pretorienilor, o gratificație. Agrippina scotocea după banii necesari în cuferele lăsate de precedentul ei soț, Crispus Passienus, pe care ea pusese să fie otrăvit.

Printre scriitorii și retorii pe care Seneca îi strângea pe lângă el în casa lui și cărora le oferea vin din renumita lui vie din Sabina, se șoptea deja că împăratul Claudius va cunoaște curând aceeași soartă.

Unii înșirau minunile, prevestirile care anunțau vremuri tulburi. Păsări prevestitoare de rău se așezaseră pe Capitoliu. Pământul se cutremurase de mai multe ori și locuințele, acele *insulae* de cinci sau șase etaje, se prăbușiseră, îngropându-și locatarii.

Cu toată donațiile de grâne hotărâte de Agrippina și făcute de Nero, plebea era înfometată. Era oare adevărat că orașul nu mai avea în hambare hrană decât pentru cincisprezece zile? Trebuia să se teamă de răscoale, de revolte.

Împăratul însuși, în forum, fusese asaltat de o gloată care, urlând strigăte ostile, îl luase cu asalt Pretorienilor le fusese greu să-și croiască drum până la el, ca să-l scoată de acolo.

— L-am văzut derutat, tremurând. Omul a supraviețuit, dar împăratul este mort, spune Seneca cu jumătate de glas. Apoi, mai tare, ca toți să-l audă. Zeii îi previn întotdeauna pe oameni de ce-i așteaptă. Dar cine dă atenție avertismentelor zeilor?

Seneca auzise în forum voci care scandau numele lui Nero, aclamându-l, chemându-l să scape Roma de bătrânul împărat șchiop. Trebuia ca fiul Agrippinei să lumineze Imperiul cu tinerețea, cu talentul și frumusețea lui.

Cine putea crede că strigătele erau spontane? Nu există nici o mișcare a mulțimii la Roma, nici o voce în forum, nici un vot în urne pentru alegerea unui chestor sau a unui consul care să nu aibă un preț, care să nu trebuiască cumpărat.

Dacă l-au insultat pe Claudius și l-au aplaudat pe Nero este pentru că Agrippina sau cei care o slujeau – Pallas, poate chiar Seneca, trebuia să accepte, sau Burrus, comandantul cohortelor pretoriene, devenit prefect al pretoriului, magistrat influent, client al Agrippinei – își aruncaseră monedele, dinarii și sesterții în mijlocul plebei. Și astfel, jăratul pe care îl aruncaseră în mulțime fusese destul ca să declanșeze incendiul care îl amenința pe împărat.

Roma era gata să accepte moartea lui Claudius și succesul lui Nero. De ce și-ar ascunde în cazul ăsta Agrippina multă vreme intențiile? Mai avea totuși nevoie să se asigure că în provincii legiunile nu se vor revolta și se vor alătura noului împărat.

Pentru asta va fi nevoie de câteva luni, timpul necesar ca reputația lui Nero să aibă timp să se consolideze, bărbăția lui să se afirme.

Căci Agrippina avea grijă ca el să cunoască totul despre plăcere și viciu. Deschidea ușile camerei fiului său ca să se strecoare înăuntru în fiecare noapte femei experte și *puellae*, tinerele fete care erau cumpărate cu câteva sute de sesterți și al căror trup era la fel de tare, la fel de proaspăt ca un fruct încă necopt smuls din copac.

Printre acești vizitatori de noapte se strecurau și pueri, adolescenți al căror penis era cuprins cu un inel și care erau ținuți, ca niște animale de preț, departe de orice contact cu un bărbat sau o femeie. Agrippina personal este cea ce care se ducea în cartierul Velabrum ca să-i aleagă, pentru ca fiul ei să afle tot ce se poate face cu un trup. Ea era inițiatoarea lui. Intra și ea în camera lui, se amesteca în jocurile lor, precum cea mai deșănțată dintre femei. Prin asta își creștea și mai mult puterea asupra fiului ei.

Nero nu era pentru ea decât o marionetă, una dintr-acelea pe care păpușarii greci le făceau să danseze pe scena micilor teatre ambulante pe care le instalau nu departe de forum și care atrăgeau mulțimea. Urmărind spectacolul – un african înfrunta un leu, un gal se lupta cu un roman, și zeii coborau din Olimp se putea crede că marionetele făcute din stofa tărcată, cu fața din pământ ars, se mișcau singure, când de

fapt, ghemuiți și ascunși, doi sau trei păpușari le dădeau viață.

Nimeni nu era cu adevărat păcălit, și nici măcar copilașii nu se lăsau înșelați de așa ceva.

Tot așa, cine își putea imagina că nu Agrippina se ascundea în spatele unui paravan pentru a-l împinge pe Nero să domnească în numele ei? Îmi era destul s-o văd intrând cu carul în Capitoliu, onoare și privilegiu rezervate preoților și personajelor sfinte, ca să-i descopăr și să-i cântăresc ambiția.

De altfel nu ea era cea care spunea cu voce răspicată, sfidându-i pe toți cei care o înconjurau într-una din sălile palatului unde îi aduna pe magistrații cetății, că era prima romană de la fondarea orașului care în același timp este fiică de împărat, soră, soție și mamă a suveranilor lumii?

Îi numise astfel pe Germanicus, Caligula, Claudius și Nero. Anunța deci desemnarea fiului ei câtă vreme Claudius încă domnea.

Dar cine putea împiedica destinul pe care i-l pregătea?

Nero, în tunică și toga tivită cu aur, încoronat cu lauri, se împăuna deja prin Roma ca egal al generalilor învingători și al împăraților.

Capitolul 11

Astfel, întreaga Romă mi se părea că se supune Agrippinei.

Auzeam plebea aclamându-i fiul când, în picioare într-un car, cu trupul cambrat, trăgând de hățurile celor patru cai ai săi, trecea în galop în fruntea cursei, făcând să scapere copitele și roțile în nisipul arenei.

Era aplaudat și în sălile palatelor de pe Aventin sau de pe Esquilin. Dar acolo publicul nu era alcătuit din cetățeni sărmani care sperau la o mână de grăunțe, o sticlă de vin sau un pumn de resturi ca răsplată a entuziasmului lor, în gradenele amfiteatrului.

Acolo, în acele încăperi împodobite cu statui și fresce, în fața meselor prăbușindu-se sub fructe, aluaturi, cărnuri, prăjituri, care erau luminate de torțele care făceau să strălucească carafele conținând cele mai bune vinuri din Italia, Spania, Galia Narbonensis și chiar Grecia, se îngărmădeau cei mai bogați, cei mai puternici, cei mai savanți și mai cultivați dintre romani.

Erau senatori, avocați, tribuni, poeți. Unii se lăudau că scriu la fel ca Virgiliu, Ovidiu, Cicero, sau chiar Homer și Tucidide. Majoritatea urmaseră la Rodos învățăturile măștrilor greci. Unii erau tineri scriitori, cum erau Petronius, Lucanus sau Martial, care își cuceriseră locul în jurul acestor mese bogate datorită talentului lor sau protecției unei rude, a unei familii originare din provincia de unde veneau, Spania sau Galia. Acești oameni aveau mintea și privirea abile. Limba lor era ascuțită precum cea mai tăioasă dintre lame. Nu se lăsau păcăliți de nimic. Știau că banul era sângele Romei. Cu atât mai mult cu cât erai cetățean al ei, cu atât erai mai liber să-i ai. Atunci puteai avea în serviciul tău zeci de sclavi, *pueri* și *puellae* de iubit nopțile.

— Dacă n-aș avea cățelușele mele, cum mi-aș petrece nopțile? murmura unul dintre cei puternici. Mă ling și îmi bagă limba în urechi, mă împiedică să aud căruțele, tot vacarmul care te împiedică să dormi în Roma.

Râdeau.

— Nu ai și căței, ai numai cățelușe?

— Orice limbă pricepută mă mulțumește. Și plătesc cum trebuie ca să fie așa.

Cineva șoptea la urechea unuia dintre acei tineri scriitori lacomi:

— Vrei să fii bogat, să ai ai sclavi tineri? Fă-te avocat, în meseria asta se câștigă mult. Minerva are cuferele pline de aur.

Apoi, dintr-odată, apărea Nero, începea să cânte la țiteră, să recite

cu vocea lui melodioasă, și toată lumea îl aplauda.

Îi reproșam lui Seneca, pe care îl admiram pentru înțelepciune și rigoare, că era pe zi ce trece mai indulgent și chiar, îndrăznesc să scriu, mai slugarnic față de Agrippina și Nero.

Era totuși capabil, în parcul *villei* sale, să-mi vorbească îndelung despre religia egipteană, despre Nil, pe malul căruia își petrecuse cinci ani din viață, unde îl cunoscuse pe preotul Chaeremon și își impusese o viață ascetică: și totuși îl auzeam lingușindu-i pe Agrippina și pe Nero, spunând că zeul Apollo îi apăruse de multe ori în vis.

Descrisa ceea ce visase, cum îi spunea Apollo: „Nero îmi seamănă prin frumusețe. Fața lui strălucește de o dulce lumină, îi scânteiază ca și frumosul lui gât sub pletele revărsate.”

Și toți aplaudau.

Ușor disprețuitoare, Agrippina le amintea că strălucirea lui Apollo îl luminase pe fiul ei din ziua nașterii, chiar înainte de a atinge pământul. Burrus, prefectul pretoriului, ale cărui funcții constau și în prezidarea adunării care aproba numirea împăratului, rivaliza cu Seneca în linguseală.

Dar ceea ce acceptam de la un soldat care îi datora totul Agrippinei o acceptam mai greu de la filosof. Unii șopteau că Seneca era avid de bogății, că în Bretania dădea bani cu camătă, avea domenii în Italia, în Spania, în Egipt, vii în țara sabinilor. Că era cel mai celebru dintre avocații și oratorii din Roma și că pledoariile lui erau plătite scump.

Dar pentru mine el era maestrul care îmi vorbea despre nemurirea sufletului și care, în singurătatea parcului său, îmi mărturisea că-și comparase îndelung convingerile cu cele ale lui Filon, evreul din Alexandria, sensibil la religia lui Moise, și chiar cu doctrina lui Hristos, evreul răstignit în Iudeea, și ai cărui adepți erau persecutați atât de evrei, cât și de romani.

Și totuși, de la Ierusalim la Tars și până aici, la Roma, secta lui Hristos devenea tot mai influentă printre cei umili, poate pentru că susținea egalitatea și nemurirea sufletului.

Îl întrerupeam pe Seneca, îi puneam întrebări.

Cum putea el, el care observa lumea ca om liber, să-l aplaude cu atâta zel pe Nero și să-l lingușească asemenea celui mai curtenitor dintre amantii Agrippinei, așa cum făcea Pallas, libertul care era copleșit cu demnități și sesterți pentru că cerea Senatului să aducă la condiția de sclavă orice femeie care ar fi avut relații cu un sclav, dar s-o lase liberă dacă stăpânul sclavului fusese avertizat și autorizase această legătură?

Fie că era doar un Pallas, un Burrus sau unul dintre acei avocați care, pentru a-i face pe plac lui Nero, nu-i cereau toți să facă dreptate – era deja prințul Tinereții și consul desemnat – în problemele cele mai importante pe care le apărau?

Seneca ridica din umeri.

— Nero o să fie împărat, și ți-am mai spus, Serenus: înțeleptul acceptă alegerea oamenilor și a zeilor.

Apoi, după o clipă de tăcere, privind în sus, pârând că scrutează cerul, cu buzele ținute într-o expresie sugerând nesiguranță, a adăugat cu o voce oarecum ezitantă:

— Nero mă surprinde. Ascultă. Învață. Nu are nevoie de *nomenclator* ca să-și amintească numele cetățenilor pe care îi întâlnește. Își amintește de tot și de toate.

Seneca se întorcea spre mine și adăuga:

— A reținut tot ce l-am învățat. L-ai auzit pledând?

Nero apăraseră în greacă dreptul la libertate al celor din Rodos și a obținut câștig de cauză. Invocând cu elocință originile troiene ale Romei și chiar amintind că Enea, regele Troiei, era strămoșul familiei lui Caesar, făcuse să fie scutiți troienii de orice dare publică. Iar în latină, într-o limbă la fel de frumoasă precum a lui Cicero, făcuse să se acorde Bologniei, distrusă de un incendiu, o sumă de zece milioane de sesterți.

— Asta este Nero, conchidea Seneca. Și, cum oamenii nu pot alege un împărat decât dintre oameni, eu o să-l aleg pe Nero.

Adăuga că nu venise încă vremea, că era înțelept să aștepte ca zeii să-l cheme pe Claudius la ei.

— Agrippina o să-i ajute, am murmurat.

Seneca s-a depărtat de mine.

— Serenus, a spus el, a pronunța anumite cuvinte este ca și cum ți-ai tăia venele. Înțeleptul n-o face decât alegând momentul fiind perfect conștient. Nu-ți lăsa gura să decidă asupra vieții și morții tale înainte de a o fi gândit și dorit.

— Gura lui Nero ucide, am răspuns.

Nero tocmai își condamnase mătușa, pe Lepida, cea care îl luase după moartea tatălui său. Dar Agrippina nu mai voia să supraviețuiască martorii vieții ei trecute. Așa că o denunțase pe Lepida, fără să reușească totuși să obțină mărturii împotriva acestei femei oneste.

Apoi Nero înaintase, cu ochii plecați, vorbind la fel de încet ca pentru o confesiune, încât senatorii fuseseră nevoiți să își aplece capul ca să nu lase să le scape nici măcar un cuvânt.

Mărturisise că mătușa lui Lepida, atunci când stătea la ea, profitase

de tinerețea lui și îl amestecase în acuplări perverse și incestuoase. Abuzase de copilul care era, ea, mătușa lui, și fusese multă vreme marcat. Dar zeii și mama lui îl vindecaseră de această rană pentru care vinovata trebuia pedepsită, dacă nu voiau ca ea să corupă din nou alți copii prin fapte nelegiuite.

Alungată, deposedată de avere, moartă Lepida!

— Țsta este Nero, am conchis eu.

Dar Seneca, la fel ca romanii, îl admira pe prințul Tinereții, atât de frumos, atât de tânăr când apărea alături de Claudius.

Și Agrippina îl îndemna pe împărat să își facă apariția alături de fiul lui mai mare în fața poporului adunat. Voia ca prin simpla lui prezență să știrbească prestigiul și autoritatea împăratului, să fie ca soarele care se înalță și alungă noaptea, și îl lasă în umbră pe Britannicus, fiul mai mic, învinsul.

Îl văzusem în mijlocul mulțimii, pe colinele care dominau lacul Fucin, legat acum de fluviul Liris printr-un canal, ca să alimenteze cele șase sute de fântâni ale Romei. Era opera lui Claudius și voia s-o sărbătorească. Îl însărcinase să prezideze aceste lucrări pe Narcissus, libertul lui, apoi, pentru a marca sosirea apelor fluviului, să organizeze un spectacol pe care plebea să nu-l uite prea curând.

Am văzut nouăsprezece mii de sclavi, condamnați, îmbarcați ca vâslași și luptători pe triremele și cvadriremele care trebuiau să se înfrunte pe lacul Fucin, în fața plebei entuziasmate, într-un simulacru de luptă navală. În jurul acestor nave, pe plutele așezate în cerc, stăteau cohortele și escadroanele gărzii pretoriene, pentru ca nici un sclav să nu fie tentat să fugă.

S-au luptat în vuietul aclamațiilor și al strigătelor.

Îl priveam pe Claudius.

Împăratul era învăluit în ampla mantie de purpură pe care o purtau generalii în luptă. Dar mulțimea, în timp ce aplauda, se întorcea spre Nero, care era în picioare, în tunică lui brodată cu aur, și spre Agrippina, splendidă în hlamida ei cusută cu fir de aur și încheiată pe umăr, scurtă și despicată. S-ar fi zis că e soția lui Nero și nu a împăratului Claudius.

Iar mulțimea îi cerea lui Nero grațierea sclavilor scăpați de la moarte în timpul luptelor.

Claudius ezitase înainte de a o acorda cu un gest firav. Dar mulțimea îi mulțumea lui Nero.

Apoi ecluzele au fost deschise și apa fluviului s-a prăvălit în lac ca un torent tumultuos care căra mesele pregătite pentru banchet. Plebea

fugea din fața valurilor cenușii, dezlănțuite.

Agrippina, agitându-și mâinile, cu părul despletit, l-a acuzat pe Narcissus că din lăcomie și lipsă de responsabilitate neglijase supravegherea lucrărilor canalului și provocase acest dezastru. Narcissus s-a înfuriat, și i-a răspuns Agrippinei că era o femeie incapabilă să-și stăpânească emoțiile și că în plus avea ambiții prea mari.

Ascultându-l, prinzând privirile pe care le schimbau Agrippina și Nero, mi-am amintit de spusele lui Seneca.

Da, unele cuvinte îi omoară pe cei care le rostesc.

Capitolul 12

Când va asmuți Agrippina moartea pe urmele celor care se opun ambițiilor ei?

O văd că ezită.

Moartea e în preajma ei, amușinându-l pe Narcissus sau pe împăratul Claudius și pe alții.

Iată-o cum se apropie de fostul guvernator al Africii, proconsulul Taurus, un om bogat, general victorios, stăpânul unor vaste grădini umbroase care îmbracă pantele Aventinului. Se zice că Agrippina vrea să pună mâna pe ele. De fiecare dată când litiera ei trece de-a lungul lor se ridică, privește copacii și florile, apoi își roade unghiile.

Îl convoacă pe Pallas. Șușotesc, el aplecat peste ea, atent și slugarnic.

Câteva zile mai târziu, cineva se ridică în Senat, îl acuză Taurus de corupție, chiar de furt. Acuzatul privește în jurul lui, răătăcit: ce poate spune în replică la un asemenea rechizitoriu, cine este delatorul?

Senatorii lasă capul în jos. Fiecare știe că acuzatorul este la ordinele lui Pallas și ale Agrippinei și că nimic nu-l mai poate salva pe Taurus.

Moartea se strecoară în el. Și împăratul Claudius decretează că bunurile consulului Taurus devin proprietatea Agrippinei. Ea pune să se oprească litiera în fața grădinilor lui Taurus, acum ale ei. Merge de-a lungul aleilor, respiră parfumul rondurilor de flori.

Cine va fi viitoarea ei victimă?

Agrippina ține din nou moartea în lesă. Pe cine va desemna? În ce moment se va apleca asupra Ucigașei și îi va murmura: „Du-te și ucide, otrăvește-l pe acela, acum?”

Mi se pare că Roma, ca și mine, își ține răsuflarea și așteaptă.

Merg în urma cortegiului nupțial al lui Nero și al Octaviei.

Tocmai au fost uniți de preoții templului Cybelei, pe Palatin.

S-au înclinat în fața pietrei sfinte, altarul puternicei zeițe a fertilității, pe care legiunile romane au smuls-o din templul din Pessinonte, din Frigia, atunci când au cucerit-o, cu zeci de ani în urmă, țara de dincolo de provincia Asia, care se mărginește cu Marea Egee. Preoții Cybelei, galii, oficiază acum la Roma.

Agrippina este cea care a vrut ca Nero, cu ocazia căsătoriei sale cu Octavia, să primească protecția Cybelei și să fie inițiat în misterele ei. Vrea ca Nero, fiul lui Apollo, să fie la fel de iubit de toate divinitățile; cu cât vor fi mai multe cele care îl vor recunoaște, cu atât destinul lui va fi mai glorios. Zei ai Egiptului, zei ai Greciei și zei ai Orientului, trebuie ca

toate cultele să fie celebrate, cele ale Olimpului și cele ale Frigiei, cultul lui Apollo și al Cybelei, al lui Jupiter și al lui Venus.

În jurul lui Nero și al Octaviei, galii dansează, gesticulează, își sfășie trupul, umerii, brațele și coapsele cu tăieturi de cioburi sau de lamă. Îi potopește sângele. Unii, cu bustul dat pe spate, taie în carne, se scopească, căci preoții Cybelei trebuie să fie eunuci.

Îl observ pe Nero. Chipul îi e plin de încântare. E ca și cum aceste gesturi crude, sângele care curge, strigătele galilor îl impresionează precum cel mai divin dintre spectacole.

Aproape de el, sora lui și acum soție, Octavia, fiica împăratului Claudius, foarte fragilă, cu trupul de treisprezece ani înfășurat în voaluri, pare îngrozită, iar cei care o trag și o aruncă în brațele lui Nero sunt preoții.

El o privește disprețuitor, apoi cortegiul părăsește templul Cybelei, coboară colina Palatinului, pătrunde printre străzile orașului, însoțit de galii care continuă să se flageleze și să se mutilizeze, să urle, să se clatine de durere și de exaltare; marele preot, Arhigallus, merge înaintea lui Nero și a Octaviei.

Străzile sunt înguste, atât de îngrămădite, încât ai impresia că ar fi destul să întinzi mâna pentru ca de la fereastra unei *insula* să poată fi atinsă cea a clădirii din față. Nu sunt decât trei sau patru pași de la o fațadă la alta.

Mă strecor prin mulțimea zgomotoasă, îi las să se depărteze pe Nero și pe Octavia, împreună cu galii care îi însoțesc, și pe curtenii Agrippinei și ai lui Claudius, care îi escortează.

Știu că aseară Nero a părăsit *villa* Agrippinei, unde locuiește, și că, la fel ca în fiecare noapte de mai multe luni, s-a dus să bântuie prin cartierul Velabrum, el, tânărul bărbat de șaisprezece ani, lacom de plăceri, ascuns în mantia lui de lână cu firul lung.

Sclavi înarmați îl urmează la câțiva pași.

Agrippina i-a ales ca să vegheze asupra fiului ei. Toți știu că vor fi dați pe mâna călăului dacă Nero se întoarce în zori fie și cu o simplă zgârietură.

Așa că au ochii în patru. Îl înconjoară, merg înaintea lui Nero. Gonesc vânatul spre el. Căci Nero nu se mulțumește cu *pueri* și *puellae* oferii de mama lui. A prins gustul vânătorii nocturne. Îi plac ambuscadele, când sare împreună cu gărzile asupra unui cuplu în trecere, miroase bărbatul și femeia, respingându-l pe unul sau pe celălalt, dar uneori îi

păstrează pe amândoi. Se oferă și ia, rînd pe rînd, femeie sau bărbat, își pune la bătaie fundul sau își înfige membrul.

Bântuie astfel noaptea pe străzile pe care de curînd le-a străbătut cortegiul său nupțial. Vânează fără grabă, înaintînd cu pas încet, și mantia se desface, lăsînd să i se vadă picioarele groase, pielea pătată, burta care începe să se rotunjească precum cea a tuturor mîncăcioșilor.

Eram așezat în capul mesei în timpul uneia din acele cine la care îi primea pe maestrii Burrus și Seneca, pe Chaeremon și uneori pe Pallas, avocați, senatori, proconsuli care stăteau pentru câteva săptămîni în Roma înainte de a se întoarce în provinciile lor. Erau acolo și *pueri* și *puellae* pentru invitații care voiau să se bucure de toate simțurile și nu numai de plăcerile gurii.

Felurile aduse de sclavii orientali se înșiră.

Nero devorează cu aviditate.

Soarbe cu lăcomie stridii. Savurează acele *boleti*, ciuperci succulente care se topesc în gură. Smulge carnea de calcan, sau târîșta mare de turturică, galbenă de grăsime unsuroasă. Îi plac mistrețul și cărnurile fezandate.

Rîgâie. Urinează. Trage vînturi.

Apoi, după un pahar zdravăn de vin, gustă din deserturi, din grămada de caise umplute cu miere, din moviliștele de curmale, din merele și perele zemoase date prin zahăr, din prăjiturile cu migdale.

În vase mici sau în urcioare se servesc vinuri fine de Spolete sau de Sabina.

Nero începe să se clatine, beat.

Tunica aurită se lipește de pieptul acoperit de sudoare. Își mijește ochii pe jumătate ca să vadă mai bine, lipește un smarald în dreptul ochiului drept ca să-și ajute vederea de miop. Și, dintr-odată, vomită.

Mă ridic, mă depărtez câțiva pași. Mă lipesc cu spatele de o coloană. Mirosurile banchetului îmi fac greață.

Nu suport acel sos de garam, condiment făcut din saramură, sânge, măruntaie, intestine, ouă și pește, pe care Seneca îl numește „o putreziciune rafinată”. Dar pe el nu-l deranjează.

De altfel, ce-l poate incomoda și tulbura pe Seneca?

Îl privesc.

Este așezat lângă Nero, cu fața impasibilă, ca și cum nu simțea, nu vedea, nu-l auzea pe acel Nero care s-a ridicat, a început din nou să bea, fredonează o melodie, atrage cu un gest un tânăr și o tânără,

aproape niște copii de nici doisprezece ani, îi invită să vină să se lungească alături de el, să-și frece trupurile lor pure de pieptul lui de adolescent grăsun.

Dar Seneca nu își întoarce capul.

Oare e în stare să mediteze în timpul mesei ăsteia la cartea pe care a început s-o scrie și de care îmi vorbește adesea, în care propovăduiește „liniștea sufletului”?

Cum reușește să trăiască alături de Nero și să-și păstreze gândirea liberă?

Eu mă sufoc. Mi se pare că toată Roma pute.

Rămân în umbră, deși sclavii luminează camera și masa cu torțe, pun lămpi în mijlocul platourilor, fac să se ivească din întuneric trupurile pe jumătate lungite, ale căror picioare și mâini se înlănțuie și se încrucișează.

Seneca este aplecat asupra lui Nero.

Oare e posibil să fie sensibil la frumusețea lui, atras de ochii lui albaștri și de tinerețea lui?

În afară de cazul în care, așa mi-a spus, nu vede în el în primul rând pe fiul lui Apollo, cel pe care zeii și oamenii îl vor ridica la rangul suprem.

Nu trupul lui Nero este cel care îl atrage, ci puterea care în curând o va întrupa.

Agrippina s-a apropiat în fiecare noapte vine să se învâртеască în jurul fiului ei ca să afle rezultatele vânătorii.

Îi alungă cu brutalitate pe tinerii înlănțuiți de Nero. Se așază alături de el. El se apleacă spre ea așa cum ar face un amant. Invitații se ridică și se depărtează în liniște. Seneca trece pe lângă mine, mă trage după el.

— Octavia, murmură el, biată nevastă, sărmană pradă. Agrippina o s-o sfâșie și, dacă n-o s-o facă ea, se va ocupa Nero de asta...

Se oprește.

Bruma zorilor îmbracă Roma. Mirosurile fetide urcă deja de pe străduțele pline de căruțe. Unele transportă marmură din Liguria, pentru construcțiile pe care Claudius a decis să le ridice, altele grâne și recolta livezilor și a câmpurilor destinată depozitelor.

Răsună nechezatul, behăielile și lătrăturile peste care se înalță mugetele aspre ale taurilor.

— Unul sau doi vor fi tăiați, murmură Seneca, iar cineva o să stea ghemuit în groapa săpată dedesubt pentru ca sângele să-l stropască,

să-i dăruiască ceva din virilitatea animalului. Dar cine poate schimba ordinea lumii, ineluctabila mișcare a lucrurilor și a vieților? Numai sufletele și zeii sunt nemuritori. Nici măcar zeitățile Mithra sau Cibeles nu mai pot face să se scoale un penis care nu mai este decât o bucată de carne flască. Zâmbește și reia:

— Nero este tânăr. Are dorințe. Vrea să și le satisfacă. O să fie împărat.

— Câți morți stau între el și Imperiu? am întrebat.

Seneca ridică din umeri.

— Câțiva... câțiva... repetă el.

Partea a patra

Capitolul 13

Nu sunt singurul care prevăd o perioadă de crime, un seceriș funebru.

La terme, unde mă duc în fiecare zi, surprind, prin aburii cenușii, confidențele lui Nelus, apropiatul lui Narcissus, un libert ca și el.

Este un bărbat tânăr cu buze groase, cu trupul deja îngreunat de slănina bogăției și a puterii.

La început a șușotit, privind în jurul lui, temându-se de delatori. Dar eu nu sunt decât o siluetă adormită și, încet, încet, vocea îi crește, ca și cum aprobările bărbaților așezați lângă el îl incitau să peroreze. Își regăsește siguranța celui care face parte din anturajul împăratului Claudius și care cunoaște toate zvonurile. Colportându-le încearcă un sentiment de putere și senzația că e invulnerabil, senzație pe care o dă beția.

Când vorbește de ucigașă și de dezmațată știu că se gândește la Agrippina. Spune:

— Trebuie să facă ceva, trebuie să-i cadă masca. Bufonul de fiu-său are șaptesprezece ani. Pentru ea, este acum ori niciodată. Îl consideră destul de mare ca să-și poată juca rolul, și încă destul de tânăr ca să spună pe dinafară textul pe care o să i-l scrie ea. Nu va fi decât o marionetă în mâinile ei.

Nelus se ridică, se sprijină pe coate, și prosopul care îi acoperă pieptul și pântecul îi alunecă. Zăresc cutele pielii lui uleioase, iar cochilia de metal care îi ascunde sexul seamănă cu cea pe care o poartă evreii când nu vor să lase să se vadă că sunt circumciși.

— Până și surzii și orbii știu că ea este, continuă el. Incestuoasa, adultera!

Nu-l numește pe Pallas, libertul, complicele Agrippinei, tovarășul ei de dezmaț, amantul-câine. L-a dresat ca s-o slujească. Se șoptește că îl obligă să țopăie, gol, în patru labe, cu gura deschisă, gâfâind, cu limba atârnată.

— Femeia asta, stăpâna Romei? Cine o s-o accepte?

Nelus se lungește, cu mâinile încrucișate la ceafă. Bărbații care îl înconjoară se apropie și se apleacă. El coboară vocea. Nu mai aud. Dar știu că se vorbește despre Agrippina și împărat.

Încet, încet, Claudius pare să vrea să se opună ambițiilor Agrippinei.

Narcissus, Nelus, dar și alții care se tem pentru viața lor dacă Nero o să-i urmeze, îl incită, întreținându-i furia. Împăratul nu mai ascunde că vrea să ia înapoi ce i-a dat.

A fost văzut îmbrățișându-l îndelung pe Britannicus, numindu-l „fiu din sângele meu”, apoi s-a depărtat continuând să țină copilul pe după umeri și murmurând:

— Să se știe că cel care te va răni te va și vindeca. L-a îmbrățișat din nou, jurând că avea să-i înmâneze toga virilă. N-o să fii niciodată un copil de care să se râdă și să fie umilit, i-a spus el. Cu voce tare, fără ca nici o bâlbâială să-i tulbure fraza, a adăugat: Poporul roman va avea în sfârșit un Caesar adevărat, un împărat născut din sângele meu!

Am văzut-o pe Agrippina atunci când Pallas îi repeta aceste cuvinte, mușcându-și degetele, pălind, apoi strigând, ca un lătrat:

— N-o să facă una ca asta! N-o să-l las să se dezică, să-l desemneze pe copilul ăla prost și să-l alunge pe fiul meu, fiul lui mai mare, descendentul lui Augustus și al lui Caesar, singurul, singurul, Pallas!

Tremură. Furia îi deformează fața. Îi privesc pumnii strânși. Își înfige unghiile în carne.

Mi se pare și că se teme.

E sigur că împăratul Claudius a refuzat s-o primească în camera lui, preferându-i o tânără sclavă.

A pus să fie dur condamnată soția adulteră, decretând confiscarea bunurilor ei, iar pretorienii au primit ordin să o ucidă pe drumul spre Spania, unde o exilase.

Aflând asta, libertzii lui, Narcissus și Nelus, și alții din jurul lui l-au aplaudat.

Împăratul a mormăit:

— Soarta a vrut ca toate nevestele mele să fie nerușinate.

Narcissus, Nelus și apropiații lui au lăsat capul în jos mimând compasiunea. Claudius a înaintat spre ei și, ridicând brațele ca pentru a-i invoca pe zei, a spus:

— Nevestele mele sunt nerușinate, dar nu rămân nepedepsite!

Oare nu-și va aminti Agrippina de soarta Messalinei? Și de destinul la fel de crud al precedentelor soții? Și de furiile lui Claudius care a fost în stare să pună să fie aruncată în stradă, complet goală, una din fiicele sale când a descoperit că poate era copilul unuia dintre libertzii lui?

Știe că se poate teme de orice din partea unui om prea multă vreme îngăduitor: se revoltă dintr-odată ca un urs care, după ce a fugit, se întoarce, cu ochii injectați de sânge, gata să sfâșie, să zdrobească.

Am văzut cum se chircește trupul Agrippinei atunci când un senator a avertizat-o că Claudius își redactase testamentul. Se pregătea chiar să-l dea lasemnat tuturor magistraților din Roma. Nu se cunoșteau

termenii, dar, înainte de a se îndrepta spre Senat, îi spusese lui Britannicus, pe un ton solemn, având grijă ca toți martorii să-i audă cuvintele:

— Fă-te mare, fiule, căci o să-ți dau socoteală de toate faptele mele și o să-i pedepsesc pe toți cei care m-au înșelat și te-au umilit!

Agrippina și-a băgat capul între umeri, ca și cum ar fi vrut să-și apere gâtul de vârful unei lame.

A rămas astfel împietrită, prosternată, apoi, încet, cambrându-și spatele, desfăcându-și pumnii, întinzându-și degetele cu unghii lungi, lăcuite cu negru, a ridicat capul. Ai fi zis că e un șarpe care dintr-odată se desfășoară arătându-se brusc în toată splendoarea lui.

Agrippina, urmată de Pallas, s-a îndreptat atunci spre camera lui Nero.

M-am întâlnit cu Seneca în *villa* lui.

Este gol, are șoldurile acoperite doar cu o simplă pagnă, e lungit pe un pat, cu bărbia sprijinită în mâini. Un tânăr sclav impuber, cu corpul alb și neted, sigur frecat în fiecare zi cu piatră ponce ca să-l epilezeze complet, îl masează, punându-și mâinile pe ceafa lui, apoi pe șale, și astfel strecurându-le sub pagnă.

Vreau să-i mărturisesc lui Seneca ce am aflat, ce am văzut.

El se întoarce, îi zâmbește tânărului sclav înainte de a-l trimite afară.

— Peștele aruncat pe mal mișcă multă vreme încă, spun eu.

Seneca ridică din umeri. Pentru el, este suficient să aștepte. Nu am înțelepciunea lui.

Am ascultat de ghicitorii și astrologii care, pe străzile Romei, anunță vremuri înroșite de sânge. O schimbare funestă se pregătește, prezic ei. Semnele nu înșală. Steagurile numeroaselor legiuni și cohorte pretoriene au fost lovite de fulger, și biciul de foc a aprins corturile soldaților. Un roi de albine negre a înconjurat cupola Capitolului, apoi s-a îndreptat spre o femeie al cărui corp a fost în întregime acoperit, găurit de mii de ace. Era o soție adulteră; a murit pe loc. O scroafă a fătat un purcel cu gheare de pasăre răpitoare. În aceeași zi, s-a născut un elefant cu două sexe, un monstru care a fost omorât.

Cercetez fața lui Seneca. Rămâne impasibilă, apoi zâmbește și mă privește compătitor.

— Narcissus și Nelus plătesc toți astrologii din Roma, spune el. Semnele pe care le dau zeii sunt mult mai greu de descifrat decât scrierea din Egipt. Cele pe care mi le-ai descris sunt tot atât de limpezi ca limba lui Caesar și Cicero. Femeia adulteră, copilul monstruos, garda pretoriană lovită pentru că este alături de Agrippina și de Nero...

Se ridică ținându-și pagna cu mâna stângă.

— Cum de n-ai recunoscut stilul lui Narcissus și al lui Nelus?

Îmi cuprinde umerii cu brațul drept, mă strânge lângă el. Rareori face asemenea gesturi de prietenie.

— Zeii sunt leneși, Serenus, continuă el. Cel mai adesea urmează alegerea oamenilor. Le place să-i vadă înfruntându-se în nesiguranța unei lupte de moarte. În această arenă care este viața noastră, noi suntem gladiatorii; ei sunt sus, la tribună. Ei vor decide dacă învinsul trebuie să moară sau învingătorul trebuie să fie imediat împins într-o altă luptă. Să așteptăm, Serenus. Să împărțim cu zeii lenea și înțelepciunea lor.

— Ni se duce viața! am obiectat.

— Trupul moare, dar sufletul îi supraviețuiește, Serenus. Așa că de ce să ne temem de moarte?

Se îndepărtează și se întoarce:

— Alege-ți moartea, îmi spune el, și o să fii singurul stăpân al suferințelor tale.

Capitolul 14

Suferințele care au schimonosit fața împăratului Claudius și i-au putrezit trupul pe picioare, n-au fost demne de un stăpân, ci de un sclav.

Am știut că așa va fi atunci când am văzut-o pe Locusta, femeia cu otrăvurile, cu vâlurile ei negre care îi ascund fața, pătrunzând în camera Agrippinei și ieșind de acolo târziu în noapte, privind în jurul ei ca și cum se temea să nu-i fie smulsă punga pe care o strângea la piept, încercând să o ascundă sub pulpanele tunicii, dar avea burta prea mare ca să reușească.

Era prețul crimei, al morții împăratului pe care el însuși o bănuia aproape, pentru că tot repeta: „Am ajuns la capătul vieții”. Nu mai desemna magistrați, ca și cum era convins că nu-i va vedea instalați în funcție și că viitorul împărat va alege alții în locul lor.

Mă miram de o asemenea atitudine câtă vreme părea să continue să pregătească pedepsirea Agrippinei, pe cea a lui Nero, și când se vedea în fiecare zi cu Britannicus, ca pentru a arăta tuturor că fiul lui de sânge era singurul său moștenitor legal.

Dar citeam în privirea lui, cel mai adesea pierdută și tulbure, că se știa învins, că nu mai lupta decât ca să nu-i decepționeze pe Narcissus și pe Nelus, să nu se lase alungat și doborât fără să schițeze cel mai mic gest de rezistență. Dar, dintr-odată, atunci când părea mai plin de hotărâre, bâlbâiala îi făcea cuvintele de neînțeles, ridicole. Nu mai rămâneau din ele decât aceste câteva vorbe:” la sfârșitul vieții mele”. Și observam descurajarea, disperarea lui Narcissus, a lui Nelus și a tuturor celor a căror soartă era legată de cea a împăratului, moartea lui Claudius anunțând-o pe a lor.

Împăratul a murit pe 14 octombrie, după o agonie de trei zile.

Am fost martorul tuturor acestor evenimente.

În seara cinei de la palatul imperial, l-am văzut pe împărat aplecându-se asupra farfuriilor cu ciuperci prăjite, pe care sclavii tocmai le așezau în fața lui. Ciupercile erau aurii, cărnose. Holatus, eunucul, degustătorul, ia una dintre ele, mușcă din ciupercă cu toată gura și face un semn din cap. Un sclav răstoarnă mai multe ciuperci în farfuria împăratului.

Agrippina se afla la celălalt capăt al mesei. Fața ei, pe care o văzusem atât de crispată în ultimele zile, era zâmbitoare, liniștită.

M-am gândit că otrăvitoarea, Locusta, fusese nevoită să-și păstreze

amestecurile pentru o altă ocazie. Totuși, ochii Agrippinei îl țintuiau într-un mod tulburător. Nu scăpa gura împăratului care, cu lăcomie, înghițea bucăți mari de ciuperci, mormăind de plăcere.

Holatus dispăruse.

Poate fusese cumpărat de Agrippina?

Poate alesese una din ciupercile pe care otrăvitoarea n-o îmbibase cu otravă? Probabil că preparase un venin care să nu schimbe gustul ciupercilor și a cărui acțiune va fi lentă, în așa fel încât agonia să poată să fie declarată naturală, în timp ce un efect fulgerător dovedea crima.

Am auzit vocea lui Claudius, puțin înăbușită, ezitantă, cerând vin de Sapolete. Sclavii au adus un bol mare. Mi s-a părut că era plin cu sânge. Claudius a aplecat capul. Îi plăcea să bea așa, direct din bol, cu nările fremătând și amușinând vinul. Dar, brusc, s-a lăsat pe spate, cu mâna stângă înfiptă în gât, ca și cum voia să smulgă ceva care îl sufoca.

Fără îndoială a vrut să strige, dar n-a putut decât să gâfâie, înainte de a aluneca pe o parte.

Toți mesenii s-au ridicat, cu privirea spre Agrippina care, și ea în picioare, invoca zeii protectori, apoi se îndrepta spre Claudius, îngenunchea susținându-i capul cu amândouă mâinile.

— Trăiește, trăiește! a strigat ea cu voce ascutită, tremurătoare, ca și cum implora zeii să-i țină soțul pe marginea prăpastiei.

Au venit preoții, chemați de Agrippina. Au început să psalmodieze, înălțând rugăciuni pentru ca împăratul, egalul lui Augustus, să scape de la moarte.

Așa s-au scurs mai multe ore. Agrippina mergea de la un capăt la altul al încăperii, invitându-i pe toți să se roage zeilor ca să-l apere pe împăratul glorios și drept de o soartă funestă.

Dintr-odată, trupul lui Claudius s-a cabrat și a început să vomite, apoi a lăsat să-i scape o diaree fetidă. Așa că părea în stare să înlăture otrava și efectele ei.

Văd fața ridată de dezamăgire și de frică a Agrippinei. Dacă Claudius supraviețuia, ea pierdea și odată cu ea și Nero.

Britannicus era acolo, ținând mâna tatălui său, copil cu fața tristă și severă, încadrat de Narcissus și Nelus.

Seneca stătea la distanță, impasibil. M-am apropiat de el. A murmurat, ca pentru sine:

— Cele mai mari crime, atunci când se săvârșesc, presupun riscuri, dar dacă sunt duse la bun sfârșit sunt recompensate.

A întors capul, ca și cum voia să mă facă să înțeleg că bărbatul care

intra în clipa aceea în sală și se îndrepta spre Agrippina va fi călăul.

Agrippina a mers spre el, i-a apucat mâinile, strigând, ca s-o audă toți, că Xenofon, vindecătorul, medicul grec, avea să alunge boala din trupul împăratului.

Știam deci că o să-l ucidă.

S-a aplecat peste împărat, i-a deschis gura, i-a băgat între buze o pană lungă, neagră, ca să-i provoace – procedau adesea așa cu Claudius –, iritând gâtlejul, noi vărsături.

Corpul împăratului a fost zguduit de spasme, apoi a înțepenit.

Xenofon înmuiase pana într-o otravă puternică.

Vindecătorul s-a ridicat, a privit-o pe Agrippina, poate i-a spus: „S-a terminat”.

A recomandat ca împăratul să fie învelit cu cuverturi calde, și a cerut să fie golită sala: Claudius trebuia să respire aer curat.

Am încercat să strig: „Dar e mort!”

Toți cei care părăseau încăperea – primii fuseseră Narcissus și Nelus – înțeleseseră totul, ca și mine. Toți ghiciseră că Agrippina, înainte de a anunța moartea împăratului, voia să se asigure că cohortele de pretorienii erau pregătite să-i jure credință lui Nero. Poate că dorea să aștepte momentul pe care astrologii îl consideraseră potrivit pentru fiul ei.

Asta s-a întâmplat la prânz, în acel 14 octombrie, al șaptezeci și patruilea an al lui Claudius și al paisprezecelea al domniei sale.

Am văzut-o atunci pe Agrippina zgâriindu-se pe față, scoțând țipete de durere, strângându-l la piept pe Britannicus, spunând că semăna leit cu tatăl său, că va fi mama lui protectoare. Procedând astfel, îl împiedica să acționeze. Gărzile luaseră poziție în fața tuturor ieșirilor, împiedicându-i pe Narcissus, Nelus și pe surorile lui Britannicus, Antonia și Octavia, soția lui Nero, să părăsească palatul.

Apoi Burrus a sosit în grabă, și-a ridicat brațul mutilat strigând că pretorienii depuseseră jurământul față de Nero, proclamându-l împărat. Unii soldați, povestea el, ezitaseră, întrebând unde plecase Britannicus. Dar Nero, așa cum făcuse și Claudius în momentul întronării lui, oferise cincisprezece mii de sesterți fiecăruia dintre ei, adică echivalentul a cinci ani de soldă. Așa că toți au ridicat spada și au strigat: „Trăiască Nero, împăratul nostru!”

L-au purtat până în tabăra lor.

Cine mai putea de-acum să i se opună?

Cine i-ar fi rezistat Agrippinei?

I-a cerut lui Seneca să meargă la Senat și să determine votarea

decretelor care atribuiau demnitatea imperială fiului mai mare al lui Claudius, Nero.

L-am văzut pe Seneca a doua zi.

Înțelesesem că redactase el însuși discursul pe care Nero îl rostise în fața pretorienilor.

Am vrut să-l întreb, să-i înțeleg motivele, dar, cu un gest, mi-a interzis.

— La cererea mea, Senatul a decis să-i decerneze lui Claudius divinizarea, însoțită de funeralii solemne, la fel cu cele ale zeului Augustus, a precizat el.

— Testamentul lui Claudius? am întrebat.

— Nu se va mai citi. Claudius este mort. Crezi că un mort poate să decidă viitorul Romei? Trebuia să-l asigure când era viu. A fost împărat timp de paisprezece ani. De ce nu și-a impus succesorul? Oamenii și zeii au ales fără el.

Seneca a închis ochii pe jumătate și a reluat, silabisind cuvintele:

— Nero este împăratul Romei și deci stăpânul lumii. Un împărat de șaptesprezece ani.

— Agrippina? am mai spus.

Seneca a făcut o mutră plină de îndoială, a lăsat capul și a șoptit:

— Nu e decât o mamă.

Capitolul 15

Numai o mamă, Agrippina?

Seneca a orbit sau exprimă prin asta propria lui dorință, intențiile lui politice, voința lui de a vedea deja redusă puterea mamei lui Nero, ea care numai în câteva ore a fost nu numai mama împăratului – *Augustusa mater Augustusi* –, ci Augustusa însăși, egala împăratului.

Am auzit aclamațiile senatorilor salutând-o așa cum nu fusese nici o femeie din istoria Romei.

Îi ascult.

Toți aici joacă comedia ipocrită a durerii. Lasă impresia că-i cred pe Agrippina și pe Nero, că una îl plânge pe „augustul meu soț”, celălalt pe „nobilul și gloriosul meu tată”. Toți afișează convingerea că boala l-a răpus, că nici o crimă n-a decis succesiunea. Toți laudă înțelepciunea Agrippinei care i-a permis lui Nero să acceadă la putere fără război civil, fără să înmulțească măsurile violente, fără ca sângele să șiroiască pe străzile Romei și ale orașelor Imperiului. Atât de des s-a întâmplat astfel la fiecare schimbare de putere, încât îi mulțumeau noului împărat, mamei lui și zeilor că au menținut pacea în Imperiu.

Toți decretează ca doi lictori, cu fasciile lor, să meargă peste tot înaintea Agrippinei Augustusa, pentru ca fiecare cetățean din Roma să știe că trebuie s-o respecte, că și ea este acum una din fețele puterii.

Înaintea ei nici o femeie nu beneficiase vreodată de o asemenea recunoaștere.

Văd cum înaintează litiera precedată de doi lictori. Intră în palat Nero – împăratul Nero! împăratul lumii! – merge la câțiva pași în spatele ei, ca și cum nu era decât cel mai ilustru servitor al acestei femei care domnește.

Ea jubilează. Fiecare trăsătură, fiecare gest al ei, cea mai fugară privire exprimă plăcerea de a domina în fine, de a se fi cățărât până la puterea imperială, ea, ființa superioară, așa cum nici o romană n-a fost vreodată.

Știu că îi convoacă pe secretarii palatului imperial, că le dictează scrisori adresate proconsulilor orașelor Imperiului. Nu-l consultă pe Nero, ci acționează după propria voință.

Cere ca sesiunile Senatului să se țină la palat și, pentru că prezența unei femei este interzisă în sala unde nu trebuie să se afle decât părinții Patriei, cere să se deschidă o ușă și asistă la ședințe ascunsă după o

perdea.

Știu. Toți știu. Ghicesc din cuvintele lui Seneca faptul că senatorii sunt deja îngrijați.

Deci lupta pentru putere nu va lua sfârșit niciodată?

Dar ei cedează. Chipul Agrippinei va figura pe monede alături de cel al fiului ei, cele două fețe vor fi suprapuse.

Deschid palma, îi arăt lui Seneca una dintre aceste monede și îl întreb:

— E numai o mamă?

El nu-mi răspunde.

Nu se lasă înșelat de minciunile aplaudate precum tot atâtea adevăruri. El este cel care a scris discursul pe care Nero l-a rostit în Senat. l-am recunoscut ideile, stilul. Iar Nero a jucat ca un actor de talent rolul oratorului inspirat, în vreme ce, în lojile Senatului, nu exista nici măcar un senator care să nu știe că nu scrisese nici un rând din ceea ce declama. Iar unii au cârcotit că era prima oară când un împărat nu-și concepea singur primul discurs.

Frumos elan oratoric: „înțelepciunea și clemența vor fi imperativele mele; ura și răzbunarea vor fi străine puterii mele; delațiunea, mita, crima vor fi înlăturate! Și Senatul va fi paznicul respectat al virtuților romane...”

Aclamații!

Eu însumi, ascultând discursul, am nutrit, timp de câteva fraze, speranța unei noi epoci care începea. Tinerețea lui Nero amintea de cea a lui Pompei și Augustus. Nu avea decât șaptesprezece ani, avea consilieri buni pe care îi numea prieteni, îl avea pe Burrus care îi comanda pe pretorienii, pe Seneca filosoful care pregătea o carte în care avea să facă, îmi mărturisise, elogiul clemenței.

O clipă toți au sperat că Nero va face uitate domniile lui Caligula și Claudius, și că Roma o să-și regăsească grandoarea din vremea lui Augustus.

Iluzii!

Un copac trăiește prin rădăcinile lui: rădăcinile puterii lui Nero și Agrippina se cufundă în otravă, crime, incest, intrigă și corupție. Erau încă îngropate, ascunse de ochii celor mulți.

Poporul îl aclama pe Prințul Tinereții, împăratul drept, generosul Nero, care porunea scăderea dărilor, care pune să se împartă patru sute de sesterți fiecărui membru al plebei și decreta că trebuiau ajutați senatorii cei mai săraci, ca să aibă o existență demnă de rangul și

responsabilitățile lor.

Cu degetele adunate în fața gurii, cu bărbia sprijinită în degetul mare, cu ochii părând că fixează un punct în depărtare, Seneca se felicita pentru primii pași ai lui Nero.

— Apollo este cel care îl îndrumă pe împărat, spunea el. Oamenii îl recunosc în el pe protejatul zeilor. Egiptenii sunt buni judecători. Am trăit printre ei cinci ani. Știi, Serenus, cum îl numesc pe Nero? „Geniul bun al Terrei locuite.” Senatorii se felicita pentru simțul lui de dreptate, pentru faptul că respinge răzbunarea, ura și răzbunarea. L-am văzut ezitând să parafeze o condamnare, l-am auzit spunând cu o voce plină de remușcări: „Cât aș vrea să nu știu să scriu!” și am insistat să semneze, amintindu-i de crimele comise de vinovat. Și când au vrut să-i mulțumească pentru măsurile pe care le luase, a declarat senatorilor: „Așteptați ca să le merit”.

Îl ascultam, îl observam pe Seneca.

Putea fi un înțelept păcălit într-un asemenea hal, victimă a propriei vanități? Căci Nero nu făcea decât să aplice politica pe care filosoful, susținut de Burrus, i-o recomanda.

Dar Seneca uita – sau nu voia să vadă – ceea ce răsărea deja de sub masca binevoitoare a lui Nero.

L-am văzut amuzându-se ca un copil conducând cvadrigile din fildeș și făcând să învingă un car sau altul, declarând că voia să concureze pe nisipul pistelor ca un simplu cetățean, în fața poporului, pe care era sigur că-l cucerește. Nu era el cel mai bun cavaler, cel mai bun conducător de car? Curtenii din jurul lui îl aprobau cu frenezia clientelei care speră la câștig.

Mergea țăntoș ca un păun, o coroană de mirt îi încingea fruntea, ca și cum îi învinsese pe părți, însușindu-și astfel gloria generalului Corbulon, care îi învinsese în Armenia. Și se umfla în pene vanitos contemplându-și propria statuie pe care tocmai o ridicaseră în templul lui Marte învingător, mai înaltă decât cea a zeului!

Am aflat că în fiecare noapte continua să bântuie străzile Romei, cu fața ascunsă, în căutarea prăzii care ori i se supunea, ori pierdea. Se părea că puterea supremă l-a lipsit de orice măsură. Începea deja să se vorbească cu jumătate de glas că se lăsa închis într-o cușcă, îmbrăcat doar într-o piele de animal, iar când îl eliberau se arunca pe femei sau bărbați tineri legați goi de stâlpi, îi lingea, le morfolea părțile intime, apoi, astfel satisfăcându-și lubricitatea, se abandona unuia dintre libești.

Cum putea întrupe dreptatea, înțelepciunea, clemența un om care se abandona astfel viciilor?

Când i-am făcut cunoscute aceste zvonuri, Seneca n-a încercat să le respingă.

— Toți oamenii, Serenus, au două fețe, și împăratul și zeii sunt la fel ca oamenii: generoși și cruzi. Trebuie numai să nu se confunde precum cele două fețe, ca viața de noapte a împăratului să nu întunece partea lui de lumină. Mă ocup de asta și Burrus veghează alături de mine această graniță care desparte în om întunericul de lumină.

De altfel, Seneca avea grijă să fie numiți în magistraturile importante apropiati în care avea toată încrederea. Așa că l-am văzut pe fratele lui mai mare, Gallion, ajungând la Roma și devenind consul.

Dar cine avea puterea de a se opune voinței împăratului și a mamei sale? Cine le putea stăpâni brațul dacă decisese să lovească?

Primele victime au fost Narcissus și Nelus. Agrippina a pus să fie otrăvit primul și acesta a ales, așa cum i s-a sugerat, să-și taie venele. Când i-a văzut pe pretorienii dând buzna în casă, cel de al doilea a încercat să fugă, iar mâna i-a tremurat când a vrut să-și înfigă pumnalul în gât. A căzut în genunchi, a plâns ca un sclav, ceea ce și fusese, l-a implorat pe centurionul care deja mânuia spada, a promis să dezvăluie împăratului și Agrippinei tot ce știa despre conjurația lui Narcissus care, în săptămânile dinaintea morții lui Claudius, organizase rezistența față de Agrippina și încercase să-l facă pe Britannicus să fie recunoscut ca succesor al stăpânului Romei.

Centurionul n-a ascultat și l-a lovit în ceafă atât de puternic, încât capul lui Nelus a zburat dintr-odată.

Agrippina îi poruncise „să-l omoare pe Nelus orice ar zice și orice ar face” și să-i aducă apoi capul lui.

A pus să fie așezat alături de cel al lui Narcissus.

Era asta o politică de clemență?

— Asta este Agrippina, a murmurat Seneca, în timp ce eu mă întrebam dacă aceste crime, ura și spiritul de răzbunare nu anunțau un împărat și mai crud decât Caligula sau Claudius.

Oare nu știa că Nero alesese ca parolă pentru pretorienii lui „cea mai bună dintre regine”, și că la fiecare masă puneă să i se servească ciuperci, declarând în timp ce mesteca încet: „Ciupercile sunt o mâncare divină”?

— Fiul și mama, răspunsese Seneca. Același sânge, dar este deja prea târziu ca mama să-și devoreze fiul.

Capitolul 16

M-am gândit că Seneca se înșela.

Dacă Agrippina își înfipsese deja ghearele în gâtul leuțului ei, cum i-ar mai putea scăpa din strânsoarea mortală?

Mama lui înainta spre el, gătită, pudrată, parfumată, machiată ca o amantă. Îi întindea brațele. Ungھیile, date cu lac negru care făcea să iasă în evidență strălucirea diamantelor care îi împodobeau mâinile, atingeau în zbor fața fiului ei. Trupul ei gol se unduia sub tunică. Formele șoldurilor și ale sânilor se conturau sub țeșătură în curbe moi.

Îl invita pe Nero să urce alături de ea în litieră. Cei doi lictori începeau să meargă. Agrippina lăsa perdelele de piele. Se azeau gemete. Se putea imagina că se unea cu fiul ei într-o împerechere incestuoasă.

Când, în fața palatului imperial, Agrippina cobora din litieră, urmată de Nero, hainele lor, toga și tunică, erau răvășite, obrajii lui Nero roșii de plăcere sau de rușine. Dar poate că violul interzis constituia pentru mamă și fiu o atracție în plus?

Agrippina intra în sălile palatului sfidând din priviri mulțimea adunată. Se oprea în fața lui Seneca și a lui Burrus. Ea era Augustusa, invincibilă, mama și amanta împăratului. Să îndrăznească deci vreunul din consilierii lui Nero să-i conteste locul, încercând să-i smulgă prada, acest fiu pe care-l voise și pe care îl făcuse împărat ca să domnească ascunsă în umbra lui, pentru că femeile nu puteau ajunge la magistratura supremă!

Am văzut-o într-o zi, îndreptându-se spre estrada pe care era așezat Nero, care aștepta să-i primească pe ambasadorii Armeniei, care veneau să mulțumească Romei pentru ajutorul pe care legiunile generalului Corbulon îl aduseseră țării lor în lupta contra parților.

Agrippina a ignorat tribuna care îi era rezervată, mai jos și la stânga estradei. Acolo era locul ei, apropiat, dar inferior celui al împăratului. De acolo asistase, când era nevasta lui Claudius, la gestul de fidelitate și de supunere al regilor învinși. Astăzi voia mai mult: să i se alăture lui Nero pe estradă, să arate astfel că întrupa puterea, că era chiar mai mult decât egală cu împăratul.

Cu fiecare pas pe care îl făcea tăcerea din sală se adâncea. Toți ochii o urmăreau. Avea să-și proclame superioritatea.

I-am văzut pe Seneca și pe Burrus apropiindu-se de Nero, șoptindu-i câteva cuvinte. După ce s-a foit în scaun, împăratul s-a ridicat brusc și a părăsit estrada, coborând treptele, cu brațele larg deschise, ca

pentru a-și întâmpina mama.

Surprinsă, s-a oprit înțelegând faptul că, lăsând impresia că o onorează, Nero îi pune stăvilă în timp ce o înlăntuia, interzicându-i să urce pe estradă. Și în felul ăsta tocmai dădea la o parte „laba” care îi apăsa gâtul, pe mama care dorea puterea pentru ea.

Dacă îi stătea în putere în acea clipă să-i ucidă pe Burrus și pe Seneca, o făcea cu acea privire arzătoare și ucigașă pe care le-a aruncat-o.

Totuși a acceptat să se sprijine de brațul lui Nero și să părăsească sala cu pași rari.

Nero s-a întors puțin mai târziu și s-a așezat singur pe estradă.

Pentru prima oară se smulgea din ghearele fiarei materne.

Poate, așa cum crezuse Seneca, mama nu va reuși să-și devoreze fiul?

L-am reîntâlnit pe Seneca stând lungit în termele din *villa* lui. Două sclave se învârteau în jurul lui. Una îl masa, cealaltă, îngenunchată, îi îngrijea mâinile pe care el le lăsa să atârne de o parte și de alta a patului.

Când am ajuns aproape de el, s-a ridicat puțin ca să mă salute. Nici n-am pronunțat bine numele Agrippinei, că mi-a cerut, cu un semn, să tac, alungând sclavele, apoi s-a ridicat, cu șoldurile înfășurate în pagnă.

— Știu, a spus el, că a promis libertatea unora din sclavii mei dacă îi raportează ce vorbesc și dacă fac o listă cu cei cu care mă întâlnesc. La fel a pus să fie iscodit Burrus. Împăratul însuși este înconjurat de oameni care o informează. Nu e pregătită să renunțe la putere, Serenus!

S-a așezat în fața mea stând aplecat spre mine.

— Dar nu poate face nimic împotriva tinereții împăratului. Poporul îl aclamă pe Nero, poporul îl iubește pe Nero! El știe să-l lingusească, să-l copleșească, este un dar de la Apollo. N-a fost nevoie să-l învăț că trebuie să seducă plebea; o face din instinct. El este cel care a decis să deschidă porțile palatului cetățenilor ca să-l poată auzi cântând, recitând, cântând la țiteră. Are acest simț înăscut, da, darul de a fi fermecător îl are de la Apollo.

Asistasem la una din aceste reprezentații.

Mă amestecasem în mulțimea care se îngrămădea în gradenele amfiteatrului de lemn pe care Nero pusese să fie ridicat pe Câmpul lui Marte. Jocurile urmau unele după altele, în fiecare zi; curse de care, lupte de gladiatori. Nero avusese ideea de a da foc unei case bogat

mobilate pe care actorii aveau dreptul s-o jefuiască. Puteau fi văzuți grăbindu-se spre casă ca să pună mâna pe o amforă, un cufăr, pe bijuterii, iar unii piereau în flăcări, zdrobiți sub o bucată de zid sau o grindă prăbușite. Mulțimea aplauda, îl lăuda pe Nero, îl aclama când cerea să fie împărțite rațiile de grâu, hainele, aurul, perlele, tablourile, bunuri care dau dreptul să ai sclavi, animale de povară și chiar fiare dresate. În unele zile oferea chiar nave, case și pământuri.

Niciodată nu mai văzusem o gloată cuprinsă de un asemenea delir, beată, subjugată, ținându-și răsuflarea când coborau în arenă, din ordinul lui Nero, patru sute de senatori și șase sute de cavaleri care trebuiau să lupte, dar fără să se facă moarte de om. Plebea era flatată să-i vadă pe acești oameni bogați și iluștri obligați să se bată între ei ca niște amărăți de gladiatori.

De altfel aceștia le urmau în arenă ca pentru a dovedi că puterea împăratului se impunea tuturor, senatori sau sclavi, și că în ochii lui Nero – cei ai unui zeu – nici un om, oricare i-ar fi rangul, nu merita să fie apreciat pentru el însuși. Voința împăratului era cea care ridica un bărbat sau o femeie deasupra celorlalți sau îl cobora.

Am înțeles asta atunci când Seneca mi-a vorbit și apoi mi-a prezentat o tânără libertă despre care mi-a spus, cu o expresie amuzată, mijindu-și ochii, schițând un zâmbet:

— Se povestește că provine din familia Attalizilor care au fost regi în Pergamo. De ce să n-o credem? Când o s-o vezi, n-o să-ți mai vină să te îndoiești de originile ei. Frumusețea femeilor transformă în adevăruri toate minciunile lor. De altfel, Acte – asta e numele ei – n-a pretins niciodată că este descendenta unei familii regale, dar nu i-a dezmințit niciodată pe cei care au pretins-o.

Seneca m-a tras până în atriumul *villei* sale, șoptind că era unul dintre aceia.

O văd pe Acte.

Stătea în picioare lângă *impluvium* în mijlocul căruia o arteziană făcea să țâșnească o apă melodioasă și pură. Și astea sunt cele două epiteze pe care le rezerv pentru Acte. Peste tunică ei albăstruie, părul lung, blond, cădea pe umeri – nici o romană nu se pieptăna astfel –, era subțire și atrăgătoare ca un mister. Părea supusă și de nestăpânit, dispusă să se preteze celor mai perverse jocuri, dar pură în același timp. Privirea ei era candidă, trăsăturile de o perfecțiune greacă – nas drept, bărbie bine desenată, frunte înaltă, gât lung –, brațele delicate, degetele fine.

— Când o să afle Agrippina, a murmurat Seneca, în timp ce ne

îndreptam spre Acte, o să se transforme într-o fiară furioasă gata să ne sfâșie.

A dat din cap.

— Dar Nero a căzut în capcană, a continuat el. Înainte de a o cunoaște pe Acte nu avea de ales decât între Octavia, soția la fel de uscată ca deșertul Egiptului, prăzile îngrozite capturate noaptea pe străzile Romei, sau litiera Agrippinei. Acte o să-l facă să descopere alte plăceri. N-o să renunțe la nimic. Nu e decât o libertă care trebuie să se supună, chiar dacă este fiică de rege. Doar știi, Serenus, dorința nu e suficientă ca să facă plăcerea să se nască. Muzicianului îi trebuie un instrument. Acte va fi țitera lui Nero. O să joace toate rolurile: fată de lupanar, femeie violată, soție, mamă. Crezi tu că Agrippina o să poată? Acte este tânără, Serenus, va putea fi chiar virgină dacă se străduiește. Dar o să știe să fie cățeaua pe care, după plac, stăpânul o s-o biciuiască și o s-o mângâie.

Acte era arma lui Seneca contra Agrippinei. Dar victoria era încă nesigură. Cu ajutorul iscoadelor, mama lui află repede că Nero scăpa din brațele ei incestuoase și din cele ale târfelor sau ale trecătoarelor din Roma; o avertizaseră despre locul din ce în ce mai important pe care îl ocupa în fiecare noapte Acte.

Nero își mai alesese ca tovarăși intimi doi băieți tineri, Otho și Claudius Senecio, de o frumusețe pură, cu trupurile epilate, cu ochii ușor fardați, cu părul vopsit. Din culcușul lor trecea în camera unde îl aștepta Acte.

În mai multe rânduri se auziseră în palat țipetele Agrippinei. Mama se considera trădată, amanta se simțea abandonată, suverana îndepărtată de la putere.

Aflase că Nero, sfătuit de Seneca, dăduse ordin ca profilul ei să dispară de pe monede. Așa că dezmințea, încercând să-și recapete avantajul, hărțuindu-și fiul.

Am fost martorul unei asemenea scene.

Începuse să urle. Așadar, fiul ei o umilea! tuna ea. Îi aduce ca rivală o libertă, o fostă sclavă despre care se spunea chiar că e evreică sau adeptă a sectei lui Hristos, și mai josnic. El, împăratul, prefera deci mamei sale, soră de împărat, și soției lui, fiică de împărat, o servitoare, o învinsă!

Sacrilegiu!

Îl priveam pe Nero cum lăsa capul în jos ca un copil vinovat, dar încăpățânat.

A amenințat-o pe Agrippina că abdică și ea s-a speriat. În acest caz

ea va pierde totul, doar dacă nu alegea să pregătească ascensiunea lui Britannicus la magistratura imperială.

— Dar dacă Britannicus ia puterea, a comentat Seneca, primul lui gest o să fie s-o asasineze pe Agrippina, ucigașa tatălui său. Și ea o știe.

Am văzut-o, așa cum prevăzuse Seneca, ascunzându-și ghearele și renunțând la amenințări, îmbrățișând-o pe Acte, atrăgând-o în camera ei, strecurându-se lângă ea, chemându-l cu un gest pe Nero ca să li se alăture, în compania lui Otho și Claudius Senecio, cei doi tineri companioni cu corpuri delicate.

Nero nu s-a pretat la aceste jocuri decât o dată, apoi a refuzat să se întoarcă în camera mamei sale, interzicându-le formal lui Acte, Otho și Claudius Senecio să o mai urmeze pe Agrippina.

Și ca să arate și mai clar că aparținea trecutului și că avea de gând s-o îndepărteze, să o sufoce sub onoruri, i-a trimis o robă și pietre prețioase care aparținuseră soțiilor și mamelor împăraților defuncți.

Era un dar magnific, dar Agrippina a scos un urlat de furie care a răsunat în tot palatul. I se ofereau podoabe ca să i se ia puterea! repeta ea. Nero înfigea cuțitul acoperind-o de țesături aurite și de bijuterii!

Tocmai aflate că împăratul suprimase funcția de trezorier ocupată până atunci de Pallas, libertul, amantul ei, complicele ei.

Am întâlnit-o când înainta precedată de cei doi lictori. Era lungită în litiera ei, palidă și fardată, cu capul aplecat ca o fiară rănită.

Capitolul 17

— Nimic nu e mai periculos decât o fiară rănită, îmi repeta Seneca.

Mergea cu pași rari prin atriumul *villei* sale, cu bustul aplecat înainte, cu capul înclinat, cu mâinile încrucișate la spate.

Se oprea des, se îndrepta, și eram impresionat de expresia de pe fața lui care părea slăbită, cu ridurile adânci care îi săpau obraji, cu fruntea încrețită, cu sprâncenele încruntate.

Părea să mă asculte cu atenție.

Îi demonstrasem încă o dată că Agrippina era abandonată de majoritatea apropiaților ei. Senatorii se felicitau pentru măsurile luate de Nero, conform tradiției, care cereau ca o femeie, fie ea mamă, soră, soție de împărat, să nu se amestece în treburile publice. Guvernarea lumii nu trebuia să fie influențată de pasiunile unei femei.

Seneca dădea din cap.

— Violența, sălbăticia, ipocrizia, șiretenia unei femei rănite, cine și le poate imagina, cine le poate ține piept? Cred, Serenus, că Agrippina este în stare de orice, chiar și de ceva ce nouă ni s-ar părea nebunesc. Își joacă viața.

Eram surprins de cuvintele lui, de atitudinea lui, de îngrijorarea și teama care păreau să-l stăpânească, alungându-i siguranța pe care o manifestase de când îl cunoșteam și în timpul acestor ultime săptămâni când inspirase politica lui Nero.

Își pierdeă puterile din ce în ce mai mult?

Era, alături de Burras, prietenul prințului, consilierul cel mai apropiat.

Aureolat de glorie, rotind deasupra capului mâna mutilată ca pe cel mai mare dintre trofee, Burras îndrăzneă să-i țină piept lui Nero, iar împăratul îl asculta, respectuos, se pare, pe acest soldat dur și integru, care avea respectul pretorienilor pe care îi comanda.

Cum i-ar fi putut Agrippina învinge pe cei doi bărbați care se învârtteau în permanență în jurul lui Nero, îl îndemnau să anuleze decrete și reglementări poruncite de Claudius, să spună că tatăl adoptiv fusese un laș și un limitat, un despot prost și crud care nu mai trebuia venerat. Nici stelă, nici statuie pentru mormântul lui, ci doar un simplu parapet, mod de a marca faptul că vremea funeraliilor grandioase trecuse, Claudius nu era un nou Augustus și ca atare Agrippina, soția lui, nu era nimic altceva decât văduva unui om a cărui memorie nu trebuia celebrată!

În privința fiicei lui Claudius, Octavia, Nero își dovedea cu orice prilej disprețul pe care i-l purta. Ea, soția lui, să se mulțumească cu onorurile

căsătoriei! Pentru restul, pentru nopțile de plăceri, pentru jocurile sălbatice ale trapului, existau Acte, Otho și Claudius Senecio.

Ascultându-mă, Seneca părea că se înseninează. Se așeza ca de obicei pe marginea de la *impluvium*.

— Ca să fie nimerită Agrippina trebuie lovit Claudius, aproba el.

Mi-a mărturisit că începuse să scrie un text plin de sarcasm la adresa lui Claudius.

Rânjea.

— Îi croiesc portretul pentru timpurile care vor veni! Divinul Claudius devine un dovieac, un biet dovieac ridicol. Citind, nimeni nu va îndrăzni să se mândrească cu el.

Apoi, dintr-odată, se încrunta, ridurile îi umpleau din nou fața.

— Agrippina este ca o fiară rănită, repeta el.

Începea din nou să meargă, bănuitor, se oprea ca să-mi aducă la cunoștință că începuse și ea să-și scrie memoriile în care se justifica și exalta amintirea lui Claudius. Susținea că nu era cu nimic vinovată de moartea lui. Nu declaraseră și Senatul și Nero că fusese victima unei boli fatale? Și dacă existau îndoieli – chiar și ea avea ceva îndoieli în prezent nu Nero era cel care repeta că ciupercile sunt o mâncare divină? Dacă ciupercile fuseseră otrăvite, cine altul decât Nero – care de altfel se lăuda cu asta – ar fi putut s-o facă, cine altul decât el profita de asta? Ea nu, în orice caz, așa îndepărtată de la putere și umilită cum era. Și dacă Claudius murise otrăvit, cum de nu sunt bănuți prietenii prințului, Burrus cel infirm, cu mâna mutilată, exilatul Seneca, flecarul cu limba despicată de profesor?

— A ajuns să se folosească de Britannicus, relua Seneca. O să ajungă până la urmă avocatul fiului legitim al lui Claudius.

I-am amintit lui Seneca faptul că susținuse că Agrippina o să fie prima victimă a lui Britannicus.

— E rănită, nu vrea să moară acum. Pariază că Britannicus, dacă se folosește de el și reușește să-l facă să ajungă la magistratura imperială, o să-i fie recunoscător. Britannicus este în același timp și sabia, și scutul ei. Britannicus: iată deci pericolul pentru noi!

Avea să facă 13 ani în februarie.

L-am studiat în timpul sărbătorilor celebrate în onoarea lui Saturn.

Mai mult ca de obicei străzile Romei erau invadate de mulțime. La fiecare răspântie, pe măsuțe, organizatorii de jocuri de noroc aruncau zarurile și arșicele. De fapt, în timpul saturnaliilor erau permise distracții interzise în stradă în timpul anului.

Peste tot nu erau decât țipete, râsetele femeilor urmărite de bărbați

beți, tineri care se ofereau, gătiți și parfumați ca femeile. În aceste trei zile de la jumătatea lui decembrie, între 17 și 19, sclavii aveau chiar dreptul să le poruncească stăpânilor.

Într-una din sălile palatului l-am văzut pe Britannicus, tăcut și demn în mijlocul invitaților lui Nero, care se îndopau și se destrăbălau.

Dintre ei fusese tras la sorți cel care trebuia să fie în seara aceea rege. Alesese Nero, pentru că nimeni nu îndrăznise să-și imagineze că altcineva o putea face.

Hazard blestemat! Minciună proclamată adevăr!

Nero s-a ridicat, a întins brațele către Britannicus, i-a poruncit să înainteze până în mijlocul sălii și să cânte. Zâmbea, batjocoritor, sigur că Britannicus va fi zdrobit de ridicol.

Dar acesta, cu brațele pe jumătate ridicate, cu palmele deschise, a început cu o voce melodioasă să scandeze un poem în care își povestea viața, tristul destin al unui fiu de împărat jefuit de drepturile lui, înlăturat de la rangul suprem care îi era destinat prin sângele și voința tatălui său.

Sinceritatea lui Britannicus m-a copleșit de emoție. Toți invitații erau înlemniți, tulburați, cuprinși și ei de milă, căci, în picioare lângă Britannicus, Nero întrupa ura și resentimentul, dorința de răzbunare, dar și frica.

Britannicus s-a întors încet la locul lui în acea noapte de sărbătoare când toate măștile căzuseră și când capcana întinsă de Nero se întorsese împotriva lui.

Mi-a fost frică pentru Britannicus. Îl învinsese pe împărat fără măcar să fi vrut să-l sfideze, nici să-l combată. Nu făcuse decât să spună ce simțea.

Dar adesea adevărul se plătește cu viața.

Seneca nu-mi ascunsese că fiul lui Claudius reprezenta o amenințare ce trebuia înlăturată cu orice preț.

Agrippina, la rândul ei, profitase de mila și simpatia pe care le inspirase Britannicus ca să proclame că zeii voiseră să-l apere pentru ca într-o zi să poată ajunge să guverneze lumea. În ziua când va face paisprezece ani avea să îmbrace, în sfârșit, toga virilă. A făcut cunoscut că ea o să-l însoțească în tabăra pretorienilor și va spune concis: „Eu, soră, soție, mamă de împărat, fiica nobilului Germanicus, iată-mă aici alături de Britannicus, carne din carnea lui Claudius! Cine merită mai mult decât noi să conducă lumea? Cine va îndrăzni să ni-l prefere pe Burrus cel infirm, pe Seneca, exilatul flecar, și pe fiul meu Nero pe care l-au pervertit, l-au ridicat împotriva mamei sale? Își împarte patul cu o

sclavă barbară, o discipolă a lui Hristos, evreul, și cu doi tineri bărbați pentru care, spre marea lui rușine, a devenit femeie, amantă pasivă? Ce roman ar putea dori această combinație în fruntea Imperiului?”

— Poate știe ce spune, mormăia Seneca. Britannicus place poporului. Stârnește emoție. Are numeroși partizani care rămân ascunși în umbră, dar care vor țâșni ca să-i pună piedică Agrippinei. Trebuie...

S-a întrerupt, neîndrăznind să spună mai mult.

Mi s-a raportat că Locusta, otrăvitoarea cu văluri negre, a intrat în palat în seara aceea și că s-a întreținut îndelung cu Nero.

Capitolul 18

Am știut că Locusta ezitase să-l omoare, ca și cum se temea să-l lovească pe cel care nu era încă decât un copil căruia i se luase totul, umilit și chiar pângărit.

Căci în acele zile de februarie, când ea își pregătea otrăvurile, am aflat că Nero abuzase chiar de câteva ori de trupul lui Britannicus, îl posedase, îl penetrase, zdrobindu-i ceafa cu brațul, apăsându-și pântecul gras peste șalele și fesele slabe ale tânărului său frate adoptiv; sângele pângărit al lui Britannicus era și semnul infamant al incestului.

Și acum, în ajunul celei de a paisprezecea aniversări a fratelui mai mic, când terminau să-i facă toga virilă, Nero se ambala, îi amenința cu moartea pe Locusta și pe tribunul Iulius Pollio, comandantul unei cohorte de pretorieni, amândoi însărcinați să-l ucidă pe fragilul lui rival.

Locusta trebuia să prepare otrava, Iulius Pollio, care asigura paza lui Britannicus, să i-o administreze.

Au făcut-o. Dar Locusta se străduise atât de mult să-și ascundă crima, îngrozită de ideea de a comite un sacrilegiu, să violeze *lex Julia* care îi condamna la supliciu pe cei vinovați de otrăvire, încât doza pe care a pregătit-o se dovedise prea slabă. Iar Britannicus, cu corpul chircit, scuturat de spasmele unei violente diarei, supraviețuise, ușor palid din cauza otrăvii.

— Moartea te paște, Locusta! strigase Nero. O chemase încă o dată.

Fusese nevoită să prepare amestecurile sub ochii împăratului, să le fiarbă și să le răsfiearbă, să le încerce efectul pe o capră. Dar animalului îi trebuiseră mai mult de cinci ore ca să moară.

— Vreau o otravă care să ucidă la fel de repede ca o lovitură de pumnal! tunase Nero, mergând în jurul plitei în fața căreia se agita Locusta.

Ea i-a explicat că încercase o otravă al cărui efect, dimpotrivă, să fie la fel de lent ca al unei boli care se insinuează încet, încet, pentru ca nimeni să nu poată bănuie că în trupul lui Britannicus fusese inoculat veninul.

Nero se aruncase spre ea, plesnind-o peste față, lovind-o apoi cu piciorul peste tot trupul.

— O otravă care să omoare ca un pumnal! repetase el. Fă ce-ți cer și pleacă!

Locusta își agitase sticlulele, își amestecase otrăvurile. Ca să le

încercau să alege un porc. Iulius Pollio, personal, ținuse capul godacului care se zbătuse când Locusta îi administrase otrava. Nici n-a înghițit-o bine că a înțepenit, și bale roșiatice îi șiroiau bolborosind pe rât.

Nero a lovit cu vârful piciorului animalul inert, apoi s-a întors spre Locusta.

— Dacă o să crape ca un porc, vei fi pentru totdeauna scutită de pedeapsă. Vei fi răsplătită cât nici nu gândești și liberă să-ți duci mai departe arta. Căci este o artă, Locusta, să știi să ucizi!

Ea se înclinase și părăsise camera lui Nero, siluetă întunecată pe care a înghițit-o întunericul.

Britannicus a murit a doua zi, ziua banchetului dinaintea ceremoniei de investire cu toga virilă, momentul când în sfârșit ar fi ieșit din copilărie și i s-ar fi putut opune lui Nero ca un bărbat. Dar pentru câteva ore era încă un copil, așezat la acest banchet la masa copiilor.

Purta ca toți musafirii o coroană de flori. Sora lui, Octavia, era lungită lângă Agrippina, iar Nero trona, cu trupul lasciv întins pe covoarele roșii, cu cotul sprijinit de o tablă joasă, cu bărbia odihnindu-se în palmă, cu figura de copil luminată de o expresie răutăcioasă. Mereu ridica mâna stângă ca să ceară muzicanților și dansatorilor să reia o arie, o figură care îi plăcuse.

Dar am văzut cum crapă masca veselă, cum ochii ficși, ca două vârfuri albastre, îl străpung pe Britannicus.

O sclavă aduce o farfurie plină cu supă aburindă. Degustătorul lui Britannicus a luat o gură, apoi, cu un semn, invita sclavul să ofere farfuria stăpânului său.

Britannicus atinge cu buzele lichidul, apoi se strâmbă, scuturând din cap, incapabil să înghiță o mâncare atât de fierbinte.

Sclava toarnă imediat în farfurie apă rece, apoi o întinde din nou lui Britannicus, care mai ia câteva înghițituri. Dintr-odată, gâtul îi pare cuprins de spasme. Își dă capul pe spate, trupul îi înțepenește, o spumă roșiatică îi acoperă partea de jos a feței.

Se aud țipete. Unii invitați se ridică, o iau la fugă. Agrippina și Octavia cu fețele golite de sânge. Livide și imobile de spaimă, trăsăturile lor par săpate în marmura stelelor funerare. Și una, și cealaltă au ghicit că au urmărit să evite ca degustătorul să moară odată cu stăpânul, ceea ce ar fi dovedit crima.

Stratagema pe care au ales-o a făcut să fie lovit numai Britannicus.

Zace în mijlocul mesei, ceilalți copii părăsind cu toții banchetul. Dar majoritatea invitaților au rămas la locurile lor, privindu-l pe Nero

nemișcat, cu fața radioasă.

Cu un gest al mâinii însoțit de un singur cuvânt: „Epilepsie” a lăsat să se înțeleagă că Britannicus era des victima „marelui rău”, care l-a lovit din nou.

S-a întors spre cântăreții din țiteră și, cu o mișcare a bărbiei, le-a cerut să reînceapă să cânte.

Dansatorii au ocupat din nou scena și banchetul a continuat în timp ce sclavii ridicau și duceau corpul deja țeapăn al lui Britannicus.

Aceeași noapte a văzut și moartea și rugul lui Britannicus.

Fac parte dintre cei o mână de oameni care au asistat la funeraliile lui.

M-am aplecat peste fața fiului legitim al lui Claudius, înainte ca machiorii să-i acopere cu pudră albă obrajii și fruntea, cenușii la culoare, dovadă că a fost otrăvit. Dar peste Câmpul lui Marte, unde îngrămădiseră lemnele care urmau să ardă trupul, s-a abătut o ploaie torențială, spălând fața mortului, făcând să reapară pielea striată, aproape neagră, și cadavrul lui Britannicus părea că urlă prin toți porii că fusese asasinat.

De altfel cine se îndoia de asta printre senatorii, cavalerii, magistrații și toți cei care erau la curent cu rivalitățile și comploturile care sfâșiau Roma?

Dar nici unul dintre ei nu se gândea să denunțe crima, să se simtă jignit din cauza acestor funeralii grăbite, ascunse în inima nopții, în furtună. Vântul puternic care lovea fețele și biciuia trupurile era semnul furiei divine față de crima mascată.

A doua zi, sub cerul redevenit de un albastru perfect, Nero invoca moartea lui Britannicus ca să ceară părinților Patriei să se strângă în jurul lui. Trebuiau să-l susțină, pentru că el era ultimul reprezentant al acestei descendențe sfinte din Caesar și Augustus, împăratul lumii.

Nu l-am întrerupt pe Seneca atunci când a pretins că era chiar „marele rău” cel care îl răpusese pe Britannicus și, deci, Nero era nevinovat.

Prin urmare, el, Seneca, nu putea fi complicele unei crime care nu avusese loc.

Totuși, știam – așa cum toată Roma o aflase – că Nero îi dăruise lui Seneca unele din casele și domeniile care-i aparținuseră lui Britannicus. Iar maestrul meu, filosoful stoic, omul care mă învățase că trebuia „întotdeauna să vrei același lucru și întotdeauna să refuzi același lucru”, să vrei binele omului și să refuzi răul, devenise astfel, cu

ajutorul crimei, unui din cei mai bogați romani!

Dar continua să se hrănească cu câteva smochine, cepe, măslina și apă, refuzând fastul, umil și simplu în mijlocul imensei sale bogății.

Aveam deci în privința lui sentimente contradictorii în care se amestecau stima, admirația și decepția.

Dar eram convins că nu fusese împins, în alegerile lui, de motive murdare. Câștigul venise pe deasupra, dar nu fusese mobilul. Dorința lui era să lucreze spre binele Romei, spre măreția și gloria Imperiului, pentru eficiența guvernării lumii.

Câteva zile după moartea lui Britannicus, Seneca m-a luat într-o lungă plimbare de-a lungul aleilor parcului *villei* sale. În timp ce mergea, s-a întors de mai multe ori spre mine, ca și cum era tentat să-mi vorbească, dar se răzgândea și de fiecare dată tăcea.

Doar în momentul când ne pregăteam să ne întoarcem în vestibulul *villei* m-a apucat de braț și mi-a spus:

— Faptele unui om nu pot fi judecate decât raportându-le la principiile care le inspiră. Dacă principiile sunt corecte, actul, oricare ar fi el, este legitim și necesar. Așa că nu uita niciodată, Serenus, Imperiul nu se împarte!

Partea a cincea

Capitolul 19

Am crezut ce-mi spusese Seneca.

Locuia acum în palatul imperial și îl vizitam aproape zilnic la căderea nopții.

Torțele, lămpile cu ulei, marile candelabre abia reușeau să alunge întunericul care domnea pe coridoare, se aduna prin colțurile sălilor imense, învăluind statuile și coloanele în văluri negre.

Uneori mi se părea că prin întuneric se strecura Locusta, ținându-și strâns la piept sticlutele.

La ora asta, Seneca era singur în biblioteca lui. Aplecat deasupra mesei, cu mâinile și papirusurile luminate, cu fața ascunsă în întuneric, scria.

M-a primit prietenos, mi-a citit pasaje din tratatul *Despre îngăduință* pe care îl scria pentru el însuși, dar și pentru senatori ca să încerce să-i convingă de faptul că Nero, sfătuit de un filosof ca el și de Burrus, era sigur „astrul care se înălța”, „tânărul erou”, „noul Apollo”, „sufletul Imperiului” care avea să asigure pacea și o bună guvernare.

Ascultam.

Seneca revenea la moartea lui Britannicus.

— E drept, e îngăduitor, e înțelept că evită cu prețul unei singure morți sacrificarea altor nenumărate vieți umane, îmi repeta el ca și cum bănuia că, aproape împotriva mea, încă mă îndoiam.

De fapt, voiam să-l cred pe Seneca, aveam sentimentul că reușise să mă convingă că moartea lui Britannicus avea să fie benefică pentru Roma, pentru că așa se evitase riscul să fie împărțită – deci al războiului civil – între frații rivali.

Dar eu îl cunoșteam pe Nero.

Noaptea vâna pe străzile Romei cu și mai multă frenezie, aproape cu furie. Se îmbrăca în sclav. Intra în lupanare și în bordeluri. Trupa de gladiatori care îl însoțea și îl apăra jefuia mărfurile expuse, amenința trecătorii sau negustorii care îndrăzneau să se opună.

S-a răspândit zvonul că sclavul care viola și fura nu era altul decât împăratul, cavaleri și senatori, chiar tineri nobili se dădeau drept Nero, acționau ca el, și astfel bandele se înmulțeau.

Roma, noaptea, oferea spectacolul unui oraș luat cu asalt.

I-am povestit aceste fapte lui Seneca. El rămânea impasibil. Eu mă

lăsam cuprins de mânie.

Știa oare că un senator, Iulius Montanus, care respinsese în forță pe una din străduțe atacul unei bande despre care nu avea de unde să știe că era condusă de Nero, apoi, recunoscându-l, își ceruse iertare, fusese obligat să se sinucidă sub pretext că scuzele lui reprezentau tot atâtea reproșuri?

Așa că perechile nu mai îndrăzneau să iasă noaptea în Roma, temându-se să nu fie atacate, femeile violate, bărbații bătuți și jefuiți.

Era asta „buna guvernare”?

Era ăsta comportamentul unui fiu al lui Apollo, al unui împărat considerat „sufletul” lumii, pentru că, după Seneca, Universul era condus de un suflet a cărui întrupare era împăratul, iar oamenii, animale rebele, trebuiau să i se supună, așa cum întregul trup se supune spiritului.

Seneca îmi răspundea cu vorbe măsurate.

Scria tratatul *Despre îngăduință*, pe care i-l dedica lui Nero, pentru ca lucrarea să-i folosească drept oglindă și să-l îndemne astfel să se stăpânească, să ajungă în felul ăsta la voința cea însemnată care există pe lume, aceea de a fi un împărat drept.

Și, de altfel, măsurile pe care le lua în acord cu Senatul – construirea unui chei între portul Ostia și Roma ca să faciliteze descărcarea și repartizarea grâului, distribuirea de grâne și de sesterți cetățenilor, refuzul de a accepta ca luptele să se termine prin moarte – nu erau tot atâtea dovezi că împăratul își asculta consilierul, că aspira la o bună guvernare?

Nero trebuia comparat cu împărații care îi precedaseră, continua Seneca: Caligula, pe care îl orbise nebunia; Claudius, care omorâse mai mulți oameni în cinci ani, decât au fost, ne învață istoria, de-a lungul secolelor trecute?

Ce era atât de grav să i se reproșeze lui Nero? Respecta Senatul. Era îngăduitor, când trebuia să pedepsească se stăpânea. Îi plăcea să cânte la țiteră și cu vocea. Era asta o dovadă de nebunie? De lipsă de măsură?

Îl chemase alături de el pe Terpsus, ȋțtaristul cel mai la modă. Stătea așezat alături de el până la ore târzii din noapte ascultându-l, învățând, repetând. Își punea pe piept, atunci când se culca, o foaie de plumb, ca să-și păstreze vocea. Înălăturase din mesele lui fructele și felurile pe care le considera nefaste unui cântăreț. Făcea spălături și lua vomitive ca să-și curețe trupul și gâtul.

Toate astea nu erau nici faptele unui nebun, nici ale unui împărat nedrept, ci dovedeau iubirea pentru artă a unui bărbat de abia

nouăsprezece ani care visa, este adevărat, să se afirme pe scenă pentru că, spunea el, „muzica ținută în ascuns n-are nici un rost”.

Îl întrerupeam pe Seneca. Îi aminteam escapadele nocturne ale elevului său, violențele, perversitățile, desfrâul la care se deda în tovărășia lui Acte și a celor doi tineri companioni cu trupurile epilate, Otho și Claudius Senecio.

Mai încet, căci mi se părea că în palat întunericul era populat de iscoade, îi aminteam lui Seneca cum îl pângărise Nero pe Britannicus, cum împărțea litiera cu mama lui, Agrippina, cum astfel se dovedea de două ori incestuos.

Seneca a tăcut multă vreme, cu mâinile încrucișate duse la buze, cu coatele sprijinite de masă.

— Înțeleptul trebuie să cumpere ce i se vinde, a spus în cele din urmă.

Insistam.

Cum putea Seneca să spună și să scrie că Nero era un împărat solar, fiul lui Apollo, egalul faraonilor, regi-zei a căror istorie a studiat-o în timpul șederii lui în Egipt și despre faptele și vitejiile cărora Chaeremon îi povestise lui Nero?

Seneca a făcut un gest cu mâna, cu degetele ridicate, ca pentru a arăta că își păstra judecata liberă.

— Trebuie să fie în slujba oamenilor, mormăia el, și deci pentru un filosof a da sfaturi unui prinț înseamnă să încerce să-l tempereze. Înțeleptul trebuie să știe că omul este făcut pentru acțiune, dar și că nu trebuie să se lase devorat de ea și să rămână detașat.

Se apleca spre mine, cu fața luminată de lucirea lămpii, și îi distingeam toate ridurile ca urme lăsate de tot atâtea întrebări.

— Încerc să-l temperez pe Nero, ți-am spus, relua el. Dar nu ignor faptul că are o fire crudă și monstruoasă. Mă tem ca leul feroce să nu-și regăsească cruzimea firească atunci când va gusta din sânge de om. Ce-aș putea face atunci? Ce se va întâmpla cu mine, cu prietenii mei, și deci, cu tine, Serenus?

Se trăsese înapoi, cu fața ascunsă din nou în întuneric, desenând cu mâinile arabescuri, ca pentru a învălui frazele pe care le pronunța cu jumătate de voce, atât de scăzută uneori, încât trebuia să mă aplec ca să o aud.

— Nu ți-am vorbit niciodată despre visul ăsta, Serenus...

Mâinile îi rămăseseră nemișcate, ca și cum ascundea între ele o amintire.

— La întoarcerea mea din exil, atunci când am știut că Agrippina voia să stau pe lângă Nero ca să-l educ, să-l învăț, mă trezea în fiecare noapte același vis. Înaintam spre tânărul prinț a cărui față abia o distingeam. Îl salutam. În acel moment, se întorcea spre mine și descopeream că nu era vorba de Nero, ci de împăratul Caligula, care se apropia și îmi repeta: „Îți vreau moartea, Seneca, îți vreau moartea!”

Seneca se ridicase, fiind în întregime înghițit de întuneric, dar dintr-odată vocea lui mi s-a părut mai puternică.

— În prima noapte, n-am mai putut să adorm. Dar, în nopțile următoare, nu m-a mai tulburat decât o secundă. N-am crezut niciodată în vise premonitorii, Serenus. În schimb, cred în nemurirea sufletului. De ce m-aș teme de moarte? Carnea este făcută să putrezească.

S-a îndepărtat, apoi s-a întors spre mine, ieșind dintr-odată din întuneric, luându-mă pe după umeri.

— Orice împărat poate deveni Caligula, o știu. Dar nici cel mai nebun și nici cel mai monstruos dintre împărați nu poate veni de hac sufletului omului.

Capitolul 20

Ce fel de suflet avea Nero?

Continuam să mă întreb.

Era sufletul unui om de abia douăzeci de ani care încă ezita între bine și rău, între îngăduința insuflată de Seneca și cruzimea care făcea parte din instinctele lui?

Sau era chiar sufletul unui monstru conceput de zei ca să-i tortureze pe oameni, datat în întregime satisfacerii poftelor sale, viciilor, capriciilor și răzbunărilor?

Mi se părea că ăsta era sufletul care, în mod monstruos, înflorește cu fiecare zi mai mult.

Vedeam fața și trupul lui Nero transformându-se, zâmbetul schimbându-i-se în rânet, delicatețea trăsăturilor în mimică ipocrită, în timp ce burta i se rotunjea, picioarele păreau mai slăbănoage. Privirea îi devenise și mai alunecoasă, dar uneori rămânea fixă, ca și cum alegea o victimă. Își punea la ochiul drept un smarald tăiat în așa fel încât să-i corecteze vederea slabă de miop, iar fața lui imobilă părea în acel moment efigia unui zeu crud.

Nu se deplasa decât înconjurat de gladiatori și centurioni, ca și cum astfel încerca să se apere de teama care-i schimonosea trăsăturile.

— Este un laș, i-am spus lui Seneca. Moartea îl ține în palme. Cum vrei să se poarte ca un om liber? Mi-ai spus-o de atâtea ori, Seneca: numai cel care nu se teme de moarte nu va fi sclavul fricii sale. Pe Nero îl stăpânește groaza. Privește-i fața!

După părerea lui Seneca, comportamentul și angoasele lui Nero puteau fi înțelese.

Agrippina nu renunțase la putere. Odată Britannicus mort, și-o apropiase pe Octavia, sora lui, soția lui Nero. O consola montând-o împotriva împăratului.

Zvonul unei noi conjurații se răspândește în Roma. Agrippina acumula averi ca să-i cumpere pe pretorienii. Îi strângea în jurul ei pe centurioni, pe tribunii și nobilii ostili lui Nero.

L-am văzut pe împărat, cu capul vârat între umeri, frecându-și mâinile spasmodic, ascultând pe iscoadele care îi șopteau numele celor care se întâlneau cu Agrippina.

Printre ei era acel Rubellius Plautus, pe care filosofii stoici îl cunoșteau pentru că frecventa cercul lor.

Îl întâlnisem de mai multe ori. Era un om înalt cu mersul sigur,

mândru de originile lui de descendent al lui Augustus. Pentru Nero era posibil un rival și se șoptea că Agrippina se gândea să-l ia de bărbat, făcându-l astfel să pătrundă și mai sigur în rândurile celor care puteau avea pretenții la imperiu.

Exista și un descendent al lui Pompei, Sylla și Augustus, Faustus Cornelius Sulla Felix, care fusese consul și se însurase cu Antonia, una din fiicele împăratului Claudius. Și el putea avea pretenția să-i urmeze lui Nero.

Așadar riscul luptelor dintre rivali, de dezbinare a Imperiului, de război civil nu va dispărea niciodată.

Îl întrebam pe Seneca: la ce a servit moartea lui Britannicus despre care pretinsese că se justifica prin încercarea de a opri confruntările dintre pretendenții la Imperiu care slăbeau Roma?

— În fruntea Imperiului este un cuib de scorpioni, îmi răspundea el. Cuibul este întotdeauna fecund. Dar trebuie zdrobiți cei care reprezintă o amenințare.

Nero îi pândea, îi combătea; fără îndoială se pregătea să-i zdrobească.

Îl vedeam cum îi alungă pe turnători cu un gest. Porunca cu un glas înfundat să fie suprimate gărzile militare, cele ale lictorilor și germanii care fuseseră până atunci în preajma Agrippinei. Mama lui să fie alungată din palat, să fie trimisă într-o altă locuință, să i se retragă toate onorurile, să fie amenințată cu procesul, adăuga el.

Dintr-odată, urla cu o voce ascutită:

— Vreau să-i fie frică, să știe că eu sunt împăratul și că dacă vreau pot să fac orice!

Se ducea la ea, înconjurat de centurionii care, cu săbiile trase din teacă, păreau că năvălesc în locuință ca să facă vărsare de sânge.

Mi s-a spus că nici o clipă Agrippina nu păruse paralizată de frică.

Înainta, îi obliga pe centurioni să dea înapoi. Îi zâmbea lui Nero, care nu-i putea refuza sărutul și care se retrăgea imediat cu oamenii lui.

Femeia care purtase în pântec un fiu al cărui suflet mi se părea de la o zi la alta mai monstruos nu putea fi învinsă de moarte.

Dar un fiu își poate ucide mama? Femeia căreia i-a fost și amant?

Fără să punem la socoteală că Agrippina cunoștea probabil toate secretele otrăvurilor. Ea fusese prima care a recurs la ucigașa cu vălurile negre, Locusta. Probabil că pusese să i se facă antidotul în stare s-o ajute să supraviețuiască oricărui venin. Era un lucru greu s-o omori.

Și totuși, știu că într-o noapte Nero s-a decis.

Bea într-una din acele taverna unde îi plăcea să-și calce în picioare demnitatea și să se tăvălească în desfrâu și perversitate precum cei mai depravați.

Unul dintre ei, un libert bufon, codoș, un histrion pe nume Paris, s-a apropiat de Nero și l-a anunțat că se pune la cale un complot. Sufletul lui era Agrippina; instrumentul, Rubellius Plautus; aliatul, Burrus, da, Burrus, propriul consilier al împăratului, mutilatul, ciungul, integral și devotatul Burrus, mână în mână cu libertul Pallas. Și, poate, în umbra acestui complot, un altul căpăta deja formă în jurul lui Faustus Cornelius Sulla Felix. Conjurații le aveau alături pe fiicele împăratului Claudius, Antonia și Octavia.

— Propria ta soție! precizase Paris.

Împăratul se ridicase, răsturnând sticlele, amforele, paharele, trăgând după el garda care îi secera pe toți cei care îi ieșeau în cale.

— Moarte, moarte pentru toți! repeta Nero, molfăindu-și degetul cel mare, cu părul căzându-i pe frunte, acoperindu-i ochii.

Îl convocase pe Seneca la palat. Când zorii risipeau temerile nopții și făceau scorpionii să se întoarcă în cuiburile lor, acesta – el mi-a povestit – s-a priceput să-i spună că, chiar dacă Agrippina visa la putere, mai mult ca sigur unii încercau s-o compromită. Doreau ca Nero să o facă să dispară pentru ca fiul să poată fi acuzat de matricid – revoltați de această crimă, plebea și pretorienii se vor ridica atunci împotriva lui.

Era deci mai bine ca aceste comploturi să fie dejucate cu prudență.

— Când zdrobești scorpionul, nu trebuie să-l lași să te înțepe, i-a spus Seneca. În același timp l-a apărât și pe Burrus. Un om de elită care s-a născut numai ca tu să fii prințul lui, Nero!

Împăratul ascultase, apoi decisese să se ducă împreună cu centurionii și consilierii la mama sa ca să-i vorbească despre zvonuri, despre evenimentele petrecute în acea noapte, și s-o oblige să se apere. Va înțelege astfel că în ochii fiului său putea părea vinovată.

Agrippina respinsese toate acuzațiile. Nu era altceva decât victima geloziei și a iubirii nesfârșite pentru fiul ei, spusese ea. Îi strigase cu vehemență:

— Să se ridice cineva și să dovedească faptul că am încercat să corup cohortele Romei sau că am îndemnat provinciile să se revolte, că am incitat la crimă sclavii și libertii!

Ceruse o întrevedere între patru ochi cu Nero.

— Nu pot fi iertată decât de fiul meu, împăratul, a decis ea.

Nero se înclinase și o urmărise, bărbat-copil redevenit docil, mergând în urma mamei care îl concepuse, femeia cu care împărțise litiera, cea care l-a adus pe lume și voia să-l păstreze în ea și pentru ea.

Și care îl subjugase încă o dată.

Capitolul 21

L-am văzut, aşadar, încă o dată pe împărat pătrunzând în camera Agrippinei.

Cum să nu te întrebi dacă Nero ar putea într-o zi să nu se mai supună acestei femei pentru care era în acelaşi timp fiu şi amant, căreia îi datora demnitatea imperială, căreia i-a fost în mai multe rânduri complice, ultim beneficiar al crimelor pe care ea le comisese sau le poruncise?

Cum ar putea rupe legăturile atât de profunde, atât de multe, asemănătoare celor dintre monştrii care se nasc lipiţi între ei la şold, la pântec sau la frunte?

Nero era făcut din carnea şi sângele Agrippinei şi era ca şi cum cordonul care lega nou-născutul de mamă nu putuse fi tăiat, sau de parcă, după ce au încercat să-l taie, se refăcuse.

Seneca nu părea să fie îngrijorat din această cauză.

Totuşi, era atacat de toţi cei care – senatori, libeţi, consilieri care la moartea împăratului Claudius fuseseră îndepărtaţi de la putere – vedeau în rivalitatea dintre Agrippina şi Nero mijlocul de a-şi lua revanşa.

Crezuseră în destinul lui Britannicus. Dar Nero le-o luase înainte.

Se întorseseră spre o Agrippina umilă, părăsită de bărbaţi, alungată de lângă fiul ei, şi exultau descoperind că încă este capabilă să-l strângă pe Nero în braţe, sperau că o să-l sufoce.

Se agăţau de Seneca, în ochii lor responsabil pentru politica imperială.

Căci Seneca era cel care-l sfătuia pe împărat să anuleze impozitele din strângerea cărora se îmbogăţeau. Ei se opuneau acestei reforme, îl acuzau pe filosof, că ar fi avid de bani, de domenii, de case, că s-a îmbogăţit fără măsură şi că fusese plătit de Nero pentru complicitatea lui la asasinarea lui Britannicus.

Susţineau că luase ca un cămătar patruzeci de milioane de sesterţi de la bretoni, cerându-le dobânzi exorbitante şi achitarea lor imediată, declanşând războiul contra lor pentru recuperarea sumelor pe care i le datorau.

Unul din foştii consilieri ai împăratului Claudius, Suillius, a sporit atacurile. Ca să-i dea replica, Seneca s-a mulţumit să scrie o cărţulie,

Despre viața fericită, în care respingea cu dispreț aceste acuzații fără să nege că banii, averea, stăteau la baza ierarhiei sociale la Roma și că un filosof stoic nu putea să o ignore – de altfel, îmi spunea, „vocația sărăciei nu implică mizeria”.

Nero l-a susținut pe Seneca și Suillius a fost alungat din Roma. Dar acest atac arăta că adversarii împăratului nu depuseseră armele.

Aproape în fiecare zi îl așteptam pe Seneca la întoarcerea din alergarea lui zilnică.

Îl zăream mai întâi, printre chiparoși și lauri, pe sclavul care îl antrena. Era un tânăr african, Abbo, cu piele mată, cu siluetă subțire, cu picioare foarte lungi. La fiecare pas părea că zboară. În spatele lui, la câteva lungimi de picior, îl descopeream pe Seneca, cu fața din care a fugit sângele, gâfâind, părând că-și smulge cu durere picioarele din pământ.

Dar, după câteva minute petrecute pe masa de masaj, apoi după ce își făcea baie în apa caldă a termelor, Seneca era odihnit, zâmbitor. Îmi spunea că Abbo alerga, sigur, ceva mai repede decât el, dar nu se gândea să se lipsească de provocarea să-l urmeze și să-l vadă.

Mergem cu pași rari, unul lângă altul, printre statuile aliniate pe laturile peristilului.

— Știu, Serenus, îmi răspundea Seneca, că în spatele lui Suillius se ascunde Agrippina ce vrea să-și regăsească puterea pierdută. Este gata să-și ucidă fiul dacă nu cedează, chiar și dacă cedează, căci nu mai are încredere în el. S-a revoltat. Între ei stau cadavrul lui Britannicus, umilințele pe care i le-a adus. Vrea să-l recucerească și a reușit. Totuși, nu ca să-l supună, ci ca să-l distrugă. Chiar dacă cedează în fața ei, nu vor mai fi niciodată aliați.

Dădea din cap, își țuguia buzele ca să adauge apoi cu voce plângăreată:

— Și a cedat. L-ai văzut intrând în camera ei. Dar lucrurile o vor lua în direcția în care trebuie să o ia.

Îl cercetam, surprins de cuvintele lui.

— Unul nu poate supraviețui decât dacă celălalt moare, a adăugat el.

— Moartea, iar moartea! am murmurat.

Seneca și-a desfăcut brațele.

— Ea simplifică jocul. Și este necesară. Știu că ea va încheia lupta în favoarea unuia sau a altuia, dar nu știu pe care îl va alege și armele pe care le va folosi.

Am știut curând că una dintre aceste arme o să fie o tânără femeie, Poppaea, a cărei irezistibilă frumusețe îi fascinasese pe toți cei care o văzuseră înaintând spre Nero la sfârșitul acelei zile de vară care se stingea, colorând în roz cu tente brun-aurii coloanele, dalele de marmură și statuile din marile săli ale palatului imperial.

Își ascundea o parte din față și părul blond sub văluri albe, țesute cu fir de argint. Mergea alături de ultimul ei soț, Otho, unul dintre tinerii bărbați care împărțiseră alături de Acte nopțile de desfrâu ale lui Nero.

Dar, în clipa când a apărut Poppaea, am înțeles că se terminase cu atracția pe care Acte o exercita asupra împăratului. Acte, liberta, tovarășa supusă a perversiunilor lui Nero, era ca ștersă, anulată dintr-o mișcare de această apariție.

Poppaea aparținea unei vechi familii senatoriale rivală cu familia Agrippinei. Era făcută din același aluat cu cea din urmă. Ambițioasă ca o felină, inteligentă, petrecându-și copilăria printre oameni ai puterii, nu-și putea imagina să-și împartă viața cu un soț sau un amant care să nu fi aparținut cercului strâmt al celor puternici.

Chiar, printre ei, cel care ocupa locul central, împăratul Nero.

Când l-am văzut pe Nero punându-și smaraldul la ochiul drept ca s-o vadă mai bine pe Poppaea apropiindu-se, am știut că este prins în mrejele acestei femei și că Agrippina își găsise în sfârșit un adversar pe măsură, care, fără îndoială, o s-o învingă.

Ce ar fi putut face contra Poppaei care cunoștea toate intrigile, toate viciile, al cărei sânge era nobil și care înțelegea să-și răzbune familia triumfând asupra Agrippinei?

Tânăra abia dacă își înclinase capul, rămânând nemișcată în fața lui Nero, dar vălurile alunecaseră, descoperindu-i profilul cu linii pure, albeața pielii.

Se spunea despre ea că-și petrecea o parte din zi îngrijindu-și trupul, frumusețea, cerând să i se umple în fiecare zi un bazin cu lapte de la cinci sute de măgărițe ca să se poată îmbăia după plac.

Alături de ea, Otho nu era decât un soț de fațadă, prezentându-și împăratului soția, ca și cum oferea un tribut. În afară de cazul în care Nero nu s-a folosit de el, însurându-l cu Poppaea pentru ca aceasta să poată apărea la curte lăsând impresia că nu este decât soția celui mai apropiat tovarăș al împăratului?

Dar era destul să-i vezi față în față ca să te convingi că nimic, nici o convenție, nici o legătură, filială sau matrimonială, nu va rezista frumuseții Poppaei.

Am văzut rictusul Agrippinei, pe care încerca să-l mascheze sub un zâmbet, dar în realitate îi deforma trăsăturile. Am văzut-o strângându-și pumnii și mi-am imaginat unghiile negre intrându-i în palme.

Cu capul lăsat între umeri, toată atitudinea ei exprima o gelozie furioasă și disperată. Și ea știa că partida care tocmai începea o să fie cea mai dură, că legătura de carne și sânge pe care o păstrase și care o lega de Nero putea pentru prima oară să fie tăiată.

Își mușca buzele, strângea din dinți. Nu și-a plecat privirea, voină să-și arate sfidarea și să vadă, să vadă totul la această femeie care, fără un gest, prin simpla ei prezență, prin frumusețea tulburătoare, puneă stăpânire pe Nero.

În picioare, alături de Agrippina, Octavia, soția împăratului, întorsese deja capul, ca și cum își accepta deja soarta. Tot așa cum suportase, ascunzându-și durerea, moartea lui Britannicus, rămânând la locul ei printre musafirii de la banchet, în timp ce trupul otrăvit al fratelui ei înțepenea.

Nu cerea pentru ea decât să i se lase viața.

Dar Octavia era arma și scutul Agrippinei, ea care, soție și fiică de împărat, înțelegea chiar să-i interzică lui Nero s-o ia de soție pe Poppaea.

Agrippina o apăra. Destinele lor erau legate. Dar, odată Agrippina învinsă, Octavia nu va mai fi altceva decât o biată soție pe care Nero ar putea s-o repudieze cu o mișcare scurtă a mâinii.

Am privit-o pe Agrippina.

Îi fixa pe Nero și Poppaea.

Cele două femei se asemănau, amândouă foarte hotărâte, una mult mai tânără, cealaltă mult mai experimentată. Despre aceasta s-ar fi zis că e o statuie care nu putea fi clintită și prin urmare trebuia zdrobită.

Capitolul 22

Observând-o pe Poppaea, ascultând-o, am descoperit că o femeie care îmbină frumusețea, cu inteligența, cu abilitatea și cu viclenia, ambiția, voința și seducția poate obține tot ce vrea de la un bărbat, fie el și împăratul lumii.

Dar Poppaea avea ceva și mai mult: o ura pe Agrippina. Ca s-o distrugă pe această femeie era gata de orice intrigă, de orice strategie.

Am auzit-o lingușindu-l pe Seneca, lăudând talentul lui Lucanus și pe cel al lui Petronius, doi scriitori – primul, nepotul filosofului – care făceau parte din curtea de poeți, de actori, de cântăreți la țiteră, dar și de gladiatori, în mijlocul căreia se complăcea Nero.

Culcată pe jumătate lângă acesta, Poppaea era amanta oficială, cea căreia i se căutau privirea și sprijinul. Participa la festinuri și la orgii. Ținea ca Nero să-i povestească nopțile lui de desfrâu, când se ducea pe podul Maluvius, locul din Roma unde se desfășurau „distracțiile nocturne”, cum spunea Petronius, unul din familiarii locului.

Poppaea asculta aceste povești nemaiauzite, despre ambuscada în care fusese atras Nero și pe care o evitase, bănuind că umbrele adunate la intrarea pe pod îi erau ostile. Gladiatorii lui le împrăștiaseră.

Poppaea îl luase peste picior, putea să-și permită ceea ce nici o femeie, nici chiar Agrippina, nu îndrăznise.

Se întorcea spre Nero: își dădea el seama, întreba ea, că pericolele la care se expunea erau și ale ei? Căci dușmanii împăratului o urau. Și el, el ce-i oferea? Dădea înapoi în fața Agrippinei. N-o repudia pe Octavia. Se temea? Nu era deci decât un „copil sub tutelă” – așa îl numea! –, sclavul voinței altora? Și se pretindea împăratul lumii, câtă vreme nu dispunea nici măcar de libertatea de a se însura cu femeia pe care spunea că o iubește! Sau poate nu era impresionat de frumusețea ei, de gloria familiei ei, sau îi pune la îndoială fecunditatea?

Se ridica. Trebuia s-o ducă la soțul ei, Otho, pe care împăratul îl numise guvernator al Lusitaniei, pentru a-l alunga din Roma. Era nevasta lui legitimă. Voia să părăsească orașul ca să i se alăture. O să fie informată de soarta împăratului, o să fie indignată de jignirile care i se aduc, dar măcar nu va fi martora acestor sacrilegii, nici afectată de pericolele care îl înconjurau.

Mergea printre invitații lui Nero, cu spatele drept, cu brațele ușor depărtate, cu partea de jos a feței acoperită de un văl ca pentru a-și

ascunde zâmbetul provocator care putea fi ghicit în spatele lui.

Nero o urmărea cu privirea luminată de poftă, gata, ușor de imaginat, să se supună dorințelor ei.

Se spunea că ea era cea care-i tăiasă pentru prima oară barba. El o pusese într-o lădiță de aur împodobită cu pietre prețioase și o depusese în Capitoliu.

Nu era el ca imperator aureolat de victoriile pe care generalul Corbulon le câștiga contra părților, alungându-i din Armenia și obligându-l pe regele lor, Tiridate, să fugă?

Nero era protejatul zeilor, iar Poppaea își însușea bunăvoința divinităților.

Ea îi adunase pe apropiații lui Nero în jurul smochinului – arborele Ruminal – care, cu opt sute treizeci de ani înainte, îi ocrotise pe Remus și Romulus. O mulțime de cetățeni se îngrămădeau acolo, constatând că arborele cu crengile moarte, cu trunchiul uscat, care își pierduse orice vigoare, își recăpătase viața și dădea noi lăstari.

Ea era cea care-i aducea un surplus de vigoare lui Nero, seva arborelui fecund.

Mulțimea îi aclamase pe împărat și pe această femeie atât de frumoasă și de misterioasă. Se șoptea că era o adeptă a religiilor orientale, a celei egiptene sau mai degrabă evreiești, pentru că îi primea pe rabinii trimiși de la Ierusalim.

Cucerea astfel încet, încet puterea, atâta vreme cât nu era decât o amantă. Dar îl schimbase pe Nero, sau mai bine spus îi fusese alături când ajunsese în deplinătatea puterii și poate îl ajutase s-o facă.

Descopeream la Nero o veselie, o îndrăzneală, o extravaganță și chiar o exuberanță pe care până atunci și le înfrânase.

În amfiteatrul de lemn care poruncise să fie ridicat pe Câmpul lui Marte, organiza jocuri din ce în ce mai uimitoare, care dezlănțuiau entuziasmul plebei.

Pe un lac artificial, făcea să se înfrunte flote rivale și *naumachia* era însoțită de prezentări de monștri marini care lăsaus mulțimea cu gura căscată.

Într-o altă zi, câțiva tauri satisfăceau niște juninci din lemn cu mădularul lor și unii pretindeau că unele soții de cavaleri și de senatori, și poate chiar Poppaea în persoană, ascunse înăuntru, se lăsaus în voia virilității lor.

Astfel Roma era surprinsă în fiecare zi de o sărbătoare, de un joc, un eveniment nemaipomenit pe care Nero îl prezida, însoțit de Poppaea.

Uneori moartea se amesteca în aceste festivități. Un actor care interpreta rolul lui Icar s-a zdrobit de tribună la picioarele lui Nero;

sângele, țâșnind, a împrășcat tunica albă a împăratului.

Dar sărbătoarea l-a șters.

În jurul lui Nero, un grup de vreo cinci sute de tineri, pe cât de viguroși, pe atât de frumoși, aplaudau. Erau recrutați dintre cavalerii ambițioși și dedicați elogierii împăratului, aclamându-l, laudându-i frumusețea vocii, comparându-l cu zeii și scandând: „Suntem *Augustusiani*, soldații triumfului tău!”

Obțineau ca preț al entuziasmului lor onoruri și daruri, și toți tinerii nobili romani visau să fie înrolați printre acești *Augustusiani*, care îl escortau pe împărat în toate deplasările lui și îl declarau învingător când participa la cursele de care, la concursurile de cântat sau de țiteră.

Nero primea aclamații, triumful, cu o falsă modestie.

Îl observam, în timp ce împărțea, cu fața roșie de orgoliu și de plăcere, sesterti și titluri, invitându-i pe romani, după exemplul lui, să se bucure fără limite și fără stavile.

Aveam sentimentul că o nouă eră începea la Roma odată cu acest tânăr împărat de douăzeci și doi de ani, care nu visa decât la festinuri, orgii, jocuri, cântece, veselie și lux.

Cui îi mai păsa de austeră virtute romană?

Chiar maestrul meu, Seneca, lauda clemența, amabilitatea, viața fericită și numai libertății, sclavii de ieri, dovedeau o sumbră aroganță, paravan al vanității în spatele căruia își ascundeau dorința de câștig, viciile, ambiția nebună.

Nero cânta înconjurat de lingușitori și de tineri care nu se gândeau decât la plăceri.

Dar uneori fața împăratului se întuneca.

Îi urmăream privirea.

Agrippina, ca un spectru amenințător și răzbunător, traversa sala.

Era umbra, poate remușcărilor pe care trebuia să le alunge. O să îndrăznească Nero?

Poppaea se apleca spre el ca să-i șoptească câteva cuvinte la ureche.

Capitolul 23

Nero a îndrăznit.

A dat ordin să-i fie ucisă mama.

Apoi, odată actul sângeros îndeplinit, s-a dus la locul crimei, în acea *villa* din Antium unde se născuse.

Acolo, văzându-l pe nou-născut, ghicitorul caldeean Balbilus spusese: „O să domnească, dar îşi va ucide mama” şi Agrippina răspunsese: „Să mă ucidă, cu condiţia să domnească!”

Douăzeci şi doi de ani se scurseseră şi Agrippina era acum un cadavru însângerat peste care se apleca Nero.

Seneca fusese martor la scenă.

Mi-a relatat gesturile şi cuvintele împăratului.

— Nero a pipăit mâinile Agrippinei ca şi cum voia să se asigure că era chiar moartă, a început el.

Tonul lui detaşat m-a îngheţat. Vorbea cu o voce lentă, cu bustul nemişcat, cu palmele puse pe coapse, cu ochii ficşi. Am avut impresia că ceea ce îmi povestea se desfăşura chiar atunci, când, de fapt, crima se petrecuse cu câteva zile înainte.

— Nero, a continuat Seneca, a criticat una, a lăudat alta. Apoi a spus dintr-odată, ridicându-se: „Nu credeam că am o mamă atât de frumoasă.”

Atunci s-a aplecat din nou asupra cadavrului, examinându-i rănilor. Una îi umflase fruntea şi faţa. Am aflat că dând buzna în camera unde Agrippina se afla singură, căpitanul triremei, Herculeius, îi aplicase o lovitură de baston în cap. Ea s-a clătinat, sângele i-a tulburat vederea. Dar a înţeles că centurionul Obaritus, care îl însoţea pe căpitan, îşi trăgea spada din teacă. Asta este arma care i-a provocat a doua rană, sub sânul stâng. Nero a cercetat-o multă vreme, atingând cu degetele marginile plăgii. Chiar am crezut că o să-şi afunde mâna. L-a chemat pe centurion, l-a interogat de faţă cu mine. Cu capul plecat, cu o voce tremurătoare, omul a spus că Agrippina, în momentul când trăgea arma, îi aruncase: „Loveşte în pântec!” Nero a ezitat. Putea da ordin să fie ucis centurionul. Şi acesta s-a făcut mic, cu privirea în pământ şi îşi aştepta deja moartea. Dintr-odată, împăratul şi-a scos de pe degete două inele şi le-a îndesat în mâna centurionului, spunând: „Du-te cât mai departe!” Obaritus a ieşit din sală în fugă. Căpitanul mi-a mărturisit că Agrippina îi strigase centurionului nu numai: „Loveşte în pântec!”, ci că mai adăugase: „Din el s-a născut Nero”. L-am sfătuit pe Herculeius

să nu repete niciodată ce auzise, să părăsească escadra din Micene în care servea și să se facă uitat întorcându-se în țara lui, Grecia.

Seneca s-a întors spre mine.

— Adesea, faptul de a fi fost martor sau actor al unei crime însemnate se plătește cu viața. Trebuie să rămână învăluiti în mister, ca și cum numai zeii o porunciseră. Chiar trupurile victimelor trebuie să dispară.

Renunțase din nou să se mai uite la mine, fixând chiparoșii care, în capătul grădinii, câte trei, păreau tot atâtea grupuri de arme uriașe.

— Trupul i-a fost ars în aceeași noapte în care a fost omorâtă de Obaritus, a reluat el. I s-a așezat cadavrul pe o masă înconjurată de vreascuri și flăcările au înghițit-o repede, căci lemnul patului mortuar era uscat. Fără funeralii. Nici movilă de pământ, nici gard care să împrejmuiească mormântul. Unul dintre libertii săi și-a străpuns pieptul cu spada la picioarele rugului. Fidelitate sau teamă? Afecțiune pentru Agrippina sau certitudinea că Nero îl condamnase la moarte? Cine poate ști?

Seneca s-a ridicat, a făcut câțiva pași, apoi s-a întors spre mine.

— Moartea îl surprinde atât pe cel care o primește, cât și pe cel care o aduce. Crezi că Agrippina, soră, soție, mamă de împărat, își imagina să piară astfel din ordinul fiului său?

— Profețiile lui Balbilus, am murmurat eu, chiar în *villa* asta din Antium...

Seneca a ridicat din umeri.

— Cine poate ști? a repetat el.

I-am dat dreptate lui Seneca.

Moartea nu poate fi cuprinsă cu mintea și nimeni nu poate prevedea nici drumul pe care o ia, nici momentul în care își atinge scopul.

Așadar Nero hotărâse să-și ucidă mama. Credea că pusesese stăpânire pe moarte. Îi cumpăraseră pe câțiva din sclavii Agrippinei și pe unii liberti. De trei ori îi otrăviseră mâncarea și băuturile folosind amestecuri despre care Locusta garantase în fața împăratului că mama lui nu le putea cunoaște. Și, totuși, Agrippina supraviețuise, ușor bolnavă, privind în jurul ei servitorii cu un aer de sfidare și dispreț. Unii fugiseră, temându-se să nu fie descoperiți. Ea poruncise să fie găsiți și torturați până li se smulge mărturisirea. Dar ucigașii lui Nero îi găsiseră primii și îi omorâseră.

Nero fusese îngrijorat, mușcându-și mâinile de furie și nerăbdare, convins că mama lui avea toate antidoturile necesare, că niciodată nu va putea să-și atingă scopul, că ea avea să-l omoare.

Atunci a făcut apel la Anicetus, un libert care fusese unul din pedagogii lui.

L-am cunoscut pe grecul ăla ros de ambiție.

Anicetus încurajase înclinațiile perverse ale lui Nero, gustul lui pentru desfrâu. Îl însoțise în timpul vânătorilor nocturne pe străzile Romei. Nero îl recompensase acordându-i titlul de amiral al flotei din Micene. De atunci, Anicetus se împăuna. Centurionii și marinarii lui serveau în garda împăratului. Căpitanul triremei, Herculeius, și centurionul Obaritus erau oamenii lui.

Nero știa că putea conta pe el.

Anicetus avea fața unui șacal, lăcomia unui uliu, agresivitatea și aroganța fostului sclav, gata de orice ca să mai urce o treaptă. Dar era la fel de servil și de lingușitor, grăbit să anticipeze cele mai mici dorințe ale stăpânului său.

Anicetus este cel care, după trei tentative de otrăvire eșuate, a pus la cale uciderea Agrippinei. Trebuia, ceruse Nero, ca moartea mamei sale să pară un accident.

Spunând asta, tremura ca și cum se temea ca mama lui să nu-l audă, convins că ea obținuse protecția divinităților, că n-o să reușească niciodată s-o lovească și, dacă reușea, o să se ridice din nou, ațâțând pretorienii împotriva lui obținând astfel răzbunarea.

Hotărât și nesigur, decis să ucidă, dar îngrozit de ideea că n-o să reușească, repeta: „Este mama, o cunosc, este mama!”

Anicetus l-a liniștit.

Oamenii lui au săpat la temelia casei Agrippinei. În așa fel încât plafonul și lambriurile camerei și ale sălii unde stătea să se prăbușească. Așa s-a și întâmplat. Dar o grindă a apărat-o pe Agrippina care, ieșind din cameră nevătămată, acoperită de un praf alb, a traversat Roma ca să se ducă la Nero îndreptându-se spre el ca un mort ieșit din mormânt.

El s-a grăbit spre ea, a îmbrățișat-o, i-a jurat că o va proteja de astfel de lovituri ale sortii, că o invita în *villa* lui de la Baies, în Campania, că voia ca între ei, de-acum înainte, să nu mai fie decât iubire, așa cum fusese odinioară.

Au rămas astfel lipiți unul de altul, semănând mai mult cu doi amanți, care în fine s-au regăsit, decât cu o mamă și un fiu care se împacă. Îmbrățișările și săruturile lor erau atât de pasionale, că au stârnit murmurele Poppaeei, geloasă.

Seneca mi-a povestit mai târziu cum s-a folosit de Acte, fosta

favorită, ca să-l convingă pe Nero că pretorienii nu vor mai accepta ca el să reînnoade legăturile incestuoase cu Agrippina. Că numai ea va fi singura care va profita de pe urma acestei legături împotriva firii. Și că se folosea de el ca să le arate soldaților că era stăpână pe situație, că fiul său nu era decât o marionetă aflată în mâinile ei. În cele din urmă o să-l omoare, înlocuindu-l cu unul dintre amanții ei, acel Rubellius Plautus care, și el, aparținea familiei lui Caesar și Augustus.

Anicetus a început să înșire argumentele. După el, împăcarea asta dintre Nero și mama lui, invitația de a se duce la Baies erau tot atâtea daruri ale zeilor.

Anicetus o să pună la cale naufragiul navei pe care o să se îmbarce Agrippina. Vor îndrepta spre cabina ei un șuvoi de apă care îi va îneca pe ocupanți. Se va termina cu Agrippina, și ce poate fi mai firesc decât un naufragiu?

Pe mal s-ar putea ridica altare, monumente în gloria Agrippinei dispărute în mare, regretată de fiul ei și de Roma întreagă. I se va celebra cultul. Iar Nero o să compună pentru ea un imn funebru.

Împăratul râdea. Credea că avea să supună moartea. Dar ea a scăpat încă o dată, ca și cum ar fi vrut ca Nero s-o implore, să se încăpățâneze în dorința de a-și ucide mama.

Trebuia să privească în față matricidul, să fie obligat să mintă, să facă pe fiul iubitor care își însoțește mama până la debarcader, care o sărută, o strânge la piept, își va mărturisi iubirea pentru ca ea să nu aibă nici o bănuială.

Apoi fusese obligat să aștepte, să-l asculte pe unul din trimișii lui Anicetus relatându-i faptele.

Marinarul a povestit că naufragiul avusese loc, că apa năvălise, că omorâseră cu lovituri de vâslă o femeie care striga numele Agrippinei, apoi, când îi pescuiseră trupul, se descoperise că era vorba despre Acerronia, una din însoțitoarele ei. Agrippina dispăruse. Poate ajunsese la mal? Căci nu se găsisese decât încă un cadavru, cel al unuia dintre apropiații ei, Gallus, prins sub peretele cabinei.

— Cine nu l-a văzut pe Nero ascultând povestea și aflând despre eșecul acestei tentative de omor nu știe ce poate face groaza dintr-un om, fie el și împăratul lumii.

Seneca este cel care, mai târziu, mi-a mărturisit ce simțise când a intrat în sala unde se afla împăratul. Fusese convocat și Burrus.

— Acum știe, repetase Nero. O să se adreseze pretorienilor. O să mă

acuze!

Își frământa mâinile și se întorcea spre Poppaea care, trecându-i mâna prin păr, îl mângâia pe ceafă. Din când în când, ridica fața spre ea cu o privire recunoscătoare și supusă.

— De fapt, riscul era mare, a explicat Seneca. Acum trebuia să alegă între moartea Agrippinei și certitudinea unei revolte militare pe care ea avea s-o stârnească.

S-a întrerupt.

— Burrus și cu mine am ales. Anicetus a spus că are doi oameni siguri. Și Burrus s-a felicitat pentru asta, pentru că pretorienii n-ar fi acceptat s-o omoare pe Agrippina. Așa s-a făcut că soldații din flota din Micene au înconjurat *villa*, căpitanul Herculeius și centurionul au năvălit în cameră și au lovit, apoi au terminat ce aveau de făcut.

— Mama lui, am murmurat eu. Femeia care i-a dat viață, apoi Imperiul!

— Serenus, trebuia evitat războiul civil, care este răul cel mai mare, mi-a răspuns Seneca.

A continuat cu fața înăsprită:

— Chiar și mamei lui i se poate aplica legea că binele făcut nu se conduce după nici o lege scrisă. Depinde numai de cum îl judeci. Am dreptul să compar cât bine mi-a făcut o asemenea persoană și cât rău, și apoi să decid dacă datoria ei față de mine este mai mare sau dacă este a mea. Agrippina reprezenta un pericol atât pentru Roma, cât și pentru Nero. Binele pe care-l făcuse era mult mai mic decât nenorocirile pe care le provocase și decât cele pe care le pune la cale.

Căci se întorsese la *villa* ei din Antium sigură, după ce o văzuse pe credincioasa ei libertă Acerronia ucisă cu lovituri de vâslă pentru că o confundaseră cu ea, că perfidia lui Nero era fără limite și că n-o să înceteze să încerce din nou s-o facă să dispară.

Decisese deci să-l păcălească pe Nero ca să aibă timp să-și pregătească riposta. Îl trimisese pe unul dintre libertți, Agermus, să-i spună lui Nero că fusese salvată, că scăpase dintr-un naufragiu și că era de fericită de împăcarea ei cu împăratul. Trebuia ca Nero să creadă că ea nu pricepuse că îi voia moartea.

Dar Nero, ascultându-l pe Agermus, descoperise stratagema. Aruncase la picioarele libertului un pumnal și strigase că Agrippina îl însărcinase pe acest om să-l ucidă, că trebuia prins, torturat, dejucat complotul criminal și sacrilegiul a cărui țintă fusese el, împăratul.

În acel moment, ucigașii, căpitanul Herculeius și centurionul

Obaritus, intrasera deja în camera Agrippinei, iar Herculeius îi trăsesese deja o lovitură de baston în cap, ce însângerasese fața Agrippinei. Obaritus trăsesese spada din teacă și nu-i tremurase mâna când mama împăratului îi strigase: „Lovește în pântec, din el s-a născut Nero!”

Nero ținuse să vadă trupul. Pipăise membrele, mângâiasse rănila, apoi – Seneca este cel care a adăugat acest amănunt –, „cuprins de sete, a cerut de băut”.

L-am văzut și auzit pe Nero în zilele care au urmat. Trecea de la veselie la tristețe.

Îl strângea pe Anicetus la piept spunând: „Asta este ziua în care primesc Imperiul de la un libert”.

Repetă cu o convingere întărită pe zi ce trecea că a fost obligat să se apere ca să zdrobească complotul pe care Agrippina îl punea la cale contra lui. Și zeii îi fuseseră favorabili. Adăuga: „Viața mea este salvată, dar încă nu pot nici să cred, nici să mă bucur de asta”.

Își exprima astfel neliniștea, nu îndrăznea să se întoarcă la Roma, întârzia în locuințele din Campania, se întreba cum o să fie primit de Senat, de plebe, de pretorienii din capitala Imperiului.

L-am auzit pe Anicetus liniștindu-l. Numele Agrippinei era acoperit de rușine. Nero o să fie primit în triumf.

De fapt, am fost martor la entuziasmul mulțimii romane, al senatorilor servili care își îmbrăcaseră hainele de sărbătoare. Soțiile și copiii înaintau în șir ca să-l salute pe Nero. Cetățenii se îngărmădeau în gradenele construite cu această ocazie de-a lungul întregului traseu.

La fiecare pas, la fiecare val de aclamații, am văzut fața lui Nero transformându-se. Orgoliul o lumina. La fel disprețul pentru servilismul tuturor. Certitudinea că în fine avea puterea să domnească și să trăiască cum voia, dând curs liber pasiunilor lui, instinctelor.

A urcat treptele Capitoliului.

L-am auzit aducând mulțumiri puterilor supranaturale, apoi s-a întors spre mulțime și a ridicat brațele.

Semăna foarte bine cu statuia unui zeu.

Partea a şasea

Capitolul 24

Ce om ar mai putea, de-acum înainte, să fie auzit de un împărat convins de faptul că este egalul zeilor?

M-am amestecat în mulțime.

L-am văzut trecând, înconjurat de cei cinci sute de *Augustusiani*, tinerii înalți, îmbrăcați ca niște cântăreți la țiteră, purtând părul lung, imitându-l pe Nero în ținută și în mers și aclamându-l de flecare dată când apărea pe o scenă, începea să danseze, se acompania la țiteră, sau chiar recita unul dintre poemele sale.

Aproape fiecare notă, fiecare cuvânt, era întrerupt de lingușelile, de aclamațiile entuziaste ale acestor *Augustusiani* cu costumele lor somptuoase. Preferaseră să-și scoată de pe mâna stânga inelul ordinului ecvestru și să primească de la împărat mai multe zeci de mii de sesterți ca să-l aplaude.

În urma lor am văzut apărând o trupă de plebei zdraveni care erau numiți neronieni și care erau însărcinați să susțină cu vocile lor aspre corul de lăudători al *Augustusianilor*.

Plebea romană se delecta cu acest spectacol.

A doua zi după moartea Agrippinei, fiecare cetățean a primit o mână de sesterți cu scopul, declarase Nero, ca fiecare să se poată bucura de protecția pe care zeii o acordaseră împăratului lumii.

Așadar s-a băut S-a urlat. Au fost invadate gradenele amfiteatrului de pe Câmpul lui Marte, apoi s-au îngrămădit ca să ajungă în valea Vaticanului.

Acolo, împăratul Caligula construise o pistă pentru cursele de care. Se știa că Nero o lărgise și că în fața cunoscuților, apoi a senatorilor, a cavalerilor, și firește, a *Augustusianilor* și neronienilor, își conducea carul cu patru cai, participând astfel la curse, mereu salutat ca învingător. Atunci declama, cânta acompaniindu-se la țiteră, și laudele se dezlănțuiau.

Dar gloata plebee nu fusese încă autorizată să vină să-l aclame. Știam că Seneca și Burrus încercau să se opună dorinței lui Nero de a apărea în fața cetățenilor din Roma ca *citharoedus*, ca poet, conducător purtându-și cvadriga, încercau să-i amintească faptul că un împărat nu era nici actor, nici cântăreț, nici poet, nici conducător de car și că autoritatea lui, demnitatea, gloria nu se puteau confunda cu cele ale unui gladiator, ale unui cântăreț la țiteră sau ale unui histrion.

Nici Seneca, nici Burrus nu îndrăzneau, cu siguranță, să pronunțe acest ultim cuvânt. Și încet, încet vocile lor au fost astupate de cele ale

Augustusianilor, ale celor care îl incitau pe Nero să se lase în voia pasiunilor, oricare ar fi fost ele.

Oare acum, când Agrippina era moartă, nu era, în sfârșit, liber să acționeze după pofta inimii?

Așadar a ignorat sfaturile lui Seneca și ale lui Burrus și a pus să se deschidă valea Vaticanului pentru plebe, ca să-l poată vedea triumfând în cursele de care, în concursurile de cânt și poezie, în reprezentațiile teatrale.

Era împăratul *citharoedus*, împăratul cântăreț, împăratul poet, în genul unui prinț grec sau al unui rege oriental. Și cu pozițiile lor lunguroase sau provocatoare, cu corpurile epilate, unse, parfumate, cu părul bogat, *Augustusianii* îl îmbătau cu aclamațiile lor entuziaste.

Asta era Roma nouă. Roma greacă și orientală la care visa Nero.

Cine i se mai putea opune?

Un singur senator, Thrasea Paetus, un stoic, a părăsit sala ca să nu aprobe textele în care Nero era felicitat că a dejucat un complot al Agrippinei, decretând apoi că aniversarea nașterii acestei femei blestemată va fi de acum înainte declarată zi nefastă.

Dar cui îi păsa de dezaprobarea lui Thrasea? Sau de bilețelele lipite pe ziduri, agățate de coloane, care îl condamnau pe Nero de matricid și în fața cărora nimeni nu se oprea?

Eu le-am văzut. Le-am citit.

Unul dintre ele spunea: „O nouă socoteală, o părere nouă: Nero și-a ucis propria mamă”.

Celelalte repetau toate cuvântul de matricid, în vreme ce Nero continua să susțină că mama lui pusese la cale un complot și că era „spre norocul statului” că era moartă.

Nero chiar adresase Senatului o scrisoare în care o desființa pe Agrippina, acuzând-o de toate relele care se întâmplaseră sub domnia împăratului Claudius, invocând hazardul – „norocul” care îi apăra pe cei pe care zeii au ales să-i iubească – ca să explice naufragiul, apoi descoperirea pumnalului cu care Agermus voia să-l ucidă pe împărat, în fine, cum Agrippina se pedepsise singură pentru că a vrut să atenteze la viața fiului ei.

Ăsta era adevărul imperial, cel pe care, cu un singur cuvânt – „*matricid*” – îl dezmințeau așișele.

Dar autorii lor nu erau decât ca o dantelă abia vizibilă pe o mare de aprobări, de devoțiune și entuziasm când, în fine, intrarea în valea

Vaticanului a fost deschisă plebei și când l-a putut vedea, în picioare, în carul lui tras de patru cai, pe Nero, pe care l-a putut auzi declamând și cântând, l-a văzut revenind, îmbrăcat ca *citharoedus*, ciupind cu pasiune coardele instrumentului.

Mă găseam încă o dată în mijlocul mulțimii. O ascultam, o observam. Își urla bucuria de a vedea vlăstarele familiilor nobile, ale cavalerilor și senatorilor participând la jocurile de curând inventate de Nero, juvenalele, prin care celebra ceea ce numeau a doua naștere a lui, adevărata lui încoronare.

Am fost și eu furat de agitația care a cuprins mulțimea când a zărit de aproape travestiurile, tinerii cavaleri apărând machiați ca femei. Poate împăratul în persoana se ascundea sub masca uneia dintre aceste actrițe?

Râdeau. Puneau întrebări. Se grăbeau spre petreceri. Nero poruncise să fie deschise tavernele unde doamne nobile se vor oferi celor care le doreau. Și se împărțiseră bani tuturor celor care puteau să le satisfacă.

Am asistat la toate astea. Și, după câteva clipe de beție, am încercat dezgustul, disperarea chiar, în fața unui asemenea spectacol, a unui asemenea val de scandaluri și infamii și mi s-a părut că, cu toate că moravurile Imperiului au fost demult corupte, niciodată nu se văzuseră adunate mai multe vicii în aceeași cloacă.

Dar n-am îndrăznit să-mi strig indignarea, nici regretul, nici rușinea de a-l vedea pe împăratul lumii fandosindu-se pe scenă ca un muzicant, un poet sau un actor grec.

În felul ăsta apăra și ilustra el măreția Romei într-un moment în care, în Bretania, popoarele barbare atacau legiunile, sau, în Armenia, părții câștigau victorii împotriva cohortelor lui Corbulon și când regele lor, Tiridate, se instala din nou pe tronul acestei țări?

Ce deveniseră virtuțile romane?

Peste tot vedeam doar tineri dornici să se apropie de Nero ca să se distingă, gata de orice lingușeală, de orice supunere pentru a-i atrage privirea, să obțină recompense, dornici să se facă remarcați participând la concursuri de cânt sau poezie, clasându-se în fruntea curselor de care, neavând altă dorință decât de a trăi în lux și desfrâu.

Asta era noua Romă?

Și nimeni s-o conteste, nimeni să se indigneze!

Chiar preoții din confreria arvalilor, care aparțineau cu toții înaltei aristocrații senatoriale, îl celebrau prin sacrificii pe împăratul Nero, și, aproape în fiecare zi, într-un templu sau în gradenele amfiteatrului, erau

slăvite frumusețea și talentele fiului lui Apollo, cum era considerat.

Îi reproșam lui Seneca sprijinul pe care continua să i-l dea, câtă vreme era evident că împăratul nu era deloc decis să urmeze nici cel mai mic sfat, ci să se lase antrenat în jocul pasiunilor și al viciilor lui, preferând îngăduința curtenilor decât austeră rezervă a lui Seneca și Burrus.

Prin urmare, de ce scrisese Seneca, în numele lui Nero, acea scrisoare către Senat în care ascunsese matricidul sub minciuna naufragiului întâmplător și a complotului? Stârnise astfel disprețul și furia câtorva oameni care, la Roma, cunoșteau adevărul și care îi reproșau filosofului că l-a sacrificat în favoarea unui tiran de care se temeau că, eliberat de orice tutelă și de orice teamă, se va dovedi curând mai rău decât Caligula.

N-am obținut un răspuns limpede de la Seneca. L-am simțit că ezită. Uneori era de acord că monstruozitatea lui Nero, dovedită și confirmată de matricid, n-ar putea decât să-i copleșească personalitatea, să-i ruineze politica și că nimeni nu va scăpa de această lipsă de măsură.

Lăsa capul în jos și adăuga în șoaptă:

— Ți-am mai spus, Serenus, eu și prietenii mei – deci și tu – nu reprezentăm nimic pentru un om care, cu încăpățănare, a vrut să-și omoare mama și a trebuit să o ia de la capăt de mai multe ori înainte de a-i reuși.

— Ai ascuns și ai justificat crima asta, Seneca!

Își apleca puțin capul înspre umărul stâng, cu fruntea săpată de riduri. Întindea brațele, cu palmele întredeschise.

— Moartea Agrippinei devenise necesară. Era singurul mod de a limita răul care se putea naște din confruntarea dintre mamă și fiu.

— Ai spus același lucru în momentul asasinării lui Britannicus.

— De fiecare dată războiul civil a fost evitat.

— Și împăratul lumii cântă și declamă pe estrade ca un bufon grec!

— N-a poruncit nici vânătoria de oameni, nici exilarea.

— Mâine...

— Totul e posibil, este adevărat. Este un împărat de douăzeci și trei de ani. Abia învață să umble singur.

— Prin sângele mamei sale!

— În sânge te naști, Serenus. Întotdeauna.

Am mormăit:

— O să se înece!

Cu cotul sprijinit pe coapsa stângă, cu brațul îndoit, susținându-și bărbia cu o mână, Seneca părea că nu înțelege.

După un lung moment de tăcere, mi-a vorbit despre Poppaea care se supunea tuturor dorințelor lui Nero, inclusiv celor mai perverse, ca și cum nu fusese decât o sclavă, dar care astfel își manifesta puterea de a obține ce dorea: căsătoria.

Pentru asta, trebuia mai întâi ca Nero s-o repudieze pe Octavia, soția lui.

— O s-o omoare, am spus.

— Este fiică de împărat.

— O să găsească un pretext. Și tu o să scrii o scrisoare Senatului pentru a justifica această crimă!

Am regretat că l-am lovit în felul ăsta pe Seneca. Dar nu mi s-a părut prea afectat totuși, dimpotrivă, zâmbind, m-a acuzat că nu cunosc sufletul omenesc atât de plin de contradicții.

Nero, care, pentru mine, nu era decât un monstru, era la fel de sfâșiat de neliniște și remușcări, mi-a explicat Seneca. În fiecare zi, împăratul puneă întrebări magilor și astrologilor. Tremura atunci când unul dintre ei îl informa că o femeie născuse un șarpe sau că fusese fulgerată când făcea dragoste.

Când soarele rămăsese ascuns o zi întreagă, pentru că toate cartierele Romei fuseseră lovite de fulger și vacarmul s-a repetat de paisprezece ori, Nero se încinsese pe jos în sala cea mai îndepărtată din palat, atât de îngrozit că-i clănțăneau dinții, recunoscând că de la moartea Agrippinei era urmărit de Furiile răzbunătoare care îl amenințau cu bicele lor și cu torțele arzânde. Mama lui era cea care îl tulbura, ca să fie sfâșiat de remușcări.

Strigase că o iubise pe Agrippina așa cum niciodată nu iubise altă femeie, că-și admirase mama și își dorise să-i fie pe plac, s-o slujească. Dar de ce voise să guverneze în locul lui și să-l reducă la rolul de marionetă? De ce se aliase cu Britannicus, Octavia, cu Rubellius Plautus? De ce voise să-i smulgă demnitatea imperială, lui, fiului lui Apollo?

— Nero nu este decât un om căruia îi este frică, a conchis Seneca. Se îmbată cu zgomote, cântece, acorduri de țiteră ca să nu audă răsunând în minte vocea remușcărilor și amintirea Agrippinei. El fuge. Eu încerc să-l liniștesc. E în interesul Romei.

Apoi m-a luat pe după umeri.

— Dar poate e prea târziu, Serenus.

Capitolul 25

Deja nu mai recunoșteam Roma.

Înaintam de-a lungul străduțelor desfundate de carele încărcate cu enorme blocuri de marmură. Nero poruncise să i se mărească palatul, să se construiască săli de sport, școli pentru cântăreți la țiteră și actori, altele pentru gladiatori. Lărgise pistele arenelor, înălțase gradenele amfiteatrului de pe Câmpul lui Marte și începuse construcția unui gigantic templu dedicat lui Apollo, zeul al cărui fiu pretindea că este, la fel ca un rege al Egiptului.

În fiecare zi vedeam cum se transformă orașul.

Era foarte târziu, de fapt, așa cum spusese Seneca, ca Nero să fie împiedicat să meargă până la capăt în pasiunile lui.

De altfel populația orașului părea cu totul cucerită de el. Accepta ca toate carele să traverseze cartierele ziua și nu numai noaptea, după vechea regulă. În fiecare zi eram martorul accidentelor când un car se răsturna sau când unul din acele blocuri de marmură, legănându-se, cu muchiile lui tăioase, sfâșia un corp, tăia un membru, curma o viață.

Se auzeau câteva proteste, dar pretorienii împrăștiu mulțimea cu vârful spadei și germanii din garda imperială o respingeau cu pieptul cailor.

Și carele începeau din nou să înainteze.

Le urmăream. Pătrundeam în cartierele din Velabrum sau din valea Vaticanului. Nero poruncise distrugerea unor *insulae* alungând locatarii din cinci sau șase etaje. Un praf gălbui se ridica din ruine, se lipea de piele, în timp ce o mulțime de sclavi nivelau pământul, începeau să ridice zidurile școlilor în care deja visau să intre tinerii romani a căror ambiție nu mai era să servească în legiuni, la frontierele Imperiului, ca să cucerească gloria, ci să apară pe scenă alături de Nero și să le atragă atenția lui și spectatorilor.

Toți în acest oraș care se transforma, căutau distracția, succesul facil, aclamațiile, recompensele.

Jocurile urmau unul după altul.

După Juvenale, Seneca mi-a spus că în 13 octombrie aveau să înceapă jocurile cincinale, imitație a jocurilor grecești pe care Nero decisese să le numească „jocuri neroniene”, în care se confruntau muzicanți, gimnaști și conducători de care.

El personal nu știa dacă să apară, pentru că voia, zicea el, să fie

considerat ca oricare concurent.

I-am auzit pe lingușitori dându-i asigurări că așa va fi dacă o poruncea, dar că era o nebunie pentru că el, asemenea unui zeu, era cel mai mare dintre cântăreți, cel mai sensibil dintre interpreții la țiteră, cel mai abil dintre poeți și cel mai experimentat, cel mai valoros dintre conducătorii de cvadrigă.

Zâmbea, lăsa ochii în pământ, ca și cum se simțea jenat de aceste elogii și modestia lui avea de suferit.

Apoi se îndrepta: „Haideți, spunea el, să asistăm la jocurile neroniene și poate o să concurez”.

Am văzut cortegiul imperial legănându-se. Făceam parte din el.

Împăratul înainta, cântând la liră. Mulțimea se entuziasma și îl aclama. Era fiul lui Apollo, noul Dionysos, cel care oferea Romei frumusețe și plăceri. Cel care îi obliga pe membrii bogatelor familii senatoriale să coboare ca niște simpli cetățeni în arenă, să concureze. Cel care ceruse ca jurații să fie de rang consular. Jocurile deveneau astfel, sub conducerea unui împărat descendent al zeului Apollo, unul din momentele principale ale cultului imperial și al politicii lui Nero.

M-am amestecat printre *Augustusianii* care îl înconjurau pe împărat și îi ritmau mersul cu aplauze.

În spatele lor veneau aproape cinci mii de plebei, neronienii, împărțiți pe grupuri, fiecare însărcinat să însoțească prin bubuituri, strigăte, zgomote de plăci de ardezie sau ceramică melodia, acordurile lirei împăratului. Conducătorii fiecărui grup primeau patru sute de mii de sesterți și fiecare plebeu își primea copioasa parte din recompensă.

De ce atunci să-și riște viața sub arme?

Însuși împăratul triumfa pe scenă, nu pe câmpul de luptă.

Astfel l-am văzut pe Nero primind coroana de învingător la sfârșitul concursului de elocință, când nici nu participase la competiție. Dar era fiul zeului Apollo. Zeul întrupat, și prin urmare cel mai bun dintre cei mai buni.

În cortegiul care îl însoțea pe Nero, nu departe de *Augustusianii* și de plebeii însărcinați să-l aclame, l-am zărit pe Seneca. Făcea parte dintr-un mic grup care era la câțiva pași de împărat. L-am recunoscut printre ei pe Burrus, pe poetul Lucanus, nepotul lui Seneca, și pe alți obișnuiți ai palatului.

L-am observat pe Seneca în clipa când mulțimea îndemnată de *Augustusiani* și de neronieni îl aplauda pe Nero care, cu fruntea încinsă

de coroana lui, înainta spre ea. Fața filosofului exprima o atenție intensă, cu gura strânsă, privirea fixă, bărbia puțin ridicată. În fața acestui spectacol pentru un Nero ovaționat ca un histriion, Seneca nu părea deloc surprins, nici dezaprobator. Dimpotrivă, părea că este în postura celui care comandă, care vede prinzând viață ceea ce a conceput.

Am înțeles atunci că nu voise să recunoască față de mine nu numai că accepta schimbările dorite de Nero, dar le și aproba, i le sugerase chiar.

Poate el, care era partizanul păcii la frontiere, al îngăduinței în interiorul Imperiului, voia să consolideze puterea noului împărat prin plăceri, jocuri, bucurie.

Pentru că împăratul nu era o căpetenie de război, nici un prinț sângeros, trebuia să fie iubit, venerat ca un zeu al Plăcerii, un zeu al Tinereții, fiul lui Apollo.

Dar atunci mai era un împărat roman?

Nero ceruse ca, în timpul jocurilor cincinale, jocurile neroniene pe care le inaugura, fiecare participant să fie îmbrăcat în stil grecesc, și nu roman.

De altfel, străzile orașului erau pline de greci, egipteni, orientali, evrei și cel mai des se auzea vorbind grecește, nu latinește. Se spunea că împăratul avea să devină un rege al Orientului, un fel de faraon sau de monarh grec. Când i-am împărtășit lui Seneca aceste considerații, nu le-a contestat.

Ca de obicei, ne plimbam prin parcul *villei* sale. Mi-am amintit că Augustus însuși îl onorase pe Apollo. Atunci de ce nu și Nero care era descendentul lui? Și puteam eu uita că familia lui Caesar avea origini troiene pe care nu le ținea secrete, ci le proclama? Că jocurile, cursele de care fuseseră practicate din cea mai glorioasă Antichitate în Grecia, lăudate de filosofi, și că regii și generalii cei mai iluștri – și Augustus însuși – nu refuzaseră să participe la ele?

Era sincer Seneca?

Această strategie politică pe care o punea în aplicare îl copleșea? Sau chiar, lipsit de puterea de a urca pe curentul acestui fluviu, incapabil să înfrâneze pasiunile împăratului, se străduia să le organizeze și, cu erudiție și abilitate, avansa argumentele nimerite ca să le justifice, să le scuze?

Dar, la Roma, erau și unii indignați.

Am ascultat criticile senatorului Tharasea Paetus.

Cu un rânjel, Seneca încercase să-l ignore. Nu cântase și Thrasea la

Padova pe scenă ca să fie aclamat? Așadar ce lecții de virtute romană putea să dea el?

Am fost totuși atent la cuvintele lui Thrasea și ale altor câtorva. Roma, spuneau ei, devenise o mare tavernă grecească, un lupanar egiptean. Era nedemn de un împărat al lumii să interpreteze pe scenă roluri infamante. Nu se fardase el ca o femeie, oferindu-se gladiatorilor viguroși?

Străbătea străzile Romei, noaptea, înconjurat de o bandă de hoți și de asasini. Își umilea soția, pe Octavia, fiica unui împărat.

Și toată tinerimea romană îl imita. Se îmbrăca grecește. Se lăsa pradă desfrâului, iubirilor rușinoase. Renunțase la virtuțile și moravurile tradiționale.

Adepții religiilor venite din Orient erau din ce în ce mai numeroși. Discipolii lui Hristos care refuzau sacrificiile în onoarea împăratului se înmulțeau nu numai în rândurile sclavilor, ci și printre cetățenii romani. Se zicea că Poppaea era evreică și că Acte asculta prezicerile discipolilor lui Hristos.

Ăsta era destinul Romei?

Dar oamenii care regretau timpurile austere, virtuțile de altă dată, religia părinților nu-și puteau face auzit cuvântul.

Când încercau, în mijlocul mulțimii, la trecerea lui Nero, să protesteze contra hainelor grecești pe care le purta împăratul, sau chiar să rânjească la defilarea *Augustusianilor* și a neronienilor, erau insultați, alungați, loviți, uneori bătuți până la moarte de partizanii lui Nero sau de pretorienii.

Era ca și cum, dintr-odată, marea liniștită se retrăsese, și apoi valurile tumultuoase se prăbușiseră.

Simțeam atunci îngrijorarea Romei.

Observam cât de fragile erau pacea cetății, cultul lui Nero-Apollo, atracția jocurilor.

Într-o zi, am văzut cum se ridică toate capetele, cum se întind brațele spre cerul străbătut de o cometă. Și mulțimea a început să murmure că această apariție, această trecere strălucitoare pe un firmament ce părea întunecat, anunța o schimbare de domnie.

Am fost fascinat de viteza cu care – la fel ca marea – mulțimea își schimba părerea. Îl aclama pe Nero, dar era deja pregătită să-l aplaude pe succesorul lui.

A doua zi s-a vorbit că un fulger lovise în cartierul Tibur un banchet la care asista Nero. Mâncărurile fuseseră carbonizate, masa se

prăbușise cu un zgomot de tunet.

Am fost luat deoparte. Mi se dădeau asigurări că era un nou semn care, după cometă, confirma venirea unui nou împărat.

Se vorbea și mai în șoaptă.

Remarcasem că fulgerul lovise în Tibur și că era locul de unde se trăgea familia tânărului senator Rubellius Plautus, prietenul filosofilor stoici, un om care descindea din familia lui Caesar, roman auster și virtuos la care Agrippina se gândise deja ca succesor al lui Nero?

Fără îndoială venise vremea. Zeii o arătau.

M-am temut pentru viața lui Rubellius Plautus.

I-am șoptit lui Seneca numele lui și el a zâmbit.

— Îngăduința, indiferent de casa care are parte de ea, aduce fericire și liniște, a comentat el, dar într-o casă regală este cu atât mai minunată cu cât este mult mai rară.

M-a liniștit. Obținuse de la Nero ca Rubellius Plautus, în loc să fie exilat sau ucis – iar exilul era adesea însoțit de moarte –, să fie, așa cum majoritatea împăraților ar fi hotărât, invitat să se stabilească pe domeniile lui din Asia.

Nero îi scrisese lui Rubellius Plautus – scrisoarea fusese redactată de Seneca, desigur – că *trebuia să se lepede de cei care lansau cuvinte jignitoare folosindu-se de numele lui. Trebuia, retrăgându-se pe pământurile lui, să asigure liniștea orașului. În Asia ar putea să se bucure în siguranță și în liniște de tinerețea lui.*

— A părăsit deja Roma împreună cu soția lui, Antistia, a adăugat Seneca, și cu câteva familii, printre care doi filosofi prieteni de-ai mei, Ceranius și Musonius Rufus. Când îl judeci pe Nero, Serenus, și când te îndoiești de mine, gândește-te la acest gest de clemență imperială.

Am vrut să-l cred pe Seneca, să sper că Nero nu era decât un bărbat tânăr căruia frica îi distrusese copilăria și care acum se lăsa cu pasiune în voia plăcerilor care îi fuseseră refuzate, dar că, odată trăite aceste distracții, va deveni împăratul îngăduitor care îl avea pe Seneca maestru.

A fost nevoie doar de câteva zile ca speranța mea să fie spulberată.

Un fel de ciumă a lovit în mai multe cartiere populația Romei. S-a descoperit că cetățenii bolnavi, cu corpul arzând de febră, cu gâtul atât de umflat că se sufocau, băuseră cu toții din apa proaspătă pe care apeductul Marcus o aducea de la izvorul sacru al fluviului Anio până în oraș. Apoi s-a aflat că Nero se îmbăiașe în acest izvor, încălcând prin asta toate interdicțiile, și-l infectase.

Zeii se răzbunau pe Roma pentru infamiile și sacrilegiile împăratului.

Capitolul 26

Și Nero nu avea decât douăzeci și patru de ani!

Îl observam pe furiș în timpul petrecerilor de după cină, de la palat, care se prelungeau uneori până în zori.

Era lungit pe jumătate pe un fel de estradă. Trepte acoperite cu covoare duceau până acolo. Pe fiecare dintre ele stăteau invitații împăratului, cei apropiați doar cu o treaptă mai jos decât el, cei mai îndepărtați, printre care și eu, ascunși în umbră, aproape lipiți de pereții sălii mari, care era luminată de torțe, lămpi cu ulei și candelabre înalte.

Nero își sprijinea cotul stâng de o masă joasă supraîncărcată de sticle cu vin, de vase pline de fructe, tăvi acoperite de prăjituri, caise umplute cu miere, mere și pere îmbibate de zahăr.

Își ținea fața în mâini. Avea picioarele încrucișate și tunica întredeschisă lăsa să i se vadă coapsele grase pe pulpele subțiri. Uneori, cu un gest, invita o tânără sclavă să îngenuncheze la picioarele lui. Îi îngrijea unghiile, îl masa, apoi mâinile ei dispăreau sub tunică, urcând spre vintre, iar Nero, cu ochii pe jumătate închiși, își lăsa capul pe spate.

Dar cu mâna dreaptă făcea semn să continue conversația. Poetii improvizau versuri pe care și le aruncau unii altora ca pe tot atâtea provocări, iar Nero râdea când un cuvânt mergea la țintă, se ridica, lovea masa cu palma dreaptă, oferea o recompensă care, disproporționată, surprindea uneori asistența. Aceasta rămânea o clipă mirată și Nero chicotea, invita beneficiarul să înainteze, să se instaleze pe treapta cea mai apropiată de estradă.

Apoi concursurile de elocință, de versificație și de cântece se relau, uneori întrerupte de un roi de tinere slave goale, fecioare care abia se deosebeau de efebii care, ca și ele, erau în întregime epilați, cu membrul ascuns între coapse, și era una din plăcerile invitaților să le compare, imediat ce se eliberau.

Pe estrada lui, Nero dădea exemplu, cu corpul aproape în întregime ascuns de slavele care se lungiseră de jur împrejurul lui, așteptându-i ordinele, oferindu-se. Iar el ezita, bosumflat, blazat, apoi amuzat, scârbit dintr-odată, alungând stolul de trupuri și invitându-i pe filosofii aflați printre invitații lui să discute între ei, pentru el, căci voia să asiste și la o dispută filosofică. Iar Seneca, atât de îmbătrânit în mijlocul mulțimii de tineri cu părul lung, cu unghiile și pleoapele vopsite, care rivalizau între ei ca să-l seducă pe Nero, spunea o frază.

— Transformă-te în propriul tău stăpân și timpul care până acum te-a furat sau înșelat, ori ți s-a scurs printre degete, oprește-l, ai grijă de el!

Nero asculta cu atenție, jucând câteva clipe respectul pentru bătrânul său maestru, apoi, brusc, se întorcea spre Sporus, unul dintre tinerii liberiți, și îl trăgea lângă el.

Sporus semăna cu Poppaea, amanta oficială, cea care participa adesea la serate, dar se mulțumea să mângâie părul lui Nero, să-i șoptească câteva cuvinte la ureche, ca și cum voia să-l incite să se adâncească și mai mult în desfrâu, discuții sau dispute poetice.

Seneca era cel care mă invita la seratele astea. Nero le sugera invitaților lui să se prezinte însoțiți de tineri frumoși și talentați. Eu nu eram nici una, nici alta, dar rămâneam în umbră, acolo unde se îngărmădeau *Augustusianii* și neronienii, pretorienii și gladiatorii a căror prezență o dorea împăratul.

Aplaudau. Supravegheau asistența și, când serata devenea orgie, își ofereau trupurile musculoase invitaților.

Nu-l ascultau deloc pe Seneca care răspundea unuia care îl contrazicea cu o frază cizelată, al cărei sens tragic mi se părea că eu eram singurul care îl sesizam.

Filosoful enunța cu o voce care se voia veselă:

— A accepta cu plăcere poruncile destinului înseamnă să scapi de ceea ce sclavia noastră are mai supărător: faptul că trebuie să faci ceea ce ai prefera să nu faci.

Tăcerea se așternea o clipă, apoi Nero îi cerea lui Sporus să se culce lângă el și libertul, cu o mișcare lunguroasă, se executa.

Eram fascinat.

Știam că Nero poruncise ca Sporus să fie emasculat, pretinzând că-l transformă astfel în femeie. Chiar a vrut să se însoare cu el și Sporus, acoperit cu un voal roșu, purtându-și trusoul, mersese alături de el, în fruntea cortegiului nupțial, apoi se lungise în litiera de soție de împărat.

Cineva spusese: „Ce fericită ar fi fost omenirea dacă Domițius, tatăl lui Nero, în loc s-o ia pe Agrippina, lua o astfel de femeie!”

Nimeni n-a îndrăznit să repete gluma în sala palatului în timp ce Nero se dădea în spectacol, își invita musafirii să se tăvălească și ei în desfrâu, iar cei mai tineri, cei mai ambițioși se lăsau prinși cu plăcere în joc, plini de elan vesel, în timp ce împăratul îl interpela pe Seneca care, abătut, nu se lăsa în voia sclavelor venite să-l mângâie.

— Seneca, nu tu ești cel care a spus: „Nu lăsa să-ți scape nici o

clipă? Nimic nu este al nostru, numai timpul ne aparține”? Chiar ai adăugat: „Amintește-ți: moartea va pune stăpânire pe tot ce lăsăm în urmă din existența noastră”. Deci, bucură-te, Seneca! Bucură-te, împăratul tău ți-o poruncește!

Mă simțeam umilit să-l văd pe filosof întinzându-se, bând vinul pe care i-l oferea un sclav, supunându-se astfel lui Nero. Care, dintr-odată, bătând din palme, cerea să se reia discuția, să se improvizeze versuri. Și el se întorcea din nou spre Seneca, reproșându-i că nu participa, că era zgârcit cu știința lui, cu talentul lui.

— N-ai primit destul, spune-mi, Seneca? Ce vrei să-ți ofer, ce pământuri? Ești mai bogat decât împăratul! Vorbește deci, ești înțelept, trebuie să ne faci să profităm de filosofia ta!

Seneca zâmbea, pleca fruntea cu umilință.

— Știu că e prea târziu să mai risipești când ai ajuns la fundul butoiului, răspundea el. Și eu am ajuns. Ce a mai rămas din vin este foarte puțin și e drojdie.

Nero exclama furios, începea să cânte acompaniindu-se la țiteră, și aplauzele izbucneau.

Încotro o să-l ducă dorințele, curiozitățile, fanteziile, perversiunile, viciile lui, adulația pe care o stârnea?

Nici un obstacol nu se opunea puterii lui.

Senatorii care refuzau să apară pe scenă sau să coboare în arenă cum le cerea Nero, ca să-și păstreze, spuneau ei, demnitatea funcției lor și să-și arate opoziția față de aceste moravuri grecești și orientale care otrăveau Roma erau foarte puțini, o mână de oameni.

Nero nu-i condamna la moarte, cum mă temeam, ci la exil. Seneca putea, așadar, să laude bunăvoința imperială și să creadă că încă își influența elevul.

Dar îl simțeam îngrijorat, supărat.

Senatori noi, lacomi și ambițioși, devotați lui Nero care îi alesese din rândul familiilor modeste, apoi îi promovase, îi înlocuiau încet, încet pe vechii părinți ai Patriei care, ca Thrasea Paetus – și chiar Seneca –, rămâneau legați de virtuțile romane, indignați de locul câștigat de histrioni și de noile moravuri marcate de dorința de plăceri și bogății cucerite repede, indiferent de mijloace.

Nu trecea o zi fără să aflu că un tânăr nobil, un cavaler, un senator, sau un magistrat luase cu forța averea unui bătrân, femeie sau bărbat, oferindu-se apoi să se treacă în testament ca legatar. Tot atâtea crime, violuri făcute de cei care trebuiau să respecte legea.

Noii senatori – Vitellius, Titus, Nerva, Vespasian, Terpilianus – nu aveau altă grijă decât să se îmbogățească și, pentru asta să-i placă lui Nero.

Vitellius și Nerva îl însoțeau în aventurile lui nocturne, participau la violuri, chiar dacă era vorba de cel al unei preotese a zeiței Vesta una din acele fecioare care trebuiau să-și păstreze castitatea sub pedeapsa de a fi îngropate de vii! Ce să mai spui atunci de soarta nevestelor sau a fecioarelor întâlnite pe străduțe, trântite la pământ, pângărite și apoi abandonate?

Și acesta era împăratul căruia Seneca spera încă să-i dea sfaturi, să-l stăpânească, câtă vreme în jurul lui se aflau noii senatori care se întreceau în josnicii ca să primească recompense și putere! Ce mai puteau face bătrânul Seneca și bătrânul prefect al pretoriului, Burrus?

În fiecare zi își pierdeau din influență, nu numai în favoarea senatorilor mai tineri și complici la desfrâul lui Nero, ci și în favoarea oamenilor și mai răi: libertzii.

Foștii sclavi, care ca prin minune sau cu o frază în testamentul stăpânului își căpătaseră libertatea îl înconjurau pe Nero, îl amețeau cu slugărnicia lor, îl orbeau cu aprobările și cu admirația lor lipsită de măsură.

Voiau să acumuleze bunuri. Aveau de uitat un trecut de sclav. Nu cunoșteau sensul cuvântului virtute. Și erau cu atât mai disprețuitori și mai nedrești față de cei pe care puteau să-i domine, pentru că ei înșiși suportaseră disprețul și nedreptatea, și continuau să se poarte ca niște sclavi cu cei mai puternici decât ei.

Erau însărcinați cu administrarea palatului imperial, cu cea a drumurilor și apeductelor. Dar aveau grijă și de camera de dormit a lui Nero. Îi propuneau fecioare tinere și efebi frumoși. Îi cunoșteau toate secretele.

O curtau pe Poppaea pentru că Nero o asculta. O disprețuiau pe Octavia pentru că îi era încă soție, iar pentru ca Nero să se poată însura cu Poppaea ea trebuia să dispară, împlinindu-se astfel voința femeii inteligente, mult mai abilă chiar decât Agrippina și care îi semăna atât de mult.

Pe acești libertzi pe care îi ura, iar ei, la rândul lor, se temeau și nu aveau încredere în el, Seneca se străduia să-i țină departe de împărat.

Și cum ar fi putut Seneca rivaliza cu tânărul Sporus, „soția” lui Nero?

Sau chiar cu Helius, Phaon, Petinus, Pythagoras, Polycritus, Epaphrodite, toți gata să execute pentru Nero crimele cele mai

cumplite, cerințele cele mai sordide, să organizeze întâlnirile cele mai perverse, orgiile cele mai nebune, să se cufunde alături de el în viciu și desfrâu fără ca vreodată morala să-i rețină.

Pentru ei nu conta decât devoțiunea pe care i-o datorau lui Nero, măsurată prin bogățiile pe care le obțineau datorită ei. Iar bogățiile erau imense.

Și chiar când Nero își pierdea încrederea în vreunul dintre ei – în Pallas care o servise pe Agrippina –, averea era tot a lui. Pallas rămânea astfel unul dintre cei mai bogați oameni din Roma.

Ce avea Seneca în comun cu ei, cei care alcătuiau acum cel mai apropiat anturaj al lui Nero?

El, filosoful care își punea întrebări în legătură cu limitele bogăției care, după părerea lui, trebuia să se mărginească la înțelepciune, repeta: „Sărac nu este omul care are puțin, ci cel care dorește prea mult”.

Dar cine mai putea auzi, în palatul lui Nero, cuvântul unui înțelept?

Capitolul 27

În acei ani, până și eu am uitat adesea lecțiile de înțelepciune ale maestrului meu Seneca.

Eram totuși la curent cu perversiunile și cruzimile lui Nero. Nu ignoram nici una din crimele pe care le poruncise. Și îi reproșasem lui Seneca bunăvoința, complicitatea chiar în privința unui împărat care își dovedea în fiecare zi firea sălbatică și viciile. Dar eram tânăr, cu trupul viguros. Și Nero era fiul lui Apollo, Prințul Tinereții, și vitalitatea lui neobosită, darurile lui, gustul pentru plăceri mă atrăgeau.

Mă duceam la palatul imperial cu o neliniște amestecată cu entuziasm.

Eram ca un conducător de car care-și strunește caii și îi ațâță înainte de plecarea în cursă.

Așteptam cu îngrijorare și nerăbdare momentul serii când cuvintele, muzica și cântecele lăsau locul orgiei.

Îmi goleam cupa pe care sclavii lui Nero o umpleau imediat cu vin de Falerno, de Alba, de Caecubano, cu vinurile de Campania și Latium, sau chiar cu cele mai groase din Etruria și Sicilia.

Privirea mi se tulbura. Sufletul mi se împlânzea. Simțurile și dorințele se trezeau. Saliva îmi umezea buzele când vedeam apropiindu-se de mine fecioarele și efebii pe care stăpânii lor îi învățaseră din copilărie să se joace cu degetele, cu gura, cu sexul.

Nu aveau nici un scrupul, la fel ca târfele care își racolează clienții în fața ușii lupanarelor. Dar aveau frumusețe și inocență și mă abandonam mâinilor, coapselor, buzelor lor.

Eu unde eram?

Puțin îi păsa trupului meu atunci dacă Nero era un împărat îngăduitor, un poet sau cântăreț talentat la țiteră, un bufon care uită de demnitate, care pervertea Roma cu nebuniile lui grecești și orientale.

Când, cu un gest, îi alunga pe tinerii destrăbălați și începea să cânte, îl aplaudam la fel de tare ca un *Augustusian* sau un neronian. Stăteam lungit, beat de plăcere, și îi mulțumeam astfel împăratului care era generosul care comanda această sărbătoare a plăcerii.

Chema alături de el, la picioarele estradei, poeți și muzicanți ale căror talent și frumusețe alungau slabele urme de conștiință care uneori încă mă mai tulburau.

Îl apreciam mai ales pe Petronius.

Era un bărbat tânăr, cu toate că ocupa deja funcții publice, în care, se spunea, excelase.

Povestea cu o voce plină de ironie istorioare licențioase și eram gelos pe talentul lui.

Râdeam de malițiozitățile unuia dintre personaje, seducător și pervers, tânărul Giton, care stârnea gelozia amantelor, le abandona, le regăsea, se juca cu ele înainte de a-și oferi trupul.

Astfel Petronius își bătea joc cu o vervă sălbatică de libertății bogați și vulgari care organizau banchete ca să se convingă, în sfârșit, că erau oameni liberi și respectați, dar ale căror ridicol și vulgaritate răzbăteau din fiecare gest și cuvânt.

Lui Nero părea că-i place acest *Satyricon*, descriere a orgiilor și viciilor. Și păraseam palatul clătînându-mă, uneori sprijinit de brațul lui Seneca, înconjuțați de sclavii noștri, cu dorința stărnită de silueta subțire a unuia dintre ei și de chemările pe care mi le aruncau ochii lui.

Apoi urma trezirea, capul greu, trupul istovit, sentimentul că viața îmi scăpa ca vinul dintr-o amforă spartă, și nu mai rămânea pe fund, cum spunea Seneca, decât drojdia.

Privirea mi se schimba.

Sclavii care, se agitau în tăcere în jurul meu, cu pași ușori abia atingând dalele de marmură, îi vedeam acum ca pe bărbați și femei, și nu numai ca pe niște unelte bune să mă servească și să-mi dăruiască plăcere.

Recunoaștem chiar că aparțin speciei noastre, pentru că pe unii dintre ei îi eliberăm. Și aceștia, devenind bogați, puternici, vor administra palatul imperial.

Îmi puneam întrebări despre destin și zeii care decid ca unii să scape de condiția lor umilă, iar alții să nu dispună de nici un drept.

Îmi amintesc în special de Nolis, administratorul *villei* mele din Capua, un libert, un om atât de bătrân, încât îl cunoscuse pe Gaius Fuscus Salinator, pretorul lui Crassus, care luptase, pe vremea lui Caesar, în războiul lui Spartacus; el povestise despre luptele sălbatice și pedeapsa aplicată rebelilor, dintre care șase mii fuseseră crucificați între Capua și Roma, de-a lungul *viei* Appia.

În acea stare de spirit eram când am aflat că prefectul orașului, Pedanius Secundus, un prieten al lui Seneca, fusese asasinat de unul sclavii lui.

L-am însoțit pe Seneca la locul crimei. Soldații păzeau mai multe sute de sclavi puși în lanțuri, chirciți unii în alții, femeile strângându-și copiii la piept, bărbații cu capul ascuns între umeri, toți îngrămădiți, așezați pe jos, într-o cameră în care domnea întunericul.

M-am plimbat cu Seneca în parcul acestei somptuoase locuințe construite pe coastele Aventinului.

Pedianus era bogat și venerat. Avea, mi-a spus Seneca, mai mult de patru sute de sclavi și zeci de liberi. Criminalul, pe care îl torturaseră și apoi îl omorâseră, fusese fără îndoială gelos pe stăpânul lui care îi răpise amantul, un băiat tânăr – un Giton, spusese eu, amintindu-mi de *Satyriconul* lui Petronius.

Mi-l imaginasem pe acest Giton stârnind gelozia amantului său sclav, excitându-l pe stăpân, atât de încântat să-l seducă. Dar poate și acesta îi promisese sclavului să-l elibereze și fusese plătit pentru asta, apoi, pentru că un stăpân are toate drepturile, își schimbase gândul, păstrând banii și adăugând acestei tâlhării răpirea lui Giton.

Iar sclavul înnebunit își ucisese stăpânul.

În timp ce traversam sălile spațioase ale *villei*, descoperind frescele și statuile, Seneca mi-a șoptit:

— Platon a spus demult că sclavii sunt o proprietate foarte dificilă.

Apoi s-a oprit în fața uneia din frescele care reprezenta un falus enorm pus pe talerul unei balanțe, celălalt taler, deși încărcat de fructe, fiind dezechilibrat de greutatea membrului în erecție.

— Este un vechi obicei, a reluat Seneca, conform căruia toți servitorii care se află sub acoperișul unde stăpânul a fost asasinat să fie torturați.

M-am gândit la femeile și la copiii ce stăteau claie peste grămadă. Seneca m-a privit.

— Toți sclavii, a repetat, ca și cum îmi ghicise gândul, indiferent de vârstă și de sex. Asta este.

Am pornit în tăcere și Seneca s-a oprit din nou.

— Nici o locuință nu poate fi în siguranță, a spus el, dacă sclavii nu sunt obligați, sub amenințarea cu moartea, să asigure protecția stăpânului lor contra oricărui atentat venind din interiorul sau din afara casei. Când se comite o crimă, toți sclavii trebuie să fie torturați și omorâți.

— Patru sute, am spus eu.

— Teroarea este necesară.

Se revolta în mine ceva împotriva a ceea ce simțeam ca pe o cruzime profund nedreaptă. Îmi venea să vărs.

— Nu se poate aplica regula asta, nu, nu se poate!

Am ieșit din *villa*.

Străzile din jurul Aventinului erau pline de o mulțime care mârâia, protesta împotriva torturii.

Și totuși nu se aflau acolo decât cetățeni, plebe romană care, în mod obișnuit, nu aveau încredere în sclavi și îi disprețuiau. Dar, fără îndoială, ca și mine, simțeau dezgustul viitorului măcel care se pregătea.

L-am implorat pe Seneca să intervină pe lângă Nero.

— Ascultă plebea, i-am spus. În fiecare zi îl aplaudă pe împărat. Îl susține. Îi este recunoscătoare pentru generozitatea lui. Dacă îi grațiază pe nevinovații ăștia, o să-l aclame.

Seneca nu mi-a răspuns, dar în aceeași zi a obținut de la Nero ca Senatul să îi judece.

Am sperat ca Seneca să pledeze, el care făcuse din clemență principiul unei politici drepte.

Am sperat că senatorii care împărtășeau această idee o vor apăra.

Dar Seneca a tăcut.

Și n-a vorbit decât Gaius Cassius Longinus, despre care se spunea că e un mare jurist. Fiecare dintre cuvintele pe care le-a rostit m-a uluit. I-a blamat pe cei care contestau obligația de a pedepsi.

— Așadar declarăm oficial că stăpânul a fost ucis pe bună dreptate? spunea el. Strămoșii noștri erau bănuitori în legătură cu firea sclavilor chiar și atunci când se nășteau pe pământul sau în casa unde aveau să trăiască și unde învățau imediat să-și iubească stăpânul. Dar, de când avem printre noi oameni din popoare care au moduri diferite de a trăi, religii străine sau n-au nici o religie, adunătura asta nu va putea fi stăpânită decât prin frică.

„Adunătura” erau bărbați, femei, copii.

— Dar, se va spune, continua Gaius Cassius Longinus, vor pieri nevinovați. Da, și la fel se întâmplă cu armata care a cunoscut înfrângerea și când un soldat din zece moare doborât, cei curajoși sunt trași la sorți. Orice pedeapsă gravă are ceva nedrept la nivelul individului, dar este compensată prin interesul general.

Eram tulburat.

Am părăsit Senatul sigur de decizia pe care o va lua.

Se făcea noapte.

O mulțime amenințătoare, agitând torțe și aruncând cu pietre, se adunase, strigând că se opunea torturării celor patru sute de nevinovați.

Dar Nero dăduse deja un edict în care blama poporul, în care scria că decizia Senatului era dreaptă și că va fi executată. Preciza că se opusese ca libertii lui Pedanius Secundus, așa cum voiau unii senatori, să fie deportați în afara Italiei.

— Regula străveche, spunea Nero, pe care mila n-a îndulcit-o, nu trebuie să fie agravată de cruzime.

Eram sigur că Seneca era autorul acestei fraze.

Am străbătut orașul în lung și-n lat.

Am văzut soldați în dispozitiv, umăr lângă umăr, de-a lungul traseului pe care condamnații trebuia să-l urmeze ca să ajungă la locul supliciului, scuturile formând o linie continuă, spadele trase din teacă strălucind în noaptea luminată de torțe.

Am auzit gemetele sclavilor, pașii târșâiți ai turmei lor. Bănuiam trupurile care se apropiau în lanțuri.

Am fugit ca să nu le văd fețele.

Nu erau în primul rând sclavi, ci oameni, ca și mine.

Această nouă evidență m-a orbit.

Și, pentru prima oară în viața mea, am plâns soarta unor necunoscuți, pur și simplu pentru că erau oameni care mergeau pe nedrept la moarte.

Capitolul 28

Sclavii torturați m-au bătut.

Am încercat în zadar să-i alung din minte.

Nu înțelegeam cauza emoției mele și a disperării care mă copleșea: nu profitasem toată viața de supunerea lor, nu abuzasem de trupul lor? Nu-i considerasem și eu tot niște unelte vorbitoare, un soi de animale domestice cu față umană?

Și nu existaseră încă de la începuturile lumii sclavi, mai numeroși și mai utili decât câinii sau caii, prezența lor numeroasă permițând oamenilor pe care zeii și destinul îi aleseseră să scape de truda din mină, de muncile grele ale câmpului, de toate eforturile istovitoare fără de care galerele nu puteau înainta, armele nu puteau fi călite, grâul – măcinat, strugurii – adunați și storși, *villele* – construite, hainele – țesute, amforele și țiglele – făcute și coapte?

De ce și cum să fie concepută o altă lume?

Și pentru că, în imperiul Romei, unui cetățean îi reveneau cel puțin nouă sclavi, această gloată umilă trebuie împiedicată să se revolte, trebuie dresată așa cum se face cu un cal, cu o fiară.

Și pentru că am citit povestea războiului lui Spartacus scrisă de Gaius Fuscus Salinator, unul dintre strămoșii familiei mele, știam că atunci când sclavii se revoltă jefuiesc, distrug, violează, omoară, sfărâmă statuile, incendiază casele și recoltele.

Lumea lor era mai sălbatică decât a noastră. Pentru ei nu existau nici legi, nici limite. *Ville* și câmpuri deveneau în întregime niște arene în care oamenii erau dați la fiare.

Pedeapsa și teroarea erau prin urmare necesare. Așa spusese Seneca, profesorul meu într-ale înțelepciunii.

Iar în Senat, cu putere și exactitate, denunțând trădarea sclavului criminal care îl asasinase pe Gaius Pedanius Secundus, prefectul orașului, Gaius Cassius Longinus, insistase asupra pericolelor care decurgeau din îngăduința acordată celorlalți sclavi din casă.

— Cine va fi apărut de numeroșii lui sclavi, câtă vreme patru sute nu l-au salvat pe Pedanius Secundus? întrebasese Gaius Cassius Longinus. Cine va fi în siguranță datorită oamenilor din casa lui care, măcar de frică, nu pot alunga pericolele din preajma noastră?

Sclavii, bărbați, femei, copii, trebuie deci condamnați și uciși.

Am reluat de o sută de ori argumentele noaptea, în singurătate.

Am repetat cuvintele lui Platon pe care Seneca le citase: „Sclavii

sunt o proprietate foarte dificilă”.

Stăpânii greci nu renunțaseră totuși la ea.

Toate astea ar fi trebuit să mă convingă și să mă liniștească. Dimpotrivă, eram tulburat, incapabil să-mi găsesc somnul.

Era deja dimineață.

M-am sculat. Am părăsit *villa* și, pe străzile pline de care și de mulțimea de sclavi cocoșați sub poveri sau purtând amfore, m-am îndreptat spre forumul Boarium.

Acolo, patru sute de sclavi ai lui Pedanius Secundus fuseseră executați.

Pe măsură ce mă apropiam de cartierul unde curgea Cloaca Maxima care aduna apele putrezite ale orașului, am observat grupuri de bărbați și femei – acestea din urmă adesea ascunse sub văluri negre – care se îndreptau și ei spre forumul Boarium.

Înaintau îngrămădiți unii în alții, cu chipurile grave, dar liniștite.

Îngânau un fel de melopee în ritmul mersului lor lent. Țineau mâinile împreunate, așezate în fața buzelor.

M-am gândit că era vorba de evrei.

Seneca, plin de dispreț pentru ei, era sigur că incitau Roma, că erau în fiecare zi tot mai numeroși în oraș, poate cât era efectivul a cinci sau șase legiuni. Se revărsau cu religia lor ca și cum o Cloaca Maxima îi aducea până aici.

Aveau intrările lor în palatul împăratului, Poppaea îi apăra; poate și ea era evreică. Nero o asculta, uitând că în Palestina, la Ierusalim, bandele lor fanatice, sicarii, hărțuiau trupele romane, în timp ce preoții lor, acei vanitoși rabini, încercau să impună legea lor procuratorului Romei.

Am trecut de grupurile lor și, după câteva sute de pași, am descoperit, în spatele liniei soldaților, o întindere pe care se ridicau pădurea lugubră de cruci ale torturaților și rugurile care erau aproape arse.

În fața soldaților erau îngenuncheați femei și bărbați.

M-am apropiat. Fumul încă se înălța din ruguri.

Am văzut trupurile amestecate și calcinate ale femeilor și copiilor. Bărbații fuseseră crucificați.

Deasupra stâlpilor păsările dădeau roată.

Am recunoscut același murmur pe care îl auzisem de-a lungul drumului.

Un bărbat cu părul lung, slab, cu o barbă care îi întuneca fața, mergea mângâind mâinile bărbaților și ale femeilor îngenunchate.

I-am întâlnit privirea ce avea o lumină intensă și fixă care m-a străfulgerat.

Am înlemnit.

M-am gândit la cele șase mii de cruci pe care le ridicase Crassus pe via Appia, pentru a-și marca victoria asupra lui Spartacus.

Câte erau aici? Poate trei sute.

Și cum soarele se înălța peste colinele Romei, am zărit trupurile zdrobite, bătute în cuie, ale sclavilor lui Pedanius Secundus.

Bărbatul slab s-a îndreptat spre mine și a rămas nemișcat la distanță de un pas.

— Numele meu este Linus. Cred în Domnul Hristos. Unii dintre acești sclavi erau frații și surorile noastre, toți fiii lui Hristos. Domnul Nostru, cel care a fost răstignit și care a înviat din morți. La fel vor învia și ei.

Știam despre secta lui Hristos. Evreul numit astfel o crease, apoi discipolii lui o duseseră mai departe prin preoții evrei. La palat membrii ei erau hărțuiți de evrei.

Erau considerați „dușmanii omenirii”.

Se spunea despre ei că otrăveau apa apeductelor și a fântânilor, că stârneau incendii, că refuzau sacrificiile în onoarea împăratului și a zeilor Romei.

Îi insultau pe strămoșii poporului roman și nu țineau cont de temple și sanctuare, gândindu-se doar să le dea foc.

Toți erau siguri că erau în stare de toate crimele, chiar și cele mai atroce, mergând până la a se hrăni cu carne de copii.

Cultul lor era o superstiție întunecată, funestă pentru Imperiu. Și totuși numărul lor creștea fără încetare.

Ghicitorul Balbilus, astrolog și matematician, apărător al religiei strămoșilor, afirma că erau ca buruienile care răsar peste tot.

Printre ei erau evrei convertiți la religia sectei, dar majoritatea noilor adepți erau romani din plebe, sclavi și chiar câțiva cetățeni aparținând familiilor nobile din oraș.

Se șoptea că Acte, liberta care împărțise cu Nero patul și desfrâul, fusese atrasă de această credință și că și ea se ruga la Hristos.

Femeile erau cucerite pentru că secta propovăduia castitatea, refuza perversiunile, lăuda discreția, refuzul viciilor și al noilor moravuri în stil grecesc.

N-au fost văzuți niciodată participând la procesiunile care străbăteau orașul, purtând ca semn sfânt un falus.

Refuzau chiar și circumcizia!

Seneca povestise că Nero era îngrijorat de înmulțirea adeptilor acestei secte care refuza să-l recunoască drept fiu al lui Apollo, binefăcător al plebei, cel mai bun dintre împărați, care oferea poporului grâne și jocuri și care se oferea să-i cânte ca să-l desfete cu vocea lui, cu acordurile țiterii, cu toate farmecele talentului său. Barbariiăștia nu credeau în plăcere, în bucurie, în „fericirea” clipei.

De fapt cine erau? Niște criminali! Niște scursuri care nu valorau mai mult decât cele pe care le târa Cloaca Maxima.

Și totuși, îi vedeam înngenuncheați, senini, în pofida crucilor și a rugurilor.

Le auzeam rugăciunile. Ghiceam în murmurul lor numele lui Hristos, zeul răstignit și înviat pe care îl invocau. Mi se păreau umili și supuși.

Bărbatul slab mi-a spus:

— Nu cunoști nimic despre Domnul Nostru Hristos, despre învățăturile Lui, despre vremurile care vin, despre învierea pe care o proorocește pentru toți cei morți. Apoi a ridicat vocea:

Pentru El, cu ajutorul Lui, îndurăm în fiecare zi moartea. Suntem ca niște miei trimiși la tăiere.

A întins brațele spre cruci și ruguri.

— Dar credem în El și vom învia. Restul nu e deșertăciune. Lumea e deșertăciune. Numai Hristos și credința noastră sunt adevăr. Alătură-te nouă și vei afla. Credința întru Hristos îți va lumina viața.

Dintr-odată, într-un elan care m-a surprins, m-a făcut să fac câțiva pași înapoi, mi-a apucat brațele deasupra coatelor, era atât de aproape de mine încât am fost obligat să întorc capul ca să scap de privirea ochilor lui ieșiți din orbite.

Dar m-a prins mai tare, pentru a mă obliga să-l privesc.

— A venit clipa să te trezești! mi-a spus el. Salvarea ta întru veșnicie este în mâinile lui Hristos. Roagă-! Cinstește-! Noaptea s-a dus. Ziua se apropie. Lasă deci în urmă faptele întunericului și ia armele luminii. Mergi drept, așa cum trebuie s-o faci la lumina zilei, nu în festinuri și orgii, necurăție și desfrâu, certuri și pizmă. Alătură-te lui Hristos și păzește-te ca grija pentru trup să nu se transforme în dorință!

S-a îndepărtat cu câțiva pași, și, sfidându-i pe soldații care își îndreptau sulițele spre el, a strigat:

— Să ne rugăm lui Hristos! Frații și surorile voastre vor învia! Noaptea s-a dus, ziua se apropie!

A înngenuncheat puțin mai departe de ceilalți.

Am rămas câteva momente în mijlocul acestor oameni pe lângă care trecusem pe drum și care, pe măsură ce soseau, cădeau în genunchi, continuau să-și cânte melopeea, dar pe un ton mai înalt, fără să pară a fi demoralizați, speriați sau revoltați de vederea crucilor și a rugurilor, nici de țipetele ascuțite ale păsărilor care începeau să se așeze pe capetele și umerii răstigniților, ca să le ciugulească mai bine fața.

Atitudinea acestor bărbați și femei, rugăciunile lor mă linișteau. Disperarea care mă chinase toată noapte se risipea.

M-am îndepărtat, și, în timp ce mă îndreptam spre *villa* lui Seneca, am întâlnit pe drum, alături de gladiatori, oameni din plebe înarmați cu bâte, care urlau că Roma trebuia curățată de toată vermina asta, de toate sacrilegiile ciudate care atrăgeau asupra orașului și a poporului Romei fulgerele zeilor furioși pe împărat, pe oraș și pe poporul Romei.

M-au îmbrâncit, m-au împins lipindu-mă de ziduri. Aveau fețele pline de ură, ochii rătăciți, își urlau dorința de a ucide.

Doar cu o noapte înainte, plebea protestase contra condamnării și torturării sclavilor lui Pedanius Secundus, iar acum, fără îndoială ațâțați de gladiatorii care se supuneau ordinelor lui Nero, se pregăteau să-i lovească pe credincioșii lui Hristos, care se mulțumeau să se roage la picioarele crucilor și ale rugurilor pentru sclavii uciși.

Am simțit nevoia să-i povestesc lui Seneca ce văzusem și trăisem.

L-am găsit aplecat peste tăblițele lui, dar cu palmele puse pe pupitru, cu stiletul așezat în fața lui.

Lămpile de ulei fumegau, îngroșând astfel întunericul care, cu tot soarele deja sus, plutea încă în cămăruța retrasă, departe de atrium și de vestibul.

Seneca mi-a făcut semn să iau loc în fața lui, pe patul unde și el obișnuia să se odihnească.

Venea de la palatul lui Nero, după ce se terminase unul din acele banchete unde se improvizau cântece, muzică, poezie și orgii.

— S-a dus vremea noastră, mi-a spus Seneca înainte de a mă asculta. Firea lui a pus stăpânire pe Nero. Încet, încet Burrus este îndepărtat, ca și mine.

Și-a depărtat brațele. De ce să deznădăjduim? De ce să te temi când se apropie moartea? Sau te lovește, sau te ocolește. Nu poate exista în același timp cu tine.

L-am întrerupt.

I-am spus că am văzut sinistra pădure de cruci și ruguri, că i-am întâlnit pe credincioșii lui Hristos îngenuncheați, și că m-am întâlnit cu plebea și gladiatorii care se duceau să-i atace, să-i omoare fără îndoială.

Seneca a clătinat din cap.

La cazarma pretorienilor, din sfatul lui Burrus care îi comanda pe acei soldați, întâlnise un deținut care trecea drept un conducător al religiei lui Hristos. Omul fusese închis în Palestina nu pentru că a incitat la revoltă contra Romei, ci pentru că predica lui îi deranja pe apărătorii Legii evreiești. Pavel, care venea din Tars, fusese denunțat procuratorului de către rabini. A trebuit să-l smulgă cu forța pe omul pe care preoții evrei voiau să-l omoare.

— L-am văzut, a continuat Seneca. Este un omuleț chel, un cetățean roman. Urât, cu picioarele crăcănate și slăbănoage, cu nasul borcănat, cu pielea întunecată, este un evreu din Tars cu spiritul călit. A încercat să mă convingă. Burrus voia să-l aud cum susține că credința lui Hristos, care este o credință a rațiunii, fără alt sacrificiu decât cel de sine, este diferită de cea a evreilor, că un adept al lui Hristos trebuie să-l slujească pe Dumnezeu care aduce ca noutate spiritul și nu cuvântul învechit. Astfel, refuză circumcizia și mi-a spus: „Noi suntem circumciși întru Hristos”. L-am simțit mai ales dornic să mă asigure, pe mine despre care știe că sunt în preajma împăratului în fiecare zi – își face iluzii legate de influența mea, dar nu l-am descurajat că religia lui Hristos, spre deosebire de cea a evreilor, nu reprezintă nici o amenințare pentru Imperiu: „Eu spun, scriu în scrisorile mele că un apostol al lui Hristos trebuie să fie o ființă supusă nu numai de teama pedepsei, ci și datorită conștiinței. De fapt suveranii sunt slujitori ai lui Dumnezeu, care trebuie să împlinească sarcina pe care le-a dat-o. Credinciosul în Hristos trebuie să dea fiecăruia ceea ce i se cuvine. Cui trebuie să-i plătești dările, plătește-i dările. Cui trebuie să-i plătești datoria, plătește-i datoria. Cui îi datorezi teamă, răspunde-i cu teamă. La onoare răspunde cu onoare...”

— Se rugau pentru sclavii torturați, am remarcat eu.

Seneca s-a ridicat și a venit să se așeze lângă mine pe patul îngust.

— Ei nu condamnă sclavia, a răspuns el. Am aflat că familiile nobile din Roma care fac parte din sectă au sclavi care le împărtășesc credința. Nu-i eliberează, dar se poartă cu ei cu bunăvoință.

M-am ridicat. Am îndrăznit eu, elevul, să pun amândouă mâinile pe umerii maestrului meu, să-l întreb cu îngrijorare:

— Tu ce crezi despre ei?

— N-am văzut niciodată un om întorcându-se din împărăția morților,

a murmurat el. Dar ei cred că Hristos a înviat și că morții, într-o zi, la fel ca el, se vor ridica din nou.

— Tu crezi în nemurirea sufletului, maestre. Mi-ai repetat-o de atâtea ori!

Seneca a zâmbit.

— Totul trebuie folosit cu măsură, chiar și acest gând. Or, discipolii lui Hristos nu cunosc decât lipsa de măsură. Cred în reînviere și deci refuză plăcerile vieții. Nici carne, nici vin, câteva legume și puțină apă. Și o să fii dezamăgit, Serenus: condamnă orgiile în voia cărora nu ți-a displicut deloc să te abandonezi. I-ai mulțumit lui Nero că ți-a oferit fecioare și efebi. Te-am observat!

A izbucnit în răs.

— Dar poate că acest Pavel de Tars este cel mai auster dintre discipolii lui Hristos? Și alții sunt fără îndoială mai echilibrați decât el...

S-a strâmbat.

— Și eu, cândva, în Egipt, când moartea mi se părea atât de îndepărtată încât uitam de plăcerea de a trăi, eram un ascet care se hrănea cu câteva smochine. De când moartea este aproape, savurez cea mai mică picătură de vin din via mea de la Falerno.

A rămas tăcut un lung moment, apoi a continuat:

— Ceea ce mă uimește este zeul pe care l-au ales, acest Hristos. Toate religiile, a noastră, a grecilor sau a egiptenilor, venerază zei puternici. Se roagă la împărați. Al nostru este fiul lui Apollo, este un prinț solar, glorios împărat al lumii. Or, acest Hristos mi se pare foarte umil, purtând nu coroana de aur sau de lauri a triumfului, ci pe cea de spini a condamnatului. Și a fost răstignit ca un sclav. S-a aplecat spre mine. Dar poate în asta stă puterea lui? Sclavii sunt atât de numeroși... a adăugat el. Apoi s-a îndepărtat încet, încheind în șoaptă: Noi toți suntem amenințați să ajungem sclavi și să pierim ca ei.

Partea a şaptea

Capitolul 29

În zilele care au urmat torturării sclavilor lui Pedianus Secundus, m-am gândit să părăsesc Roma.

Mă întorsesem în forumul Boarium. Cenușa rugurilor fusese împrăștiată, crucile – doborâte.

Ascultându-i pe soldații și gladiatorii care se antrenau pe pământul mustind de sângele tuturor torturaților, înțelesesem că trupurile răstigniților fuseseră date la fiare, în gropile care înconjurau amfiteatrele.

Auzisem râsetele batjocoritoare ale acestor oameni care își băteau joc de sclavii discipoli ai lui Hristos și de faptul că aceștia credeau în înviere. Gladiatorii se prăpădeau de râs: nu văzuseră niciodată ca un trup sfâșiat de colții sau de ghearele unui leu, tigru sau urs să se ridice în picioare, întreg, ca unul viu.

Disprețuiau toate poveștile astea orientale și, după ce s-au distrat pe seama lor, au început din nou să se bată. Adesea, îi fura patima, și, în loc să se mulțumească cu un simplu exercițiu, se înfruntau până la moarte.

Am primit asigurări că printre spectatorii veniți să asiste la aceste lupte se găsea adesea Nero, cu fața ascunsă după o pulpană a togii, încurajându-i pe luptători, oferind recompense celor care supraviețuiau.

— Lui Nero îi place sângele, a încheiat Seneca.

Nero, îmi spunea el, a adus din Egipt un bărbat cu ochii roșii, cu canini de lup, care avea obiceiul să se hrănească cu carne crudă ca o fiară sălbatică. A insistat să i se dea egipteanului oamenii sfâșiați, ca să-i devoreze. Împăratul asistase la acest carnagiu, apoi chemase la palat toate curtezanele, matroanele, târfele, scursura societății, toate cântărețele din flaut din Roma, ca să-l distreze și să-l uimească.

Îi declarase lui Seneca:

— Vezi tu, până la mine nici un împărat n-a știut tot ce-i era permis să poruncească și să facă.

Își chemase „soția”, libertul castrat, Sporus cel machiat și îmbrăcat ca Poppaea, îl călărise și penetrase așa cum se face cu o femeie, spunând:

— Nici un om nu respectă pudoarea, dar eu îndrăznesc spre știința și vederea tuturor ceea ce nici un împărat nu a îndrăznit până la mine!

Apoi ceruse să se toarne zăpadă în baie pentru ca apa să fie mai rece. Și îi amenințase cu moartea pe cei care încercau să-i

demonstreze că era greu să transporte zăpada din Apenini până la Roma.

— Sunt împăratul lumii! strigase el. Cine îndrăznește să refuze să satisfacă dorințele și voința fiului lui Apollo?

Libertii lui, curtezanele, iscoadele, întregul lui anturaj lacom care spera să-și primească recompensa îl aplaudau.

Erau muți de admirație văzându-l pe Nero gătit în fiecare zi cu inele, diademe, coliere și haine noi.

Când se gândea să pescuiască erau de acord să-i țeasă un fir de aur susținut de corzi purpurii și roșu aprins. Măgarii lui trebuiau să fie înhămați în argint, catării – îmbrăcați în lână de Canusium, oraș din Apulia celebru pentru calitatea țesăturilor.

Când juca zaruri, o făcea la patru mii de sesterți punctul, și dacă un bufon, un actor, un jongler, un cântăreț la țiteră îl distra îi oferea case, lăzi pline cu sesterți, dar la fel de bine putea și să-l jefuiască, să-l exileze, sau să-l trimită la moarte dacă se arătase nemulțumit sau se dovedise mai talentat decât Nero.

Împăratul voia să încerce totul, plăcerea lupanarului și nebunia violului. Iar când mergea de la Roma la Ostia, poruncea ca toate târfele din Roma să se așeze pe malul Tibrului, în fața tavernelor ridicate cu ocazia asta, și, cambrându-și corpul, să-și deschidă coapsele, chemându-l să le „viziteze”.

Cu smaraldul la ochiul stâng, Nero le examina cu lăcomie, mormăia de plăcere. Apoi se urca la pupa navei, cerea unui poet de la curte să recite câteva versuri și, când unul recitase: „După moartea mea, fie ca pământul să dispară în foc!”, Nero strigase:

— Ba nu, să se întâmple în timpul vieții mele!

Și toți cei din jur îl aclamaseră, lăudându-i verva și geniul improvizației.

La fel ca Nero, m-am dus și eu la Ostia.

Voiam să mă imbarc pe o navă pe care soarta și zeii o să mi-o aleagă și care speram să mă ducă în câteva provincii ale Imperiului, pe cealaltă coastă a mării, poate în Armenia, unde trupele lui Corbulon continuau să se lupte cu parții. Sau chiar la Ierusalim: orașul evreilor mă atrăgea.

Poppaea îl primise pe marele preot al orașului și îl convinsese pe Nero să accepte cererea evreului care voia ca poporul lui să fie îndreptățit să ridice un zid înalt care să separe Templul din Ierusalim de palatul regelui Irod.

Eram curios să-i cunosc pe evrei, secta lui Hristos care se născuse

din el, disputa care îi făcea să se certe. De la torturarea sclavilor lui Pedanius, evreii din Roma îi denunțaseră pe cei care se numeau „creștini” ca pe dușmani ai împăratului lumii. Unii membri ai sectei lui Hristos fuseseră dați animalelor, cu mâinile legate, fără să se poată apăra. Și de data asta plebea îi invitase, în amfiteatru, în mijlocul râsetelor, să învie așa cum o făcuse Hristos al lor.

Mai eram tentat să ajung și într-un oraș din Galia Narbonensis, Massalia, unde se afla în exil nobilul Sulla, care îl sfidase pe Nero, sau chiar să mă duc în Asia unde trăia, și el alungat din Roma, Rubellius Plautus, înconjurat de câțiva înțelepți stoici.

Poate aceștia erau oamenii care într-o zi vor ridica provinciile contra împăratului de numai douăzeci și cinci de ani ale cărui tiranie, dorință nebună de a vrea totul și toată puterea se impuneau pe zi ce trecea.

Dar când am ajuns la Ostia, o furtună cum nimeni nu-și mai amintea să fi văzut vreodată zdrobise de țărm și de stânci aproape două sute de nave, le spărsese coca, înecase echipajele. Ambarcațiunile zăceau acum ca niște epave fără catarge pe care valurile și ploaia în averse reușeau să le scufunde.

Am rămas în fața mării cenușii, divinitatea dezlănțuită care astfel îmi dădea semn că refuza să-mi satisfacă dorința, voia să rămân la Roma.

Așadar m-am întors. Și mi s-a părut că descopăr pentru prima oară acest oraș care cândva m-a atras și chiar m-a fermecat, cu toate că-i cunoscusem corupția și violența pe care le ascundea, crimele care se comiteau, desfrâul care îl rodea.

Dar îmi plăcea să mă învărt printre cetățenii din întregul Imperiu, să fac parte din cercul de prieteni ai lui Seneca, și chiar, am recunoscut-o deja, să fiu invitat la palatul imperial și să mă tăvălesc în orgiile aurite pe care Nero le oferea musafirilor lui.

Mă schimbasem în această privință?

Nu mai observam la Roma decât rânjetul și cruzimea.

Putea.

Își lăsa la vedere sânii, falusurile. Totul era de vânzare, trupul unui copil sau al unui efeb, cel al unei soții sau al unei fecioare.

Vedeam, ca și cum abia acum luau ființă, bande de hoți și violatori, gladiatorii care căutau încăierările, și poate – o știam de multă vreme și asta mă indignase printre ei, Nero, machiat, mascat, dar cel mai dezlănțuit, în stare să violeze o preoteasă sau un efeb.

Se spunea chiar că abuzase de un copil mic înainte de a-l trimite la moarte pentru că se temea de ambiția și rivalitatea familiei lui, cea a lui

Aulus Plautius. De atunci, mama copilului, Pompeia Graecina, se alăturase sectei lui Hristos. N-a mai fost văzută decât îmbrăcată în negru, austeră, atât de demnă, încât nici Nero, nici vreunul dintre liberiștii lui, gata de orice infamie, nu îndrăzniseră s-o atingă.

Văzusem toate astea și le acceptasem, ca și cum celelalte aspecte ale orașului îi compensau mizeria.

Acum, mi se impunea întunericul sordid.

Când l-am reîntâlnit pe Seneca, am știut că, chiar dacă eu devenisem altul, și orașul se schimbase.

Noaptea era mai adâncă. Nero scotea la iveală abisul dorințelor sale. O vreme reduse la tăcere, iscoadele erau din nou la pândă, denunțând și cea mai mică rezervă în privința împăratului.

Noii senatori – Vitellius, Nerva – erau la ordinele lui Nero. Ei îl denunță pe Thrasea Paetus care, în Senat, aduna în jurul lui câțiva părinți ai Patriei decizi să se opună tiraniei.

Se spune că împreună cu prietenii lui stoici, Thrasea celebra prin festinuri aniversările lui Cassius și Brutus, asasini ai Caesar. Și că el îl considera pe Seneca o ființă supusă plăcerilor, un stoic de Curte care îl slujea pe Nero din ambiție și ca să-și mărească averea.

Sufeream din cauza acestor acuzații aduse maestrului meu.

Mi se părea îmbătrânit, decepționat, nu pentru ceea ce Thrasea gândea despre el, ci din cauza eșecului politicii sale.

Nero se abandona firii sale sălbatice. Devenit un autocrat, un tiran, visa nu să stabilească – așa cum îl sfătuisese Seneca – un echilibru între puterea imperială și ceea ce a Senatului, ci o monarhie orientală, ca aceea pe care grecii o impuseseră în coloniile lor. Nu mai suporta lipsa de entuziasm în fața spectacolelor și a jocurilor în care apărea, actor și conducător de car, sau refuzul de a se executa cea mai mărunțică dintre poruncile lui.

Din cauza asta decisese să-l condamne pe pretorul Antistius Sosianis care, în timpul unui banchet, recitase câteva versuri satirice în care îl ridiculiza pe împărat.

— Crimă de lezmaiestate! șoptise Seneca, povestindu-mi incidentul.

O iscoadă – Cossutianus Capito – îl denunțase pe Antistius lui Nero. Acesta sesizase Senatul, cerând să i se aplice vinovatului pedeapsa prevăzută. Trebuia bătut cu lovituri de vargă, apoi decapitat. Thrasea refuzase să aprobe condamnarea și mulți senatori i se alăturaseră, dezlănțuind furia lui Nero.

— A lăsat impresia că acceptă poziția Senatului, precizase Seneca.

Antistius nu va fi nici bătut, nici decapitat, dar depozat de toate bunurile și exilat. Totuși, crede-mă, Nero n-o să-i uite nici pe Antistius, nici pe Thrax și nici pe mine care nu am fost de acord cu el.

Eram așezați unul lângă altul în parcul *villei* sale unde ne plimbam, așa cum obișnuim, discutând.

S-a aplecat în față ca și cum cineva îi apăsă în ceafă.

— Serenus, moartea se îndreaptă spre noi, a suspinat el.

Capitolul 30

Moartea pe care Seneca o vedea înaintând, eu o întâlneam la fiecare pas pe care îl făceam prin Roma.

Ea era germanul din garda lui Nero care zdrobea oasele unui om al cărui corp făcut zob se prăbușea pe dale, în mijlocul mulțimii care îl aclama pe împărat.

Omul răsese batjocoritor văzându-l pe Nero cântând din flaut, înconjurat de actori, de cântăreții la țiteră. Una dintre iscoadele care primeau în fiecare zi un pumn de sesterți alergase până la pretorienii lui Nero și îl arătase cu degetul pe om. Mulțimea se dăduse deoparte, soldații îl apucaseră pe bărbat de umeri și unul dintre ei, germanul, începuse să-i care lovitori.

Trupul rămăsese întins pe dale, iar câinii vagabonți veneau să-l miroasă, să lingă sângele care se împrăștiase, să-i sfâșie hainele și, în curând, carnea.

Mai departe, pe una din străduțele cartierului Velabrum, moartea avea fața bărbaților, femeilor și copiilor gata să omoare cu pietre un cuplu care, cu brațele ridicate, încerca să-și apere fața. De fiecare dată când pietrele loveau trupurile lipite unul de altul, se auzeau râsete și țipete.

O voce striga:

— Creștinilor, o să înviați! Rugați-vă Dumnezeului vostru!

Și cuvintele erau însoțite de o altă piatră care zbura.

Mă întorceam la *villa* lui Seneca.

Părea că nu s-a mișcat și, deși treceau mai multe ore, uneori mai multe zile, îl găseam așezat în același loc, nu departe de chiparoși și de statuia lui Apollo pe care o ridicase în grădina lui, acolo unde avea obiceiul să mediteze, poate ca omagiu adus zeului care, după părerea lui sau după ce voise să-l facă să creadă –, îl inspira pe Nero.

M-am așezat lângă el.

La început am rămas tăcuți, apoi, ca și cum reluam, după o scurtă tăcere, o conversație întreruptă, a murmurat:

— Sub nici o formă, răul care pune capăt tuturor celorlalte nu este un mare rău. Își ridică un pic capul, mă privea, continua: Serenus, gândește-te în fiecare zi la felul în care poți părăsi senin viața de care mulți se leagă și se cramponează la fel cu aceia care, luați de valurile torentului, se prind de trestii și de pietre. Majoritatea oamenilor se zbat jalnic între teama de moarte și necazurile vieții, refuzând să trăiască și

neștiind să moară. Nici un bun nu-l mulțumește pe cel care îl are dacă nu e pregătit să-l piardă.

Într-o zi, Seneca s-a întrerupt ca să mă anunțe că prietenul nostru, prefectul pretoriului, Burrus, tocmai murise.

De câteva zile i se umflase gâtul; o gâlmă, ca o bucată de carne care n-a fost mestecată, îi astupa gâtul și îl împiedica să respire.

Nero îi trimisese doctorii lui, iar unul dintre ei l-a uns pe Burrus în gât cu o pomadă destinată să topească excrescența. Dar ea, dimpotrivă, se umflase și mai tare, și când Nero, ca o hienă, venise să se aplece peste trupul pretorului, făcând pe îngrijoratul ca un actor care, cu emfază, joacă mila și prietenia disperată, Burrus șoptise cu un ultim efort: „Eu, eu o să fiu bine”.

— Este răspunsul pe care Scipio l-a dat centurionului lui Caesar, învingătorul, venit să-l ucidă, încheie Seneca. Seneca și-a încrucișat mâinile, sprijinindu-și fruntea în palme și adăugând pe un ton de orație funebră: Îl iubeam pe Burrus. L-am cunoscut când a venit de la Vasio, orașul lui natal, în Galia Narbonensis. Era un om drept care căuta, ca și mine, îngăduința și echilibrul. Pentru Nero am fost, rând pe rând, lama și mânerul spadei. Am sperat amândoi că Nero o să fie împăratul tânăr și drept al lumii. Am încercat să-l stăpânim. Burrus l-a împiedicat să comită mai multe crime. Dacă Rubellius Plautus trăiește în Asia pe domeniile lui în loc să fi fost obligat să-și ia gâtul, dacă Sulla trăiește la Marsilia și n-a fost aruncat într-o groapă cu lei, toate i se datorează lui Burrus. Și dacă Octavia nu este încă repudiată de Nero, este pentru că Burrus s-a opus. Am fost spada clemenței și a înțelepciunii. Burrus e mort. Spada s-a rupt. Eu nu mai sunt nici lama, nici mânerul, ci un lucru inutil de care Nero va scăpa imediat ce va crede potrivit.

Seneca nu părea totuși nici îngrijorat, nici disperat. Numai plictisit.

— Adesea i-am spus lui Burrus: „Nu te încrede în liniștea de care te bucuri. Într-o clipă, marea se schimbă; în aceeași zi, navele sunt înghițite de aceleași valuri în care se jucau”.

Seneca și-a închis ochii, toate ridurile adâncindu-i-se. Fața îi căpătase o expresie de durere.

— Burrus a fost înghițit, a murmurat el. Valul s-a închis deasupra lui și se va deschide din nou pentru mine.

Mă revoltasem contra felului lui de a accepta soarta tristă.

Nu fusese Seneca întotdeauna prietenul lui Nero? Primit de împărat? Nu fusese el invitat la banchete? Nu-l aplauda pe Nero când acesta apărea pe scenă, declama, improviza un poem sau conducea cvadriga

pe pista arenei?

— Burras aplauda și el și își îndemna soldații să-l aclame pe împărat, a răspuns Seneca. Dar Nero n-are nevoie de smarald la ochi ca să știe ce se gândește despre el. Este actor. Nu se lasă păcălit de jocul altora. Știa că Burrus era nemulțumit că trebuie să aplaude un bufon. Și la fel de bine știe ce gândesc și eu.

S-a ridicat, a făcut câțiva pași, apoi a rămas nemișcat în fața statuii lui Apollo.

— Soarta n-a ridicat niciodată un om atât de sus, încât să nu facă să atârne asupra lui tot atâtea amenințări câtă libertate i-a lăsat, a spus el întorcându-se spre mine.

Câteva zile mai târziu l-a întâlnit pe omul care, fiind un apropiat al lui Nero, purta spada lui Burrus, dar nu mai era arma toleranței și a dreptății, a înțelepciunii și echilibrului, era lama ambiției, a crimei, a desfrâului. Nu mai era o armă romană, ci o spadă grecească sau orientală.

Omul se numea Gaius Ofonius Tigellin.

Avea musculatura, fața aspră și pielea pătată a unui om de la țară. Se spunea că acest Tigellin, de origine geacă, o slujise pe Agrippina, apoi o trădase pentru Nero. Făcuse din ginerele lui, Cossutianus Capito, prințul turnătorilor, spionându-i pe senatori, denunțându-i și cerându-le moartea.

Tigellin devenise unul din curtenii cei mai slugarnici față de Nero. Îl invitasese pe împărat pe domeniile lui din Lucania.

Pe pământurile lui arse de soarele Sudului, folosea mii de sclavi în livezi, în lanurile de grâu și la grajduri. Căci creștea cai de curse, oferindu-i împăratului exemplarele cele mai iuți. La moartea lui Burrus, Nero făcuse din el unul din prefecții pretoriului, celalalt fiind Faenius Rufus, care trebuia să asigure grânele Romei ca prefect de *annona*⁽²⁾ și a cărui popularitate era folosită ca să se ascundă faptul că puterea asupra gărzii pretoriene era de acum în mâinile lui Tigellin.

L-am întâlnit în palatul imperial unde trebuia să-l găsesc pe Seneca.

M-a înspăimântat.

Ca să-i facă lui Nero pe plac, dar și pentru că astea erau înclinațiile lui, credințele, firea lui de grec din Sicilia, sufletul lui corupt de oriental, acest om organiza nopți de desfrâu în timpul cărora îi oferea lui Nero – și împărțea cu el la beție – fecioare, efebi cumpărați din Asia, din Egipt, din Lucania, ale căror trupuri și daruri, rafinate sau grosolane, îl surprindeau și-l încântau pe Nero, care țipa ușor ca un copil uimit.

Iubea în Tigellin bărbatul care își etala lipsa de pudoare, în vreme ce, după părerea împăratului, dacă nimeni nu scăpa de viciu, fiecare om

voind să penetreze și să fie penetrat de altul, puțini erau cei care o recunoșteau.

Prin vin și vicii, Tigellin era complicele perfect al împăratului.

Era și un dușman al Senatului, al lui Thrasea Paetus, al bătrânilor senatori sau chiar al filosofilor care, fideli instituțiilor Romei, căutau toleranța și echilibrul.

Dimpotrivă, Tigellin voia un împărat fără simțul măsurii, care să decidă și să se bucure de tot după bunul plac, dedându-se desfrâului și îndrăznind să domnească prin crimă.

Dar era destul de abil ca să-și ascundă voința, invocând dreptul și zeii, sau chiar nevoia de a-l apăra pe împărat de uneltitori.

Când am înțeles asta, mă așteptam la ce e mai rău atât pentru Seneca, cât și pentru mine.

Capitolul 31

Răul s-a abătut asupra noastră.

L-am văzut pe Seneca venind spre mine pe alea din grădina lui. Mergea cocoșat ca un om bătrân. L-am ieșit în întâmpinare. A rămas pe loc. Avea părul cărunt lipit de frunte și de obraji. Pliurile togii murdărite de urme maronii cădeau greu, îmbibate de apă.

— Furtuna, a murmurat el.

Plouase o mare parte din zi și pământul de pe alea era noroios. Frunzele și florile de laur fuseseră smulse, crengile rupte.

În câteva cuvinte, Seneca mi-a povestit cum libertății i-au interzis să mai intre în palatul imperial. Nero nu mai voia să-l primească. Pretorienii îl înconjuraseră, îl conduseseră și îl lăsaseră în ploaie.

Au vrut să-l umilească. Cineva trimisese litiera înapoi și el trebuise să se întoarcă la *villa* pe jos, pe străduțele pe care ploaia le transformase în torente.

Sclavii, cărăușii, plebea zgomotoasă și grosolană, îl împinseseră, pe el care fusese omul cel mai puternic din oraș și care era încă unul dintre cei mai bogați.

Mi-a arătat toga pătată de apa noroioasă împrăscată de roțile carelor.

— Roma a devenit un canal, a suspinat el.

De la palat se scurgeau mizeriile.

Tigellin dezlănțuise apele, ghicind că Nero nu mai suporta prezența, nici privirea unui om care îi fusese profesor, consilier, pe care îl proclamase prietenul lui și care fusese martorul întregii lui vieți.

Câinii lui Tigellin și șeful haitei sale, denunțătorul Cossutianus Capito, își lătrau calomniile și criticile. Și ni s-a povestit ce au spus.

Seneca era acuzat că vrea să umbrească gloria împăratului, să aibă *viile* și grădini a căror măreție s-o depășească și pe cea a bunurilor lui Nero. I se reproșa că niciodată nu a fost de acord ca împăratul să ofere plebei strălucirea artei sale. Și, în același timp, voia să rivalizeze cu el scriind cărți și poeme, ca să-și etaleze talentul său, superior celui lui Nero. Dar acest dușman mascat al împăratului profita totuși cu lăcomie de avantajele puterii. Continua să dobândească *viile* și domenii. Bogăția lui nu era a unui filosof sau a unui cetățean cinstit care pretindea să-i dea lecții însuși lui Nero. Ce voia el? Să uneltească împotriva împăratului? La ce visa el? La putere? De ce aduna în *villa* lui poeți, scriitori, filosofi, senatori care cu toții erau adversari ai acestui

nou mod de a guverna Imperiul, cel al tinereții pe care o întrupa Nero?

Un om ca Seneca nu-și mai avea locul pe lângă împăratul care beneficia de protecția zeilor și a iluștrilor săi strămoși, fondatorii Imperiului.

I-am transmis lui Seneca aceste cuvinte, toate injuriile, toate atacurile.

I-am mărturisit temerile mele de a-i vedea pe pretorienii, pe ucigași, înaintând, așa cum intraseră cândva în camera Agrippinei, doar dacă Nero nu prefera să folosească otrava Locusteii.

Eram uimit de calmul lui Seneca. Mi-a amintit că nu se temea de moarte, și a adăugat, cu un zâmbet, că nu era vorba decât de un prim asalt, de o cohortă de avangardă. Dispunem încă de multe trupe pentru a îndrăzni să lansăm un ultim atac.

— Nero și Tigellin știu că nu sunt singur, a încheiat el.

Am crezut că se amăgește. Dar eu eram cel care se înșela. Senatorii, cavalerii, simplii cetățeni chiar s-au prezentat la *villa* lui ca să-și arate și să-și dovedească sprijinul.

Lucanus, scriitorul, nepotul lui Seneca, față de care Nero își arătase admirația înainte de a rupe legătura cu el, gelos pe talentul lui, a venit să ne spună că despotismul lui Nero era condamnat și printre tinerii nobili, era criticată voința lui de a instaura o monarhie orientală. Roma nu era un oraș din Grecia, Asia sau Egipt, și nici un Alexandru n-o putea guverna. Seneca trebuia să reziste, să-i strângă în jurul lui pe toți cei care se opuneau cruzimii, megalomaniei, extravagantei lui Nero, desfrâului și bufoneriilor unui împărat înconjurat de cei mai răi oameni și influențat de Poppaea care nu visa decât la Orient și la nuntă.

— Sunt bătrân, a murmurat Seneca, ridicându-și încet mâinile și pipăindu-și cu vârful degetelor părul cărunt. S-au adunat mai mult de șaiszeci de ani de când trăiesc, a adăugat el încrucișându-și brațele, cu palmele prinse de umeri. Este asta o favoare sau un blestem al zeilor? Asta este: fiecare gest mă costă. Mă sufoc după ce fac un tur al grădinii. Sclavul cu care alerg trebuie să se oprească după fiecare sută de pași, mult înaintea mea, ca să mă aștepte. Curând o să încetez să mai alerg. Picioarele, brațele îmi sunt grele, ca și cum moartea le-ar fi transformat deja în bolovani. A zâmbit. Dar pot să citesc, să scriu. Filosofia este leacul trupului și al sufletului meu. Îl citesc pe Epicur, îi scriu prietenului meu Lucilius.

S-a oprit, cu capul puțin aplecat, prinzându-și buza inferioară între degete.

— Nero tocmai l-a desemnat pe Lucilius procurator al Siciliei. Eu l-

am sfătuit să accepte. De ce să refuze o magistratură? Trebuie să continue să slujească Roma. Nero... A ridicat din umeri. Fiarele nu trebuie ațâțate. Înțeleptul evită puterea menită să-i facă rău, dar nu trebuie să arate că încearcă s-o evite; siguranța constă de fapt și în a nu arăta că o cauți cu orice preț, căci cel care fuge se condamnă.

A făcut câțiva pași, s-a îndepărtat, s-a întors, spunând că voia să se retragă de la putere fără ostentație, dar cu prudență, arătându-i lui Nero că abandona viața publică pentru viața sufletească, că înțelepciunea, greutățile bătrâneții și ale bolii îi dictau alegerea.

— Nu vreau să-l condamn pe Nero, a încheiat.

— Dar el deja te-a izgonit din palat, am obiectat eu. Te-a umilit, pe tine, Seneca, care ai fost profesorul lui!

— Nu este decât gestul furios al unui bărbat tânăr, nerăbdător să trăiască departe de cel care l-a instruit.

— Tirania o să facă să curgă sângele pe străzile Romei, a spus Lucanus.

— Nu e nimic sigur, niciodată, a răspuns Seneca. Fiara este în arenă, dar poate o să ațipească. Nu trebuie provocată, ci trebuie să încerci s-o adormi.

Seneca asta a încercat. S-a dus la palat. A obținut o audiență la Nero.

A înaintat, umil, plin de recunoștință.

— Mi-ai dat atâtea onoruri și bogății, că nimic nu lipsește prosperității mele, în afară de măsură, a zis el. Voia să spună că înainte de a fi în serviciul lui Nero era un nimeni. Dar eu, ce aș putea oferi în schimbul generozității, poate doar studiile mele, ca să zic așa, neînsemnate și care au devenit celebre doar pentru că se știe că am ajutat primii pași ai tinereții tale, ceea ce este o recompensa enormă pentru ce am făcut. Or tu, tu m-ai copleșit cu o bunăvoință fără limite și bani fără măsură...

Îl ascultasem pe Seneca repetând acest discurs înainte de întâlnirea cu Nero. Nu mi-au plăcut nici cuvintele, nici tonul. Mi-a răspuns că trebuia să dea fiarei ceea ce aștepta, să-i ofere avantajele crimei fără să aibă nevoie s-o comită.

— Și dacă vrea să se bucure de moartea ta? am întrebat.

Seneca și-a depărtat mâinile în semn de neputință.

— O să se recunoască public faptul că-i place să ucidă de dragul de a uide. Puțini sunt cei care îndrăznesc să recunoască acest viciu, cel mai mare dintre toate. Ascultă, ceea ce o să-i propun este o momeală

grozavă.

I se schimbaseră chipul și vocea, înclinându-se, ca și cum îl avea pe Nero în fața lui.

— Pe drumul vieții, în vârstă, a început el, și incapabil să-mi asum și cele mai ușoare îndatoriri, cum nu mai pot multă vreme să port greutatea bogățiilor mele, cer să mi se vină în ajutor. Poruncește ca averea mea să fie administrată de procuratorii tăi, să fie înscrisă în patrimoniul tău. Astfel, n-o să ajung sărac, ci, odată ce voi renunța la bunurile a căror strălucire mă împiedică să văd limpede, tot timpul care este consacrat administrării grădinilor mele și caselor o să-l acord sufletului meu...

— Îi vei da totul, Seneca?

— În afară, așa cum ai spus, de plăcerea de a mă omorî ca să mă deposeze. Îi ofer capitularea mea și lășitatea în loc de compensație.

— Îl umilești, Seneca, impunându-i alegerea ta. N-o să accepte!

Nu m-am înșelat.

Nero a ascultat, la început nemișcat, cu capul plecat, apoi din ce în ce mai neliniștit, privind în jurul lui, scrâșnind din dinți, strângând de brațele tronului, dar stăpânindu-se, lăsându-și trupul să alunece la marginea scaunului, cu picioarele întinse, zâmbitor, blând, cu ochii închiși, fără să-l întrerupă pe Seneca, și după o lungă tăcere, tușind, ca și cum își căuta cuvintele, pe tonul potrivit, a spus în sfârșit:

— Dar ești încă verde, Seneca, ești în stare să-ți pui la punct afacerile și să te bucuri de roadele lor, în vreme ce noi, noi facem doar primii pași în cariera imperială. Nu vrei, dacă în câteva privințe tinerețea mea încă nesigură se îndepărtează de la drumul drept, să-mi corectezi și să-mi îndrumi cu și mai multă grijă puterea, sprijinind-o?

Fiara, cu ghearele trase, dar cu laba grea, se juca cu Seneca, insinuant, actor abil care citește intențiile omului care îl acoperea de elogii, dar care îl ura.

— Dacă renunți la bani, dacă îți abandonezi prințul, a continuat el, nu va fi din cauza moderației tale, nici fiindcă vrei să te odihnești, ci din pricina lăcomiei mele și a fricii de cruzimea mea despre care toată lumea va vorbi. Și chiar dacă altruismul tău e lăudabil, nu este demn de un înțelept să-și facă un titlu de glorie din ceea ce va însemna pierderea reputației unui prieten.

S-a ridicat, s-a îndreptat spre Seneca și l-a strâns la piept, sărutându-l.

— I-am mulțumit, a comentat Seneca. Apoi, mai încet: Am făcut ce am putut, dar Nero iubește prea mult sângele. Acum trebuie să ne gândim la sufletul nostru.

Capitolul 32

Seneca a pus să se închidă porțile *villei* sale, de parcă nu știa că din ordinul lui Nero urma să curgă sânge.

— Nu trebuie să-ți faci griji înainte de vreme, îmi spunea el.

Îi replicam că la palatul imperial, Tigellin, Poppaea și delatorii lor făceau liste de nume. I le duceau în fiecare zi lui Nero, pretinzând că Sulla și Rubellius Plautus – unul exilat la Marsilia, celălalt în Asia – conspirau, căutând să ridice legiunile și provinciile, în timp ce la Roma, senatorii Thrasea și Pison, dar și Seneca pregăteau asasinarea împăratului.

Nero îi asculta cu un aer plictisit, apoi se înfuria, cu ochii ieșiți din orbite, mormăind injurii, aruncând blesteme, țipa că trebuia să fie apărat Imperiul de cei care îl trădează. Fusese îngăduitor, dar îl păcăliseră și pedeapsa pentru cei ce uneltesc va fi nemiloasă. O să lovească cu puterea unui zeu. Era fiul lui Apollo, urla el, și cei care uitaseră acest lucru o să fie torturați!

Se spunea că ucigașii plecaseră deja spre Marsilia, că vreo șazeci de soldați comandați de eunucul Pelagon, care participase la toate orgiile, se pregăteau să ia drumul Asiei.

Rubellius Plautus era un rival periculos, descendent din Augustus, ca și Nero, proprietar a mii de sclavi care făceau să-i prospere domeniile din Africa, și beneficiind, fără îndoială, de sprijinul generalului Corbulon, care comanda legiunile din Asia, și de al socrului său, Antistius Vetus, fost consul, legat în Germania Superioară.

Și când Tigellin adăugase că Rubellius Plautus trăia înconjurat de filosofi stoici – grecul Caranius, etruscul Musonius Rufus, prieteni ai lui Seneca Nero se ridicase, lovise cu piciorul și cu pumnii sclavii care se aflau în apropiere, strigând că trebuia să lichideze uneltorii, să-i ucidă înainte ca ei să treacă la fapte.

Eram surprins de calmul cu care Seneca îmi primea cuvintele. Dădea la o parte tăblițele, cărțile, stiletele și pergamentele. Părăsea pupitrul, se îndrepta spre atrium unde eu îl urmam.

— Dacă m-am retras, dacă mi-am închis porțile, îmi spunea el, este ca să fiu de folos într-un alt mod unui mare număr de oameni. Aici, în singurătatea mea, fac mai mult decât să devin mai bun, devin un altul. Nu-ți poți imagina, Serenus, ce important e să constatăm că fiecare zi îmi aduce lucruri importante.

— Ucigașii lui Tigellinus părăsesc Roma, Seneca, ca să-și săvârșească crimele, unii sunt poate deja în grădina ta și te pândesc.

Dădea din cap.

— Există mai multe lucruri de care ne e frică decât cele care ne distrug și adesea suferim mai mult în imaginație decât în realitate.

Dacă insistam, adăuga:

— Este un rău să trăiești sub imperiul necesității, dar a trăi sub imperiul necesității nu este necesar.

Se oprea în fața unui sclav care curăța bazinul fântânii.

— L-am cunoscut copil, murmura el, după ce l-a zărit. Îi vezi ridurile, gura fără dinți? Am trăit mult, Serenus. Până și copacii pe care i-am plantat în grădină au căzut fulgerați. Sufletul meu știe că timpul mi-e măsurat. Nu mai e viața cea care contează, ci felul în care o părăsești. Dacă pot, o să aleg momentul.

Am rostit, regretându-mi imediat cuvintele:

— Dacă îl lași s-o facă, Nero o să decidă pentru tine, pentru mine, pentru toți cei care vor ca Roma să rămână Roma!

Seneca m-a cercetat îndelung.

— Zeii hotărâsc, a murmurat el.

Au hotărât să-i lase pe ucigașii lui Nero să acționeze.

Trei dintre ei au năvălit în sufrageria lui Faustus Cornelius Sulla, la Marsilia. S-au aruncat asupra lui în timp ce sclavii fugeau.

Sulla era un bărbat încă tânăr, dar avea deja părul încărunțit, trupul greoi.

Nero îl alungase din Roma și îi confiscase toate bunurile, temându-se ca acest descendent al lui Augustus, frate vitreg al Messalinei, soț al Antoniei, una din fiicele împăratului Claudius, să nu-i devină într-o zi rival.

La Marsilia, Sulla se mulțumise să-l blesteme pe Nero, să-i prezică o moarte nedemnă, dar omul era lipsit de resurse, și prea indolent să fie amenințător.

Când ucigașii și-au ridicat spadele, a strigat: „Nero mă omoară cum i-a omorât pe Claudius, pe Britannicus, pe Agrippina!”

Sângele i-a umplut gura. Apoi unul din ucigași i-a tăiat capul pe care l-a învelit în toga deja îmbibată de sânge.

Cei trei bărbați au traversat *villa* goală, cu spada în mână, fără ca nimeni să se opună plecării lor.

N-au rămas în urma lor decât dâra de sânge pe dalele de marmură și trupul mutilat pe care sclavii nu îndrăzneau să-l ridice.

Romanus, libertul Poppaeei, delator și tovarăș de desfrâu, este cel

care a depus la picioarele lui Nero pachetul roșu pe care împăratul, aplecându-se, i-a cerut să-l deschidă. Omul a îngenuncheat, a desfăcut stofa și capul lui Sulla a apărut.

Nero s-a aplecat, a examinat îndelung fața, apoi, ridicându-se, a spus, strâmbându-se:

— Părul albit înainte de vreme nu-l făcea mai frumos.

Numai două luni mai târziu, eunucul Pelagon îi prezenta lui Nero capul tăiat al lui Rubellius Plautus.

Omul era din alt aluat decât Sulla. Când s-a aflat la Roma că șaizeci de pretorienii plecaseră din oraș ca să-l ucidă, mesagerii s-au grăbit să-l avertizeze de pericol.

Rubellius Plautus era apreciat, i se lăudau austeritatea și moravurile, virtuțile stoice, prietenii filosofi, soția lui, Anzista, era respectată. Îl știau bogat și deci puternic.

Considerat un aliat al generalului Corbulon, ajutat de socrul lui, fost consul general și legat, susținut de senatorii Thrasea și Pison, de scriitori și filosofi apropiați ai lui Seneca, acest descendent din Augustus, care avea tot atâtea drepturi ca stăpân al lumii ca și Nero, și ale cărui moravuri erau mai degrabă cele ale unui Caton decât cele ale unui Caligula, era capabil să-l înlăture pe despot.

Era destul să-i creadă pe mesageri, să fugă, să scape de ucigași, să se pună sub protecția legiunilor lui Corbulon, să aștepte și, la momentul potrivit, să se prezinte ca succesor al celui care pe zi ce trecea se comporta tot mai mult ca un tiran sângeros.

Ca toți cei care se temeau de Nero, am pândit întoarcerea mesagerilor. Am sperat să aflu că Rubellius Plautus era viu și că eunucul Pelagon, dând greș, se va întoarce cu mâinile goale, împreună cu pretorienii și că toți vor îndura furia lui Nero.

Am vrut să-i împărtășesc lui Seneca speranțele și așteptările mele.

M-a ascultat, apoi, cu bustul plecat, cu cotul drept sprijinit de coapsă, întorcând capul ca pentru a nu-mi înfrunta privirea, mi-a spus că un om virtuos are puterea să-i iasă morții înainte, pentru că detestă să trăiască în incertitudine și să se îndrepte spre un viitor nesigur. Odată cu moartea orice îndoială dispăre.

Mi s-a părut că Seneca îmi vorbea atunci mai mult de el decât de Rubellius Plautus.

— Plautus poate crede că astfel, a adăugat el, lăsându-se omorât, Nero, acum liniștit, va acorda soției și copiilor lui dreptul de a supraviețui.

În sfârșit, m-a privit.

— Până și un om înțelept, un filosof, se poate înșela. Rubellius Plautus a uitat probabil că Nero a ținut cu încăpățănare să-și ucidă propria mamă.

— Tu personal ai considerat dreaptă crima aia! i-am replicat.

— Ți-am spus și atunci, Serenus: Imperiul nu se împarte. Nero a reținut lecția pe care i-am predat-o. Dar Rubellius Plautus n-a învățat-o niciodată.

Era gol, gata să-și antreneze corpul, când eunucul Pelagon și cei șaizeci de pretorienii ai lui l-au înconjurat.

Un centurion a înaintat. Rubellius Plautus a lăsat să-i cadă spada, a ridicat capul spre înaltul cerului, spre soarele de amiază, care l-a orbit.

Se spune că cei doi filosofi, Ceranius și Musonius Rufus, prieteni ai lui Seneca și care îl urmaseră în exil, îl sfătuiseră să-și aștepte hotărât moartea, în loc să aibă parte, fugind, de o viață presărată de temeri.

Poate Rubellius Plautus se gândise la ei când centurionul și-a înfipt tăișul.

Străpuns în partea stângă, s-a prăbușit. Centurionul știa să omoare și agonია a fost scurtă. Pelagon s-a apropiat de trup și a cerut să i se taie capul.

Atunci pretorienii s-au răspândit în *villa*. Îi căutau pe Antista, soția lui Plautus, și pe copii.

Nici astăzi nu știu dacă i-au găsit, dar Nero voia cu orice preț să fie omorâți. Când vrei să extermini o haită, spusese el, nu te mulțumești să omori lupul, omori și lupoaiца și zdrobești capetele puilor.

Ăsta era Nero și adaug cu tristețe: și elevul lui Seneca.

Când împăratul s-a aplecat asupra capului lui Rubellius Plautus pe care Pelagon i l-a prezentat într-o strachină, ca pe un uriaș fruct roșu, l-a cercetat scârbit și s-a limitat la a-și linge buzele, strâmbându-se.

— Nu știam că avea un nas atât de mare.

Asta a fost orația funebră a senatorului Rubellius Plautus, descendenta lui Augustus.

Am crezut că indignarea, voința de a se opune lui Nero o să-i ridice pe senatorii care tocmai aflaseră de asasinarea a doi dintre ei, deși când i-a exilat pe Sulla și Rubellius Plautus le promisese că le lasă viața, jurând că se va arăta astfel credincios spiritului de clemență.

— Cu înțelepciunea, cu clarviziunea, cu preceptele tale, îi spusese lui Seneca, mi-ai însoțit și ocrotit copilăria, apoi adolescența. Darurile pe care le-am primit de la tine, câtă vreme voi trăi, vor rămâne neatinse.

O repetase într-o scrisoare către Senat, în vreme ce capetele lui

Sulla și Rubellius Plautus erau aruncate fiarelor. Scria acolo că Sulla și Rubellius Plautus puteau provoca tulburări în Imperiu, dar că el însuși veghea cu cea mai mare grijă la integritatea statului.

Totuși nu recunoștea uciderea lui Sulla și a lui Rubellius Plautus cu toate că toți senatorii știau că ucigașii își făcuseră datoria. Dar i-am văzut în Senat pe părinții Patriei, cu trupurile cocârjate, cu capetele ascunse între umeri, ascultând în tăcere textul scrisorii lui Nero care decreta sacrificii pentru zei ca să apere statul și decidea excluderea și a lui Sulla și a lui Rubellius din Senat.

Ca și cum era vorba de doi oameni vii!

În umbra coloanelor am ghicit rânjetul disprețuitor al lui Tigellin.

Se întorcea la palat ca să-i raporteze lui Nero deciziile senatorilor.

Acceptau minciunile și înghițeau crimele.

Justificau dinainte totul, refuzând să vadă.

De ce ar fi ezitat Nero să lovească din nou? Ar fi ezitat să-i omoare pe cei care, chiar retrași și îngrijorați pentru sufletul lor, ca maestrul meu, Seneca, îl deranjau?

Timpul proscrisilor și al asasinatelor venise.

Capitolul 33

Am așteptat, lângă Seneca, să vină moartea. Știam amândoi că acum nimic, în afară de dispariția lui, nu l-ar fi împiedicat pe Nero să omoare. În jurul lui, libertății, consilierii apropiați, Tigellin, Poppaea, toți acei șacali, acei ulii omoară ca să-i facă pe plac sau ca să-și satisfacă ambițiile.

Una din primele lor victime a fost Octavia, soția lui Nero de mai mult de zece ani.

Am văzut-o, sărmana femeie tânără, puțin trecută de douăzeci de ani, slabă și pipernicită, cu trupul copleșit de tristețe, cu ochii de animal hăituit, știind că în jurul ei, de ani buni, ucigașii dădeau târcoale, ezitând să-și împlinească crima, pândind un semn al lui Nero.

Dar acesta ezita.

Era fiica împăratului Claudius, deci sora-soție a lui Nero, și plebea o iubea pentru nenorocirile prin care trecuse.

Măritată când abia ieșise din copilărie, asistase la moartea tatălui ei, la cea a lui Britannicus. În timpul banchetului fatal, stătea la câțiva pași de el. A trebuit să lase impresia că crede că boala și nu otrava i-a luat fratele.

Era apărută de Agrippina care, după ce o disprețuise, o folosea ca pe o armă și scut împotriva lui Nero.

Îi văzuse pe pretorienii lui Anicetus intrând în camera Agrippinei și pe centurionul Obaritus găurindu-i pieptul cu spada.

Cum ar fi putut Nero, omul care îndrăznise să-și ucidă mama, să ezite să pună să fie omorâtă Octavia, căreia îi arunca în treacăt o privire disprețuitoare, pe care o acuza că este sterilă și din cauza căreia se temea că numele pe care îl purta și amintirea tatălui ei împăratul să nu fie într-o zi folosite contra lui de rivali?

Toată Roma știa că o dorea moartă.

Dar plebea o înconjură pe Octavia cu afecțiune și compasiune, o însoțea când ieșea, un trup plâpând, ghemuită în litiera ei.

Femeile o plângeau nu numai pentru că fusese nevoită să accepte asasinarea tatălui și a fratelui ei, dar fusese umilită de Nero care i-o preferase pe Acte, liberta, și acum pe această femeie cu colții ascuțiți de ambiție, cu trupul deșelat de desfrâu, Poppaea, care nu visa decât la o căsătorie cu Nero.

Dar, pentru asta, trebuia ca Octavia să fie repudiată, sau, și mai

bine, să moară.

Și plebea să murmure: „Pentru Octavia, ziua nunții cu Nero a însemnat ziua funeraliilor sale”.

Iubirea plebei pentru Octavia era cea care ținea pe loc pumnalul lui Nero. Dar Tigellin și Poppaea, aliați prin interese și vicii, îl tentau pe tiran în fiecare zi.

Ce risca repudiind-o pe Octavia? îl întreba ei. Nu i-a dat urmași. Iar Poppaea, punându-și mâinile încrucișate pe pântec, șoptea: „Port copilul tău: mișcă, Nero!”

Tigellin adăuga că Octavia reprezenta o amenințare, că toți adversarii lui Nero se foloseau de numele ei, de sângele ei de fiică, soție și soră de împărat ca să-și justifice opoziția și să-și legitimizeze complotul.

Încheia astfel: „Ea este o nouă Agrippina, mai tânără, deci mai periculoasă”.

Într-o zi de mai, Nero a decis s-o repudieze ca s-o ia de nevastă pe Poppaea cea cu pântec roditor.

Când am aflat că a poruncit să i se dea Octaviei casa lui Burrus și proprietățile lui Rubellius Plautus și asta chiar atunci când i-a omorât și jefuit de bunuri, am știut că repudierea nu era decât prima treaptă spre hău.

Jos era moartea care o aștepta.

Nu știu cine și-a dorit mai mult acest asasinat: Poppaea, Tigellin sau Nero?

Poppaea și Tigellin l-au pregătit. Nero, prin tăceri și prin priviri, îi îndemna să treacă la fapte.

L-am văzut pe Nero în ziua când se răspândise în Roma zvonul că Octavia avusese o relație degradantă și ofensatoare cu un sclav egiptean, un cântăreț la flaut. Îl primise în patul ei, ea, fiică, soră, soție de împărat. Și Eucareus recunoscuse că a cedat ordinelor Octaviei.

Ea nega. Jura pe zei că nu-l întâlnise niciodată pe acel bărbat, că nu-l cunoscuse decât pe soțul ei, Nero, și era oricând gata să-l mulțumească.

Îl priveam în timp ce-l asculta pe Tigellin raportându-i că servitoarele Octaviei recunoscuseră că l-au văzut pe sclavul cântăreț la flaut intrând în camera stăpânei lor.

Fața lui Nero era buhăită de vanitate. Două riduri mici în colțul gurii îi

dovedeau cruzimea și perversitatea. Bărbia era învelită într-o carne păstoasă, rozalie, precum cea a unui purcel. Își mijește ochii, străduindu-se să rămână impasibil, și totuși trăsăturile i se contractă într-un rictus de încântare.

— Au spus servitoarele, repeta cu poftă.

Tigellin își lăsa în jos capul.

Se știa că slavele Octaviei fuseseră torturate: trupurile jupuite, sfâșiate, buzele zdrobite, dinții spărți. Suferiseră multă vreme înainte de a minți și a repeta ceea ce li s-a cerut să recunoască, s-o trădeze pe Octavia.

Tigellin le torturase personal, le lovise. O omorâse, sugrumând-o, pe una din servitoare – numele ei a rămas necunoscut și totuși ar fi meritat să fie celebru – care strigase: „Sexul Octaviei e mai cast decât gura ta!”

Nero nu se putea face că nu știe, dar își voia complicități tăvăliți în perversiune și minciună. Avea nevoie de calomniile astea ca s-o distrugă pe Octavia, s-o alunge din Roma, s-o exileze în Campania, păzită de pretorienii care știau, fiecare în parte, că era suficient un cuvânt al lui Nero, Tigellin sau Poppaea, ca să o trimită la moarte pe femeia distrusă, cu ochii speriați.

Dar, dintr-odată, străzile din Roma, chiar cele bântuite de bandele de ucigași, cele pe care nu le scăpau din ochi iscoadele, s-au umplut de femei și bărbați din plebe care plângeau soarta Octaviei.

Am mers alături de mulțimea care se îndrepta spre Capitoliu.

Mă miram că îndrăzne să-l sfideze în felul ăsta pe Nero, iar atunci când, mai târziu, i-am descris lui Seneca felul în care mulțimea răsturnase statuile Poppaeei, arătându-le pe cele ale Octaviei, acoperite de flori, ridicându-le în forum și în temple, el a șoptit:

— Serenus, să nu te mire tăcerea și lașitatea senatorilor și a cavalerilor. Ei au mult de pierdut. Poporul este mai puțin prudent. Din cauza situației lui modeste, se teme mai puțin de pericol. Ce vrei să îți se ia când nu ai nimic? Viața? Dar ce înseamnă viața pentru ei?

Mulțimea a fost totuși împrăștiată de grupurile de soldați care au ieșit din palatul imperial și au început să lovească cu bastoanele și să amenințe cu vârful spadei.

— Acum, a adăugat Seneca, Nero o să hotărască s-o omoare pe Octavia. Mulțimea care îl contestă, țipetele pe care le scoate, toate astea probabil îl îngrozesc. Octavia a devenit o amenințare. Și Poppaea, la fel ca Tigellin, o să i-o repete până la saturație, până va da ordin să fie omorâtă.

Seneca anticipase corect.

Poppaea l-a ațâțat pe Nero. Se temea ca el să n-o sacrifice în favoarea mulțimii. Mulțimea nu era alcătuită decât din sclavi, liberiți și clienți ai Octaviei, spunea ea. Se dădeau drept plebe. Nu erau decât în serviciul dușmanilor lui Nero. Măine își vor alege un conducător. Și de ce nu un alt soț pentru Octavia? Putea să se recăsătorească. Va aduce ca zestre ascendența ei, sprijinul plebei. Și ea, Poppaea, grea cu copilul împăratului, cu ea ce se va întâmpla?

O să lase plebea, care e cumpărată, să o prefere pe amanta unui sclav, a unui flautist egiptean?

Nero reușise să împrăstie primele revolte, dar ce se va întâmpla mâine dacă Octavia, cu ajutorul noului soț, putea pretinde să guverneze Imperiul?

Nu Octavia era cea pe care o apăraseră Agrippina și de care se folosiseră ca să-l amenințe pe Nero?

Numele, amintirea Agrippinei l-au făcut pe Nero să tresară. Era ca și cum mama lui îl amenința din nou, ca și cum spectrul care atât de des îi bântuia nopțile se întrupa în femeia pe care trebuia s-o acopere cu acuzații pentru ca moartea ei să pară necesară și dreaptă.

Și cui să se adreseze ca să pregătească și să justifice crima dacă nu lui Anicetus, în continuare comandantul flotei din Micene, care pusese la cale uciderea Agrippinei și ai cărui oameni, căpitanul de triremă Herculeius și centurionul Obaritus, îi omorâseră mama cu lovituri de spadă și de bătă?

Anicetus a fost văzut intrând în palat. Când a ieșit, avea întipărită pe față masca morții.

S-a știut că Nero îi oferise un târg: viața lui contra unei dovezi care va îndreptăți uciderea Octaviei.

Trebuia să recunoască faptul că fusese amantul Octaviei. Că îl alesese pentru că era comandantul flotei din Micene și că astfel voia să dispună de navele, de marinarii și de cohortele imbarcate ca să se ridice contra împăratului. Alesese singură – ea! – să avorteze.

Anicetus a acceptat târgul.

A acuzat-o pe Octavia. El și-a recunoscut greșeala, dar, a adăugat, cedase tentației. Își regreta greșeala în fața împăratului, îi implora mila, și acesta l-a exilat în Sardinia.

Anicetus a dispărut, a fost uitat!

Acuzația însă rămânea.

Soldații au ridicat-o pe Octavia, au condus-o până la insula Pandateria, în golful Napoli.

Nu mai era decât un trup care își aștepta moartea, un suflet care se temea de clipa sfârșitului, pe care nimeni – nici măcar plebea care încă manifesta pentru ea la Roma – n-o putea salva de pumnalele ucigașilor.

Într-o zi de iunie, 9, a primit ordinul.

Centurionii au povestit, emoționați și ei de această femeie care nu cunoscuse din viață decât nenorociri, și al cărui drum nu fusese, din copilărie, decât cel al unui convoi funebru.

Așa am aflat că implorase, repetând că ea nu era decât sora lui Nero, că aveau strămoși comuni, și, în cele din urmă, a rostit numele Agrippinei care niciodată n-o condamnase la moarte.

Era atât de naivă încât nu-și imagina că acest nume, pe care îl pronunța ca pe un ultim argument în apărarea ei, era destul ca s-o condamne.

Centurionii martori la ultimele ei clipe au povestit cu atât mai emoționați, cu cât participaseră pentru prima oară la o crimă.

Au legat-o pe Octavia.

I-au tăiat venele de la mâini și de la picioare. Sângele stăpânit de violența fricii curgea foarte încet.

Atunci au cufundat-o într-o baie fierbinte. Căldura este cea care a ucis-o.

I-au tăiat capul și l-au dus la Roma, pentru că Poppaea voia să fie sigură de moartea ei, să se sature privind carnea tumefiată, ochii ale căror pleoape nu le închisese nimeni.

Plebea a plâns.

Senatorii au ordonat acte de mulțumire în cinstea zeilor care au apărut statul și pe împărat.

— Mama lui, sora-soție, fratele și tatăl adoptiv, Burrus, Rubellius Plautus, Sulla... a înșirat Seneca. De ce ne-ar cruța pe noi?

Nero va uide după cum îi cer frica și capriciile. Nimeni nu va putea întocmi lista victimelor. Vor fi cele făcute de el și cele pe care apropiatii lui i le vor oferi în speranța de a-i face pe plac, de a-i arăta că sunt gata de orice crimă ca să-l slujească.

„Câte zile îmi mai rămâneau de trăit?”

Seneca nu-și punea niciodată întrebarea aceasta.

Eu nu aveam înțelepciunea lui. Când am aflat că Pallas, libertul, fusese asasinat nu pentru că ar fi reprezentat o amenințare, ci pentru că Nero era tentat de bunurile lui, sau că un alt libert, Doryphore – unul

dintre amanții lui cei mai destrăbălați –, fusese otrăvit pentru că se opusese căsătoriei lui Nero cu Poppaea, sau că Romanus, acuzatorul lui Seneca, fusese omorât pentru că folosisese acuzații atât de exagerate încât sfârșiseră prin a se întoarce împotriva lui Nero, eram sigur că moartea devenise împărăteasa Romei și inspiratoarea lui Nero.

Și că prin urmare mă va lovi.

Singura mea speranță era ca ea să se întoarcă mai întâi împotriva lui Nero ca o capcană întinsă de zei.

Or, în acel an, fulgerul a lovit sala de gimnastică ridicată la porunca lui Nero. A ars, iar statuia lui Nero care se afla acolo a fost topită și transformată într-o bară de bronz informă.

Era asta o prevestire care anunța moartea tiranului?

Câteva zile mai târziu, orașul Pompei, pe care Octavia l-a putut vedea în ultima zi a vieții sale de pe insula Pandateria, era distrus de un cutremur.

Era asta un nou semn că se pregătea răzbunarea zeilor?

Voiam să cred acest lucru.

Partea a opta

Capitolul 34

Seneca m-a avertizat.

Ne plimbam prin grădina lui.

Eu îi desenam una din acele prevestiri care mi se păreau că anunță viitoarea pedeapsă a lui Nero.

Tăcerea lui mă enerva. Insistam: știa oare că Tigellin transformase Roma într-o adevărată temniță?

Fiecare cetățean era supravegheat Cohorte de pretorieni, de cavaleri germani din garda imperială străbăteau orașul, gata să împrăștie orice manifestație a plebei, să-i aresteze și să-i omoare pe cei pe care iscoadele lor îi indicau.

Un grup de soldați fusese plasat în jurul ruinelor sălii de gimnastică distruse de fulger și arsă, ca să nu poată fi văzută statuia lui Nero, dezmembrată, o masă neagră îngropată în dărâmături. Nero și Tigellin înțelegeau semnele zeilor și voiau să le ascundă, să le șteargă.

Dar el, Seneca înțeleptul, al cărui scepticism îl bănuiam, ce gândea? O să îndrăznească să conteste semnificația acestei prevestiri?

Seneca s-a oprit în fața statuii lui Apollo, dar părea mai preocupat de copacii din preajmă pe care iama îi desfrunzise. Cu o mișcare a bărbiei mi-a arătat chiparoșii strânși unii în alții, trei câte trei.

— Aștia sunt copacii care reprezintă mândria casei romane, îmi spune el, cercetându-mi chipul cu o compătimire amestecată cu ironie. Rezistă în toate anotimpurile, rezistă iluziilor și disperărilor pe care ele le stârnesc. Nici beția primăverii sau a verii, nici tristețea și neliniștea toamnei și iernii nu-i ating. Rămân dreptți, învăluți în „toga” lor, se străduiesc să trăiască în fiecare zi cu curaj. Prezentul, Serenus, clipa pe care o trăiești: asta este veșnicia!

Eram decepționat. Îl întrebam din nou despre prevestiri. S-a sprijinit de soclul statuii lui Apollo.

— Zeii se joacă cu vanitatea și credulitatea oamenilor. Preoții, ghicitorii, astrologii cred că le descifrează intențiile, în vreme ce majoritatea oamenilor, chiar cei care sunt destinați să cunoască limbajul zeilor, nu spun, în fața unui fapt neașteptat – trăsnetul, cutremurul despre care vorbești – decât ce speră sau îi sperie. Or, teama vine întotdeauna după speranță, Serenus.

S-a apropiat de mine lăsându-și mâna dreaptă sprijinită de soclul statuii, ca și cum voia să invoce autoritatea lui Apollo.

Mi-a amintit că se puteau înșira nenumărate prevestiri despre care s-ar fi crezut că dovedeau bunăvoința zeilor în privința lui Nero.

După înfrângerile legiunilor romane comandate de Paetus, generalul Corbulon raportase o nouă victorie, și regele Armeniei, Tiridate, se înclinase în fața efigiei lui Nero. Își depusese coroana în fața acestei imagini a împăratului. Se va declara supusul Romei și se va duce la Nero ca să-și primească de la el coroana.

Am văzut Arcul de Triumf ridicat din porunca lui Tigellin în toate orașele pentru ca plebea să știe că Nero obținuse victoria armelor, cea mai prestigioasă. Cea care marca faptul că împăratul era protejatul zeilor.

Pentru prima oară de la Augustus, Templul lui Ianus avea să fie închis pentru că Nero instaurase pacea în Imperiu.

— Nu sunt astea semne bune? a reluat Seneca plin de sarcasm. Sperai și acum ești plin de teamă...

Am pornit din nou la plimbare. Pământul era uscat și tare sub picioarele noastre.

— Vei înceta să te temi când vei înceta să sperii, a continuat Seneca. la lucrurile așa cum sunt în clipa în care le vezi, unde le vezi. N-ai habar ce aduc cu ele, nici ce farse îți rezervă zeii. Nu te gândeai mai departe. Premoniția, care este una din cele mai mari binefaceri ale condiției umane, devine atunci un rău. Observă animalele: ele fug la vederea unui pericol. Odată scăpate, se liniștesc. Noi, în schimb, ne dăm de ceasul morții pentru viitor și trecut. Memoria păstrează suferința, presimțirea o anticipează. Nimeni nu e nefericit din cauza prezentului.

Am făcut înconjurul grădinii și ne găseam din nou în fața statuii lui Apollo.

— Știi cât de întinse sunt termele pe care le-a construit Nero, somptuoase ca un palat, impresionante ca un templu, a continuat Seneca. Se spune că de patru ori douăzeci și cinci de mii de pași abia dacă ajung să le dai roată. Martial, despre care știi că are vorba tăioasă ca lama, mi s-a spus că a scris: „Nimic nu e mai rău ca Nero! Nimic nu e mai bun ca băile calde!” Ce vrei să mai adaug la asta? E o filosofie bună și dreaptă.

N-am uitat această lecție dată de Seneca.

Nu mai știam ce voiau zeii. Erau favorabili lui Nero, sau îi erau ostili? Mă stăpânea îndoiala.

În mijlocul mulțimii, asistam la jocurile pe care Nero le oferea plebei, invitându-i pe senatori și pe matroane să ia parte la ele. El intra în arenă și pe pista circului. Îi ghiceam dorința de a participa la lupte, la cursele

de cvadriga, dar, după ce cântase și condusesese carul, se retrăgea, și, așezat în loja lui, observa luptele, cu trupul aplecat înainte, cu smaraldul la ochiul stâng, pasionat, ridicând degetul mare, oprind duelurile în momentul când un gladiator avea să fie ucis, ridicându-se ca un simplu cetățean ca să încurajeze un conducător de car care biciuia cei patru cai.

Lângă Nero, Tigellin îi șoptea, fără îndoială, că bividiile aparțineau grajdurilor lui, și, mereu la fel de curtenitor, îi spunea probabil că regreta că împăratul nu se lansa pe pistă, pentru că era fiul divin al lui Apollo, cel mai talentat dintre conducători, poeți, soliști și cântăreți la țiteră.

Probabil că Poppaea îi susura în urechi aceeași melodie.

Dar, după câteva ezitări, Nero se așeza la loc, ca și cum un zeu l-ar fi sfătuit să fie rezervat, inspirându-i prudență, amintindu-i că poporul Romei nu dorea ca stăpânul lui, la fel ca oricare cetățean, sclav sau gladiator, să renunțe la demnitatea imperială și să se comporte ca un bufon.

Se șoptea că Nero visa să se ducă într-un oraș grecesc, poate la Atena, Alexandria sau Napoli – orașul plin de greci unde nu existau aceleași prejudecăți și se va întoarce la Roma cu fruntea încununată de coroana învingătorilor la jocuri.

Atunci poporul o să-și aclame tânărul împărat, prințul solar, fiul lui Apollo, învingătorul parților, protejatul zeilor, omul care aspira să îmbine grandoarea Romei cu moravurile Orientului.

Mă plimbam prin Roma.

Plebea, deși iscoadele și pretorienii o supravegheau, părea să-i ignore. Se grăbea pe străduțe, se dădea la o parte când treceau turmele de sclavi veniți din întregul Imperiu ca să sape canalele pe care Nero decisese să le taie între Ostia și Roma.

Cetățenii îi priveau cu dispreț pe acești orientali, despre mulți dintre ei spunându-se că aparțin sectei lui Hristos, care încercau să evadeze, să-și găsească refugiu la creștinii care trăiau la Roma și al cărui număr creștea neîncetat.

Uneori surprindeam un murmur.

O criticau pe Poppaea care îi primea pe evrei la palatul imperial și obținea de la Nero eliberarea rabinilor închiși.

O acuzau că trădează Roma, că nu îndeplinește sacrificiile pe care le cerea religia strămoșilor.

O bănuiau că-l face pe Nero să-i accepte pe orientali, folosindu-se de toată puterea pe care o soție destrăbălată o poate avea asupra unui

soț pervers: așa a fost cu mimul evreu, Alityrus, despre care se spunea că avea legături cu Joseph Ben Mathias, trimisul poporului evreu la Roma.

Dar criticile se potoleau. Zeii, care păreau derutați, arătau totuși că-l susțin pe Nero, atunci când s-a anunțat că Poppaea a adus pe lume, la Antium, o fiică, Claudia, care imediat a fost salutată cu titlul de Augustusa. Și preoții au adus sacrificii ca să mulțumească zeilor că i-au dat lui Nero urmași.

Senatorii și toți curtenii s-au dus la Antium.

Seneca însuși a făcut parte din cortegiul din care Nero nu-l exclusese decât pe senatorul Thrasea, căruia îi reproșa independența spiritului și criticile aduse. Maestrul meu mi-a descris bucuria lui Nero, beția care îl cuprinsese, poemele în cinstea zeilor generoși pe care le-a improvizat în fața senatorilor. Aceștia se dezlănțuiseră în elogii la adresa divinităților protectoare ale Romei.

Senatul propusese chiar ridicarea unor statui din aur pentru cele două Fortune, zeițele din Antium, să se aducă sacrificii și să se construiască un templu al Fecundității.

Îl ascultam pe Seneca în tăcere.

Era oare Nero protejat de zei?

Uitase Seneca umilințele îndurate, amenințările voalate, crimele comise, și convingerea, pe care de atâtea ori o exprimase, că moartea se apropia, inspiratoarea unui împărat iubitor de sânge?

— Era plin de bucurie, a murmurat Seneca. L-am regăsit pe tânărul elev pe care l-am cunoscut când încă nu cedase înclinațiilor sale, a adăugat, cu voce nesigură: Poate nașterea asta...

Apoi s-a întrerupt, amintindu-mi că trebuia să sfideze speranța, mama tuturor temerilor.

A fost nevoie de câteva luni – numai patru – pentru ca zeii să arate că se jucau cu oamenii, fie ei și împărați.

Claudia Augustusa a murit și disperarea lui Nero a fost și mai mare decât bucuria pe care o exprimase la nașterea copilului.

Toate jocurile care fuseseră prevăzute în onoarea Claudiei au fost înlocuite, din inițiativa Senatului, cu ceremonii pentru divinizarea copilului mort.

Lamentațiile pe care le auzeam de la senatori căpătau tonul excesiv al celor mai servile lingușeli. Cereau pentru Claudia Augustusa un pat sacru, construirea unui templu, un preot pentru a-i celebra memoria.

Și Nero, cu capul plecat, hohotea.

Apoi și-a revenit, declarând că avea să ofere plebei din Roma un mare banchet în onoarea Claudiei manifestându-și iubirea pentru oraș, pentru poporul lui, dezmințind astfel zvonurile în legătură cu dorința lui de a se duce la Alexandria, în Grecia și în Orient ca să ia parte la jocuri.

Era împăratul Romei, îngrijorat de prestigiul orașului și de datoria lui față de el.

Îl observam în timp ce vorbea. Nu tristețea sau disperarea era cea care îi adâncea trăsăturile, ci teama, ca și cum pierderea Claudiei era dovada sfidării zeilor, cea mai crudă, cea mai neliniștitoare pentru că, venind atât de repede după naștere, nu mai părea decât o capcană întinsă de puternicii cerului.

Seneca avea dreptate: speranța năștea frica.

Venirea morții era singura certitudine pe care zeii o lăsau oamenilor.

Capitolul 35

Ideea morții la care zeii i-au condamnat pe toți oamenii nu înceta să mă bântuie.

Am vrut să îl mai întreb o dată pe Seneca, cel care nu se temea de moarte.

În mai multe rânduri afirmase că el credea în nemurirea sufletului. Împărtășea oare credința discipolilor celui răstignit, convinși că învierea le va deschide porțile veșniciei, pentru că Hristos învinsese moartea și în același timp îi eliberase pe oameni?

Imediat, Seneca a refuzat să răspundă întrebărilor mele.

Atunci am rătăcit prin Roma sperând să-l găsesc pe acel om slab, Linus, care mă oprise în forumul Boarium după ce sclavii lui Pedanius Secundus fuseseră torturați, răstigniți sau arși pe rug.

Și totuși se șoptea că creștinii câștigau în fiecare zi noi adepți, că se strângeau în jurul cetățeanului roman, Evreul din Tarsus, Pavel, convertit la religia lui Hristos. Se spunea chiar că îl văzuse pe Seneca și corespundea cu el.

Dar Seneca, căruia îi împărtășisem căutările mele lipsite de succes, abia dacă apleca urechea la cuvintele mele.

Se pregătea să părăsească Roma alături de cortegiul imperial.

De fapt, Nero se pregătea să plece la Napoli pentru a-și face apariția în fața miilor de spectatori.

Populația Campaniei umplea deja străzile acestui oraș grecesc.

Locuitorii din Alexandria traversaseră marea la invitația împăratului pentru a-l vedea și auzi cântând, interpretând la țiteră, recitându-și poemele, jucând rolurile importante din tragediile grecești.

Alți spectatori părăsiseră Grecia ca să ajungă la Napoli. Nero repeta: „Muzica ținută secret n-are nici un rost. Am mai spus-o. Trebuie acum să arăt poporului din Imperiu talentele împăratului”.

În fața palatului imperial, am văzut sute de litiere, curtenii, pretorienii, miile de cărauși care alcătuiau cortegiul imperial căruia Seneca avea să i se alăture.

M-am mirat de decizia lui.

Nu el era cel care condamna modul în care se expunea împăratul? Felul în care abandona Roma? Nero avea să se înfățișeze într-o tunică foarte largă, încălțat cu coturni, iar pe față va purta masca actorilor.

Cum putea Seneca să accepte ca stăpânul Romei să se deghizeze

așa, ca un bufon? De ce nu-l condamna, de ce nu refuza să participe la acest spectacol profanator, care atenta la demnitatea imperială?

Seneca m-a privit îndelung, apoi m-a dus în bibliotecă și, încet, mi-a citit câteva fraze dintr-un autor evreu din Alexandria, Filon, un înțelept.

„Cei care se hazardează să arate o sinceritate nepotrivită, îndrăznind să sfideze prin cuvinte și fapte acțiunile regilor și uneori ale tiranilor, și-au pierdut mințile, sunt nebuni.”

M-a invitat să meditez la această idee pe care o împărtășea.

— Mă duc la Napoli, Serenus, și vii și tu cu mine.

Lașitate, fidelitate sau supunere? M-am urcat în litiera lui Seneca și am plecat împreună la Napoli. N-am regretat că am asistat timp de mai multe zile la spectacolul dat de un împărat pe care îl aplaudau cu forța unui tunet miile de *Augustusiani* și neronieni veniți din Roma împreună cu senatorii, curtenii, cavalerii, tovarășii de desfrâu.

În primul rând stăteau Tigellin, Poppaea și cealaltă „soție” a lui Nero, Sporus, gătit ca împărăteasă, machiat și care semăna atât de bine cu Poppaea, încât ziceai că Nero voise să facă din bărbatul castrat o dublură scandaloasă a soției sale.

Nu-l văzusem niciodată pe Nero într-o asemenea stare de exaltare.

Se înclina, schița un dans, singur, pe scena teatrului. Saluta spectatorii grupați după origine, locuitori ai orașelor din Campania sau Alexandria, greci sau cetățeni din Napoli. Declama, cânta, și nimic nu părea să-l întrerupă.

În a treia zi, teatrul s-a zguduit, dar el a ignorat cutremurul și a continuat până la capăt cântecul. Și nimeni n-a îndrăznit să fugă.

În a cincea zi, a luat masa în mijlocul orchestrei, în prezența mulțimii care îl aclama. Și i s-a adresat în greacă.

— Dacă aș bea puțin, aș cânta mult mai bine, a spus el.

Apoi imediat s-a urcat din nou pe scenă și a cântat până în zori.

Prin simpla lor prezență, pretorienii, *Augustusianii*, neronienii împiedicau pe oricine să părăsească teatrul.

În a șaptea zi, când spectacolul tocmai se termina și teatrul era gol, gradenele și pereții s-au prăbușit într-un hruit uriaș, ridicând nori de praf.

Mulțimea era adunată în jurul dărâmăturilor. Era o prevestire rea? Nimeni n-a îndrăznit să răspundă la această întrebare, nici măcar s-o pună.

Mii de sclavi, încadrați de pretorienii, începuseră deja să curețe ruinele, să instaleze bănci, să reconstruiască o scenă, și, începând chiar de a doua zi, Nero și-a cântat recunoștința față de zeii care

voiseră să-și arate puterea și bunăvoința, pentru că teatrul fusese distrus din voința lor, fără ca vreun singur spectator să fie rănit. Dovediseră astfel că împăratul și jocurile se aflau sub ocrotirea lor.

„Nero e fiul divin al lui Apollo!” au strigat *Augustusiani*.

Iar mulțimea a repetat același strigat, în timp ce împăratul își scotea masca și își arăta fața roșie de plăcere.

Era ca un bețiv pe care cei din jur îl îndeamnă să bea în continuare, aplaudându-i excesele.

Dansa. Declama. Se clătina. Cerea o țiteră sau o liră și, pe câteva acorduri, improviza un poem care stârnea exclamații entuziaste.

Atunci părea că-și pierde nunțile, și, uitând de promisiunile pe care le făcuse, declara că voia să treacă Marea Adriatică, să se ducă în Ahaia, să facă să-i răsunе vocea acolo unde artiștii greci, în epoca de strălucire a Atenei, cântaseră și se întrecuseră la alergări.

I se aproba totul.

Și cortegiul nupțial se legăna, părăsind Roma în direcția Benevento.

Am întâlnit acolo una dintre cele mai monstruoase și mai abjecte ființe pe care le-am văzut vreodată. Se numea Vatinius.

A înaintat spre Nero și mi s-a părut că văd alunecând o reptilă.

Trapul diform, capul enorm, ochii ieșiți din orbite, gâtul ca înghițit de umeri, mâinile și picioarele scurte și strâmbe, ca și cum cineva a vrut să i le rupă, nu mergea, ci când se târa, când țopăia, legănându-se altfel la dreapta și la stânga, mai mult ca un animal decât ca un om.

Îl zărisem deja la Roma, la palatul imperial, unde era unul din bufonii lui Nero.

Împăratul și, luându-se după el, curtenii își băteau joc de el. Jucase rolul care i se desemnase, apoi, într-o zi, profitând de un moment de liniște, lansase un nume, „Torquatus Silanus”, pe care îl însoțise cu o izbucnire de râs.

Nero îl fixase dintr-odată cu un aer grav, amenințându-l că îl jupoaie de viu dacă nu-și explică hohotul de râs, căci Torquatus Silanus era un om bogat, descendent din familia lui Iulius Caesar, înrudit astfel cu Nero și deci un posibil rival.

Cu limba atârând, cu bale pe buze, Vatinius răspunsese rânjind că Silanus se lăuda că zeul Augustus, marele fondator, era strămoșul lui. Că avea o casă ca un palat imperial și că libertii lui purtau titluri asemănătoare celor care îl slujeau pe Nero. Silanus avea secretari însărcinați cu corespondența, petițiile, socotelile.

— Așa cum și tu îi ai pe ai tăi, fiul lui Apollo, adăugase Vatinius cu voce șuierătoare. Spune că e fiul lui Augustus, și deci este egalul tău.

Apoi Vatinius a făcut câțiva pași în spate.

— Tu ești singurul împărat, Nero, dar Silanus joacă rolul tău ca la teatru.

La puțin timp după aceea s-a aflat că libertții lui Torquatus Silanus fuseseră arestați, puși în lanțuri, torturați. Recunoscuseră că stăpânul lor spera să-i urmeze la tron într-o zi lui Nero și că pregătea și aștepta acest moment cu nerăbdare, uneltind cu senatorii.

Când aflate acuzațiile al căror obiect era, Torquatus Silanus o luase înaintea ucigașilor. Își tăia venele de la mâini, și sângele se scursese treptat, înlocuit încet, încet de răceala morții.

Nero voise să vadă trupul. Îl răsturnase și îl împinsese cu piciorul, apoi declarase pe un ton amuzat că Silanus greșise că nu așteptase verdictul judecătorilor. Sigur, i-ar fi fost greu să se apere, dar putea conta pe clemența împăratului.

Apoi Nero îl elogiase pe Vatinius, monstrul delator, căruia îi dăruia *viile* și domenii în regiunea Benevento, acolo unde îl întâlneau din nou, și mai respingător, cu ochii strălucind de vanitate și de putere, îngenunchind în fața lui Nero, așa cum numai un bufon sau un sclav o putea face, oferindu-i împăratului să asiste la un spectacol de gladiatori pregătit special pentru el.

Era ca și cum lui Nero cineva îi arătase un pahar cu vin ales. Se dusese în amfiteatru, cu Vatinius pe urmele lui, animal credincios târându-se și țopăind în fața stăpânului, prezentându-i cele o sută de perechi de gladiatori care aveau să se lupte. Și Nero începuse să amușine, ca și cum încerca deja să simtă mirosul sângelui.

Sângele a curs din piepturile și gâturile bărbaților cu brațele legate, pe care Vatinius îi lăsa pradă fiarelor sau unor alți bărbați la fel de feroce, dar mai cruzi decât tigrii.

Cu pântecul rotunjit care sălta sub tunica largă, Nero râdea de chinurile prăzilor pe care ghearele sau colții – ai oamenilor sau ai fiarelor – le sfâșiau.

Apoi l-am văzut pe Tigellin aplecându-se și șoptindu-i câteva cuvinte lui Nero care s-a ridicat, cerând cu un gest să fie uciși toți cei care încă se luptau. Apoi s-a retras.

Doar câteva zile mai târziu am înțeles motivele pentru care Nero se întorsese la Roma, renunțând să traverseze Marea Adriatică.

La Roma, plebea se agita și mârâia.

Se apropia vremea recoltei.

Trebuia ca împăratul să se ducă în forum, la Templul Vestei unde,

mare pontif fiind, era singurul care avea dreptul să intre. Și plebea aștepta ca el să facă această vizită, să aducă sacrificii Vestei ca să o înduplece să dea poporului Romei recolte bogate. Dacă voia ca liniștea să domnească pe străzi, trebuia să împlinească acest ritual. Martorilor care l-au văzut intrând și apoi ieșind din Templul Vestei li s-a părut că se schimbase la față.

Nu mai era Nero cel strălucitor, sigur pe el, aproape batjocoritor, cel care se arătase între coloane, ci un om nesigur pe el, tremurând de frică.

A mărturisit că, în templu, o mână necunoscută, poate cea a Vestei, îl apucase de o pulpană a togii. O ceață tulbure și deasă umpluse edificiul și spectrele Agrippinei, al lui Britannicus și al Octaviei și poate și ale altora l-au înconjurat.

Tremurase în fața plebei adunate, care îi aștepta discursul și se mira de tăcerea îndelungată, de paloarea lui, de ticurile care îi deformau trăsăturile, de tresărirea instinctivă a umerilor.

În sfârșit a început să vorbească, spunând că înțelesese îngrijorarea poporului roman. Citise tristețea pe chipurile cetățenilor. Trebuia să-i liniștească, să nu o înțească plecând departe de Roma. Avea să împartă mai multe grâne și vin. Căci Vesta îi promisese recolte bune și bogate.

Era dornic să-și facă poporul fericit, să împartă fericirea împreună cu el.

Plebea îl aclamase, îi mulțumise, iar Nero își recăstigase repede liniștea și lipsa de măsură.

Dar moartea nu e așa schimbătoare ca plebea. Nu se lăsase păcălită.

În zilele care au urmat, se răspândise zvonul că Nero își ucisese soția într-un acces de furie, în timp ce Poppaea îl asalta cu reproșuri. Era bolnavă, însărcinată cu un alt copil al împăratului, spusese ea, iar el se lăfăia în desfrâu fără ea, oferindu-se efebilor ca o femeie, libertului Pythagoras, căruia Nero voia să-i fie soție. Și era dezonorant ca un împărat să se lase astfel călărit ca o târfă de către un bărbat.

Nero o lovise, cărându-i picioare în burtă, iar ea se prăbușise curând, moartă.

Apoi el se dezlănțuise în lamentații, jurând că ea era singura femeie demnă de iubirea lui, că dorea să i se facă funeralii somptuoase, că va ține un discurs apoteotic pentru Poppaea, pentru ca zeii s-o primească alături de ei.

Și așa a făcut.

Am văzut acest lucru.

Nero, înconjurat de senatori, a recitat poeme în cinstea Poppaeei. Pe măsură ce declama, pe măsură ce-l cuprindea exaltarea și aclamațiile, în pofida împrejurării funebre, salutau fiecare din versurile lui, am văzut cum i se topește tristețea și cum îi crește vanitatea. La sfârșitul ceremoniei, a strigat că voia ca în toate locurile publice din Roma se se organizeze banchete în amintirea Poppaeei, dar și ca să arate cât de fericit era Nero să trăiască în mijlocul poporului Romei, pe care îl îndrăgea la fel de mult ca pe defuncta lui soție.

Abil și pervers Nero!

Seneca nu se putea stăpâni să nu-și admire fostul elev. Era fascinat de duplicitatea tiranului care știa să lingusească plebea, să-i terorizeze pe cei bogați, să se lase în voia dorințelor lui, reușind chiar să se facă aclamat de mulțime când se manifesta în fața ei.

— Nu este numai temut pentru că deține puterea imperială și astfel este pentru plebe un personaj sfânt, marele pontif, fiul lui Apollo, mi-a spus Seneca. Este iubit, Serenus, pentru ceea ce este, pentru că îndrăznește să se arate cum e. Ai auzit aclamațiile la Napoli? În câteva luni, plebea din Roma o să-l primească în triumf când va urca pe scenă sau va conduce un car pe pista circului.

Plebea îl saluta deja ca pe un prinț binefăcător când străbătea străzile Romei, mergând de la un banchet la altul, asigurându-se că vinul și mâncarea fuseseră împărțite. Mergea cu pas rar, apărat de pretorieni, de cavalerii germani, înconjurat de *Augustusiani* și de neronieni.

Am mers așa după el până la Câmpul lui Marte.

Acolo, în jurul lacului lui Agrippa, Tigellin oferea un banchet în onoarea lui Nero.

Niciodată nu asistasem la un asemenea fast, la organizarea publică a unui asemenea desfrâu.

Lacul și câmpul deveniseră un imens lupanar unde toate viciile erau puse în scenă cu extravaganță.

Festinul se ținea pe o plută trasă de alte vase. Ambarcațiunile erau împodobite cu aur și fildeș. Vâslașii aveau frumusețea provocatoare a amanților, care fuseseră așezați după vârstă și după ce știau mai bine în materie de erotism. Se spunea că Tigellin îi căutase în tot Imperiul, din Orient până în Bretania, din Spania până în țările de la Danubiu, din Armenia până în Galia Narbonensis.

În cuști așezate pe poduri se legănavu păsări sau dormitau fiare venite din toate provinciile.

În lac înotau animale marine aduse din ocean.

Cântecele erau acompaniate de interpreții la țiteră. Pe unul din malurile lacului se zăreau case luminate ca lupanarele. Doamnele din nobilime se grăbeau într-acolo, supunându-se entuziaste ordinelor lui Nero. Pe malul celălalt se plimbau prostituate goale.

Nu era nevoie decât de câteva clipe pentru ca dezvățul să amestece trupurile. La căderea nopții, se ghiceau în lumina torțelor și a lămpilor care luminau casele și tufe.

Ambarcațiunile fuseseră trase la mal și vâslașii, goi și ei, se răspândiseră în jurul lacului.

Nero era înconjurat de mai mulți favoriți pe care îi supravegheau pretorienii din garda personală. Apoi s-a îndreptat spre lupanare, primit cu strigăte ascuțite de doamnele nobile, în timp ce pe celălalt mal prostituatele îl invitau să se ducă alături de ele, promițându-i plăceri pe care nu le încercase niciodată.

Totul trebuia să i se pară posibil.

L-am văzut, câteva zile mai târziu, cu capul acoperit de *flammeum*, cu ochii plecați ca ai unei fecioare, timid sub vălul de pânză portocalie pe care îl poartă tinerele soții în timpul ceremoniei nupțiale. Mergea, alături de libertul Pythagoras, spre preoții care aveau să le celebreze unirea.

El era tânăra nevastă. Îi ducea zestrea soțului, patul nupțial și torțele căsătoriei.

Și nimeni nu se mira că un împărat se căsătorea cu un libert, făcând căsătoria în văzul lumii, oferindu-se lui Pythagoras sub ochii tuturor, ca și cum voia ca oricine să vadă, oricine să știe că era liber să facă și să se distreze după cum dorea.

Că ăsta era privilegiul lui ca împărat.

Nimic, nici măcar falusul unui libert nu-i putea pângări demnitatea sau amenința puterea.

Capitolul 36

În zilele care au urmat acestor jocuri și festivități, acestei căsătorii grotești și profanatoare, am crezut totuși că demnitatea, popularitatea și puterea lui Nero vor fi îngropate sub cenușa incendiului care, timp de șase zile și de șapte nopți, apoi, după o perioadă de acalmie, alte trei zile, a răvășit Roma.

Zvonul îl acuza pe Nero că a dorit și a organizat această crimă îngrozitoare.

Orașul, Roma noastră, era distrus: trei cartiere nu mai erau decât un pământ înnegrit; alte șapte erau acoperite de ruine; numai patru scăpaseră de flăcări.

Văzusem focul gonind, purtat de vânt, de la Palatin până la Velabrum.

Văzusem dughenele arzând, *insulae* și gradenele Marelui Circ prăbușindu-se.

Văzusem flăcările urcând pe coline, apoi răvășind câmpia, văile, iar străduțele se transformaseră în râuri de foc.

Auzisem țipetele de groază, vaietele.

Femeile, copiii, bătrânii, zecile de mii de cetățeni și de sclavi fuseseră înghițiți, ca niște crengi uscate, în câteva secunde.

Niciodată orașul nu cunoscuse un asemenea incendiu.

Vălătuci de fum negru îl acopereau. Etajele de la *insulae* se prăbușeau cu zgomot peste locatarii lor. Mulțimea nu era decât o turmă pe care fiica o înnebunea.

Am alergat alături de ea.

Lemnul care susținea casele trosnea într-un urlet înainte de a lua foc și de a se transforma în cenușă. Nimeni nu putea lupta împotriva flăcărilor care săreau de la o casă la alta și o luau pe străduțe.

Femeile încercau să-și găsească copiii, îi strigau, dar părul și tunicile li se aprindeau și pielea le sfârâia. Din ordinul lui Nero, pretorienii deschiseseră grădinile împăratului și conduseseră mulțimea spre Câmpul lui Marte, ca să se refugieze acolo.

Unii dintre supraviețuitori fugeau goi, încercând să ajungă pe câmp, în afara orașului.

Am văzut adunându-se câțiva bărbați, încercând să oprească flăcările. Dar nu era apă. Toate fațadele dughenelor, mărfurile expuse, tot ce era în jurul nostru era în flăcări. Și cei care mi s-au alăturat s-au îndepărtat. Căci grupuri de oameni cu fețele înnegrite de fum îi

amenințau pe cei care voiau să lupte cu incendiul.

Am văzut o grămadă de oameni aruncând torțe fără măcar să încerce să se ascundă.

Cine erau? Sclavi supuși ordinelor lui Nero? Unii incendiatori au strigat că, de fapt, fac ce li s-a poruncit. Era posibil să fi fost împăratul cel care a dat astfel de ordine?

Atât de mari erau infamia, sacrilegiul, crima, încât am refuzat să cred acest lucru.

Era Roma, Roma noastră care dănuia de mai mult de patru secole după ce fusese distrusă de gali.

Trebuia să fii nebun ca să lași astfel pradă flăcărilor miile de locuințe, fiecare de cinci sau șase etaje.

Trebuia să fii dușmanul Romei ca să te bucuri văzând cum ard templele divinităților noastre, cel al lui Jupiter și cel al Vestei, să vezi palate și locuințe nobile dispărând odată cu bijuteriile, însemnele legiunilor victorioase, prăzi de război, toată istoria glorioasă a Romei!

Și pentru ce toate astea?

La început n-am auzit pe nimeni acuzându-l direct pe Nero.

Era la Antium, departe de incendiu, și se întorsese în grabă. Casa lui, pe care o numea „trecătoare”, fusese în parte distrusă. Cum ar fi dorit asta, chiar lui i se părea prea mică, deși era imensă, lungă de cinci mii de pași, cu porticuri, parcuri și bazine?

Cum să-l acuzi că a dat foc Romei, pur și simplu, pentru că nu-i plăceau nici străzile înguste, nici putoarea ei, nici harababura clădirilor din acest oraș?

Și totuși zvonul se întindea odată cu incendiul.

Sclavii lui Nero fuseseră văzuți doborând zidurile de piatră care rezistau flăcărilor, dar pe care de multă vreme le dorea distruse.

Se spunea că, întorcându-se de la Antium, acest om, care păruse că vrea să-i salveze pe cei care pierduseră totul primindu-i în grădinile lui și pe Câmpul lui Marte, se grăbise să se cațere pe muntele Esquilin, să urce în vârful Turnului lui Mecena și, îmbrăcat ca la teatru, cântase, ciupise strunele lirei, recitase unul din poemele lui care povestea despre „căderea Troiei” distrusă de foc.

Și Nero se declarase fermecat de frumusețea flăcărilor.

Dar tot el poruncise să se aducă de la Ostia vase încărcate cu grâne și îi obligase pe negustori să vândă cu trei sesterți banița pentru ca supraviețuitorii incendiului să aibă astfel cu ce se hrăni.

Cine era el, un monstru sau un împărat generos?

După șase zile și șapte nopți potolit, focul o luase de la început. Și primele flăcări ale celui de al doilea incendiu izbucniseră la marginea proprietăților lui Tigellin, inspiratorul și executantul crimelor lui Nero.

Își amintiseră că împăratul, în timpul uneia dintre petrecerile lui, pusese să se monteze pe scenă un foc mare și că păruse foarte încântat. Auzind versul lui Euripide: „După ce mor, pământul și focul pot să fie totuna!”, el exclamase: „Ba nu, să fie cât sunt încă viu!”

Nu el era cel care, evocând originile troiene ale familiei sale din partea lui Caesar, strigase: „Fericit Priam, regele Troiei, care a putut vedea cu ochii lui pierind în același timp imperiul și patria!”

Sacrificase în felul ăsta amintirea și templele Romei, zeci de mii din locuitorii ei, ca să se bucure de un spectacol, să-și acorde lira, țitera, vocea cu huruitul jarului și țipetele de suferință, distrugând în același timp construcțiile, oricum erau ele, care îi încurcau planurile, voința lui de a reconstrui Roma după cum își dorea, să ridice un palat, o Casă aurită, *Domus aurea*, în fine, pe măsura gloriei sale, puterii lui de împărat al lumii?

Voia o Romă nouă cu străzi largi care să ducă departe, cu porticuri aliniate până se pierd la orizont.

Deci ăsta era motivul pentru care va fi dat foc Romei. Doar dacă nu se folosisese pur și simplu de împrejurări, călărind pe Fortuna care rădea cartierele orașului său pentru el să poată să-și ridice acolo platele, să-și proiecteze orașul, Neropolis!

Am simțit cum furia cuprinde orașul, la început printre plebeii loviți de moartea atâtor cetățeni săraci; fiecare dintre ei avea un fiu, o nevastă, un tată pe care flăcările lacome îi înghițiseră. În același timp, săracii ăștia prăpădiți își pierduseră puținele bunuri pe care le aveau. Dar Nero interzisese ca supraviețuitorii să se întoarcă printre ruine și să încerce să caute cadavrul vreunei rude sau resturile unor bunuri. Promisese că va pune să se înlăture cadavrele și ruinele.

Îl bănuiau că în felul ăsta voia să strângă prada pe care i-o oferise focul.

L-au acuzat că-i jefuiește pe cei cărora le-a adus ruina sau moartea.

Au asistat fără entuziasm la ceremoniile de ispășire pe care le-a organizat ca să-i liniștească pe zei, să-i implore pe Vulcan, Ceres și Proserpina.

În afară de cazul când nu era el însuși cel care pusese focul, toți vorbeau că fusese abandonat de zeii care distruseseră orașul, palatele, templele, trofee.

Așa că matroanele și preoții care implorau divinitățile erau neputincioși.

În orașul cu dărâmăturile încă fumegânde, plutea încă zvonul care făcea din Nero un criminal sau un împărat căruia Fortuna, darul zeilor, îi întorsese spatele.

Capitolul 37

Când i-am vorbit lui Seneca despre faptul că Nero era în continuare acuzat de incendierea Romei, a murmurat, ridicându-și capul spre mine:

— Nenorocire nouă!

Stătea jos în bibliotecă, într-o postură care îi era familiară, cu pieptul aplecat în față, cu coatele sprijinite pe coapse, cu mâinile în sus și bărbia sprijinită în pumnii strânși.

Ar fi trebuit să fie mulțumit de faptul că zeii îl ocrotiseră: flăcările abia dacă înroșiseră chiparoșii de la marginea grădinii sale; jarul purtat de vânt fusese repede stins de sclavi. Locuința lui Seneca era una din puținele de pe Palatin care nu suferise nici o pagubă.

Și, totuși, a repetat: „Nenorocire nouă!” privindu-mă fix.

Trebuie să fi observat mirarea mea căci a adăugat:

— Dacă nici o ceremonie rituală destinată îmbunării zeilor, nici o generozitate a împăratului față de plebe...

A dat din cap și a spus mai încet:

— S-a mai văzut vreodată un împărat primind, ca Nero, sărăcimea în grădinile lui, punând să se împartă grâu în asemenea cantități, fixând prețul la trei sesterți banița?

A făcut o strâmbătură care îi brăzda fața deja plină de riduri adânci.

— ... Dacă nimic, nici sacrificiile, nici invocarea zeilor, nici darurile nu pot acoperi acuzația infamantă și nu pot înăbuși zvonul care îl acuză pe Nero, atunci va trebui să înece flăcările în valuri de sânge. Va fi nevoie de sute de acuzați, de torturi elaborate care vor lăsa plebea cu gura căscată, îi va distra atenția cu spectacole pe care nu le-a văzut niciodată, cu crime care o vor face să uite de incendiu și de vinovația sau neputința lui Nero. Plebea va avea atunci sentimentul că a fost răzbunată și onorată. Nero va fi nevinovat pentru că el va face să curgă sângele vinovaților, și, pentru că el îi va desemna și le va supraviețui, plebea va spune că n-a pierdut protecția zeilor, că Fortuna îl ocrotește sub aripa ei. Dar câtă suferință! Cât sânge! Poate al nostru, Serenus!

S-a ridicat și a pus mâna pe umărul meu.

— Sângele nostru, viețile noastre nu vor fi de ajuns pentru asta. Alții, mulți alții, nenumărați, înaintea noastră, vor fi omorâți.

În ziua aceea mi-a vorbit îndelung despre discipolii lui Hristos, despre Evreul din Tars, Pavel, de Petru care îl cunoscuse pe zeul lor, Hristos cel de curând răstignit în Palestina de procuratorul Pontiu Pilat,

sub domnia împăratului Tiberius, și care îi aduna în jurul lui pe creștinii din Roma.

— Plebea nu-i iubește pe creștinii care nu aduc sacrificii zeilor, speră și așteaptă întoarcerea lui Hristos. Îl anunță, Pavel din Tars mi-a spus: se va întoarce în mijlocul unui foc strălucitor.

A repetat aceste ultime cuvinte.

— Nu e destul pentru a-i acuza? Magii noștri, cei care șoptesc în urechea lui Nero, Simon Magicianul și Balbilus, îi denunță că sunt dușmani ai împăratului, că fac farmece, fac miracole, că nu respectă religia. Și evreii, de care s-au despărțit, îi dușmănesc, îi combat cerând justiției imperiale să-i pedepsească. Nu uita că Poppaea îi asculta pe evrei, că poate se convertise, că evreii au acces la palatul lui Nero. Creștinii nu au decât dușmani! Sunt vinovații perfecți! Nu pot fi iubiți! Sunt atât de siguri în credința lor încât par aroganți, propovăduiesc renunțarea la plăceri, la viață. Așteaptă moartea cu nerăbdare, pentru că ea îi va elibera de trup și vor fi înviați.

M-a strâns de umăr și i-am simțit degetele osoase cum se crispează.

— Eu cred în nemurirea sufletului, Serenus, dar nu în această superstiție demnă de sclavi și femei: învierea. Uneori, ajung să cred că adevărata și singura crimă a creștinilor este ura față de viață.

Și-a slăbit strânsoarea degetelor și a șoptit:

— Mulți dintre ei merg la pierzanie. Nero și Tigellin au înțeles deja, fără îndoială, că trebuie să-i arunce pe creștini ca hrană plebei. O să-i acuze că au distrus Roma cu acest „foc strălucitor”, pentru că ea este pentru ei orașul plăcerilor, capitala trupului!

A adăugat după o tăcere:

— Probabil că-i mulțumesc zeului lor pentru incendiu, văd în el o pedeapsă dreaptă, anunțul întoarcerii lui Hristos al lor pe pământ, distrugerea unei lumi imperfecte, apocalipsa pe care evreii – și Pavel din Tars la fel – o așteaptă. O s-o trăiască, crede-mă! Și va depăși în grozăvie tot ce își imaginează. Până și tu, Serenus, care nu faci parte din secta lor, care ai văzut deja atâtea crime, o să fii surprins. Și poate chiar și eu.

Am știut că maestrul meu Seneca ghicise viitorul, atunci când i-am auzit în forum, în fața tavernei, pe Câmpul lui Marte unde încă se afla mulțimea salvată de la incendiu, pe oamenii lui Nero, iscoadele și ucigașii lui, spunând că adepții sectei lui Hristos, credincioșii acestei dezgustătoare superstiții, bărbați și femei care aveau obiceiuri criminale, nu participaseră la ceremoniile purificatoare în cinstea zeilor Romei. Regretau că incendiul, „focul purificator” pe care îl așteptau, nu distrusese în întregime Roma, orașul infam.

O anunțau solemn. Chemau fulgerul și blestemele asupra ei. Și asta era motivul pentru care împăratul Claudius, acum aproape douăzeci de ani, îi pedepsise. Evreii voiau și ei să-i extermine, căci creștinii urau omenirea.

Am văzut plebea aprinzându-se ca un câmp cu iarba uscată. Nu mai era incendiul clădirilor și al templelor. Flăcările răzbunării devorau sufletele.

I-am văzut trecând pe primii creștini, în lanțuri, arestați, înconjurați de pretorienii.

Și am auzit strigătele „Creștinii la lei! Creștinii pe cruce!”

Și am văzut țâșnind din mulțime bărbați care agitau bâte ghintuite și care loveau cefe, fețele, umerii prizonierilor.

Apoi arestările s-au înmulțit, căci primii închiși fuseseră torturați și spusese locurile unde se adunau în jurul lui Pavel din Tars și Petru, cei care îl cunoscuseră pe Hristos, precum și pe lângă Linus, omul slab care îmi vorbise de curând.

Când a intrat în arenă l-am recunoscut după mers, după trup.

Căci mă aflam în mijlocul plebei care urla, care îl aclama pe Nero atunci când apărea în loja lui și cerea cu un gest să fie aduși vinovații. Printre ei, toți acoperiți cu piei de animale, era și Linus.

Spectacolul era menit să surprindă și să satisfacă mulțimea, să-i aducă mulțumiri lui Nero că o răzbună prin aceste jocuri ciudate: bărbați și femei care își îmbrățișau copiii, toți înfășurați în piei de urs sau de fiare mânjite de sânge, ca să atragă câinii sălbatici trimiși în arenă, să le sară la gât, să le sfâșie carnea înainte de a-i face bucăți.

Și i-am văzut pe creștinii goi, pe femeile care încercau să-și apere nou-născuții sfâșiați de câini.

Apoi a venit o altă zi, când i-au ținut pe cruci. Și unul dintre ei, Petru, tovarășul Dumnezeului lor, Hristos, a fost crucificat cu capul în jos, la cererea lui, se zice, în semn de umilință, ca să nu pară egalul Dumnezeului său.

Priveam, incapabil să mă mișc. Fiecare spectacol însemna o nouă etapă în desăvârșirea torturilor.

Și s-a întâmplat într-o seară, în momentul când ziua se stinge, să dea foc crucificaților care fuseseră înainte unși cu smoală, pentru ca flăcările care le devorau trupurile să lumineze grădinile lui Nero unde fusese primită plebea.

Iar împăratul, în ținută de conducător de car, ținând cu putere

hățurile celor patru cai, înconjurat de *Augustusiani* și neronieni, de pretorienii germani din cavaleria lui, străbătea grădina la pas, zâmbind, cu fața buclată, cu pielea lucind de sudoare luminată de strălucirea corpurilor crucificate, pe care flăcările hrănite cu carne și smoală le făcea să sfârâie.

Am simțit mirosul de rug.

Flăcările vii luminau grădinile lui Nero în mijlocul cărora se înălța obeliscul din Heliopolis, adus până în inima orașului, în inima Imperiului despre care m-am întrebat atunci dacă nu devenise mai crud decât cel mai barbar regat din Asia.

Ce am văzut în zilele următoare a fost și mai rău.

În arenă, femeile goale erau pătrunse de falusuri uriașe, aprinse, care erau ținute cu două mâini de sclavi, ca și cum erau ale lor. Altele erau date, ca junincile, taurilor furioși cu falusurile roșii ca focul. Unele erau legate goale de coarnele unui taur; se șoptea că Nero ceruse acest supliciu ca să amintească de soarta lui Dirce, femeia regentului Tebei, Lycos.

Așa era Nero: rafinament în torturi și iubire pentru Grecia, zeii ei, legendele, jocurile, teatrul ei. Cruzime îndulcită de artă.

L-am observat. Se bucura de ceea ce pentru el nu era decât un spectacol, regie, evocare a destinului divinităților și suveranilor greci.

Roma arsesese ca Troia. Încercase ceea ce simțise Priam.

Dar el era cel mai mare dintre toți, căci Roma învinsese Grecia și îmbina forța cu filosofia, legiunile romane cu jocurile și teatrul.

Și el, Nero, concentra totul în propria-i ființă: actor, conducător de război, mare pontif, fiu de zeu, poet, conducător de car, împărat al lumii.

În timpul ultimei serii de torturi, când în arenă tot ce văzusem zilele precedente culmina cu o paradă finală în timpul căreia flăcări vii ca în grădinile lui Nero luminau spectacolul, câinii sfâșiau carnea, femeile erau chinuite de falusuri, târâte goale pe pistă de taurii care își scuturau coarnele ca să scape de trupurile agățate de ele, mi s-a părut că plebea nu-și mai manifesta nici ura, nici entuziasmul. Își exprima prin lungi tăceri stupoarea, un fel de dezgust, poate chiar mila, ca și cum înțelegea că Nero se jucase cu ea, că toți creștinii care piereau nu mureau spre binele tuturor, ci pentru satisfacerea cruzimii unuia singur.

Lângă mine am auzit șoptit:

— Știu ce risc vorbind. Numai numele de creștin este o crimă de moarte. Dar procuratorul roman l-a crucificat pe Hristos al nostru și Hristos a înviat. Împăratul Nero l-a crucificat pe Petru, l-a decapitat pe

Pavel, a torturat sute dintre noi, dar noi vom învia, ți-o spun: Nero este fiara care anunță sfârșitul vremurilor. O să ardă în Infern spre veșnică suferință. El este Răul. El este Antihristul!

Nu m-am întors.

N-am vrut să văd fața celui care îmi vorbise.

Capitolul 38

N-am uitat niciodată cuvintele rostite de acel necunoscut.

I le repetam în fiecare zi lui Seneca, ale cărui îngăduință și indiferență mă șocau. Nimic nu părea să-l surprindă în torturile aplicate creștinilor. Când îi descriam trupurile crucificate, unse cu smoală, ulei sau rășină, ca să ardă, mă întrerupea.

Era vorba, spunea el, de pedeapsa aplicată dintotdeauna incendiatorilor. Singura noutate consta în faptul că-i folosiseră pe cei care ardeau de vii ca pe niște torțe, flăcări îngrozitoare care să lumineze jocuri sălbatice.

Dar – înălța cu o mișcare scurtă umărul stâng, strâmbându-se în același timp – toate astea erau și rodul iubirii lui Nero pentru arte – da, se putea folosi acest cuvânt. Nu era mai crud decât alți tirani sau decât oricare alt om cu o putere asemănătoare cu a lui, dar dorea să inventeze, să creeze.

Eram indignat.

Roma a devenit regatul Fiarei, orașul Râului, locul de masacru al lui Antihrist!

Seneca ridica din sprâncene, întindea mâna spre mine ca să mă îndemne să-mi regăsesc măsura, să nu mă las târât de pasiunea adeptilor lui Hristos.

În cele din urmă, Nero nu făcea altceva decât să urmeze părerea plebei și a preoților evrei care îi urau pe creștini. Aveam certitudinea că acuzațiile pe care le aduceau împotriva lor erau nejustificate? Erau mai răi decât evreii în disprețul lor față de Roma. Evreii erau mai abili, știind să-i influențeze pe apropiații lui Nero, să pătrundă în palat, să-l distreze pe împărat cu bufoneriile mimilor lor.

Creștinii făceau parte dintr-o sectă. De ce n-ar fi vrut să distrugă Roma printr-un foc purificator?

Nu-mi plăcea la Seneca acest fel de a răstălmăci faptele, dovezile, zvonurile așa cum ai cerceta pe dos o haină ca să te convingi că e curată.

Stăm așa și vorbim, Seneca și cu mine, așezați în locul cel mai înalt al grădinii lui. Putem vedea orașul aproape în întregime.

Peste tot nu erau decât șantiere.

O mulțime de sclavi terminau de înlăturat resturile incendiului, alții începeau deja să descarce blocurile venite din regiunea lacului din

Alba. Era sigur că piatra asta poroasă rezista la foc, pentru că ieșise din măruntaiele Terrei în timpul erupțiilor vulcanice. Și Nero ceruse să fie folosită pentru temelia caselor în locul lemnului.

Voia și ca străzile să fie mai late, casele mai puțin înalte, despărțite de curți interioare, interzicând zidurile dintre ele. Crease un corp de supraveghetori care să vegheze asupra fântânilor orașului, în așa fel încât apa să nu fie furată de particulari... să curgă pentru toți și să fie folosită în caz de incendiu. La parterul locuințelor impunea porticuri, pentru ca flăcările să poată fi împiedicate mai ușor și să se lovească de pietre.

Toate astea, spunea Seneca arătând cu mâna întinsă construcțiile care începeau să se ridice – o piață mare, un circ mare –, aparțin unui om care a dat foc orașului?

Îmi interzicea cu un gest și o privire să-i resping remarca pe care începeau s-o răspândească toți cei care voiau să-i placă lui Nero sau anturajului său.

— Știu, știu, relua el, o să-mi răspunzi că Nero visează la gloria de a fi fondat un nou oraș pe ruinele celui vechi. Vrea, cred, un oraș care să-i poarte numele, cum este Alexandria în Orient. Va exista deci *Neropolis*. Vrea să fie un nou Romulus și un nou Caesar, un nou Alexandru. De ce nu? Asta nu dovedește că a decis să dea foc Romei, ci pur și simplu că se folosește de incendiu ca să-și atingă țelul. Și din cauza asta este Fiara, Răul, Antihristul, așa cum spun creștinii pe care tu îi ascuți?

Mă ridicam, arătam în jurul *villei* lui Seneca, pe colina Palatinului, zidurile, porticurile pe care sclavii le construiau și care începeau să dea formă noului palat al lui Nero, *Domus aurea*, Casa aurită care se va întinde în inima orașului: împăratul își însușise deja locurile caselor și ale grădinilor pe care le distruseseră flăcările.

Amândoi am văzut de mai multe ori cortegiul lui Nero străbătând acel spațiu din nordul Palatinului, în vârful colinei Velia. Au fost destul câteva săptămâni ca să se înalțe tripla colonadă de la intrare, împodobită cu aur și pietre prețioase.

Se putea bănui că vor fi niște construcții uriașe, că niște mecanisme vor face plafoanele unor camere să se rotească amintind de succesiunea anotimpurilor și de mișcarea lumii. Unele plafoane vor fi acoperite de plăcuțe de fildeș mobile și străpunse de găuri ca să lase să se răspândească asupra musafirilor parfumuri și flori.

Și între construcții, între templele lui Jupiter și al Fortunei, care începeau să se ridice, se vor întinde păduri, lacuri, pășuni, natura

adevărată care va aminti, chiar în inima oraşului, de liniştea câmpurilor şi a pădurilor.

— O să locuiesc în sfârşit ca un om, declarase în mai multe rânduri Nero miorlăind, şi niciodată nu s-a ştiut dacă îşi bătea joc sau îşi exprima cu adevărat sentimentele.

Dar voia un portic înalt de mai mult de o mie de paşi, la intrarea căruia se va ridica statuia lui colosală, a cărei înălţime va fi cea a douăzeci de oameni căţăraţi unii pe umerii celorlalţi. Şi am văzut piramida asta de trupuri când fusese adusă, ridicată, instalată şi lustruită statuia de bronz care nu era una dintre cele care reprezentau şi onorau un împărat, ci un zeu.

— Zeul Răului, statuia Fiarei, a Antihristului! am repetat eu.

Aceste cuvinte stârneau de fiecare dată ironia sau furia lui Seneca.

— Nero este fiul zeilor, fiul lui Apollo din ziua naşterii sale într-o familie ce se trage din zei. Ce ştiu eu despre acel Hristos despre care se spune că a înviat, dar care fără îndoială nu este decât unul din acei magicieni, la fel de numeroşi ca lăcustele în Iudeea şi în tot Orientul? Nero este împărat roman. Vrea gloria cu mai multă nerăbdare şi mai multă inventivitate decât cei care l-au precedat. Ar vrea să fie un monarh, unul din acei regi ai Orientului, dintre acei despoţi care se purtau ca nişte zei coborâţi pe pământ.

Cobora vocea.

— Nu asta este ce am visat. l-am predat lecţia clemenţei, a echilibrului, a respectului faţă de legile noastre şi Senat. Dar este Nero primul care a luat-o pe drumul tiraniei? Care a domnit prin măsuri violente şi asasinate?

Seneca îndepărta braţele într-un gest obişnuit, care vorbea despre oboseala, neputinţa şi plictiseala lui.

— Tirania este viciul, perversiunea firească a Imperiului, şoptea el. Nero adaugă la asta doar geniul, nebunia lui. Trebuie păstrată măsura ca să-i apreciezi lipsa de măsură. Nu asculta cuvintele superstiţioşilor care cred în reînvierea unui evreu sfânt! Nero Antihrist! Ca şi cum împăratul lumii putea fi comparat cu un evreu răstignit! Adevărată nebunie!

Simţeam cum, în ciuda avertismentelor lui Seneca, această nebunie pune stăpânire pe mine.

Fusesem mult prea impresionat de torturarea creştinilor, de chinuirea uneia dintre acele femei pe care o machiau ca pe o Danaidă sau Dirce şi pe care o dădeau divinităţilor subterane, satirilor, monştrilor infernului, prin ceremonii şi sacrificii împlinite în onoarea lui

Nero, fiul lui Apollo. Și întorceam capul ca să nu văd statuia uriașă care, cum îmi șoptise poetul Marțial, „străjuiește intrarea detestată a casei unui rege crud”.

Mi se părea, de altfel, că maestrul meu Seneca renunța încet, încet la indiferența lui și ceda în fața disprețului și în același timp disperării.

Cum va putea să nu-l condamne pe Nero când aflam că, pentru a strânge banii necesari construirii *Domus aurea*, aducea în ruină Italia, orașele, provinciile?

Jefuitorii intrau în templele Romei și puneau mâna pe aurul pe care, cu ocazia vreunui triumf sau pentru a-și împlini jurămintele, străbunii poporului roman îl dăruiseră ca semn al victoriei sau înfrângerii.

Trimișii lui în Grecia și în Asia luau din temple nu numai ofrandele, dar și statuile divinităților pe care le trimiteau la Roma.

Toate astea erau faptele blestemate ale unui împărat al Răului, ale Fiarei, ale unui om care se proclama urmaș și admirator al Greciei, dar care o distrugea așa cum face un tâlhar. De fiecare dată când îi vorbeam despre aceste ticăloșii, Seneca își ascundea fața palme, cu degetele sprijinite de frunte ca o vizieră, și pomeții proptiți în degetele mari.

Repeta: „Sacrilégiu, sacrilégiu!” Și spera să se retragă la una din proprietățile lui din Campania, cea mai îndepărtată de Roma, ca să nu mai audă despre fapte pe care nu le putea împiedica.

Dar trebuia să obțină aprobarea lui Nero.

Seneca mi-a citit scrisoarea pe care i-o adresa împăratului și am lăsat capul în jos de rușine, căci pretindea că boala, membrele înțepenite de reumatism îi cereau să trăiască departe de Roma, în liniștea și izolarea domeniului său.

L-am văzut pe Seneca așteptând răspunsul lui Nero.

Apoi, într-o zi, în amurg, un pretorian s-a prezentat. Împăratul îi cerea lui Seneca să rămână la Roma: poate avea nevoie să-i ceară părerea.

— Oare cum o să mă omoare? a șoptit maestrul meu.

S-a închis în camera lui, hrănindu-se doar cu fructe crude pe care le culegea singur din copac, de teamă să nu i se inoculeze otravă în pulpa unui fruct.

Își stingea setea de la vreunul din izvoarele din grădina lui, în fiecare zi de la altul.

— Vreau să-mi aleg singur momentul și felul în care voi muri, spunea el. Nu vreau ca Nero să decidă pentru mine. Vreau să conduc Moartea cu mână sigură până la mine.

Pronunțase aceste cuvinte în prezența lui Cleonicus, un servitor care trăia alături de el de mai multe zeci de ani. Seneca îl eliberase, mulțumit de devotamentul lui, de inteligența cu care îl slujea.

După ce l-a ascultat, Cleonicus căzuse în genunchi, apucase mâna stăpânului și îi mărturisise că primise ordin de la Nero să prepare otrava cu care să-l omoare pe Seneca.

— Fugi, părăsește Roma, părăsește Italia! i-a spus Seneca ridicându-l. Du-te în Spania, familia mea o să te primească. Schimbă-ți numele.

Dar Cleonicus a ezitat să-i urmeze sfaturile. A lăsat să treacă mai multe zile și a fost găsit mort în fața statuii lui Apollo, unde Seneca și cu mine aveam obiceiul să stăm de vorbă.

Asta era Roma acum. Țasta era Imperiul.

Din *villa* din Preneste, gladiatorii încercaseră să fugă și plebea șoptea că avea să înceapă un nou război al sclavilor, asemănător celui condus cândva de Spartacus.

Cu toată groaza pe care o stârnea o asemenea amintire, descopeream în mine un ușor tremur de speranță. Căci, în același timp, plebea era avidă de schimbări, dar se și temea de ele.

În acele zile, la trecerea unui an de la incendiu, pe cerul Romei s-a zărit o cometă.

În forum și pe Câmpul lui Marte, mulțimea stătea cu ochii ridicați și brațele întinse.

În picioare pe pietre, astrologii susțineau că trecerea unei comete anunța întotdeauna vărsare de sânge.

În jurul meu toți își puneau întrebări: cine avea să moară? Sângele cui îl vor risipi zeii? Vor alege sângele lui Nero sau pe cel al dușmanilor lui?

Am simțit cum se întinde, hrănit de toate prevestirile care se înmulțeau, zvonul că se pregătea un complot împotriva împăratului.

Se vorbea de nașterea a numeroși feteși de oameni și animale cu două capete.

Pe via Appia se descoperise un vițel care avea capul pe coapsă.

Ce voiau zeii să spună când îngăduiau nașterea unor asemenea monștri?

Printre plebei, unii șopteau că Dumnezeu creștinilor își anunța astfel apropiata lui răzbunare, după chinurile la care au fost supuși credincioșii lui.

Dar ghicitorii îi asigurau pe toți că semnele prevesteau că în curând lumea va avea un alt conducător.

Or, pentru moment, împăratul lumii purta numele de Nero.

Partea a noua

Capitolul 39

Nu i-am crezut pe ghicitori.

Capul lui Nero mi se părea la fel de zdravăn înfipt pe umeri ca un neg pe piele.

Nu-l scăpam din ochi când înainta pe scena amfiteatrului, înconjurat de prefectii pretoriului, Tigellin și Faenius Rufus, care îi duceau lira. Era urmat de tribunii militari și de prietenii cei mai apropiați, iscoadele lui, libertii, tovarășii de desfrâu și de crime.

Spectatorii se ridicau imediat ce apărea și începeau să scandeze, repetând că doreau să asculte „vocea celestă a împăratului lor”.

Se deschideau jocurile neroniene cărora le devansase data, atât era de nerăbdător să fie aplaudat, binecuvântat pentru talentele de actor, de cântăreț, de țitarist.

Lăsa capul în jos ca și cum aclamațiile îl intimidaseră și deranjaseră.

— Vrem vocea ta celestă, Nero! se striga.

El se alinta, le răspundea că le va face pe plac în grădini.

Îl vedeam pe Tigellin întorcându-se imediat spre pretorienii și aceștia îl implorau imediat pe împărat să cânte, să cânte „pe loc”, în amfiteatru, pentru poporul Romei, pentru că vocea lui divină să se facă în fine auzită. Nero se făcea că ezită, apoi accepta, ceda.

Da, o să-l audă, asta pentru că poporul Romei o voia, dar nu va cânta decât atunci când o să-i vină rândul, după ceilalți cântăreți la țiteră, căci nu accepta nici o favoare, cerând să fie apreciat doar pentru arta lui.

Augustusianii ovaționau, plebea li se alătura.

Venise momentul când vanitatea îi împurpura fața și începea să cânte Oreste ucigașul mamei sale, Oedip orb, Hercule cuprins de furie. Se lăsa acoperit de lanțuri, gătit ca pentru sacrificiu, ca să-și joace rolul ca un actor de meserie.

Și se șoptea că se gândise chiar să se ducă la spectacole private, el, împăratul lumii, și să ceară să fie plătit cu un milion de sestertii de pretorul care îi făcuse această propunere!

Pe măsură ce cânta era cuprins de extaz. Mulțimea continua să aplaude, pentru că se știa că cine se va arăta plictisit va fi bătut până la moarte de oamenii lui Tigellin.

Totuși, citeam pe fețele multor senatori, cavaleri, pretorienii disprețul și ura.

Aceștia nu acceptau, în cel de al unsprezecelea an al domniei, faptul

că împăratul de douăzeci și opt de ani îndrăznea să se comporte la Roma ca un bufon, la câteva sute de pași de forum și de Senat, de templul lui Augustus, de statuile lui Caesar, de trofee luate de la popoarele învinse.

Chiar și la Napoli, în orașul grecesc, era nedemn; la Roma însă era un sacrilegiu!

Așa cum o anunțau prevestirile, capul lui Nero trebuia să cadă și un alt împărat să-i ia locul.

Trebuia să respecte tradițiile Romei, zeii ei, legile, Senatul.

Trebuia să renunțe să facă din cel mai mare oraș din lume un oraș al Orientului, o altă Alexandria, și să înceteze să se arate sub chipul unui rege din Asia, al unui faraon, fiu al Soarelui, împărat-Horus.

Roma reușise, cu douăzeci de ani în urmă, să scape de un împărat nebun, Caligula. De ce un alt complot n-ar izbuti să pună capăt puterii lui Nero?

Or, Nero, dacă îi ascultai pe cei care îl urau și disprețuiau, era mai rău decât Caligula.

Dăduse foc Romei sau lăsase incendiul să se întindă pentru a construi Casa aurită ridicată pe terenurile și ruinele locuințelor care nu-i aparținuseră.

Lingușea plebea, dar îi alunga, îi omora pe toți cei care, prin strămoșii lor, riscau să-i pară rivali.

Scădea cantitatea de aur și argint din monede.

Își înfunda mâinile de femeie în cuferele statului și se folosea de impozite ca să-și plătească târfele și banchetele desfrânate.

Și, prin otravă sau spadă, fără ca vreodată să-i poată fi înțelese motivele, omora.

Poate că, pur și simplu, voia să pună mâna pe bunurile victimelor sau o asculta pe una dintre iscoadele lui care îi aruncase un nume ca momeală, pretinzând că omul, un apropiat totuși, uneltea împotriva lui, iar Nero poruncea imediat să fie omorât un prieten acuzat fără dovezi.

Căci, studiindu-i rictusul, gura care i se strâmba, ochii mijiți, descopeream că în vanitatea și siguranța de a fi zeu frica îl rodea pe Nero ca un vierme ascuns.

Se simțea liniștit doar când poruncea moartea tuturor celor care puteau reprezenta pentru el o amenințare.

Își amintea și el de Caligula, de felul în care uneltitorii se aruncaseră asupra împăratului și îl dăduseră gata cu treizeci de lovituri de pumnal, în timp ce alții își înfingeau spada în părțile zise rușinoase.

Nero omora ca să-și alunge obsesia de a avea soarta lui Caligula, să alunge teama care îl făcea să se albească brusc la față chiar și atunci când era pe scenă și când vedea un om îndreptându-se spre el.

Frica asta, panica pe care nu reușea să și-o stăpânească și care, ca un acces de febră brusc și neașteptat, îl doboră, făceau și mai mare disprețul – și speranța – celor care visau să se termine cu el.

I-am cunoscut pe majoritatea.

Unii erau oameni curajoși și dezinteresați, care nu se gândeau decât la gloria Romei.

Tribunul unei cohorte pretoriene, Subirus Flavius, și centurionul Sulpicius Asper erau unii dintre aceștia.

Se gândiseră să-l omoare pe Nero când era singur pe scenă, ca să profite de momentele când pretorienii lui Tigellin nu-l puteau înconjura și se aflau la mai mulți pași de el.

Dar au renunțat pentru că voiau și să-și salveze viața.

Îmi amintesc că după ce a ascultat povestea asta, Seneca a plecat ceafa, ca și cum se afla în fața călăului și aștepta să cadă spada.

— Dorința de a rămâne neatins dăunează întotdeauna marilor fapte, a murmurat el. Cel care nu îndrăznește să-și ofere viața ca sacrificiu, cum se poate gândi să reușească să atingă un scop aproape inaccesibil? Ce zeu va susține un om care n-ar vrea să plătească prețul succesului său?

Am înțeles din această reflecție a lui Seneca faptul că, dacă știa de existența complotului, nu făcea parte din el, poate pentru că îi judeca aspru pe bărbații care îl pusese la cale. Nu îl plăcea pe Calpurnius Piso despre care spunea că, după planurile conjurațiilor, trebuia să-i urmeze lui Nero.

Era un fost consul care fusese exilat de Caligula. Stăpân pe un discurs vulgar care plăcea, și el, ca și Nero, căuta aplauzele mulțimii la teatru și cântase de mai multe ori și declamase ca un actor.

Trebuia înlocuit Nero cu un asemenea om pe care atâtea trăsături îl apropiu de el?

Era considerat mai generos, mai puțin crud, dar la fel de îndrăgostit de plăceri: un fel de Nero îngăduitor și calculat, care ar fi îmbinat moravurile noi cu respectarea tradițiilor.

Știu că încercase, prin intermediul unui cavaler dintre apropiații lui, Natalis, să-l întâlnească pe Seneca, dar acesta refuzase.

— E un burduf plin cu vin, dar vinul pe care-l conține nu e un soi grozav, îmi spusese el. Este un om ezitant. Un ambițios căruia îi

tremură mâna. Cum poate omori un împărat când scapă pumnalul în momentul în care lovește?

Știam că Pison refuzase să fie asasinat Nero la Baies, chiar în *villa* lui, unde împăratului îi plăcea să se ducă ca să se bucure de plăcerile unei locuințe de la țară, luxoasă, care era însuflețită de siluetele, de suspinele, de pașii lunecoși ai sclavelor tinere.

Pretextul lui Pison fusese că nu voia să-i jignească pe zeii ospitalității și că trebuia să-l omoare pe Nero când era pe scenă, în data de 19 aprilie.

— De ce vrei ca Nero să nu știe ce noi toți știm și ce șoptește toată Roma: că se pregătesc să-l omoare? adăugase Seneca.

Îl acuzase pe Pison că a refuzat să acționeze pentru a încerca să se sustragă consecințelor faptei sale, temându-se și că, odată crima înfăptuită acasă la el, alți pretendenți să nu urmărească să pună mâna pe putere.

— În momentul când este lovit un tiran, reluase Seneca, trebuie ca mâinile asasinilor să fie la fel de unite precum degetele unei singure mâini. Abia după aia se despart, ca să se sfâșie, să se omoare între ei. Dar pe moment trebuie se împartă resturile prințului. Dacă se urmăresc reciproc, dacă se suspectează chiar înainte de a omorî, cum ar putea spera să reușească?

Seneca îmi deschidea ochii.

Complotul ăsta nu era serios decât în aparență.

Crezusem în reușita lui pentru că aduna oameni proveniți din toate mediile. Lateranus era un fost consul. Natalis, am mai spus, era cavaler, Flavus și Asper, ofițeri din garda pretoriană. Se mai spunea și că Faenius Rufus, celălalt prefect de pretoriu, căruia Tigellin îi retrăsese încet, încet adevărata putere, se alăturase conjuraților.

Printre ei să găseau și scriitori, filosofi. Era alături de ei Lucanus, nepotul lui Seneca, pe care Nero îl ridiculizase, îndepărtându-l din cercul lui din invidie.

— Iată ce mă face și mai suspicios, murmurase Seneca.

Se întorsese spre mine cu gura înconjurată de două riduri adânci care dădeau feței o expresie de amărăciune și de disperare.

— Fugi de mine, Serenus, fugi de ei. Nava lor va fi găurită chiar înainte să poată părăsi portul ca să întâlnească dușmanul. Nu știu cum vor fi descoperiți, ce delator o să-i toarne, dar vârful pumnalului lor nu va atinge nici măcar toga lui Nero!

L-am ascultat pe Seneca. Am părăsit Roma pentru *villa* mea de la

Capua. Mai târziu, am reconstituit diferitele momente ale naufragiului.

La început a fost vremea nerăbdării.

Se pregătea uciderea lui Nero, nu se vorbea decât de asta, dar se amâna.

Epicharis, o femeie măritată cu fratele mai mic al lui Seneca, Mela, s-a implicat, sigură că ar putea forța destinul.

A început să vorbească, în căutare de sprijin, ascultată cu amabilitate de comandantul unei trireme din flota de la Micene, care a fugit imediat s-o denunțe lui Nero.

Epischaris a fost arestată. Și-a surprins delatorul.

Nero, cu bărbia sprijinită în palmă, cu smaraldul înfipt în orbita stângă, a cercetat-o, a oscilat, a decis în cele din urmă ca înainte de a o da pe mâna călăului să aștepte, să o păstreze în închisoare și să-i lase astfel, dacă conjurația era adevărată, pe complici să se dea de gol, pentru că aveau să creadă că Epicharis i-a trădat.

Când am aflat de arestarea lui Epicharis, soția lui Mela, am fost sigură că Seneca, încă o dată compromis, nu va scăpa de ucigașii lui Nero.

Și am sperat în reușita lor.

Dar cel care decisese să dea prima lovitură, senatorul Scaevinus, nu era decât un flecar, pe cât de temerar, pe atât de imprudent. Punea să i se ascută pumnalul, ascuns în Templul Fortunei, de către un libert, Milichus. Porunca să se pregătească fâșii de pânză ca să i se oprească sângele care o să-i curgă din rănilor pe care i le vor face pretorienii. Petrecea, repetând că poate erau ultimele feluri de mâncare ce i se ofereau. Îi elibera pe unii sclavi și își scria testamentul. Se întâlnea cu un alt conjurat, Natalis, și amândoi vorbeau îndelung, ca niște conspiratori de teatru, sub ochii lui Milichus, care, ca toți libertii, își păstrase spiritul calculat și slab de sclav.

Și care și-a dat stăpânul pe mâna libertului lui Nero, Epaphrodite.

Scaevinus, arestat, a negat cu îndrăzneală.

— Ce complot? a urlat el. Este calomnia unui delator, Milichus, un libert care a vrut să pună mâna pe bunurile mele!

Se spune că Nero a ezitat.

L-a cercetat îndelung pe Scaevinus și l-a închis fără să-l supună la torturi.

Apoi s-a apropiat de Natalis.

Acesta tremura. Era prieten cu Pison.

Poate Nero și-a amintit atunci de oracolul său Balbilus care îl sfătuisese, în timpul trecerii unei comete, să lovească personaje ilustre ca să întoarcă împotriva lor furia zeilor și efluviile malefice ale cometei. O

cometă traversa cerul Romei și Pison era un personaj ilustru.

L-au legat pe Natalis cu trei rânduri de lanțuri.

Călăii s-au apropiat cu cleștii lor, cu sulilele înroșite în foc și bicele cu fâșii din piele îngreunate de bile de metal.

Iar Natalis a început să vorbească chiar înainte de a fi atins.

Era în noaptea de 17 spre 18 aprilie. Conjurații decisese să-l omoare pe împărat în 19. Așa cum prevăzuse Seneca, Nero a lovit înaintea lor.

Capitolul 40

Cine putea spera la clemență din partea lui Nero?

Frica îi schimonosea trăsăturile. Era numai furie și cruzime. Își răsucea mâinile, își trosnea degetele, aplecat peste Natalis și Scaevinus, și unul și celălalt îngenuncheați, zdrobiți sub greutatea celor trei rânduri de lanțuri care le legau membrele, făcând să li se îndoiaie ceafa, curbându-le șira spinării.

Cu pieptul gol, călăii se învâteau în jurul lor, așteptând doar un gest ca să-i sfâșie pe cei doi prizonieri.

Dar ei vorbeau, ofereau numele pe care le știau. Natalis, cunoscând gelozia plină de ură care îl însuflețea pe Nero, a scăpat numele lui Seneca și pe cel al lui Lucanus. Lor, Scaevinus le-a adăugat celelalte nume.

Nero își ținea capul lăsat, aruncând în jurul lui priviri neîncrezătoare, ca și cum se temea ca unul din pretorii din garda lui să nu sară pe el, cu spada ridicată.

Părăsea subteranele unde îi închiseseră pe Natalis și Scaevinus cu spatele. Traversa sălile Casei aurite ștergând pereții.

Se oprea dintr-odată, lipindu-se cu spatele de o statuie a lui Caesar, apoi se depărta cu un salt, ca și cum își amintea că Caesar a murit înjunghiat la picioarele statuii lui Pompei.

Se închidea într-una din camere, îi chema acolo pe Tigellin, pe liberti, pe apropiați, le spunea că prizonierii trebuiau să trădeze numele tuturor complicilor, fără excepție.

Îi fixa pe rând pe iscoade, pe liberti, pe Tigellin, pe tribunii cohortelor sale, și adăuga:

— *Peste tot sunt complici!*

Bătea violent cu călcâiul în dale.

— Să fie arestați, să fie torturați, să fie zdrobiți! urla el, cu fața acoperită de sudoare.

Brusc zâmbea, tot trupul i se destindea. Respira ca atunci când îți recapeți suflul după ce fugi.

— O uitam pe Epicharis, soția lui Mela...

Își freca mâinile.

— Are trupul moale, de femeie. O să le placă călăilor. Și-a bătut joc de mine când am interogat-o. Acum, o să scuipe tot ce știe. Să fie sfâșiată bucată cu bucată, să nu i se lase decât limba ca să mai poată vorbi!

Nu vreau să-i condamn pe lași, pe cei care își trădează părinții când

aud călăii apropiindu-se. Lucanus a fost unul dintre ei. Și-a denunțat mama, pe Aclia.

Mulți alții, care juraseră că erau gata să moară ca să-l facă pe Nero să dispară, s-au dezonorat spunând numele celor mai apropiați prieteni, mulți dintre ei neștiind nimic despre complot, dar, denunțându-i, lași sperau să capete iertarea, îndurarea lui Nero, să câștige puțin din viața care, dintr-odată, li se părea cel mai prețios dintre bunuri.

Vreau să uit de acești cavaleri, senatori, consuli, ca să nu-mi amintesc decât de Epicharis, o femeie, o libertă asupra căreia călăii s-au aruncat, smulgându-i pielea în fâșii subțiri, răsucindu-i și tăindu-i buzele, zdrobindu-i dinții, apoi genunchii, brațele, arzându-i sânii și sexul.

Dar, la căderea nopții, după această primă zi de tortură, Epicharis nu rostise nici un singur nume. Călăii au trântit-o pe pământul celulei, maldăr de carne torturată, suflet mândru și nobil.

A doua zi, abia dacă mișca, având toate membrele rupte, iar călăii au fost nevoiți s-o pună într-un scaun ca s-o ducă iar la tortură.

Oare cum a făcut Epicharis să agațe fâșia de pânză care îi susținea sânii arși de rama scaunului și, lăsându-se cu toată greutatea corpului, s-o folosească la fel ca pe un laț cu care să se spânzure?

Nero a urlat că l-au trădat călăii, că erau complici cu moarta, că o sufocaseră chiar ei ca să nu vorbească.

Și călăii au fost la rândul lor puși în lanțuri așteptând să fie împinși în arenă, dați la fiare.

Plebea spera să i se dea pe mână vinovații, indiferent cine erau ei. Încă își mai aminteau de manele masacru al creștinilor după incendierea Romei. Nu se mai mulțumeau cu cântecele, declamațiile, acordurile de țitere și lire. Se doreau trupuri aruncate ca hrană la lei, carne care sfârâie, trupuri aprinse pe cruci, lupte de gladiatori.

Așa se întâmpla în timpul marilor jocuri oferite de învingători, care se terminau cel mai adesea cu lupte care se dădeau în palatele și locuințele nobililor Romei. Și cel mai umil, cel mai puțin informat dintre cetățeni, cel mai disprețuit dintre sclavi știa că se pregătea un astfel de război.

Pe platoul de pe Esquilin, acolo unde erau pedepsiți, torturați, executați și îngropați, sclavii văzuseră nobili îngenuncheați care așteptau spada să se abată peste gâtul lor.

Îl recunoscuseră printre condamnați pe fostul consul Lateranus care

înaintase cu pas hotărât până la locul supliciului, îl privise fără să scoată un cuvânt pe tribunul Statius, care avea să-i taie capul.

Tribunul făcuse și el parte din complot, dar, ca și prefectul pretoriului, Faenius Rufus, era cu atât mai neiertător în a-i pedepsi, cu cât se temea în fiecare clipă să nu-l denunțe cineva.

Astfel de oameni omorau cu un fel de frenezie.

Erau văzuți, în fruntea trupelor pe care Tigellin le înșirase pe toate zidurile orașului și pe străzi, agitându-se, dând furioși ordine să fie scotocite locuințele, să fie arestați toți suspectii.

Era destul o privire, un cuvânt, un nume aruncat de un delator ca să te trezești pus în lanțuri, condus în celule sau pe Esquilin, destinat torturii sau morții pe loc.

De fiecare dată majoritatea prizonierilor spuneau alte nume, iar trupele conduse de Farnius Rufus arestau, puneau în lanțuri, adunau lungi coloane de prizonieri pe care îi duceau în grădinile imperiale unde erau interogați, cel mai adesea condamnați la tortură și la moarte.

Faenius Rufus tremura de teama ca să nu-l denunțe cineva și, ca să înlăture bănuielile, se dovedea la fel de crud ca Nero și Tigellin.

Dar cine îi putea scăpa lui Nero într-un oraș în care lașitatea, delațiunea, cruzimea, lăcomia și ambiția își dădeau mâna ca să-l slujească pe prințul învingător?

Întors de la Capua, i-am făcut o vizită lui Seneca, care aștepta venirea pretorienilor care să-l ridice sau să-i aducă ordinul de condamnare la moarte.

Se mira că nu eram încă arestat și mă îndemna să mă întorc repede la Capua, să mă fac uitat acolo, să răspund la toate solicitările lui Nero.

— Sufletul unui tiran nu poate fi îngrijit și vindecăt decât prin moarte, spunea Platon. Nu uita asta niciodată. Și pentru că Nero supraviețuiește, nu-i poți învinge boala. Trebuie ori să mori, ori să-l slujești. Fugi departe de el.

Mă strângea de mână.

— Nu vreau să mori, Serenus. Un om înțelept nu merge niciodată în întâmpinarea morții. O acceptă, n-o caută.

Îl aprobam fără să vreau să-l părăsesc, dornic să trăiesc alături de el și de soția lui, Paulina, ceea ce, fără îndoială, vor fi ultimele zile din viața lui. Își accepta destinul cu seninătate și chiar cu un soi de veselie ascunsă.

— Am trăit atât, murmura el. Regretele nu sunt demne de un înțelept care toată viața lui a făcut ceea ce a crezut că trebuie să facă. Mă tem doar ca mai târziu să nu fiu asociat cu această uneltire de oameni

mediocri. Vreau să supraviețuiești ca să povestești cum a fost: că Seneca s-a ținut departe de planurile lui Calpurnius Pison.

Bărbatul care a vrut să-i urmeze lui Nero nu fusese decât un ambițios cu temeri mascate de prestanță, de vocea lui frumoasă și de bogăția pe care o afișa.

Dar, când Natalis și Scaevinus au fost arestați, n-a îndrăznit să riște totul pe o carte, să se prezinte în fața soldaților, să încerce să-i atragă jucându-și astfel viața care, oricum era pierdură, căci fuseseră descoperiți. Și poate că, datorită ajutorului tribunului Flavus, al centurionului Asper, al altor ofițeri care îl detestau pe Tigellin, l-ar fi obligat pe prefectul Faenius Rufus să se demaște ca fiind unul de-al lor. Și atunci ar fi putut învinge.

Pison n-a îndrăznit.

S-a închis în *villa* lui.

A așteptat ca un grup de pretorienii pe care Nero îi alesese din rândul noilor recruți – căci se temea de vechii soldați poate câștigați de partea uneltitorilor – să vină să-l anunțe că urma să moară.

A adăugat câteva fraze testamentului său, lingușeli rușinoase la adresa lui Nero, pentru ca soția lui, interesantă doar prin frumusețea trupului său, să nu fie îngrijorată.

Apoi și-a tăiat venele.

Ora morții maestrului Seneca sosise.

Capitolul 41

Nu i-am ținut mâna maestrului meu Seneca în clipa când sângele, scurgându-se din răni, îi lua viața.

Este remușcarea și suferința mea.

Nu l-am ajutat să treacă pragul. Nu știu dacă ultima lui privire era plină de speranță sau de groază.

Sau, pur și simplu, goală.

Martorii agoniei lui, care a fost lungă, mi-au descris fiecare dintre gesturile lui, mi-au relatat cuvintele pe care le-a rostit.

Mi s-a vorbit de curajul lui, de seninătate, de ironie, chiar și cu glas mai scăzut, de *emoția* lui.

Ce ascundea acest cuvânt?

Ca să răspund, n-am altă soluție decât să citesc și să recitesc ultima scrisoare pe care am primit-o de la el.

Când mi-a adus-o de la Roma mesagerul, fără îndoială Seneca murise.

Iată ce îmi scria.

Dragă Serenus, va veni moartea. Nu mă tem de ea.

Să pot alege felul în care ea se va strecura în mine și momentul când o voi invita să-și facă datoria este fără îndoială o binefacere a zeilor.

Cred că Nero se va arăta generos în această privință.

Moartea mea o să-i fie atât de plăcută că va consimți, sunt sigur de asta, să merg singur în întâmpinarea ei.

Dar va veni.

Și-a ucis mama, fratele, sora-soție. Nu-i mai rămânea decât să adauge acestor crime pe cea a omului care l-a crescut și instruit.

Cum ar putea renunța la asemenea plăcere și la libertatea, pe care astfel o va cucerii, de a trăi fără martorul copilăriei sale?

Îți scriu de la proprietatea mea de pe via Appia, la patru mile de Roma. Nero mi-a îngăduit să mă retrag aici. Moartea mea va fi astfel mai discretă. O va anunța când va avea chef și chiar va putea să se lamenteze, pretextând că m-a doborât boala.

Îi place să joace astfel de roluri, să ascundă sub lacrimile actorului grimasa crudă a ucigașului.

Părăsesc viața fără regrete.

Am văzut astăzi, la prânz, într-o arenă aproape goală, situată în orașul Parus, nu departe de domeniul meu, oameni goi obligați să se omoare între ei.

Cei câțiva spectatori urlau de bucurie, ca și cum descopereau că moartea de om, fără spectacolul căștilor, armurilor, sulitelor, plaselor, tridentelor, îi incinta mai mult.

Imaginează-ți, dragă Serenus, acele piepturi goale și expuse, sângele care țâșnea.

Ca și tine, cunosc toate astea.

Dar, în dimineața aceasta, pentru că sunt aproape de moarte, am fost mai mult ca oricând lovit de jocurile crude care nu lasă supraviețuitori.

Cel care a învins fiarele trebuie să rămână în arenă ca să continue lupta. Numai moartea triumfă, cu ajutorul colților sau al pumnilor, cu focul sau fierul soldaților însărcinați să-i lichideze pe aceia dintre luptători cărora le-a întors spatele un timp.

Cum vrei să-mi regret moartea care se apropie?

Orientul și tirania stăpânesc Roma.

Ceea ce speram pentru ea, echilibrul și clemența, nu s-au împlinit.

Pun deci să mi se pregătească lamele care-mi vor tăia pielea și venele, și flacoanele cu otravă pentru ca treaba să se facă mai repede.

Dar nu te lăsa atras de moarte, Serenus!

Tu trebuie să trăiești cât de mult poți. Atât cât zeii ți-o îngăduie. Încearcă să fii propriul stăpân și astfel timpul care până acum îți scăpa sau ți se fura, nu-l risipi, ai grijă de el.

Să știi că în afară de gânduri, tot ce lăsăm în urma existenței noastre aparține morții. Ce am reușit să scriem pe tăblițe sau pe papirusuri prinde viață imediat ce le citește cineva.

Gândește-te la asta, Serenus: cunoașterea este întotdeauna naștere.

Îți dau sărutul prieteniei!

Când am citit această ultimă frază, am simțit nevoia să strâng la piept trupul celui care m-a învățat atâtea.

Dar când, două zile mai târziu, m-am prezentat la intrarea locuinței sale, am aflat că trupul lui Seneca fusese incinerat fără nici o ceremonie funebră, așa cum poruncise în testamentul scris în vremea când, încă bogat și puternic, se gândea la ultimele lui clipe.

Am avut impresia că totul în jurul meu se prăbușește. M-am clătinat, am întins brațele ca pentru a mă agăța de umărul maestrului meu, dar mâinile mele au lovit în zadar aerul.

Nu aveam nici trup viu de care să mă sprijin, nici cadavru ca să-mi plâng doliul, nici mormânt ca să mă reculeg.

Nu-mi rămăneau de la maestrul meu decât amintirile și ultima lui scrisoare.

Atunci m-am decis să strâng mărturiile celor care asistaseră la moartea lui.

Totul a început odată cu venirea lui Gavius Silvanus, tribunul unei cohorte pretoriene.

A năvălit în locuința lui Seneca, la masă cu soția lui, Pompeia Paulina, și cu doi dintre prietenii lui tineri, Barinus și Petrus, pe care îi folosea ca secretari și pe care ajunsese să-i gelozesc.

Tribunul, cu mâna pe mânerul spadei, a dat ordine soldaților care îl urmau. Soldații trebuia să încercuiască *villa* și să împiedice pe oricine să intre sau să iasă.

Apoi s-a întors spre Seneca și, respectuos, dar dur, i-a transmis

întrebările la care Nero voia un răspuns.

Seneca a zâmbit.

Își imagina oare împăratul că maestrul meu avea să confirme mărturisirile făcute de meteorii Natalis, Scaevinus și de toți cei care, ca să scape de tortură, au dat numele pe care el dorea să le audă ca să găsească în ele pretextul să-i ucidă pe cei pe care deja decisese să-i suprime?

Seneca a răspuns deci că nu era chiar atât de nebun încât să-și riște viața pentru ca Pison să poată accede la demnitatea imperială, câtă vreme omului îi plăcea să declame pe scenă în costum de tragedian!

Tribunul a tresărit la gândul că trebuia să raporteze răspunsul lui Nero.

L-a asigurat că s-a achitat de sarcină, mulțumindu-se să spună că Seneca negase orice participare la complotul lui Pison. Tigellin și Nero s-au privit, apoi i-au poruncit lui Gavius Silvanus să se întoarcă la Seneca și să-i transmită ordinul de a se sinucide.

Și, dacă refuza, să fie omorât.

Înainte de a se supune, Gavius Silvanus l-a consultat pe prefectul pretoriului, șeful lui, Faenius Rufus. Oare trebuia să transmită ordinul lui Nero? Amândoi, ca și alți pretorienii, tribunul Flavus și centurionul Asper, făcuseră parte din uneltire. Dar nu fuseseră descoperiți.

Cu atât mai mult trebuia să execute ordinele lui Nero.

Toți niște lași!

Gavius Silvanus n-a îndrăznit să înfrunte privirea lui Seneca, iar cel care a pătruns în camera maestrului meu ca să-l anunțe că trebuia să se sinucidă a fost un centurion, care în același timp i-a interzis dreptul de a-și completa testamentul.

Seneca a înaintat atunci spre prieteni și soția sa.

— Nu vă pot arăta recunoștința mea, nu sunt lăsat, a spus el. Vă las deci amintirea vieții mele, a prieteniei mele fidele și a virtuților mele.

Paulina, Barinus și Petrus plângeau.

La început le-a reproșat-o cu tărie, apoi cu o voce mai blândă. Era în asta un mod de a le arăta că trebuie să fie credincioși filosofiei pe care le-o predase, argumentelor la care meditaseră împreună și că toți ajunseseră la concluzia că trebuia să accepte cu înțelepciune amenințările Fortunei? Și cum ar fi putut ei crede că Nero nu-și va manifesta cruzimea, el cel pe care nici o legătură de rudenie nu-l împiedicase să ucidă?

— Haideți, trebuie să rămânem senini.

Acela a fost momentul când, luându-și soția în brațe, maestrul meu

și-a dovedit ceea ce Barinus și Petrus numesc *emoția* lui. Își lua adio de la Paulina în timp ce ea își cerea dreptul să moară odată cu el, hohotind, agățându-se de umerii lui, cerând să fie lovită. Martorii, Petrus și Barinus, dar și sclavii, m-au ajutat să reconstitui cuvintele lui Seneca când i-a cedat Paulinei și i-a spus:

— Ți-am arătat partea plăcută a vieții; dar tu preferi gloria de a muri. N-o să-ți iau dreptul să dai un asemenea exemplu. Pentru că hotărârea pe care o arată un sfârșit atât de curajos este la fel de mare pentru amândoi, dar în plecarea ta din această viață există și mai multă măreție!

Apoi, cu o singură mișcare, și-a tăiat venele de la mâini.

Din trupul lui bătrân și slăbit de simplitatea regimului aspru, sângele se scurge încet. Seneca se apleacă. Mâna ține hotărât pumnalul ascuțit. Înfinge vârful lamei în gambe și în spatele genunchilor. Își caută încet venele. Își mușcă buzele ca să nu țipe. Fața pălește, se crispează.

O vede pe Paulina al cărei sânge țâșnește din brațele tăiate.

Seneca se teme ca suferințele lor să nu fie insuportabile și pentru unul și pentru celălalt, așa că poruncește să fie dus într-o cameră și să fie lăsat cu Petrus și Barinius cărora le va dicta ultimele gânduri.

Nu le cunosc.

Dar fără îndoială a reluat ceea ce îmi scria în scrisoarea lui.

În acest timp, soldații, libertzii se agitau în jurul Paulinei.

Gavius Silvanus a primit ordin de la Nero să o salveze, căci moartea ei inutilă putea păta gloria împăratului, triumful lui asupra uneltirilor, și conferi lui Seneca încă puțin prestigiu. I-au legat brațele Paulinei. Au forțat-o să bea din elixirul vieții.

Dar fața și corpul i-au rămas livide.

Și când am văzut-o, nemișcată, cu ochii ficși, mi s-a părut că, deși rămasă în viață, elanul vital o părăsise.

Paulina n-a asistat deci la ultimele clipe ale lui Seneca.

Agonia lui este lentă. Pare că moartea își întârzie cu plăcere victoria.

Atunci, ridicând încet brațele, cere ca doctorul lui să-i administreze otrava pregătită de multă vreme, cea care, altă dată, folosea pentru uciderea oamenilor condamnați de judecata tribunalelor ateniene.

Seneca bea și el cucuta.

Dar trupul rezistă. Trebuie deci să se termine.

Cere să fie cufundat într-o baie caldă. Apoi, este transportat într-o cadă unde, în fine, învăluit de apa fierbinte, moare.

Adio, maestrul meu întru înțelepciune și viață.
Adio, Seneca.

M-am întors în *villa* lui romană despre care se vorbea că avea s-o ia Nero.

Am străbătut aleea pe care am urcat-o de atâtea ori.

M-am oprit în fața statuii lui Apollo și mi-am amintit de conversațiile noastre.

Se vorbește prin Roma că în sânul complotului lui Pison pretorien ca tribunul Sibirius Flavus și centurionul Asper se pregăteau, imediat ce va fi asasinat Nero, să-l omoare și pe Pison și să-i dea Imperiul lui Seneca, care nu a participat niciodată la vreuna din crimele lui Nero și pe care înțelepciunea, grija pentru echilibru și îngăduință, respectul pentru tradiții și instituții îl făceau demn să ocupe rangul suprem.

N-am observat niciodată la Seneca vreo urmă a acestei ambiții.

Nero domnea. Seneca încerca să-l sfătuiască, să-l împiedice să cedeze înclinațiilor rele. Dar cunoștea natura sălbatică și perversă a tânărului împărat.

Și Nero continuă să domnească fără ca nimic și nimeni să se opună demenței și tiraniei lui.

Capitolul 42

Nero tiranul m-a iertat.

Știa totuși – delatorii lui trebuie să-i fi amintit – că fusesem elevul și prietenul lui Seneca.

Și nu-l implorasem, ca atâția alți nobili romani, să-mi cruțe viața.

Nu-i mulțumisem că mi-a omorât apropiații, așa cum mulți dintre cetățenii bogați o făceau.

Măcelul fusese atât de mare, încât orașul era străbătut în toate direcțiile de cortegii funerare. Dar casele victimelor pretorienilor lui Nero erau împodobite cu lauri ca într-o zi de triumf. Toți lăsau impresia că se mândreau că au îndurat, prin trupul părinților sau al prietenilor, pedeapsa împăratului.

Și i-am văzut pe acei oameni îngroziți sărutând mâna lui Nero, ca și cum era a unui zeu.

În Senat un consul a propus chiar să se ridice un templu zeului Nero. Împăratul, personal, a refuzat, știind că onorurile divine nu erau atribuite decât unui prinț mort: se temea că ridicarea unui templu închinat lui să nu prevestească dispariția lui.

Dar a acceptat să fie numită luna aprilie „luna lui Nero” și i-a consacrat lui Jupiter, răzbunătorul, pumnalul pe care Scaevinus voise să-l folosească ca să-l omoare.

A ascultat cu un zâmbet disprețuitor declarațiile de supunere ale tuturor senatorilor pe care tocmai îi anunțase că fusese zdrobit complotul și că nu omorâse decât ca să se apere și să protejeze Imperiul.

Și când senatorul Junius Gallio, fratele mai mare al lui Seneca, s-a ridicat și, în lacrimi, i-a cerut să-i lase viața, umplându-se de rușine prin denunțarea ambițiilor fratelui mai mic, Nero l-a ignorat, părăsind Senatul când lașul încă se smiorcăia, mângîind gloria fratelui și a familiei sale.

Mă miram deci că am rămas în viață.

Și când l-am văzut înaintând în vestibulul *villei* mele din Capua pe tribunul Varin, care comanda o cohortă de germani din garda pretoriană a lui Nero, m-am gândit că moartea tocmai pătrundea în locuința mea prin acest soldat cu cască, înaintând cu pas măsurat, cu mâna strânsă pe mânerul spadei.

Aveam pregătite stiletele pentru tăiat venele și flacoanele cu otravă. Administratorul meu, bătrânul libert Nolis, amanta mea, Sala, și ea tot o

libertă, chirurgul grec, Cinyras, erau alături de mine, cu fețele chinuite de groază și disperare.

Varin mi-a adus un mesaj de la Nero.

Împăratul era îngrijorat pentru sănătatea mea. Ce alt motiv decât boala m-ar fi împins să părăsesc Roma unde puteam conta pe prietenia pe care o arăta celor care îl slujeau cum trebuie?

Și Nero credea că eram unul din aceia.

Îmi cerea deci să mă întorc imediat ce voi putea. Și dorea să se întâmple cât mai curând posibil.

Mi-am amintit de cuvintele lui Seneca. „Când nu poți uicide un tiran, trebuie ori să fugi, ori să-l slujești.”

Așadar m-am întors la Roma, convins că un zeu veghea asupra mea, oprind spada tiranului.

Nu putea fi unul din acei zei cărora Nero le oferea aproape în fiecare zi ofrande.

M-am gândit la Hristos, zeul ai cărui discipoli fuseseră persecutați. Poate mă apăra pentru că fusese impresionat și revoltat de torturile pe care tiranul le aplicase credincioșilor lui?

L-am rugat pe Hristos fără să știu ce cuvinte trebuia să-i adresez, nici ofrandele pe care trebuia să i le aduc.

Apoi am plecat spre Roma.

De cum am sosit, am apreciat favoarea care mi se făcuse, căci cruzimea lui Nero doboră cu violente lovituri de spadă.

Copiii condamnaților erau omorâți la fel ca părinții lor. Erau alungați din Roma. Apoi îi omorau sau îi lăsau să moară de foame, adesea îi otrăveau alături de sclavi și pedagogi.

Descopeream un oraș îngenunchat în care funeraliile victimelor alternau cu acțiunile de mulțumire închinat zeilor că l-au salvat pe Nero.

El traversa forumul, Câmpul lui Marte, înconjurat de pretorienii germani. Intra în Senat, voia să-i ridice o statuie lui Tigellin și unuia din consilierii lui, Nerva, unul dintre cei mai răi lingăi și delatori.

Îl recompensa pe Natalis ale cărui mărturii ajutaseră la demascarea uneltirii și care i-l desemnase pe Seneca drept adevăratul inspirator al lui Pison.

L-a acoperit de bogății pe Milichus, denunțatorul căruia i-a dat numele de „Salvator”.

Dar continua să pună să fie executați cei care până atunci reușiseră să scape de delatorii și călăii lui.

Așa s-a întâmplat cu prefectul de pretoriu Faenius Rufus care încercase, devenind el însuși spion și călău, să ascundă faptul că fusese unul din complicii lui Pison. Acuzat de alți condamnați, printre care Scaevinus, și alți pretorienii, Rufus s-a bâlbâit, cu trupul acoperit de sudoare, aruncând priviri de animal hăituit.

Cu un gest, Nero a poruncit să fie pus în lanțuri. Rufus a murit ca un laș, după ce, în testament, îl implorase pe Nero să-l ierte. Și, s-a văicărit până ce spada i-a tăiat capul.

Centurionul Asper a fost mai curajos.

I-a ținut piept lui Nero care îl interoga.

— Nu te pot ajuta decât omorându-te, pentru că ești mânjit de toate mizeriile, i-a replicat Asper.

Nero a dat înapoi, tremurând, în timp ce Asper era trimis la tortură și la moarte.

Tribunul Sibirius Flavus l-a acuzat și el pe Nero care, aplecat asupra lui, îl chestiona, întrebându-l din ce cauză uitase jurământul care îl lega pe soldat de împăratul său.

— Te detestam, a răspuns Flavus. Și nici un soldat nu ți-a fost mai credincios câtă vreme ai meritat să fii iubit. Am început să te urăsc după ce te-ai dovedit ucigașul mamei tale, al fratelui și al soției tale, și apoi vizitiu, bufon și incendiator.

Vocea lui Flavius fusese puternică, iar cel care a aplecat capul și a fugit, biciuit de asemenea acuzații, pe care niciodată nimeni nu îndrăznise să le aducă împotriva lui, a fost Nero.

Onoare tribunului Sibirius Flavus care, pe marginea mormântului pe care călăul lui, un alt tribun, Veianus Niger, i-l săpase, și care atunci când acesta l-a invitat să nu se teamă să întindă gâtul, a spus:

— Numai dacă tu, Niger, ești în stare să lovești cu curaj.

Și brațul lui Niger a tremurat atât de tare, că a trebuit să încerce de două ori ca să-i taie capul lui Flavus, lăudându-i-se lui Nero că l-a omorât pe Flavus o dată și jumătate.

Căci cruzimea tiranului era contagioasă precum ciuma.

Nero îi lăuda pe lași și pe corupți. Spera să cumpere sufletele, punând să se împartă fiecărui pretorian două mii de sesterți și grâu pe gratis.

Curajoșii erau trimiși la moarte sau reduși la tăcere.

Am ales să tac și mi-a fost rușine când am aflat că Lucanus, nepotul lui Seneca, murise recitând unul din poemele sale care evoca agonia unui soldat rănit care se îneacă.

„Zdrobit, e despicat în două și sângele lui nu țâșnește dintr-odată, ca dintr-o singură rană, încet picură din venele tăiate, iar tresăltările sufletului care străbate bucățile sfâșiate ale trupului sunt oprite de ape.”

Cinste lui Lucanus.

Și salvarea tribunului Gavius Silvanus care îi dusesese lui Seneca ordinul de a se sinucide.

Tigellin descoperise ceva mai târziu că Silvanus, la fel ca prefectul Rufus, și centurionul Asper sau tribunul Flavus, făcuse parte din complot.

Totuși Nero, morocănos, murmurase că nu voia să fie omorât Gavius Silvanus. Refuza și să-l interogheze. În cele din urmă, Silvanus executase ordinele și Seneca era mort.

Tribunul Gavius Silvanus să fie uitat, să fie lăsat în viață!

Dar Silvanus apucase spada cu amândouă mâinile și și-o împlântase în piept în dreptul inimii.

Capitolul 43

Eram la câțiva pași de Nero când Tigellin l-a anunțat, de parcă ar fi fost o victorie, sinuciderea lui Gavius Silvanus.

I-a pierit glasul când l-a văzut pe Nero aplecându-se, închizându-și ochii pe jumătate, lăsând capul ca și cum voia să-și ascundă privirea și fața de toți cei care, în spatele scenei teatrului, îl înconjurau.

Erau acolo, păziți de pretorienii, de apropiații lui Nero, libertii, curtenii, *Augustusianii* și toți cei care, la fel ca mine, nu îndrăzniseră să refuze invitația la jocurile neroniene.

De la mijlocul zilei, adunați în gradene, îl aclamasem pe împăratul care recitase, cântase, schițase pași de dans, cu trupul lui fleșcăit într-o tunică strânsă care îi scotea în evidență picioarele groase, burta revărsată și umerii înguști.

Îmi manifestasem veselia și admirația alături de ceilalți.

Știam că iscoadele amestecate în mulțime observau comportamentul spectatorilor.

Era destul să nu-ți manifesti entuziasmul, sau pur și simplu să câști de plictiseală, pentru ca soldații răspândiți prin gradene să vină să te ridice, să te arunce afară din teatru, să te bată și adesea să te omoare.

Am rămas deci în picioare ca să-l aclam fără încetare pe Nero, Împăratul-Soare. Și constatam surprinderea delegațiilor venite din provinciile Imperiului, rușinea și disprețul care îi cuprindeau când îl vedeau pe stăpânul Romei ștergându-și ca un actor sudoarea de pe față cu pulpana hainei, îndoindu-și genunchiul și salutând respectuos publicul cu un gest al mâinii, el, împăratul lumii! Părea foarte fericit și uimit când judecătorii îi decernau coroanele elocinței, ale cântului și poeziei.

Plebea aplauda și mai tare.

Când, în fine, împăratul se retrăgea, mulțimea se grăbea spre ieșirile prea înguste ca să se scurgă prin ele, și se îngrămădeau, se călcau în picioare, alergau – atât de grăbiți erau, după orele petrecute în gradene, să ajungă în cele din urmă afară.

Sufletul tribunului Gavius Silvanus alesese să fie liber.

Și asta nu suporta Nero.

După ce l-a ascultat pe Tigellin, aruncase cu o singură mișcare coroanele de lauri care tocmai i-au fost date pe scenă. Părea că nu mai aude aclamațiile care, astupând zgomotul mulțimii, țipetele, umpleau încă amfiteatrul. Rămăsese cu capul plecat și cu Tigellin în fața lui, cu

măinile atârinate, cu gura deschisă. Era nemișcat, îngrozit.

Cu o mișcare aproape imperceptibilă, Tigellin ceruse *Augustusianilor* să aplaude și ei, iar în spatele scenei luminate de torțe, bătăile din palme răsunaseră atât de tare încât pământul păru-se să se zguduie.

Nero se ridicase încet, privind în jurul lui, oprindu-și privirea pe fiecare chip.

Mă retrăsesem ca să rămân în umbră, sigur în noaptea asta, cineva trebuia să fie omorât, sacrificat, pentru ca Nero să se simtă din nou stăpân pe toți și pe toate, ca un zeu, și pe faptul că nimeni nu putea scăpa voinței sale.

Trebuia să uite, prin sângele vărsat, de sufletul eliberat al tribunului Gavius Silvanus.

Iar eu i-am mulțumit zeului necunoscut care și el preferase moartea pe cruce supunerii, renegării, zeului care mă apăraseră și care încă veghea asupra mea, pentru că privirea lui Nero mă ignorase, că puteam părăsi teatrul, că pretorienii pe care-i vedeam alergând în spatele unuia dintre tribunii lor nu se îndreptau spre locuința mea, ci spre forum.

Acolo, într-o *villa* bogată, care domina inima Romei, trăia consulul Vestinus.

Era un bărbat impulsiv și virtuos, pe care Pison refuzase să-l accepte în complotul lui, temându-se de un rival mai talentat și mai curajos decât el.

Vestinus nu se temuse niciodată de Nero.

Fusese tovarășul lui din copilărie. Amândoi își cunoșteau defectele. Vestinus știa totul despre lașitatea și frica lui Nero, și nu puține despre cruzimea lui. Nero avusese de suferit din cauza violenței lui Vestinus, a voinței lui de a obține cu orice preț ceea ce dorea. Îl ura deci pe acest nobil inteligent, riguros și bogat.

În casa lui, deasupra forumului, Vestinus avea în serviciul lui o mulțime de sclavi, toți frumoși, toți de aceeași vârstă, și când Nero se ducea acolo avea impresia că nu el era împăratul, că Vestinus îi scăpa așa cum Gavius Silvanus tocmai o făcuse.

Și apoi Vestinus îl sfidase de curând însurându-se cu Statilia Messalina, o femeie cu șolduri largi, cu ținută mândră, cu mers de suverană, căreia Nero i-a fost unul din amanți și pe care chiar se gândise s-o ia de soție.

Dar Vestinus i-o luase înainte.

Atunci, în acea noapte, conduși de tribunul Gerellanus, pretorienii au

năvălit, cu spada în mână, în casa consulului Vestinus.

Acesta era la cină, înconjurat de musafirii care au fost cuprinși de groază văzând soldații arestându-l și închizându-l în camera lui.

Tribunul Gerellanus le-a explicat că un chirurg îl aștepta acolo, că primise ordin de la Nero să-i taie venele lui Vestinus și cum trupul consulului era unul încă tânăr și viguros, trebuia să-l arunce în apă fierbinte ca moartea să-l ia în stăpânire.

Pretorienii înconjoară sala unde musafirii tremură, neștiind nimic despre ce decisese împăratul în legătură cu ei.

Căutau să audă ce se petrecea în camerele vecine unde agoniza Vestinus.

Dar era liniște. Suporta tortura fără să se vaite, fără să vorbească.

Noaptea a fost o lungă agonie.

În fine, în zori, pretorienii au părăsit casa, lăsând acolo trupul însângerat și cald încă al consulului.

Musafirii au fugit aducând mulțumiri zeilor, încă înțepenți de frică, în timp ce zorii se revărsau asupra Romei.

Fiecare zi aducea noi crime sau întâmplări neașteptate, ca și cum Nero se străduia să dovedească în orice clipă că el era singura ființă liberă, la fel ca un zeu, și că toți trebuiau să i se închine și să-i accepte bunăvoința.

Așa l-a obligat să se sinucidă pe fratele mai mic al lui Seneca, Junius Gallio, o ființă cu suflet servil, care se dezonorase încercând să-și salveze pielea.

Acorda credit tuturor denunțurilor, îi recompensa pe delatorii care îl ajutau să găsească pretexte ca să omoare și să pună mâna pe averea celor morți.

Astfel au fost găsiți morți în casa goală, pentru că dăduseră toate bunurile sclavilor eliberându-i, părinții lui Rubellius Plautus căruia Nero îi provocase moartea. Plautus sperase că soția lui va scăpa de răzbunarea lui Nero. Dar ar fi putut împăratul să-i lase în viață pe martorii crimelor sale?

Și cu atât mai puțin cu cât nenorocita de soție, Politia, văduva într-un doliu fără sfârșit, urla la trecerea lui Nero, cerând dreptate, blestemându-i pe libertii care îl incitau pe împărat să-i lovească pe părinții nevinovați ai lui Rubellius Plautus.

Nu adevărul sau dreptatea erau cele care îl îndemnau pe Nero, ci bucuria, plăcerea, neprevăzutul, senzația că este atotputernic față de tot și toți.

Golea cuferele statului și pe cele ale templelor, pentru a băga în *villa*

de la Lugudunum, distrusă de un incendiu, cele patru milioane de sesterți necesari reconstrucției.

Punea să se navlosească tireme ca să ajungă în Africa, unde cavalerul Bassus pretindea că a visat uriașa comoară a Didonei, fondatoarea Cartaginei. Miile de lingouri de aur erau îngropate la câțiva metri în pământ, într-un loc pe care, în visul lui, Bassus îl localizase cu precizie. Ca să umple lăzile Romei și să facă să domnească luxul în tot Imperiul, ar fi fost destul să sape pământul câteva mii de sclavi.

Nero l-a crezut. Toată Roma aplauda. Scriitori, poeți, cântăreți celebrau Fortuna care, încă o dată, îi acorda lui Nero binefacerile ei.

Apoi Bassus s-a omorât.

Nu era nici urmă de comoară, zeii își bătuseră joc de el.

Dar nimeni n-a îndrăznit să cârtească împotriva lui Nero.

Abia dacă îndrăzneau să ridice capul ca să privească cerul care se acoperea de nori, era înghițit de vântul intemperiilor, de furtuni purtătoare de epidemii.

Orașele erau ruinate, copacii – smulși, recoltele distruse în toată Campania.

La Roma, casele se umpleau de cadavre, străzile – de cortegii funerare. Nimeni, nici cavalerii, nici senatorii, nici cetățenii plebei, nici sclavii nu scăpau de boală.

Înălțau ruguri ca să-și ardă morții.

Și adesea pretorienii îi aruncau în ele pe cei vii, ale căror trupuri, după cum li se părea, erau deja atinse de epidemie.

Am supraviețuit.

Așadar, acel an mânjit de atâtea crime s-a încheiat prin revolta naturii care, ca un tunet, venea să amintească faptul că universul avea un suflet și că putea și el, precum Gavius Silvanus, să se manifeste liber.

Partea a zecea

Capitolul 44

Voiam să cred în Hristos, zeul cel nou.

Dar adesea mă îndoiam de puterea lui.

Îl invocam, apoi îl priveam pe Nero așezat în loja lui din mijlocul amfiteatrului. Fața păstoasă era acum acoperită de o barbă moale, ca și cum voise să amintească faptul că descindea din Ahenobarbi, care și ei aveau o „barbă ca bronzul”, și că în persoana lui se adunaseră toate familiile care domniseră de la Augustus și Caesar.

Era trunchiul puternic al Imperiului.

Se ridică.

Poartă adesea o tunică de actor, sau chiar casca verde, pe care o pune în timpul curselor de care. Și ciroul sau amfiteatrul sunt drapate cu stofă din aceeași culoare.

Mulțimea îl aclamă, supusă. E mai servilă decât cel mai supus dintre sclavi. Așteaptă ca Nero să dea semnalul plecării în cursă a carelor sau intrarea în arenă a animalelor sălbatice sau a gladiatorilor.

Este recunoscătoare. Nu-i pasă de moartea care amenință sufletele libere.

Nero o îndoapă cu serbări, concursuri, jocuri, spectacole, îi împarte sesterți și grâu.

Se ridică pe vârful picioarelor. Trupul lui este umflat, țâșnește vanitatea din el, ca și cum tot sângele victimelor care a curs atât de mult în acest an mânjit de crime, l-ar fi săturat, l-ar fi fericit.

Hristoase, tu ce faci?

Ești mai slab decât zeii Romei sau ai Orientului în fața cărora Nero își depune ofrandele și aduce sacrificii?

Îl observ.

Un joc de oglinzi trimite spre el, pe fața lui, strălucirea roșie a soarelui la amurg.

El este zeu. Mulțimea strigă că Jupiter l-a apărut și l-a ales ca să apere Roma și Imperiul său. Este protectorul plebei și marele pontif care celebrează amintirea lui Augustus.

Hristoase, tu ce faci?

Lași să moară sufletele libere.

Tu ești cel care te-ai înălțat din morți, care aduci învierea, dar nu văd nici unul dintre nobilii morți ridicându-se.

Tigellin este cel care triumfă.

În picioare, în fața lui Nero, îi șoptește la ureche. Nero ridică puțin capul, ca și cum cuvintele lui îi mângâie gâtul, ceafa. Face un pas, și mulțimea îl îndeamnă să urce din nou pe scenă.

O să cânte, să declame, niciodată sătul, întotdeauna lacom de aplauze, de coroane.

Se șoptește că va coborî gol în arenă, ca Hercule, și că o să pună la pământ un leu – câte otrăvuri vor fi fără îndoială înghițite de acesta – fie doborându-l cu lovituri de măciucă, fie sufocându-l în brațe.

N-am văzut asta, dar zvonul acestei fapte vitejești se răspândește în Roma: Nero este Apollo; Nero este Hercule; Nero este zeul și Roma este lumea.

Se spune că a adus sacrificii cultului lui Mithra, că a coborât în fundul unei gropi deasupra căreia a fost omorât un taur negru; sângele animalului i-a inundat corpul, conferindu-i forță, virilitate, lăcomie.

Tigellin sau chiar și Sabinus – fiul unui gladiator și al unei slave, care și-a oferit trupul și frumusețea tuturor celor care au vrut să plătească, fie că au fost sclavi sau cavaleri și poate chiar împăratul –, îi șoptește nume de oameni bogați cărora li se pot lua averile și pot fi obligați să scrie un testament în favoarea împăratului sau al unuia din apropiații lui.

E destul un cuvânt de aprobare din partea lui Nero, chiar de o ezitare sau o tăcere care să treacă drept aprobare, și pretorienii se aruncă pe pradă.

Se aduc acuze. Unul a cunoscut-o pe Agrippina. Altul a făcut parte din grupul lui Pison sau Seneca. Trebuie să se supună, să-și cedeze bunurile, să moară tăindu-și venele.

Poate am supraviețuit pentru că, doar cu excepția locuinței mele din Capua, nu aveam nimic?

Iar *villa* asta, pentru Nero, delatorii și libertii lui nu era decât o construcție veche, modestă, ridicată sub Republică, în vremea lui Caesar, de strămoșul meu Gaius Fuscus Salinator.

În ce-l privește, Nero, nu mai termina de extins Casa aurită, mușcând fără încetare din pământurile Romei. Se putea citi pe zidurile *villei* această epigramă: *Întreaga Romă va fi casa lui! Cetățeni, plecați spre Veies, până când blestemata de Casă nu înghite curând și Veies!*

Ca toți trecătorii, abia îndrăzneam să ridic ochii ca să descifrez inscripția. Delatorii stăteau la pândă ca să prindă privirile, să audă comentariile, să-i indice pretorienilor pe cei care lăsaseră impresia că

zâmbesc, întârziaseră, păruseră că aprobă critica la adresa împăratului.
La animalele sălbatice cu ei! La torturi, cu imprudenții!
Iar pentru iscoade, recompense.

Nero este generos cu cei care îl slujesc.

Libertii care îl înconjoară, Epaphrodite, Sabinus, se îmbogățesc, obțin magistraturi și glorie.

Sabinus devine prefect al pretoriului în locul lui Faenius Rufus, omorât ca fiind complice al lui Pison.

Tovarășii de desfrâu, și acea femeie, cea care-i procură plăcerile, Calpurnia Crispinilla, sunt acoperiți cu daruri.

L-am văzut pe Nero, cu trupul lungit, ridicând încet mâna, indicându-l pe ținătorul Menecrate și dându-i cu un simplu gest o avere și o locuință de triumfător. Și face același lucru, din loja lui din amfiteatru, pentru Spiculus care, cu spada lui scurtă, apărat numai de un scut și o cască, reușea să respingă asalturile a trei retiari pe care îi omorâse cu toate tridentele și plasele.

Toți aceștia, actori, gladiatori, muzicanți, liberti, delatori și chiar plebea, îl aclamau pe Nero.

Nimic nu-i putea revolta!

Nici chiar faptul că a poruncit să i se facă funeralii demne de un rege lui Paneros Cercopithecus, un cămătar care îl îmbogățise, oferindu-i domenii și *viile*! Nici că onora în fiecare zi, în fața apropiaților săi și uneori sub ochii tuturor spectatorilor din amfiteatru, o mică statueta din lemn reprezentând o tânără fată, pe care un necunoscut, cetățean din plebe, i-o dăduse, asigurându-l că îl va apăra de conjurații. Pentru că Pison și complotul lui fuseseră descoperiți în același timp și membrii ei torturați, Nero onora statueta ca pe o divinitate atotputernică, oferindu-i în fiecare zi trei sacrificii!

N-am auzit niciodată ridicându-se vreo voce sau pur și simplu un murmur de uimire că împăratul lumii, precum cel mai superstițios plebeu, se închină la o statueta stângaci sculptată, câtă vreme Jupiter învingătorul sau chiar Apollo îl consideră fiul lor!

M-am gândit că plebea Romei va accepta orice.

Iar cei care îl disprețuiau sau îl urau se temeau prea tare ca să-l combată.

Și cei care îl înconjurau profitau prea mult de puterea lui ca să-l abandoneze sau trădeze.

Putea deci să-și permită totul.

Se vorbea chiar – am mai spus-o – că se gândea să schimbe numele Romei. Voia ca orașul lui Romulus și Remus să se cheme de-acum

înainte Neropolis.

Și așa a fost timp de mai multe săptămâni, când regele Armeniei, Tiridate, după o călătorie de nouă luni, a debarcat în Italia.

Îi promisese generalului Corbulon că vine să fie încoronat, el, deja rege și preot al religiei sale, la Roma de către Nero.

Întregul oraș era entuziasmat, l-a sărbătorit pe Nero împăratul triumfător, pacificatorul, cel care, în sfârșit, obliga Imperiul părților să recunoască măreția Romei și puterea ei.

Ascultam laudele. Asistam la serbări, la celebrări. Eram fascinat, cu trupul prins în mulțimea atât de înțesată, că părea că se încheagă.

Roma mea era puternică, glorioasă, invincibilă.

Îl făcea să îngenuncheze pe regele părților, care își încrucișa brațele în semn de supunere și îl implora pe Nero să-l facă rege.

În haine de triumf, înconjurat de toți senatorii, în fața forumului plin de cohortele pretoriene cu steagurile lor, Nero a luat tiara de pe fruntea lui Tiridate și i-a pus pe frunte o coroană.

Pentru prima oară, Roma își impune legea până la capătul Asiei, și Nero, tiranul, împăratul histrion era cel care triumfa.

Am ascultat mulțimea aclamându-l. Era beat de entuziasm, de orgoliu și de bucurie.

Era o zi de aur.

Niciodată nu se văzuse în Roma defilând un cortegiu atât de somptuos, regele, regina cu viziera de aur, copiii lor, părinții regilor din Asia, și trei mii de cavaleri în fruntea cărora de afla Vinicianus, ginerele generalului Corbulon.

Am străbătut străzile orașului.

În acea noapte, întreaga Romă era luminată.

Cursele de care se desfășurau la lumina flăcărilor și a torțelor. La venirea zorilor, spectacolele erau în toi.

Cele dintâi s-au desfășurat la Napoli unde Nero se dusesse ca să-l primească pe Tiridate. Apoi caravana regală luase calea Romei, oprindu-se în majoritatea orașelor prin care trecea.

La Puteoles, un libert bogat le oferise regelui și împăratului dueluri între gladiatori etiopieni. Ceva mai departe, oameni goi se înfruntau în luptă cu animale sălbatice.

Am făcut parte din rândul celor pe care Nero îi invitase să i se alăture ca să-l primească pe Tiridate, apoi să-l însoțească de la Napoli la Roma.

Așa m-am întors în orașul meu.

L-am descoperit cu ochii unui străin, mare, puternic, vesel, populat de o mulțime care îl aclama pe Nero. Senatori, cavaleri, pretorienii aclamau într-un glas.

„Împăratul face și desface regii tuturor națiunilor!”, „Împăratul impune pacea în întreaga lume!”, repetau.

Și regele Tiridate, înconjurat de femeile și de preoții lui, de cavaleri și de părinți, repeta că era supusul lui Nero.

Un pretor traducea cuvintele pentru plebe. Aplaudau. Apoi, regele Tiridate a spus că avea să reconstruiască Artaxata, capitala lui, și o să-i dea, dacă împăratul îi dădea dreptul, numele de Neroneia.

Nero a înaintat și l-a invitat pe Tiridate să se ridice.

L-a îmbrățișat.

M-am simțit singur, înghesuit în mijlocul mulțimii, în fața cohortelor de pretorienii purtând mândre steagurile lor.

Hristoase, spune-mi, în sărbătoarea asta mare, în acest triumf al lui Nero, tiranul de aproape douăzeci și nouă de ani, îi pasă cuiva de cei torturați?

Capitolul 45

Nu i-am uitat pe cei torturați, dar n-am făcut nimic ca să împiedic alte crime.

Știam totuși că delatorii și ucigașii se aflau mereu la datorie.

În fiecare zi, Tigellin și ginerele lui, Cossutianus Capito, complicii lor Sabinus și atâția alții, cei care erau numiți „cei mai răi prieteni ai prințului”, îi livrau acestuia numele prăzilor lor.

Nero se strâmba, părea să ezite.

Se pregătea să se ducă în forum ca să-l îmbrățișeze pe regele Tiridate în fața plebei adunate.

Escorta de pretorienii îl aștepta.

Părea plictisit că trebuia, în asemenea zile de triumf, să se preocupe astfel de cei care, uneori, fuseseră cei mai apropiați prieteni ai lui, cu care împărțise chiar și nopțile de desfrâu.

Asculta totuși, cu capul puțin aplecat.

Delatorii își înșirau lista. Era vorba de Mela, atât de bogat, tatăl lui Lucanus, uneltitorul deja condamnat. Dar Nero să aibă grijă să nu uite că Mela era și soțul lui Epicharis, femeia care preferase să se spânzure decât să dezvăluie numele uneltitorilor...

Și Nero adăuga atunci că Mela era fratele lui Seneca.

Mai era și Petronius.

Nero a clătinat din cap. Tigellin s-a întrerupt, și a reluat numai atunci când împăratul, cu o privire, l-a invitat să continue.

Petronius, a continuat Tigellin, fusese prietenul lui Scaevinus, cel care a vrut să-l omoare pe Nero cu mâna lui.

— Petronius... murmură Nero cu voce uimită.

Ținea la Petronius. Îi urma sfaturile. Petronius este cel pe care toată lumea îl imita la Curte. Întrupa eleganța. Știa de asemenea să pună la cale pentru fiecare noapte noi plăceri.

Nero zâmbea.

Își amintea de clipele de desfrâu, de prietenia pe care o simțise pentru Petronius, mai mult decât pentru oricare alt curtean.

Spunea:

— Petronius doarme ziua și trăiește noaptea.

Tigellin insista.

— Ești gelos pe Petronius, observa Nero cu voce amuzată.

Le amintea că Petronius era un bun poet, dar și că administrase cu

pricepere, ca proconsul și consul, Bitinia.

— lubește prea mult plăcerile ca să uneltească. Dar te temi că o să te uit pentru Petronius, adăuga el, ca și cum își ațâța câinele.

Și Tigellin avansa cu înflăcărare noi motive ca să-l acuze pe Petronius.

Mai era și fiul Poppaei, Rufrius Crispinus, care, în sinea lui, avea obiceiul să-și atribuie rolul de împărat. Cine știe dacă, într-o zi, tatăl lui nu se va folosi de acest copil ca să adune în jurul lui uneltitorii?

Nero se strâmba, mormăia:

— Împărat? Se crede împărat...

Era pe listă și Thrasea cel virtuos, senatorul respectat, despre care se spunea că era un nou Caton.

Știa Nero că Thrasea refuzase să depună jurământul solemn față de împărat?

Își mai amintea Nero că Thrasea refuzase să acorde onoruri divine Poppaei?

Și că, și mai înainte, părăsise Senatul ca să n-o condamne pe Agrippina?

Sclavii din casa lui îi spusese că fiica lui, Servilia, de abia de douăzeci de ani, își vânduse toate bijuteriile pe care le primise ca dotă, ca să adune banii pentru celebrarea ritualurilor magice care trebuiau să atragă nenorocirea asupra împăratului și să-l apere pe tatăl ei.

Trebuia deci ca Senatul să-i judece și pe Thrasea și pe Servilia. Cossutianus Capito va fi acuzatorul. Și senatorii vor vota moartea.

Trebuia: Thrasea voia să fie noul Caton, dar un Caton învingător de Caesar.

Mai era și generalul Corbulon, care avea sub comanda lui, în Asia, cea mai mare armată romană de pe vremea celei comandate de Augustus. Sora lui fusese măritată cu împăratul Caligula. Făcea deci parte din această familie ai cărei membri puteau aspira la Imperiu.

Ginerele lui, Vinicianus, avea și el încrederea armatei. Era la Roma, alături de regele Tiridate, și comanda trei mii de cavaleri care îl însoțiseră pe rege.

— Teme-te, sușotea Tigellin, de Vicinianus și de Corbulon. Pison nu dispunea de nici o legiune, nici măcar de o cohortă. Ei au o armată, și cine știe dacă legiunile din Germania și cele din Galia nu se alătură armatei din Asia?

Sudoarea acoperea acum fața lui Nero.

Își rodea unghiile.

Îi privea pe pretorienii din escortă cu groaza în ochi. Apoi îngâna că Roma nu se gândea decât să-l sărbătorească. Era împăratul lumii care stabilise pacea pretutindeni.

Glasul îi tremura de îngrijorare și furie.

— Și se ridică împotriva mea! Mă trădează, pe mine care sunt măreția Romei, pe mine care încoronez regi?

Se apropia de Tigellin.

— Du-te, Tigellin, du-te!

Apoi, ridicându-și capul, se așeza în mijlocul escortei și se ducea să-l întâlnească pe Tiridate.

Toți sunt morți, toți cei ale căror nume au fost menționate de Tigellin și delatorii lui Nero.

Atâta lăcomie și perversiune servilă, atâta risipă de sânge omenesc din cel mai curat, cel mai pur, dezgustă spiritul și strânge sufletul de tristețe.

Copilul, fiul Poppaei, Rufrius Crispinus a fost cel care a murit primul.

Sclavii l-au înecat când pescuia în mare.

Tatăl lui a fost omorât de un centurion câteva zile mai târziu.

Apoi a venit rândul lui Mela.

Era bogat. Renunțase la orice magistratură, preocupat doar să-și mărească domeniile și să-și umple cuferele.

Cei doi frați ai săi, Seneca și Gallio, fuseseră obligați să se sinucidă, ca și fiul lui, Lucanus. Soția lui, Epicharis, nu scăpase de călăul care a torturat-o decât murind.

Își scrisese testamentul. Dar ce vor deveni bunurile lui? Nero jefuia cadavrele.

Mela i-a întâlnit pe Tigellin și Cossutianus Capito. Își pregătise pumnalul și tăblițele testamentare. Le-a propus o sumă enormă, cu condiția să-l lase să dispună de restul averii.

Tigellin a acceptat.

Mela a scris câteva fraze, apoi, văitându-se de moartea lui nedreaptă, și-a tăiat venele, și sângele a curs de-a lungul brațelor.

Petronius era un suflet liber și mândru.

Își adunase prietenii în locuința lui de la Cumae, în Campania. Primise ordin de la împărat să nu mai iasă. Cunoștea gelozia lui Tigellin și perversitatea lui Nero.

Și unul și celălalt voiau ca frica să-l sfâșie, ca teama să fie înșuflețită de speranță.

Petronius a refuzat să se supună. A ieșit, liber, din acest joc crud.

A început să recite cu indiferență poeme ușoare, în timp ce-și tăia venele, apoi a cerut o fâșie de pânză, căci voia să-și mai ofere puțin timp.

S-a așezat la masă. A dormit.

A dat recompense și libertatea unora din sclavii săi. Și a pus să fie biciuiți alții.

Apoi a început să scrie, povestind, fără ca niciodată să citeze numele lui Nero, nopțile de desfrâu, descriind acuplările neobișnuite, neașteptate, punându-le pe seama necunoscuților. Dar toți înțelegeau că împăratul era personajul principal.

Apoi a sigilat cartea și i-a trimis-o lui Nero.

În fine, a cerut să i se scoată fâșiile, a băut câteva pahare de vin de Falerno și de Alba, și, cu o mână sigură, și-a tăiat venele de la picioare. Corpul s-a golit repede și Petronius a murit ca și cum ar fi adormit.

Senatul este cel care trebuie să decidă soarta lui Thrasea și a fiicei sale, Servilia.

Într-o zi de august, în zori, am văzut două cohorte de pretorienii înarmați luând poziție în jurul templului lui Venus.

La intrarea în Senat, am zărit grupuri de bărbați în togă purtând în mod ostentativ spadele.

Am auzit comenzile centurionilor care repartizau escadrele de soldați în forumul roman și în cel al lui Augustus și Caesar, în timp ce altele înconjurau basilicile Aemelia și Julia.

Sub privirile și sub amenințările lor, senatorii au pătruns în Curia.

Mi s-au relatat cuvintele acuzatorilor.

Cossutianus Capito a afirmat că Thrasea era un individ care umbrea fericirea tuturor, care considera forumurile, teatrele, templele ca pe niște deșertăciuni.

Thrasea îi aduna în jurul lui pe toți dușmanii lui Nero, fiul lui Apollo, care tocmai asigurase gloria Romei și pacea lumii.

Se gândea să plece în exil.

Senatul trebuia să se arate nemilos.

Trebuia ca Thrasea s-o rupă, pierzându-și viața, cu acest oraș pe care încetase de multă vreme să-l iubească și pe care acum nu voia nici să-l mai vadă.

Apoi a apărut Servilia.

S-a lungit pe jos în fața altarului lui Augustus. A îmbrățișat treptele. A

plâns jurând că nu invocase nici un zeu păgân, nu pronunțase nici o formulă dușmănoasă.

— Nu am cerut în nefericitele mele rugăciuni altceva decât ca tatăl meu, cel mai bun dintre tați, să fie salvat și de tine, Caesar, și de voi, părinții Patriei.

A fost ascultat Thrasea.

Dar ce senator îi putea asculta pe tată și pe fiică atunci când adunarea era încercuită de oameni înarmați?

S-a decis deci ca Thrasea și Servilia să fie condamnați, dar li se lăsa să-și aleagă felul morții.

În privința lui Cossutianus Capito, el a fost răsplătit pentru acuzația lui cu cinci milioane de sesterți.

Un chestor tânăr i-a raportat lui Thrasea textul *senatus-consulte*. Thrasea s-a retras în camera lui și a întins imediat amândouă mâinile chirurgului său ca să-i deschidă venele.

Sângele s-a scurs, s-a răspândit pe pământ.

Atunci Thrasea i-a spus chestorului:

— Oferim această libertate lui Jupiter eliberatorul. Privește, tinere, și fie ca zeii să schimbe această prezicere, dar ești născut ca să trăiești o epocă în care e necesar să-ți întărești sufletul prin exemple de hotărâre.

Servilia avea, ca și tatăl ei, un suflet liber. A murit cu demnitate.

Așa cum au murit și Vicinianus și Corbulon.

Primul, chiar la Roma, denunțat înainte de a putea să adune câțiva oameni hotărâți să-l omoare pe Nero.

Corbulon, convocat de Nero, a crezut în elogiile pe care i le-a transmis în mesajul lui împăratul. S-a dus la el, abandonându-și astfel armata care era în același timp și scutul, și spada lui. Când s-a prezentat la Nero, soldații l-au înconjurat și a primit ordin să se sinucidă.

A strigat, înfigându-și spada în piept:

— Mă simt demn de asta!

Capitolul 46

„Demn.”

De fiecare dată când îl auzeam pe Nero pronunțând acest cuvânt înroșit de sângele generalului Corbulon, mi se făcea greață.

Eram la câțiva pași de împărat.

Mergea încoace și încolo. Ridicându-se, toga lăsa să i se vadă uneori picioarele groase. Era machiat ca un actor, ca o femeie prea fardată. Părul îi era ondulat pe ceafă.

Perora așa cum face un om beat, jucându-se cu mâinile pline de inele, apropiindu-le de fața noi sale soții, Statilia Messalin, căreia îi omorâse soțul și avusese îndrăzneala s-o ia de nevastă. Văduva, care avusese deja mai mulți soți și ai cărei numeroși copii îi dovedeau fecunditatea, acceptase imediat să devină soția ucigașului soțului ei.

Apoi Nero se apropia de Sporus și de Pythagoras, pe care îl luase și pe el de soție, unul devenit femeie, celălalt bărbatul lui, și le mângâia bărbia, gâtul, vârful unghiilor.

Spunea, aplecându-și capul:

— Voi fi cel mai mare dintre învingătorii celor mai ilustre jocuri ale Greciei. Apoi se îndrepta. O să fiu demn de măreția Romei. Cu ochii pe jumătate închiși, adăuga: Împăratul lumii va face uitată gloria lui Alexandru.

Și cineva – Tigellin sau Sabinus, sau unul dintre libertți, poate Epaphrodite, doar dacă nu era cumva Calvina Crispinilla, care avea grijă de plăcerile și garderoba lui Nero – spunea:

— Ești demn să fii zeu, Nero!

Strângeam din dinți ca să mă împiedic să-mi scuiș rușinea și furia.

Încercam să-mi ascund fața aplecându-mă, întorcându-mă. Mă temeam să nu fie ori de o paloare extremă, ori de o roșeață excesivă, căci emoția și revolta mă sufocau.

Îmi reproșam că am ales încă o dată calea prudenței și a lașității, acceptând invitația lui Nero de a-l urma în acea călătorie în Ahaia, Olimp, Delfi, în orașele unde voia să concureze ca actor, cântăreț, țitarist sau conducător de car.

Toate orașele de pe coasta Adriaticii îi promisese să-i decerneze coroane de învingător, să organizeze într-un singur an toate jocurile și concursurile care de obicei se întindeau în mai mult timp.

A refuza această călătorie, a nu i mă supune lui Nero ar fi însemnat să aleg moartea.

Știam, toți știau, că unui tiran nu i te opui decât omorându-l. Și că voința lui este la fel de imperioasă ca aceea a unui zeu. Te supui deci dorințelor lui Nero chiar și când îți cerea să-ți tai venele.

Nici Tharsea, nici Corbulon, și înaintea lor nici Pison, Petronius sau Seneca nu se dăduseră în lături, căci fiecare dintre ei credea că a se supune, a se omorî, ocrotea poate viața membrilor familiei, o parte din avere, și că scăpa de călăii care prelungeau suferințele și agoniile.

Înainte de a părăsi Roma ca să mă alătur cortegiului imperial care se afla atunci la Benevento, gata să se imbarce spre Corfu, marea insulă grecească, aflasem că Antonia, fiica împăratului Claudius, care refuzase să se mărite cu Nero, ucigașul fratelui și al surorii ei, fusese obligată să se sinucidă.

Ăsta era răspunsul lui Nero la refuzul ei.

Am plecat deci în Grecia cu senatorii, cavalerii, libertzii, soțiile lui Nero, comedianții, neronienii și *Augustusianii*, pretorienii, și miile de sclavi care purtau statuile zeilor, țesăturile, hainele, hrana și vinurile fără de care tiranul nu se deplasa niciodată.

Era un cortegiu ciudat, nu cel al unui împărat războinic, mai mult cel al unui despot oriental care prefera să obțină gloria prin talentele de muzicant și cântăreț și care dorea să le vadă încoronate la Olimp, Delfi, acolo unde se născuse Grecia.

Cum am ajuns în Corfu, l-am văzut pe Nero grăbindu-se spre scena teatrului și, în fața mulțimii de greci care îl aclamau, recitându-și poemele.

Îmi amintesc de un vers pe care îl gângurea.

„În mișcare strălucește farmecul dulcelui porumbel din Cythere.”

Apoi a cântat și, ca la Roma, pretorienii au blocat ieșirile din teatru pentru ca nimeni să nu părăsească gradenele. Neronienii și *Augustusianii* dădeau semnalul aclamațiilor. Mulțimea se executa, supusă, temătoare și în același timp flatată, uimită de acest monarh care o saluta așa cum ar fi făcut orice actor și despre care simțea că vrea să fie iubit nu în primul rând pentru că era împărat, ci pentru că era cel mai bun dintre actori, cel mai mare dintre artiști.

L-am văzut pe Nero lingușindu-i pe judecători ca un concurent obișnuit.

L-am văzut figura crispată de îngrijorare, așteptând anunțarea rezultatelor.

Mi-era rușine de comedia pe care o juca și poate o făcea chiar

pentru el. Uneori, mi se părea de fapt că se temea ca judecătorii să nu-i refuze coroana de învingător.

Credea deci că e judecat numai pentru talentul lui?

Ca și cum un judecător care nu i-ar fi acordat laurii învingătorului putea supraviețui!

Toți știau, ca și mine, că supunerea față de Nero era singurul mod de a evita moartea imediată, căci n-ar fi suportat să nu fie primul.

L-am auzit cerând să fie date jos statuile foștilor învingători și să fie aruncate în latrine. Apoi să se înalțe statuile lui.

Am văzut judecători încoronându-l învingător atunci când, într-o cursă de atelaje, carul lui se răsturnase.

Simula surprinderea, apoi accepta, cu un aer de profundă modestie, cum îi stă bine unui candidat în fața juriului, coroana de lauri a învingătorului.

Și avea aceeași atitudine și în timpul concursurilor de țăteră sau de tragedie, când îi juca pe Oedip, Oreste sau Hercule, sau chiar când, cu masca Poppaeei, interpreta un rol de femeie sau se apuca să cânte.

Laurii triumfului se adunau, dar Nero era nesățul.

Îl observam. Îl ascultam. Nu voiam să părăsesc Grecia din care nu voia să audă totuși de Atena și de Sparta, orașe care îi fuseseră ostile lui Alexandru.

Întârzia în Ahaia, refuza să fie inițiat în misterele eleusine, se temea să nu i se refuze intrarea în sanctuar, interzisă criminalilor.

Îl așteptam să se ridice împotriva lui Tigellin, care tocmai îi aducea un mesaj de la libertul Helius care, la Roma, îi ținea locul împăratului și îl îndemna să se întoarcă, neliniștit de atitudinea legiunilor din Galia și din Germania și chiar de cea a plebei romane și a senatorilor.

Împăratul care părea că vrea ca Imperiul să se îndrepte spre Orient era criticat.

Nero era bănuیت că vrea să facă din Corfu o nouă Romă.

Era disprețuit monarhul care prefera coroanele de lauri ale tragedianului, ale țăteristului și ale conducătorului de car în locul celei a generalului victorios.

Nu voiau ca, imitându-l pe Alexandru, să se îndrepte spre Caucaz, Marea Caspică sau India.

Or, Nero începuse să constituie ceea ce se numea „Falanga lui Alexandru”, o legiune de uriași, pentru ca soldații trebuiau să aibă cel puțin șase picioare înălțime.

Se temeau de această aventură îndepărtată care ar fi tras și mai mult Imperiul spre Orient.

Caesar și Augustus nu căutaseră aclamațiile plebei în teatre!

Îngrijorat de aceste critici, Helius insista deci ca împăratul să se întoarcă.

Am auzit răspunsurile date de Nero.

Încrucișase brațele, cu bărbia ridicată, apoi declarase cu voce răsunătoare, pentru ca toți să audă:

— Cei care doresc să mă grăbesc să mă întorc la Roma, acum, ar trebui mai degrabă să mă sfătuiască să mă întorc demn de a fi Nero! Înaintase, se postase în fața celor care erau cel mai aproape de el și îi măsurase cu dispreț. Numai grecii știu să asculte, le spusese.

Le scrutase fețele căutând să descopere o contestare, chiar o simplă rezervă.

Ar fi fost destul ca să moară.

Dar eu, ca toți ceilalți, m-am făcut că-l aprob, fără ca măcar să îndrăznesc să-mi plec capul de teamă să nu mă bănuiască de faptul că vreau să-i ascund sentimentele.

Și am aplaudat, l-am aclamat pe tiran, lacrimile îmi umpleau ochii.

Îmi plângeam demnitatea pierdută.

Nero a zâmbit, chipul și trupul, pântecul proeminent pe care își încrucișa brațele exprimându-i vanitatea.

— Grecii sunt singurii demni să-l asculte pe Nero și arta sa. Fiți *demni* de împăratul vostru! adăuga el, folosind încă o dată cuvântul pe care îl furase de la victimele lui.

Capitolul 47

Știam că n-aveam să mai păcălesc multă vreme.

Mă învârteam în jurul lui Nero în fiecare zi și îl descopeream mai monstruos, mai nebun și mai grotesc decât îmi imaginasem vreodată.

L-am auzit spunându-i lui Tigellin că trebuia să trimită medicii ca să-l îngrijească pe centurionul din armata lui Corbulon, care tocmai sosise din Corfu și care era îngrijorat, în numele legiunilor, de soarta rezervată generalului lor.

Înțeleg că sarcina medicilor era să-i taie venele celui care întârzia să moară.

Asta însemna la Nero „a îngriji”.

Îl ascultam când, înainte de un concurs de cânt sau o cursă de care, se adresa umil juraților.

— Am făcut tot ce mi-a stat în puteri, spunea el, dar succesul este în mâinile Fortunei. Nu uitați, în înțelepciunea și competența voastră stă șansa.

Jurații se înclinau și îl linișteau.

Nero se lansa, lua frâiele unui atelaj de zece cai, câtă vreme îl condamnase într-un poem pe regele Mitridate care murise din aceeași lipsă de măsură.

Eram în gradene, înconjurat de *Augustusiani*, pândit de delatorii lui Tigellin sau Sabinus, de toți cei care știau că denunțătorii erau recompensați.

M-am făcut că aplaud, dar, în ciuda mișcării brațelor mele, mâinile nu pocneau și, dacă gura mi se deschidea, nici un sunet nu se auzea.

Lașitatea mă doboră. Îmi apăsa în ceafă și pe umeri, și mă străduiam totuși să mimez entuziasmul până la greață.

Apoi trebuia să mă alături dezmățaților care, când Nero părăsea scena sau pista circului, participau la banchete care țineau până în zori.

Organizatoarea plăcerilor, Calvina Crispinilla, trecea printre trupurile goale ale tinerilor greci invitați să-l surprindă, să-l distreze, să-l facă să se simtă bine pe divinul Nero, fiul lui Apollo.

Era înconjurat de soțiile sale, Statilia Messalina și Sporus castratul, care, fardat ca Poppaea, semăna cu defuncta împărăteasă.

Curteni, efebi, Pythagoras, „soțul” lui Nero îi mângâiau pieptul și coapsele.

Apoi venea vremea împerecherilor, cele despre care Petronius scria, înainte de a muri, că erau „neobișnuite”.

Încercam să mă strecor afară din sălile unde mirosul acru al trupurilor se împletea cu cele ale parfumurilor vărsate.

Mergeam clătinându-mă de oboseală spre mal.

Soarele se ridica, mă orbea.

Marea respira liniștită, molatică, acoperind pietrele la fiecare suspin.

Uneori intram în apă și mă cuprindea dorința de a mă afunda pentru ca îmbrățișarea ei să mă purifice.

Apoi părăseam valurile, convins că nu mai puteam să trăiesc astfel.

A te supune unui tiran înseamnă să trăiești? Să participi la dezmațul lui, să-i aplauzi minciunile? Și să-i trădezi astfel pe cei pe care i-a omorât?

Știu că n-aș fi supraviețuit dacă trebuia încă multe luni să continui să mă cufund cu fiecare zi mai mult în agonia la care se reducea acum viața mea.

Într-o zi, când ne întorceam din Corint, unde Nero, în aclamații, își anunțase decizia de a săpa în istm un canal care va apropia Roma de Orient, l-am auzit pe Tigellin vorbind de Iudeea, de poporul evreu care se răscula. Trupele romane ale procuratorului Iudeei, Gessius Floras, și cele venite în ajutorul lor din Siria, ale lui Cestius Gallus, fuseseră înfrânte.

Tigellin părea îngrijorat.

Evreii cuceriseră fortărețele. Cei mai fanatici dintre ei erau stăpâni Ierusalimului unde se găsea Templul religiei lor.

Îi masacraseră pe soldații romani care s-au lăsat păcăliți după ce li se promisese că sunt lăsați în viață. Un singur roman, centurionul Metilius, care comanda o cohortă, fusese iertat, acceptând circumcizia.

Ierusalimul, a amintit Tigellin, fusese cucerit cu aproape o sută de ani în urmă de Pompei. Trebuia ca Nero, fiul lui Apollo, să accepte provocarea, pentru ca Roma să nu rămână umilită, cu atât mai mult cu cât întregul Orient se aprindea.

Populațiile care îi urăsc pe evrei și pe care pacea romană le oprise să profite de revolta din Iudeea ca să-i masacreze. Sirienii omorâseră mai mult de douăzeci de mii în Cesareea, egiptenii – cincizeci de mii în Alexandria.

Prefectul Egiptului, Tiberius Alexandra, evreu renegat, trebuise să ordone legiunilor să intervină, dar Delta, cartierul evreiesc din Alexandria fusese devastat și era acoperit de cadavre.

Trebuia acționat repede.

Ascultasem.

Iudeea, Ierusalim, poporul evreu: zeul Hristos îmi dădea semne.

L-am cunoscut pe generalul Flavius Vespasian despre care Tigellin spunea că e potrivit să i se încredințeze comanda armatei din Orient.

Știam că viața lui atârname de o hachiță al lui Nero.

Delatorii îi raportaseră că Vespasian nu asistase la toate concursurile și spectacolele la care participase Nero. A fost chiar surprins moțând când „vocea celestă și divină” se înălța.

Am crezut, auzind toate astea, că Nero avea să-și trimită medicii ca să-l „îngrijească” pe Vespasian.

Dar, în aceeași clipă, veniseră jurații ca să-i decerneze lui Nero o nouă coroană a triumfului.

Și Vespasian nu fusese decât exilat într-un orașel din Ahaia.

A fost deci desemnat să comande legiunile din Iudeea și s-a răspândit imediat zvonul că Orientul era pântecul de unde se nașteau stăpânii lumii.

Toți își aminteau că viața lui Vespasian fusese însoțită de numeroase prevestiri.

Într-o zi, în timp ce mânca, un câine ciudat îi adusese de la o răspântie o mână de om și i-o pusese pe masă.

Altă dată, în timpul cinei, un bou de povară, care își scuturase jugul, năvălise în sala de mese, punând pe fugă servitorii, apoi căzuse chiar la picioarele lui Vespasian, în fața patului său, și îi întinsese gâtul.

Pe unul din pământurile familiei sale, un chiparos care, fără să fie doborât de vreo furtună, căzuse la pământ, dezrădăcinat, s-a ridicat a doua zi, mai verde și mai puternic.

Se mai zvonea și că, puțin după sosirea lui în Ahaia, alături de Nero, Vespasian visase că o perioadă de prosperitate va începe pentru el și ai lui, imediat ce i se va smulge un dinte lui Nero. În ziua următoare, doctorul i-a arătat, înaintând în atrium, un dinte pe care tocmai i-l scosese împăratului.

Ascultam zvonul, dar maestrul meu Seneca mă învățase să mă feresc de prevestiri.

Știam doar că Vespasian pleca spre Iudeea în fruntea a trei legiuni, și că țara și poporul care trăia acolo îl văzuseră născându-se pe Hristos, Dumnezeu unic, pe care Nero nu-l cinstise niciodată, ci, dimpotrivă, fusese împotriva lui, torturându-i pe cei care credeau în el.

Nero era, spusese ră creștinii, Antihristul, Fiara, Răul.

Împărtășeam această idee.

Auzeam în mine o voce care îmi repeta: „Du-te, du-te!”

L-am urmat pe Vespasian.

Era un soldat aspru care luptase în Germania și în Bretania, obținuse triumful și fusese numit guvernator al Africii.

Integru, ajunsese atât de sărac, încât trebuise, ca să-și țină rangul, să se apuce de meseria de vânzător de cai, așa că fusese poreclit „Samsarul”.

M-am așezat în fața lui și i-am cerut să fac parte din statul lui major.

Am îndrăznit să-i spun că preferam războiul jocurilor, Iudeea Greciei.

M-a privit cercetător. Îl alesese deja ca legat pe fiul său mai mare, Titus, dar puteam să mă alătur lor.

Îmi aminteam de Titus.

Fusese, ca adolescent, tovarășul de joacă al lui Britannicus.

Gustase din băutura otrăvită care l-a omorât pe Britannicus și fusese bolnav timp de mai multe zile.

Era de o mare frumusețe și cu un temperament viu și vesel. Se spunea că e destrăbălat; dar fusese și tribun militar în Germania și Bretania.

O clipă am ezitat, temându-mă ca Titus să nu fie unul dintre acei tineri pe care moravurile noi, pervertirea lor, exemplul lui Nero să nu-l fi corupt pentru totdeauna.

Dar cine putea fi la fel de monstruos, la fel de tiranic, la fel de malefic ca Nero?

Așadar am ales.

Am părăsit Grecia și pe Nero pentru Iudeea, țara lui Hristos.

Am călărit alături de Vespasian și Titus, încredințându-i lui Dumnezeu ce-mi mai rămânea din viață.

Togă simplă, albă, purtată de tinerii magistrați și patricieni.
Obligație a populației de a aproviziona orașele și armata (n.tr.)